القرآن الكريم

ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ

ތަފްސީރު

ޖަޒުވަރު ވާއިޖް

سُوْرَةُ الْبَقَرَة

سُوْرَةُ الْبَقَرَةއަކީ މަދަނީ ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައިވާ އެންމެ ދިގު ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތުގައި ވަނީ (286) ދުއިސައްތަ އައްޑިހަ ހަ އާޔަތެވެ. އެ އާޔަތްތަކުގައި ވަނީ (40) ސާޅީސް رُكُوعُއެވެ. މިއީ، ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ (2) ދެވަނަ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތަކީ، މަދީނާގައި ބާވައިލެއްވުނު އެންމެ ފުރަތަމަ ސޫރަތެވެ. އަދި، ކީރިތި ޤުރްއާނުގައިވާ އެންމެ ދިގު އާޔަތަކީ، މި ސޫރަތުގެ 282 ވަނަ އާޔަތެވެ. އެއީ، آيَةُ الدَّيْنِގެ ނަމުން މަޝްހޫރުވެފައިވާ އާޔަތެވެ. އަދި، ކީރިތި ޤުރްއާނުގެ ބައެއް ސޫރަތްތަކެއް ފެށިފައިވާ ގޮތަށް، މި ސޫރަތް ވެސް ފެށިފައި ވަނީ، އަލިފުބާގެ ވަކިވަކި އަކުރުތަކަކުންނެވެ. އެއީ، «ا ل م» މި ތިން އަކުރެވެ.

މި ސޫރަތް ފައްޓަވައިފައި ވަނީ، ކީރިތި ޤުރްއާނުން މީސްތަކުންނަށް ކުރާ އަސާސްތަކުގެ ވާހަކައިންނެވެ. އެހެންކަމުން ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވަނީ، ޤުރްއާނާ ދޭތެރޭ މީސްތަކުން ބެހިފައިވާ ގޮތެވެ. ފުރަތަމަ ބައި، އެ ޤުރްއާނަށް އީމާންވާ އެ ޤުރްއާނުގައިވާ ގޮތަށް އަމަލުކުރާ މުއުމިނުންނެވެ. ދެވަނަ ބައި، ކުފުރުގައި އެ ޤުރްއާން ދޮގުކުރާ އެ ގޮތަށް އިންކާރުކުރާ ކާފިރުންނެވެ. ތިންވަނަ ބައި، ދޮގުވެރި، މަކަރުވެރި، ބިރުގަނޑު، ކަށިވެރި، ދެފުށް ދޮގޯ މުނާފިޤުންނެވެ.[1]

ޤުރްއާނާ ދޭތެރޭ މީސްތަކުން ބެހިފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކުރައްވަމުންދަނިކޮށް، މި ސޫރަތުގެ 21ވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން 142 ވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް އައިސްފައިވާ އާޔަތްތަކުގައި، اللهُ ﷻ މުޚާޠަބު ކުރައްވައިފައި ވަނީ ޢާންމުކޮށް އެންމެހައި މީސްތަކުންނާއެވެ.

1- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِي الصَّابُونِي وَالتَّفْسِيرُ الْوَاضِحِ لِلدَّكْتُورِ مُحَمَّدِ الْحِجَازِي

އެ އާޔަތް ތަކުގައި، ﷲ ﷻ އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް އެއްކޮށް ފުރަތަމަ ގޮވައިލައްވައިފައި ވަނީ، އެ إِلٰهُގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهَއަށް އީމާންވުމަށެވެ. ދެން، އީމާންކަމަށް ގޮވައިލެއްވުމަށް ފަހު ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވަނީ، ކައު އިބިތު ރަސޫލާގެ ބޮޑުވެރިކަމާއި، ޢިލްމީ ޤުދުރަތާއި، ﷲ ﷻ ގެ ހަސްތަރުމުން ބަވައިލައްވިގެންވާ ގޮތް ކަމި، އެ ޤުދުރަތްތެރިކަމާ ކިޔަނުދީ ކުރު ސޫރަތެއް ވިޔަސް ގެނައުމަށް އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫންކަމެވެ. އެއަށްފަހު، ކަނޑައަޅުއްވައިފައި ވަނީ، އިންސާނާ އުފެއްދެވި ގޮތާއި އެ އިންސާނާގެ މާތްކަމުގެ ވާހަކައެވެ. އަދި، آدَمُ عليه السلام ގެ ދަރިކަނބަލުންނާ އަދާވާތްތެރިވެ، އެ ދަރިކަނބަލުން މަގުފުރެއްދުމަށް ޝައިޠާނާ ކުރި މަސައްކަތުގެ ނަތީޖާއެއް ގޮތުން އެ ދަރިކަނބަލުންނައި ޝައިޠާނާ ބިމުގައި ހެއްލި ވާހަކައެވެ. އެއަށް ފަހު، ދިޔައިރު ދަބުނުދީ ވެސް އިންސާނުންނާ އަދާވާތްތެރިވެ އެބައިމީހުން މަގުފުރެއްދުމަށް އެ ޝައިޠާނާ މަސައްކަތްކުރާނެ ކަމުގެ ވާހަކައެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، މުހިއްމުކުރައްވައިފައި ވަނީ ބަނީ އިސްރާއީލު ބާވައިގެ މީހުންނެވެ. ﷲ ﷻ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތްތައް ހަނދާންކޮށްދެއްވުން، އެ އާޔަތްތަކުގައި އެބައިމީހުންނަށް ގޮވައިލައްވައިފައި ވަނީ، އެ ކައުންގައި އެބައިމީހުންނަށް ފެނިފައިވާ މަންޒަރު ކިބައިން ކަނޑައެޅިގެންވެ. އަދި، އެ إِلٰهَއަށް އުޅުދި ނިޢުމަތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް ދެއްވި އުފާވެރި ގަބޫލުކުރުމަށް، އެބައިމީހުންނަށް ވެސް ބިރުވެރި ކަމުގެ އިންޒާރުދެއްވައިފައި ވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ކިބައިގައި ހުރި ނުބައި ނުރަނގަޅު ސިފަތަކާއި ކަންތައްތައް ވެސް ނުހަނު ތަފްޞީލުކޮށް އެ އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި ވެއެވެ.

އެ ވާހަކަތަކަށްފަހު ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ، މިނަ ނަބިއްޔުންގެ ބަފައިކަލުން
إِبْرَاهِيْمُ ﵇ އާ ގުޅޭ ކަންތައްތައް ހިނގައިދިޔަ ގޮތާއި، އެ ރަސޫލާއި ޢަރަބީންނާ
ހުރި ގުޅުމަކީ ކޮބައިކަމާއި، އެ ރަސޫލާ ގުޅޭ ޢަރަބީން ތިބި ގޮތެވެ. ދަންނާށެވެ!
ބަޔާންވެދިޔަ ހުރިހައި ކަމަކީ، ވަކިގެ ބަސްފުޅުތަކުން ދެނެވި، ﷲ ﷻ ގެ ރަސޫލާ
مُحَمَّدُ ﷺ އަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާތީ ކަންކަމެއްނޫނެވެ. ވުމާއެކު، އެ އާޔަތްތަކުގައިވާ
ވާހަކަތަކުން އެނގި ކަށަވަރުވަނީ، مُحَمَّدُ ﷺ އީ، ﷲ ﷻ ގެ ބަޝަރުކަމުން ޝައްކުވެގެންވާ
ރަސޫލަކުކަމެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، މި ސޫރަތުގެ 143 ވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން ސޫރަތް ނިމެންދެން
ހުރި އާޔަތްތަކުގައި، ﷲ ﷻ މުޖުތަމަޢު ކުރައްވައިދެއްވައި ވަނީ، مُحَمَّدُ ﷺ އިސްލާމް ދީނަށް
ގޮވައިލެއްވުމުން އެ ދީން ގަބޫލުކުރި މުސްލިމުންނަށެވެ. އެ އާޔަތްތަކުގައި ފެނިގެން ވަނީ،
ﷲ ﷻ މުސްލިމުންގެ ޤިބްލާ ބަދަލުކުރެއްވުމުން، މުސްލިމުންނާއި އަހުލުކިތާބީންނާ
ދެމެދު އުފެދުން ޖިދާލުގެ ވާހަކައިންނެވެ. އެއަށްފަހު، ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައިފައި ވަނީ،
އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބައެއް ހުކުމްތަކާއި، އިސްލާމީ މުޖުތަމަޢު ބިނާކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު
ކަންތައްތަކުން އަދާކުރަންޖެހޭ ވާޖިބުތަކެވެ. އަދި، ﷲ ﷻ އެއްކަލަންވަންތަކަން، ޛިކުރު
ތަޢުރީފުގެ މަތީ ސާބިތުވެ ތިބުމާއި، ޞަބުރު ބުނެ ގޮތާއި، ތެދުވެރިކަމާއި،
އިސްލާމް ދީނަށް ޖިހާދާއި ޖިހާދުކުރާ އަދި، ﷲ ﷻ ގެ މަގުގައި ޝަހީދުވާ ބައެއް
ހުކުމްތަކެވެ. ދެން، އެއަށްފަހު ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައިފައި ވަނީ، ޙައްޖާއި، ރޯދައާއި،
ޢުމްރާގެ ބައެއް ހުކުމްތަކެވެ. ދެން، ހަނގުރާމާ ބެހޭ ގޮތުން އަދި ފުރަތަމަ ބާވައިލެއްވި
ހުކުމްތަކެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، މުސްލިމުންނަށް ކާވެނިކުރުމުގެ ހުކުމްތަކާއި އަންހެނުންގެ ޙައްޤުތަކާއި،
ޠަލާގާއި، ވަރިއާއި، ދަރިންނަށް ކިރުދިނުމާއި، މި ކަންކަމާ ގުޅޭ ބައެއް ހުކުމްތަކެވެ.

އާގެ ފަހުގައި، ވިޔަފާރިއާއި، ރިބާއާއި، ދަރަނިދިނުމާއި، ދަރަނިނެގުން ފަދަ މުޢާމަލާތްތަކާ ގުޅޭ ޙުކުމް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. އަދި ވަޞީން ޤިޞާޞާ ތަރުކާ ގުޅޭ ޙުކުމް ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. އަދި ޙައްޖާއި ބަޔާންކޮށްދޭ އިބާދަތްތަކާ، އިބްރާހީމްގެ ޙުކުމް ވާހަކަތަކާއި ބަނީއިސްރާއީލުގެ ޤިއްޞާތައް ޤިއްޞާތައް އަދިސާފުގައި ވެއެވެ. މި ސޫރަތް ނިންމަވައިލައްވައިފައި ވަނީ، ވަރަށް ފުރިހަމަ އިސްތިޣްފާރު ދުޢާއަކުންނެވެ.[2]

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިސްމުފުޅުގެ ބަރަކާތުން ފަށަމެވެ. އެއީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރަޙްމަތުން ވާޖިބުވިއްޔާ، މި އަޅާ ކުރާން މި ގަސްތުކުރާ ހުރި ޢަމަލު ނިމުމަކަށް ގެނެސްދިން އެ ކަމުގައި ތައުފީޤުދެއްވުމުގެ ހުރި ބަރުކަތް ދެއްވައި މި ޢަމަލު ޤަބޫލުކުރައްވައިދެއްވުން އެދި ބާރުގަނެވެ. اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އެ إِلٰهَަށް ކިޔަމަންތެރިންނަ އަޅުކަމާއި، ކިޔަމަންތެރިންނަ އަޅުކަންކުރާ އަދި އެންމެހައި ޙަމްދުތަނާކުރަނީ، ދުނިޔޭގައި ކުރިއާ ނިޢުމަތްތައް ދެއްވާ، ރަޙްމާންވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު، އެ إِلٰهަށް ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުތަކުން، އާޚިރަތުގައި ނުހަނު އޯގާވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ.

الٓمٓ ﴿١﴾

﴿1﴾ ال م މި އަކުރުތަކަކީ، އަލިފުބާގެ އަކުރުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އަކުރުތަކެކެވެ. މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު ދަންނަވައިދެއްވަނީ، ހަމައެކަނި اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެވެ. ދަންނާށެވެ! މި ސޫރަތް ނޫނަސް، އަލިފުބާގެ އަކުރުތަކުން ފެށިފައިވާ އެތައް ސޫރަތްތަކެއް، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ވެއެވެ. އަދި މި ފަދަ އަކުރުތަކަށް ކިޔަނީ، الْحُرُوْفُ الْمُقَطَّعَةُ ގެ އަކުރުތަކެވެ.

2- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِي الصَّابُونِي وَالتَّفْسِيرُ الْوَاضِحُ لِلدَّكْتُور مُحَمَّدِ الْحِجَازِي

އެ އަކުރުތަކަކީ، ޢަރަބި ބަހުގެ އަކުރުތަކެއް ކަމުގައި ވެފައި، އެ އަކުރުތަކުން އުފެދި އެކުލެވިގެންވާ ބަހެއް އާދަމީންނަށް، ޔަޤީނު ޤުރްއާނުގައި ވެއެވެ. އަދި ޤުރައިޝު ވަންހައިގެ މީހުންނަކީ، ޢަރަބި ބަހުން އެންމެ ކުޅަދާނަ އަދި ފަޞީޙުންގެ ތެރޭގައި ތިބި އެންމެ ފަޞާޙަތްތެރި، އެންމެ ބަލާޣަތްތެރި މީހުން ކަމުގައި ވުމާ އެކު ވެސް، އެބައިމީހުން ވަނީ، އެ ފަދަ އެންމެ އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވިޔަސް ގެނެސްދެއްކުމަށް ނުކުޅެދިފައެވެ.

އަދި ޔިއެއްތަ! އެންމެހައި އިންސާނުންނާއި ޖިންނުން ވެސް ވަނީ، އެ ޤުރްއާނާ އެއްފަދަ ފޮތެއް ނުވަތަ އެ ފޮތުގައިވާފަދަ އެންމެ ސޫރަތެއް ނުވަތަ އާޔަތެއް ވިޔަސް ގެނައުމަކަށް ނުކުޅެދިފައެވެ. މި ކަމުން އެނގި ސާބިތު ވަނީ، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، ޔަޤީނު ޤުރްއާނަކީ، ﷲ ﷻ ބާވައިލައްވައިފައިވާ ފޮތެއް ކަމެވެ. އަދި، ޔަޤީނު ޤުރްއާނަކީ، މުޙަންމަދު ﷺ އަމިއްލަފުޅުގެން ހައްދަވައިފައިވާ ފޮތެއް ނޫން ކަމެވެ. އަދި މީހުންގެ ގޮތުން އުފެދިފައިވާ ފޮތެއް ވެސް ނޫން ކަމެވެ.[3]

ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٢﴾

﴿2﴾ ޝައްކެއްނެތްފޮތެވެ. ވީމާ، މި ފޮތް ބާވައިލެއްވީ، ﷲ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން ކަމާ މެދު ޝައްކުކުރުންނުކުރާށެވެ! އަދި، ޔަޤީނު ޤުރްއާނަކީ، ﷲ ﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ، އެ ފޮތުގައިވާ ޙުކުމްތަކަށް ތަބާވެ އެ ޙުކުމްތަކާ ޢަމަލުކުރާ ތަޤުވާވެރިންނަށް ބަޔާނާއި ހުރި ހިދާޔަތުގެ ކަމަށް ވުމާއެކު، އެ ފޮތުން ފާއިދާކުރަނީ ހަމައެކަނި ތަޤުވާވެރިންނެވެ.[4]

ٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡغَيۡبِ وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقۡنَٰهُمۡ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾

3- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
4- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿3﴾ އެ މުތްތަޤީންނަކީ، ޣައިބަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. އަދި ޣައިބުގައިވާ ކަންތައްތަކަކީ، އެބައިމީހުންގެ ހިއްސުތަކާއި ބުއްދީގެ ވަސީލަތުން ދެނެގަނެވޭނޭ ކަންކަމެއް ނޫންކަން ޔަޤީންކުރާ މީހުންނެވެ. އެހެނީ، ޣައިބުގައިވާ ކަންތައްތަކަކީ، الله سبحانه وتعالى ގެ ޚަބަރުދެއްވުމުން، އެ إِلٰهُ ބާވައިލައްވާ ވަޙީގެ ބަސްފުޅުތަކުން ދެނެވި، އެނގޭނޭ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ، މަލާއިކަތުންނާއި، ސުވަރުގެއާއި، ނަރަކަ ފަދަ ކަމާ އަދި އެ ނޫން ވެސް ޣައިބުގައިވާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެ މުތްތަޤީންނަކީ، رَسُولُ اللهِ ﷺ ނަމާދުކުރައްވައި ދެއްކެވި ގޮތާ އެއްގޮތަށް، ފަރުޟު ނަމާދުތައް، އެ ނަމާދުތަކުގެ ވަގުތުގައި އަދާކުރުމަށް ހިފަހައްޓާ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަކީ، الله سبحانه وتعالى އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި މުދަލުން ހަރަދުކޮށް ޒަކާތްދީ، އަދި ސަދަޤާތްކޮށް ދޭ މީހުންނެވެ.[5]

وَٱلَّذِينَ يُؤۡمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ وَبِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

﴿4﴾ އަދި ތިބާއެވެ! އަދި އެ މުތްތަޤީންނަކީ، ތިބާ ނަބިއްޔާއަށް ބާވައިލެއްވުނު ޤުރުއާނާއި، ތިބާ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތަށާއި، ތިބާ ނަބިއްޔާގެ ކުރީގެ ނަބިއްޔުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު އެންމެހައި ކުތުބުތަކަށް އީމާންވެ، އެ ކުތުބުތައް ތެދުކަމަށް، މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި، ކަންތައްތައް ޝަރުޢުވައި، ޘަވާބާއި ޢިޤާބު ދެއްވުން އެބައިމީހުން މަރަސަލަތުގައި ސަވާބަށްފަދަވާ ކަމާއި، ބިހިފައިވާ ވަގުތު، އެ މީހުން ކުރަ ކުރަމުން ކުރިމަތިލާނީ، ދެކެލާ ކަމަށް ބޮޑަސް ބަޔާން ކުރާ ވާހަކަ މިހެކާ ކަން ތަޤީންކުރާ އެ ކަންކަމަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ.

ދަންނާށެވެ! އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވުމަކީ، އެއީ ކަންތައްތައްކޮށް، ނަފްސު ހިސާބުކޮށް
ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ތިމާގެ ނަފްސު ހިސާބުކުރުން މަތީ ދެމިހުރުމަށް
މަގުފަހިވާ ކަމެކެވެ.[6]

أُولَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

(5) ބަޔާންވެދިޔަ ސިފަތަކުގެ އަހުލުވެރިންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ
އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ހިދާޔަތުގެ މަތީގައި ދެމިތިބޭ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން
އެދިއުޅުނު ކަންތައް ޙާޞިލުވެ ކާމިޔާބު ލިބޭނީވެސް ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ.
އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ ރައްކާތެރިވެވުމުގެ ސަބަބުން، ސަލާމަތްކަން ލިބި
ދިންނަވާނީ މީހުންނަކީ ވެސް ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ.[7]

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

(6) އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ،
އިބަ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީއާއިމެދު ދޮގުހަދައި އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވި މީހުން،
ބޮޑާކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެންވާ ބައެކެވެ. އެހެންކަމުން، އޭ ރަސޫލާ މީހުންނަށް،
اللهُ ﷻ ދެއްވާނޭ ޢަޛާބަކުން ބިރުގަންނަވައި ނުވިޔަސް، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވައި
އިންޒާރުކޮށްދެއްވިއަސް، ނުވަތަ އިންޒާރުނުކޮށްދެއްވިއަސް، އެ ދެގޮތް އެބައިމީހުންގެ
މައްޗަށް ހަމަހަމަވެގެން ވެއެވެ. އެހެނީ، އެބައިމީހުންނަކީ އީމާންވާނޭ ބައެއް ނޫނެވެ.
އަދި ޔަޤީންކަމާ! އެ ބައިމީހުން އެ ތިބީ ބާޠިލު ގޮތުގައި އެބައިމީހުން ދެމިތިބޭނެއެވެ.[8]

6- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
7- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
8- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَعَلَىٰ سَمۡعِهِمۡۖ وَعَلَىٰٓ أَبۡصَٰرِهِمۡ غِشَٰوَةٞۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ
عَظِيمٞ ﴿٧﴾

(7) الله ﷻ އެ ވަނީ، އެ ކާފިރުންގެ ހިތްތަކާއި، ކަންފަތްތަކުގައި، ސިއްކަޖައްސަވައި،
ބަންދުކުރައްވައިފައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ލޮލުގެ މަތީގައި އެ ވަނީ ފަރުދާއެއް
އަޅުއްވައިފައެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންނަށް ޙައްޤު ފައުޅުވެ އެނގުމަށްފަހު، އެ ކަމާ
ދެކޮޅުވެރިވެ ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ވީމާ، ތެދުމަގުގެ ލިބި އިމާންވުމުގެ ތައުފީޤް
އެބައިމީހުންނަކަށް ނުލިބުނެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް ހުރީ ޖަހަންނަމައިގެ
ގަދަފަދަ ޢަޛާބެވެ.[9]

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَمَا هُم بِمُؤۡمِنِينَ ﴿٨﴾

(8) އަދި އިމާންކަމާއި ކާފިރުކަމާ ދެމެދު، ޝައްކުކަން ލައި ދެމިތިބޭ
ބަޔަކު، މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އެއީ، މުނާފިޤުންނެވެ. އެބައިމީހުން
ބުނެއެވެ. ތިމަންމެން މިވަނީ، الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވެގެންނެވެ.
ނަމަވެސް، އެ ވާހަކައީ ހަމައެކަނި އެބައިމީހުން ދުލުކޮޅުން ބުނާ
ބަހެކެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންނީ، އެތެރެހުން ކާފިރުކަންމަތީ
ތިބި، އިމާންނުވާ ބަޔެކެވެ.[10] ފަހެ، އެބައިމީހުން އެ ތިބީ އިސްލާމް ދީން
ޤަބޫލުކުރުމާއި ނުކުރުމާ މެދު ހައިރާނަހައިރާން ގޮތެއް ނޫނީ ޝައްކުކަމެއްގެ
ތެރޭގައެވެ.

يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَمَا يَخۡدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمۡ وَمَا يَشۡعُرُونَ ﴿٩﴾

9- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
10- تَفْسِيرُ الْبَيْضَاوِي لِلْقَاضِي نَاصِرِ الدِّينِ الْبَيْضَاوِي

(9) الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވެގެންވާކަމަށް ދޮގުހެދުން ބުނެ،
ހިތުތެރޭގައި ކާފިރުކަން ފޮރުވައިގެން ތިބޭ މުނާފިޤުން އެ ހީލަކަނީ، الله ﷻ އަށާއި
މުއުމިނުންނަށް، އެބައިމީހުން ޚިޔާނާތްތެރިކަމީ ކަމުގައެވެ. އަދި އެ ޚިޔާނާތް ކަންތައް
ކުރުމުން، އެބައިމީހުން އެ ޚިޔާނާތްތެރިކަމީ، އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް
ކަމުގައި ވިސްނޭ ނުވެއެވެ.

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުންގެ އެ ކަރުވެރި ޚިޔާނާތުގެ ނުބައިކަން
އެންމެފަހުން އެނބުރިދާނީ ހަމަ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށެވެ. ނަމަވެސް،
އެބައިމީހުންގެ ޖަހިލުކަމުގެ ޒޯރުކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް އެ ކަން އިޙްސާސް ވެސް
ނުވެއެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަށް ފަސާދަވެފައިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.[11]

فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمُۢ بِمَا كَانُواْ
يَكۡذِبُونَ ١٠

(10) އެ މުނާފިޤުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަނީ، ބައިޔާންކަމާއި، ޝައްކުކުރުމާއި،
ޚިޔާނާތުގެ ނުބައި ބަލިމަޖެކަމެވެ. ވީމާއެކު، އުފާވެރިކަމުން ބަލައިލެވުނު ފަޔާއެކު
އެބައިމީހުން އަރައިގަންނައެވެ. އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ހުރި
ނިފާޤުކަމުގެ ނުބައި ބަލިމަޖެކަމުގެ މައްޗަށް ބަލިމަޖެކަން، الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް
އިތުރުކުރައްވައެވެ. އަދި، الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާނޫ ބުނެ،
الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވެގެންވާ ކަމަށްކަމުގައި ބުނި ދޮގުހެދުމުގެ
ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި އަޒާބެވެ.[12]

11- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
12- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ لَا تُفۡسِدُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ قَالُوٓاْ إِنَّمَا نَحۡنُ مُصۡلِحُونَ ١١

(11) މުނާފިޤުންނަކީ، اللهُ ﷻ އަށް އުރެދި ބިމުގައި ފަސާދަކޮށް، ކާފިރުންނާ
ގުޅުން ބަހައްޓައި، މުއުމިނުންގެ ސިއްރުތައް ކާފިރުންނަށް ގެންގޮސްދޭ ބަޔެކެވެ.
އަދި އެ ފަދަ ކަންކަމުން ދުރުވެ ރައްކާތެރިވުމަށް އެބައިމީހުންނަށް ނަސޭހަތްތެރިވިއްޖެ
ނަމަ، އެ ނަސޭހަތަށް ޤަބޫލުނުކޮށް ޖަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން އެބައިމީހުން ބުނެއުޅެއެވެ.
ތިމަންމެން މިވަނީ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކޮށް އިޞްލާޙުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.[13]

أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡمُفۡسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشۡعُرُونَ ١٢

(12) ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެ މުނާފިޤުންނަކީ، އިޞްލާޙުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި
އެބައިމީހުން ބުނެއުޅުން ކަމުގައި ވިޔަސް، ޙަޤީޤަތުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނަކީ
ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ. އެހެންކަމަކު، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރި ޖާހިލުކަމާއި
ޝައްކުވެރިކަމާ ހުރެ، އެބައިމީހުންނަކަށް އެ ކަމެއް ނުވިސްނެއެވެ. އަދި އެ ކަން
އިޙްސާސް ވެސް ނުވެ ކުރެވޭ ވެއެވެ.[14]

وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ ءَامِنُواْ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُۗ أَلَآ
إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعۡلَمُونَ ١٣

(13) އަދި، مُحَمَّدُ ﷺ އަށް އީމާންވިމީހުން ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ވެސް
އީމާންވުމަށް އެ މުނާފިޤުންނަށް ބުނެވިއްޖެ ނަމަ، މަލާމާތުގެ ގޮތުންނާއި އިންކާރުކޮށް
ޖަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން، އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ނުވިސްނޭ ޖާހިލު މޮޔައިން
އީމާންވިފަދައިން ތިމަންމެން ވެސް އީމާންވާންވީހެއްޔެވެ؟ އެ

13- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
14- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

މޮޔައިން އީމާންވިފަދައިން ތިމަންމެން އީމާންވެއްޖެ ނަމަ ތިމަންމެން ވެސް ވާނީ، ޖާހިލުކަމާއި މޮޔަހަލިކަމުގައި އެބައިމީހުންނާ އެއްވަރަށް ބަރާބަރުވާނެތޯ. ދެން، އެ މުނާފިޤުންގެ އެ ޖަވާބަށް ރައްދުދެއްވައި، ﷲ ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ނުވިސްނާ ޖާހިލު މޮޔަ ބައެކީ، ހަމަ އެ މުނާފިޤުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެ ކަމެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ޙަޤީގައި ހުރި މަގުފުރެދުމުގެ ބޮޑުކަމުން، އެބައިމީހުންނަށް ހުރި ގެއްލުމާއި ހަލާކު ވެސް އެބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.[15]

وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَـٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا
نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾

{14} އަދި މުއުމިނުންނާ ބައްދަލުވެއްޖެ ނަމަ އެ މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ގަބޫލުކުރިން ތިމަންމެން ވެސް މިވަނީ، ﷲ ﷻ އަށާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވެ އިސްލާމްވެ ތިބީ ޚާލިޞުކޮށްގެންނެވެ. އަދި، ﷲ ﷻ އަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ޝައިޠާނުންގެ ބޮޑުންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެ ނަމަ، އެ މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެން ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނުގައި ކަން ކަށަވަރެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންމެން ވެސް މުއުމިނުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.[16]

ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَـٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾

15- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
16- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿15﴾ އެ މުނާފިޤުން އެ ކުރާ ފުރައްސާރަކުރައިގެ ބަދަލު، އެބައިމީހުންނަށް، الله ﷻ
ދެއްވާހުށްޓެވެ. ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުންގެ މަގުފުރެދުމާއި، ޠާޣީކަމާއި،
ޝައްކުކަންތަކުގައި ދެމިހުރުމަށް ޓަކައި، އެ إِلٰهُ އެބައިމީހުންނަށް މުހުލަތުދެއްވައި
ދޫކޮށްލައްވައިފައި ވެއެވެ.[17]

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلۡهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمۡ وَمَا كَانُواْ
مُهۡتَدِينَ ﴿١٦﴾

﴿16﴾ އެ މުނާފިޤުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް، އެބައިމީހުން އެ ވިއްކައިލީ
ގެއްލުމާއި ހަލާކުގައި ކަމަކަށެވެ. އެހެނީ، ހިދާޔަތާއި އީމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި،
އެބައިމީހުން އިޚްތިޔާރުކުރީ ކުފުރުގެ ގޮތްތަކާއި ކާފިރުކަމާއި ޝަކު، އެބައިމީހުން
އެ ކުރަ ވިޔަފާރީގައި އެބައިމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުލިބުނެވެ. އަދި ކިޔުންތެރިޔާ!
ތެދުމަގު ލިބުން ބަދަލު ކަމުގައި ވެސް އެބައިމީހުން ނުވެއެވެ.[18]

مَثَلُهُمۡ كَمَثَلِ ٱلَّذِي ٱسۡتَوۡقَدَ نَارٗا فَلَمَّآ أَضَآءَتۡ مَا حَوۡلَهُۥ ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمۡ
وَتَرَكَهُمۡ فِي ظُلُمَٰتٖ لَّا يُبۡصِرُونَ ﴿١٧﴾

﴿17﴾ މުނާފިޤުންގެ މިސާލަކީ، ކަޅު އަނދިރީ ރެއެއްގައި، ބޮޑު ސަފަރުވެރިއެއްގެ
މައިދާނަކަށް ގައިބާ، ހިފުދުވަމުންދަނާއި، އަލިކަން ހޯދުމަށް އަލިފާން ރޯކުރި
ބަޔަކުގެ މިސާލެވެ. ދެންފަހެ، އެ އަލިފާނުގެ ހުޅުގަނޑު ބޮޑުވެ، އެބައިމީހުންގެ
ވަށައިގެންވާ ހުރިހައި ތަކެތި އަލިކޮށްދީ ހިނދު، الله ﷻ އެ އަލިފާންގަނޑު
ނިއްވަވައި، އެބައިމީހުންނަށް ބޮޑު އަނދިރިކަން ގެންނެވިއެވެ.

17- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
18- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެންކަމުން، ކަނުއަނދިރީގެ ތެރޭގައިވެ، އެބައިމީހުންގެ ޙާލަތު އެއްވެސް އެއްޗެއް
ނުފެންނަގޮތް ވިއެވެ. އަދި އެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން ނުކުމެ ސަލާމަތްވުމެއްވެސް
ދޮރެއް ނުވަތަ މަގެއް ވިއަސް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުފެނެއެވެ.

ހަމަ އެ ފަދައިންމެ، އިސްލާމް ދީނުގެ ނޫރު އެބައިމީހުންނާ ހަމައަށް އައުމުން،
އާޚިރަތުގައި އެބައިމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ. އެހެނީ،
މުނާފިޤުންނަކީ، **مُحَمَّدُ** ﷺ ގެ ރިސާލަތަށް ބޭރުފުށުން އީމާންވެ، އެތެރޭފުށުގައި
ކާފިރުކަން ވަންހަނާކުރި މީހުންނެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ފުއާދާއި މުރާދު ތަޙްލީލުކުރެވި
ކުރުމުގެ ބޭނުމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މުނާފިޤުންގެ ގޮތުގައި ދީނު މަރުވުމުގެ
ސަބަބުން، **اللهُ** ﷻ ގެ ގަދަރުވަރު ބަރަކާތުން އެބައިމީހުން ދުރުކުރައްވާނެތެވެ.[19]

صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾

﴿18﴾ އެ މުނާފިޤުންނަކީ، ބަހްރުވީ ބަސް އަހުމުގައި ބީރު، ބަހްރުވީ ވާހަކަ
ދެއްކުމުގައި ގަންގަން، ހިދާޔަތުގެ އަލިކަން ފެނުމުގައި ކަނު ބަޔަކުވެ. ވީމާ،
އެބައިމީހުން ގޯސްފަސްކޮށް ދުރުކަމަށް އިމާންކަމަށް އެނބުރި އައުމަކީ، އެބައިމީހުންނަށް
ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ، އިމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި އެބައިމީހުން މަގުފުރެދުން
އިޚްތިޔާރުކުރީމައެވެ.[20]

أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ
ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾

19- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عائِضِ الْقَرْنِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
20- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

19 ނުވަތަ މުނާފިޤުންގެ މިސާލަކީ، ސަވަބަރާއެއްގައި ދަތުރުކުރަމުން ދަނިކޮށް،
ނުރަސް ބޯ ވިދާގަނޑެއް އަނދިރިކަމުގެ މައްޗަށް އައި ބައެއްގެ މިސާލެވެ.
އެ ވިދާގަނޑުން އަނދިރިކަމުގެ މައްޗަށް ނުރަސް ބޮކާރު ވާރޭވި، އަނދިރިކަމުގެ
މައްޗަށް، އެބައި އަނގިރިޔާތަކުން ފިރިވިއެވެ. އެއީ، ގުގަނޑުގެ އަނގިރިޔާތަކާއި،
ވިދާގަނޑުގެ އަނގިރިޔާތަކާއި، ވާރޭގެ އަނގިރިޔާތަކެވެ.

އަދި އެ ވިދާގަނޑުގައި، އަންދާރުވަރަ ޚުށުގުގުރާއި ވިދުވަރުވެއެވެ. އަދި
އެ ވިދާގަނޑުން ޖަހާ ގަދަފަދަ ގުގުރާ އަޑުގެ ސަބަބުން، މަރުވެދާނެތީ ކަނުގެ ތެރެން،
އެބައިމީހުން ކަންފަތްގައި އިނގިލި އަޅައި ބަންދުކުރެއެވެ. ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ،
اللهُ ﷻގެ އަމުރުތަކާއި، ވައިދުގެ ބަސްފުޅުތަކާއި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް މުނާފިޤުންނާ
ހަމައަށް އައުމުން، އެ އަޑު ނާހުމަށް ބަކައި، އެބައިމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި
އިނގިލި އަޅައި ބަންދުކުރެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻގެ ދެނެވޮޑިގަތުމާއި، ބާރުފުޅުވަންތަކަމާއި، ކާފިރުންވަންތަކަމާއި،
މި ހުރިހާ ކަމެއްމު ކާފިރުންތަކުން ވަށައިލައިގެންފައެވެ. އެހެންކަމުން، އެ اِلٰهަށް
ނުކެރިދާނެއް ބަދަލެއް، އެ اِلٰهُގެ ކާފިރުންވަންތަކަމުގެ ދަށުން ނުކުމެވޭނެ
ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.[21]

يَكَادُ ٱلۡبَرۡقُ يَخۡطَفُ أَبۡصَٰرَهُمۡۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوۡاْ فِيهِ وَإِذَآ أَظۡلَمَ عَلَيۡهِمۡ
قَامُواْۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ
قَدِيرٞ ٢٠

21- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

﴿20﴾ އެ ވިލާގަނޑުން އަންނަ ވިދުވަރުގެ ގަދަކަމުން، އެބައިމީހުންގެ ލޮލުގެ ފެނުން ޖަހައިގަނެގެން ގެންގޮސްދާނޭ ކަހަލައެވެ. ކަން މިހެންހުރުމާ އެކު ވެސް، ވިދައިލާ ކޮންމެ ވަގުތަކު އެ ވިދުވަރުގެ އަލިގައި އެބައިމީހުން ހިނގައިގަންނައެވެ. ވިދުވަރުގެ އަލިކަން ހިނގައްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުން ތާށިވެ މަގު އަނދިރިވެދެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުން އެތިބި ތަނުގައި ހުއްޓިތިބެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ މުނާފިޤުންގެ މިސާލުޖަހައްސަވައިފައި މިވަނީ، އަނދިރިގަނޑެއްގެ ތެރޭގައި ތިއްބައި ވިދާޅުވުން އެ ވިދުވަރުގެ އަލިގައި ހިނގައިގަތް، އެ އަލިކަން ފިލައި ދިޔުމުން، އެއްވެސް ކޮޅަކަށް ނުދެވޭ ހުއްޓިތިބި ބަޔަކުގެ މިސާލުންނެވެ. ހަމަ އެފަދައިންނެވެ، ޤުރުއާނުގެ އަޑުއިވުމުން ކަންބޮޑުވެ އެ އަޑު ނާހަމަން ބަކައި ކަންފަތުގައި އިނގިލިއަޅައި، އެ އަޑު ނާހަމައިފި ނަމަ، ސަލާމަތްވެވޭނޭ ކަމަށް މުނާފިޤުން ދެކެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ގޮތަށް ކަންތައް ކުރުމުން އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ކަހަލަ ސަލާމަތެއްކަމެއް އަދި ރައްކާތެރިކަމެއް ވިއަސް އެބަ ފޯރާއްނެވެ.[22]

އަދި ދަނޑުވަޅުގާ، ނަބަވީ ތަފްސީރުކާއި، ވިދާޅުވިގެ ކަންތައްތައް ބަޔަކުމުން މުނާފިޤުން ބުނެއެވެ. مُحَمَّدِيّ ދީނަކީ ބަލާމުޞީބާތް ގިނަ ދީނެކެވެ. އަދި ދަތިތަކާއި މުޞީބާތްތަކުން ކުރިމަތިވުމުން މުނާފިޤުކަން މަތި ދުރުވިބައެވެ.[23] އަދި، ފުރުޤާނުގެ އަޑު ނާހަމަން ބަކައި، މުނާފިޤުން، އެބައިމީހުންގެ ކަންފަތުގައި އިނގިލި އެޅުމުން، الله ﷻ އިރާދަކުރެއްވި ނަމަ، އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް މުޞީބަތެއް ނުލައްވައި ހަމަ އެހިނދުންއެހިނދަށް އެބައިމީހުންގެ އިވުމާއި ފެނުން ގެންދަވައިފިކަން ކަށަވަރެވެ.

22- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
23- التَّفْسِيرُ الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْقُرْطُبِي

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ ކޮންމެ ކަމަކަށް ނުހަނު ކުޅަދުންވަންތަ إِلٰهއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهއަށް ނުކުޅެދުމެއް ޖައްސަވާ ސަބަބެއް، އެ إِلٰهُ ކުރައްވާކަމަކަށް ހުރަސްއަޅައި ބަރާބަރުވާނެ ހަމަ އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުވެއެވެ.[24]

ދަންނާށެވެ! މި ސޫރަތުގެ އަށްވަނަ އާޔަތުން ފެށިގެން، ވިހިވަނަ އާޔަތުގެ ނިޔަލަށް އޮތީ، ތޭރަ އާޔަތުގައި ވަނީ މުނާފިޤުންގެ ވާހަކައެވެ. މުނާފިޤުންގެ ކަންތައްތައް ހުންނަގޮތާއި، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުންނަ ސިފަތަކާއި، އެބައިމީހުންގެ މިސާލެވެ.

އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ގުޅޭ ގޮތުން، فَخْرُ الدِّينِ الرَّازِي ލިޔުއްވައިފައި ވެއެވެ. އެ ދަރިކަލުންނަށް، الله ﷻ ރުއްސެވުންލިބިވި ابْنِ عَبَّاسٍ ވިދާޅުވިއެވެ. މި އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުނީ، މުނާފިޤުންގެ ތެރެއިން عَبْدُ اللهِ بْن أُبَيّ بْنِ سَلُول އާއި، مِتعَبُ بْنِ قُشَيْر އާއި، الْجَدُّ بْنِ قَيْس އާ ބެހޭގޮތުންނެވެ. އެހެނީ، ކީރިތި ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ބައެއް އަސްޙާބުބޭކަލުންނާ އެ މުނާފިޤުން ބައްދަލުވެއްޖެ ނަމަ އެބައިމީހުން މުއުމިނުންކަމުގައި ވިއެވެ.

ތިޔަބައިމީހުން ޙަޤީޤަތުން ތިމަންގެން ވެސް މިހިރީ، الله ﷻ އަށާއި، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވެ ދީން ގަބޫލުކުރެއްވުމަށްޓަކައިނެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ ރަސޫލާގެ ސިފަފުޅުތަކާއި، މުޢުޖިޒާތްތަކުގައި ތިމަންގެން ޝަރީޢަތް ވަނިކޮށް ތިމަންގެން ދުށެވެ.[25]

24- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
25- التَّفْسِيرُ الْكَبِيرُ مَفَاتِيحُ الْغَيبِ لِلْإِمَامِ فَخْرِ الدِّينِ الرَّازِي

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾

(21) މި އާޔަތަކީ، އެންމެހައި އިންސާނުންނަށް، الله ﷻ އިއްވަވައިފައިވާ ނިދާއެކެވެ.
އެ ނިދާގައި، އެ إِلٰهُ ވަޙީދުކުރައްވިއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ
ހުރިހައި އަޅުކަމެއް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهއަށް ޚާލިޞްކުރާށެވެ! އެއީ، އެ إِلٰهُގެ
ދީނާ ހިދާޔަތުންވެ، އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތިވާ ބާރުގަދައެވެ. އެހެނީ، އެ إِلٰهُގެ އާއިވަންތަކަމުން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޭނުންތައް ފުއްދަވައިދެއްވައި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އެންމެހައި
ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓަވަނީ، އެ إِلٰهއެވެ.

ދެން ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهީ، ނެތުމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން އުފައްދަވައި
ވުޖޫދަށް ނެރުއްވި، إِلٰهއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން އުޅި، ނިމިދިޔަ އެންމެހައި
މީސްތަކުން ވެސް އުފެއްދެވި إِلٰهއެވެ. ތަންނާށެވެ! الله ﷻ އަށް ތިޔަބައިމީހުން
އަޅުކަންކުރާނީ ތަޤްވާވެރިވުމަށް ބަލައެވެ. އެހެނީ، ތަޤްވާވެރިން ދެކެ، الله ﷻ
ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތަޤްވާވެރިން، އެ إِلٰهُގެ ނިޢުމަތުން ކުރިއެރުންދެއްވާނެއެވެ.[26]

ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ
مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

(22) ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި، ބިން އުފައްދަވައި،
ފަތުރުއްވައި، ތަންދަހައްކެއްގެ ގޮތުގައި އެ ބިން ހެއްދެވި، إِلٰهއެވެ. އަދި އެ ތަން
ހައްދަވައިފައި ވެސް، ދިރިއުޅުމަށް ބަލައި ފަސޭހަ ތަނެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އުޑު
ހައްދަވައިފައި ވެސް ވަރުގަދަ ބިނާއެއް ކަމުގައެވެ.

26- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، އެ إِلٰهީ، ވިޔާމަކުން ވާތްވުއްސަވައި، އެ ހުރިގެ ސަބަބުން ގަސްތަކަށް
ތަޢުއްވައި، އެ ގަސްތަކުން ދޫވެގެ ބަކުރު ބާވަށްތަކަށް، ނިޢުމަތްތަކާ ގޮތުގައި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި ނިޢުމަތް، إِلٰهެވެ. މި ހުރިހާ ކަމަކާއި މަޢުލޫމާތު
ހުރެއްދެވެ، ހަމަ ކަލާނގެއެވެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނިޢުމަތް ދެއްވީ اللهُ ﷻ ކަން
ދަންނަނީ، އެ إِلٰهަކު ނެތް އަޅުކަމަށް، އެއްވެސް އެއްބާރު، އެ إِلٰهާ އެއްކޮޅު
ބައިވެރިކުރަން ސިފަކުރުން ނުކުރައްވާށެވެ![27]

وَإِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّمَّا نَزَّلۡنَا عَلَىٰ عَبۡدِنَا فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّن مِّثۡلِهِۦ وَٱدۡعُواْ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٢٣﴾

﴿23﴾ އޭ ކާފިރުންނޭވެ! ތިމަން إِلٰهُގެ އަޅާ مُحَمَّدُ ﷺ ގެ މައްޗަށް، ތިމަން إِلٰهُ
ބާވައިލެއްވި ޤުރްއާނާ މެދު ތިޔަބައިމީހުން ޝައްކުކުރައްވާ ހާލަތެއްގައި ވީ ނަމަ،
އަދި، ޤުރްއާނަކީ، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އެއްޗެއް ނޫންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން
ދަޢުވާ ނަމަ، ޤުރްއާނުގައިވާ ކުރު އެއްވެސް ސޫރަތެއް ވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން
ގެނެސްބަލާށެވެ! އަދި ތިޔަ ދަޢުވާ ވާހަކަތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންނީ ތެދުވެރިން
ކަމުގައި ވީ ނަމަ، އަދި، اللهُ ﷻ ދޫކޮށްފައި، އެ ކުރު ސޫރަތެއް ގެނައުމުގައި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިވާ އެހީތެރިވާނެ ބަޔަކު ތިބި ނަމަ، އެ ބަޔަކަށް ގޮވައި
ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ![28]

فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ وَلَن تَفۡعَلُواْ فَٱتَّقُواْ ٱلنَّارَ ٱلَّتِي وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُۖ أُعِدَّتۡ لِلۡكَٰفِرِينَ ﴿٢٤﴾

27- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عائِضِ الْقرْنِي
28- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿24﴾ ފަހެ، ކިތަންމެ ގިނަ މަސައްކަތެއް ތިޔަބައިމީހުން ކުރިކަމުގައި ވިއަސް،
އެ ފަދަ ސޫރަތެއް ގެނައުމަކީ، މިހާރު ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރެވޭނެ ކަމެއް
ނޫނެވެ. އަދި މުސްތަޤްބަލުގައި ވެސް ހަމަހިމާ ނުކުރެވޭނެ ކަމެއްނޫނެވެ. ކަން މިހެން
ހުރިއިރު، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވެގެންވަނީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ،
އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ގަބޫލުކޮށް، ނަރަކައިގެ އަލިފާނުން ބިރުވެތިވެ
ރައްކާތެރިވުމެވެ. އެއީ، އެ ތަނީގެ ދަރުކަމުގައި ވަނީ މީސްތަކުންނާއި ހިލައެވެ.
އެ ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރައްވާފައި ވަނީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށާއި، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާއަށް ކުފުރި
ނުކިޔަމަންތެރިވާ ކާފިރުންނަށް ޓަކައެވެ.[29]

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ كُلَّمَا رُزِقُواْ مِنۡهَا مِن ثَمَرَةٖ رِّزۡقٗا قَالُواْ هَٰذَا ٱلَّذِي رُزِقۡنَا مِن قَبۡلُۖ وَأُتُواْ بِهِۦ مُتَشَٰبِهٗاۖ وَلَهُمۡ فِيهَآ أَزۡوَٰجٞ مُّطَهَّرَةٞۖ وَهُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ٢٥

﴿25﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައި ކާފިރުންނަށް ބިރުވެރި ކަމުގެ
ޚަބަރު ދެއްވި ފަދައިން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އީމާންވެ ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރި މުއުމިނުންނަށް
އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އާޚިރަތުގައި މުއުމިނުންނަށް
ހުރީ، އެ ބަސްތާނަގައިވާ އުސް ގަނޑުވަރުތަކާއި ހިޔާ ދެނިވި ގަސްގަހުތަކުގެ
ދަށުން، ތަފާތު ބާވަތްބާވަތުގެ ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާ ހުންނަ ސުވަރުގެތަކެވެ.
އެ ސުވަރުގެތަކަކީ، ފުރިހަމަ ކަން އިންތިހާ ދަރަޖައަކަށް ގޮސްފައިވާ އަޖައިބުވާ ފަދަ
ރިވެތި ސުވަރުގެތަކެވެ.

29- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ސުވަރުގެތަކުގައި އެބައިމީހުންނަށް ހިޔެޖެހޭ ގޮތުގައި މިނޫ ދާވާގެ ބާވަތްތަކުގެ
ތަކެއިން ބާވަތްތައް ދުއްވާ ކަންތަކުން ފަހަތަކުން ވާ އެބައިމީހުން ބާރުނަތީވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
މިއީ، ދުނިޔޭގައި ވެސް އަހުލުވެރިންނަށް ދެއްވުނުގޮތު މާތްވެއެވެ. އެކަމަކު، އެ މާތްވާ
ރަހަތައިގައި އުބައިމީހުން ބާރުނަތީވެ. މި މާތްވާ ނިމުމާއި، ވަށްތަރާއި، ކުރެހުމާއި،
ސިފަ، ދުނިޔޭގައި އަހުލުވެރިންނަށް ދެއްވުނު މާތްވާ އެއްގޮތް ކަމުގައި ވިޔަސް،
މިއީ، ދުވަން ރަހަ ތަފާތު ނުހަނު މިރު މާތްވެއެވެ.

ހަމަ އިންސާނުން ހިތްހަމަޖެހޭ ހުރިހައި އުނިކަމަކުން ސާހިބުކަމާއިވެސްނާ
ބައިވެރިން، އެ ސުވަރުގެތަކުގައި މުޅިދުނިޔަން ޖަހައި ވެއެވެ. ހަމަ އުބައިމީހުން
ވާނީ، ޙަޔާތުމާއި އެ ނޫން ވެސް އެއްގޮތަކަށް ނުބައި ހައްލާވުން ވެސް
ބޭރިކުރެއްވިގެންނެވެ. ހަމަ ބާރާނުވިރަ އެއްގޮތަކަށް ނިޔާމަތްތަކާއި އެ ނޫން ވެސް
ތަފާތު ނިޔާމަތްތައް ދިރުމާ ގުޅިގެން، އެ ތަނުން ނިމެމުއް ހަމަ މަރުވުމެއް
ވިޔަސް ނެތި، އެ ސުވަރުގެތަކުގައި ތާއަބަދު އެ މުޅިދުނިޔަން ދިރިތިބޭނެއެވެ.[30]

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسۡتَحۡيِۦٓ أَن يَضۡرِبَ مَثَلٗا مَّا بَعُوضَةٗ فَمَا فَوۡقَهَاۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
فَيَعۡلَمُونَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّهِمۡۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَيَقُولُونَ مَاذَآ
أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلٗاۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرٗا وَيَهۡدِي بِهِۦ كَثِيرٗاۚ وَمَا
يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلۡفَٰسِقِينَ ٢٦

(26) ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ލަދުފުޅުކުރައްވައިގަތުމާ މަދިރީގެ ބޮޑުއިން،
މަދިރިއެއް ނުވަތަ ދެއްސޭހެ ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ބޮޑު އެއްޗަކުން މިސާލު،
މިސާލު ޖެއްސެވުމަކީ، اللهُ ﷻ ލަދުވެވިވޮޑިގަންނަވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.

30- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ، ހުރިހައި ތަކެއްޗަކީ ވެސް، الله ﷻ ޚަލްޤުކުރައްވައިފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. މި ކަމަކީ މިސާލުތަކެއް، الله ﷻ ޖައްސަވައި، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީގެ ނިކަމެތިކަމާއި ނުކުޅެދުންތެރިކަން ހާމަކޮށްދެއްވުމަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމެވެ. ވީމާ، الله ﷻ ގެ ޚަލްޤުތަކުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ އެއްޗަކުން، އެ إِلٰهُ މިސާލުޖެއްސެވިކަމުގައި ވިޔަސް، އެއީ ޙައްޤުގޮތުގައި ޖެއްސެވި މިސާލެއް ކަން މުއުމިނުން ދަންނަކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ކުފުރަށްސާބިތުވެފައިވާ ގޮތުން ކާފިރުން ބުނެއެވެ. މަދިރިއާއި މެހި ފަދަ ނިކަމެތި ތަކެތިން، الله ﷻ މިސާލުޖައްސަވައި ކީއްވެގެން އަދި ކޮން ސަބަބަކާ ހުރި ބާވައެވެ؟

އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި، الله ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ ކަމަކީ މިސާލުތަކެއް، الله ﷻ ޖައްސަވައި، މިސްކީނުން އިމްތިޙާނުކުރައްވައި، މުއުމިނުންނާއި ކާފިރުން ވަކިކުރައްވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ، އެ ކަމަކީ މިސާލުތައް ޖައްސަވައި، ގިނަ ބަޔަކު ބަޔާނުގެ މަގުން އެއްކިބާކުރައްވައި މަގުފުރެއްދަވައެވެ. އެއީ، އެ ކަމަކީ މިސާލުތަކަށް ދޮގުކޮށް ކުފުރުވެރިވާ އެކީ މީހުންނެވެ. އަދި ހަމަ އެ ކަމަކީ މިސާލުތައް ޖައްސަވައި، ގިނަ ބަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އެއީ، އެ ކަމަކީ މިސާލުތަކުން އިބުރަތާއި ނަސޭހަތް ލިބިގަން އިމާންވާ މީހުންނެވެ. އަދި، އެ إِلٰهއަށް އުޅުނު ނުކިޔަމަންތެރިވެ، އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރާ ކާފިރުވާ ފާސިޤުން ފިޔަވައި، އެ ކަމަކީ މިސާލުތަކުން އެއްކިބާކުރައްވާ އާއްމުކަމުން، އެ إِلٰهُ މަގުފުރައްދަވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެހެނީ، الله ﷻ އަނިޔާވެރި ވެވަޑައިނުގަންނަވާތީއެވެ.[31]

31- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهۡدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقۡطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ
أَن يُوصَلَ وَيُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾

﴾27﴿ އެ ގާފިރުންނަކީ، اللهُ ﷻ ގެ އެއްބަހުވަންތަކަން ނަޤުޟުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް މީސްތަކުންގެ ކިބައިން ޢަހްދު ކަށަވަރު ހިއްޓެވުމުން، އެ ކަން ޤަބޫލުކުރުމަށް ފަހު އެ ޢަހްދު ކަށަވަރު އުވައިލި މީހުންނެވެ. އަދި އެ ޢަހްދު ކަށަވަރު ހަނދާންކޮށްދެއްވުމުގެ ގޮތުން، އުއްމަތަށް ގިނަ ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެ ގާފިރުންނަކީ، ރަޙިމުގެ ގުޅުން ފަދަ ގުޅުންތައް ބަދަހިކުރުމަށް اللهُ ﷻ އަންގަވައިފައި ވަނިކޮށް، އެ ފަދަ ގުޅުންތައް ކަނޑައި ބިމުގައި ފަސާދަކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ ދީނާ ޚިލާފުވި މީހުންނެވެ. އެއުރެންނަކީ، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ގެއްލުންވާ ހަމައެކަނި ބަޔަކީ ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ.[32]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތާ އަދި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައިވާ އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބާ ގުޅޭ ރިވާވެގެންވެއެވެ. ޔަހޫދީ ޢުލަމާއުންގެ ބައެއް އާޔަތްތަކުގައި، ތައިރީގެމަކުނާއި، މެހި ފަދަ ޖަނަވާރުތަކުގެ މިސާލުޖެއްސެވުމުން، އެ ކަމަށް މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން ހުތުރުން ބުނެއެވެ. ތިޔައި، اللهُ ﷻ ގެ ކަލާމްފުޅެއް ނުވާނެއެވެ.[33] އެހެނީ، އެ ފަދަ އަގެއްނެތް ތަކެތީގެ މިސާލު ގެނެސްދެއްވުމަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ޝަރަފުވެރިވަންތަކަމާ ނިސްބަތްކުރާ އިރު އެކަށީގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ.[34]

32- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
33- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي
34- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّد جَمِيل دِيدِي

كَيۡفَ تَكۡفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمۡ أَمۡوَٰتٗا فَأَحۡيَٰكُمۡۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمۡ ثُمَّ يُحۡيِيكُمۡ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٨﴾

(28) އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ! الله ﷻ ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ ދަލީލުތައް ދަލީލުކުރާނިވި ހެކިތަކާއި ބުރުހާންތަކަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުގައި ވެސް ސާބިތުވެގެންވެއެވެ. ކަންތައް ހުރީ މި ޙަޤީޤަތް ކަމުގައި ވާއިރު، އަޅުކަންކުރުމުގައި، އެ إلهއާއި އެހެނިހެން މަޚްލޫޤުން ބައިވެރިކޮށް، ޝިރުކުކޮށް، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެގަންނަނީ ކިހިނަކުން ކޮން ހަމަޔަކުންހެއްތޯ؟

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްވެސް އަސަރެއް އަދި އެނގުމެއް ވިޔަސް ނެތި އެތަށް ޢަދަމްތަކަށް ވޯތުވެފައި ވަނިކޮށް، ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވީ ދުނިޔެއަށްގެނައްވީ، އެ إله އެވެ. އެއަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުމަށް، އެ إلهُ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ މުއްދަތު ހަމަވުމުންފަހު، ތިޔަބައިމީހުން މަރުގެންނަވާނެއެވެ. ދެން، އެއަށްފަހު، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވައި، ކަންތައްތަކަށް ނެރުއްވައި، މަޙްޝަރުކުރައްވާ ހިސާބުބައްލަވާފައި، ޖަޒާ ނުވަތަ ސަޒާ ދެއްވުމަށް ޓަކައި، އެ إلهُގެ ހަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަކުރެވޭނެއެވެ.

ކަން މިހެން ހުރިއިރު، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ދޫކޮށް، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް އަޅުކަންކުރުން ބަހައްޓާގެން ނުވާނީއްތޯ؟ ޝައްކެއްނެތެވެ. ހުރިހައި އަޅުކަމެއް ކުރުން ބަހައްޓާގެން ވާނީ، ހަމައެކަނި އެ إلهއަށެވެ. ވީމާ، މިކަމާ ކާފިރުވުން، އެ إلهُ ޚިޔާލުގައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާކަމީ އަޖައިބުވާނޭ ކަމެކެވެ.[35]

35- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ
فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

﴿29﴾ އެ اللهِ، ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ނިޢުމަތްތަކެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި
އުފެއްދެވީ، އެ ނިޢުމަތްތަކުން ފައިދާ ލިބިގަތުމަށް ގޮތް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ތަނަވަސްކޮށްދެއްވީ، اللهُއެވެ. ދެން، އުޑަށް ޤަޞްދުކުރެއްވުމުން، އެ اللهُ އިސްތިވާކުރެއްވީ
ހިނދު، ހަތް އުޑު ހަމަޖައްސަވައި އެ އުޑުތައް ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެ اللهِ، ހުރިހާ ކަމަކާއި ތަކެއްޗެއް މާލަމް ދެނެވޮޑިގެންވާ
اللهُއެވެ. އެހެނީ، އެ اللهُގެ ޢިލްމުފުޅުން ބޭރުވެގެންވާ އެއްވެސް ކަމެއް އަދި އެއްޗެއް
ވިއަސް ނުވެއެވެ.[36]

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا
مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ
قَالَ إِنِّىٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

﴿30﴾ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ހަނދާންކުރައްވާށެވެ، ބިމުގައި، ތިމަން اللهُ ޚަލީފާއަކު
ލައްވާނުމެވެ. މަލާއިކަތުން، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި اللهُ، މަލާއިކަތުންނަށް ވަޙީކުރެއްވި
ހިނދު، ކަން ހިނގައި ދިޔަ ގޮތުގެ ވާހަކަ، އިބަ ރަސޫލާ މީސްތަކުންނަށް
ކިޔައިދެއްވާށެވެ!

މި ފަދައިން ވަޙީކުރެއްވުމުން މަލާއިކަތުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ ވެރި اللهُއެވެ!

36- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަޅަމެން މިތިބީ، އިބަ إِلٰهަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާ އެކު، ހުރިހައި އުނި ސިފަތަކުން،
އިބަ إِلٰهُ ހުސްޖެހިވޮޑިގެންވާކަމައި، އިބަ إِلٰهުގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި،
ޢަޒުމަތްވަންތަކަމާ އެކަށޭނަގޮތުގެ މަތިން ހުރިހައި ފުރިހަމަ ސިފަފުޅުތަކުން
ސިފަވެވޮޑިގެންވާކަން ބަޔާންކޮށް، އިބަ إِلٰهަށް ޙަމްދުކުރައި ޤަދަރުދަންނަވައި
ތަސްބީޙަކިޔަމުދަމެވެ. އެ ގޮތުގައި އަޅަމެން ތިއްބައި، އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ
ބަދަލުވެރިވެ، އަނިޔާވެރިވެ، ބިމުގައި ފަސާދަކޮށް ލޭއޮހޮރުވައި އުޅޭނެ ބަޔަކު،
އެ ބިމުގައި، އިބަ إِلٰهُ ލައްވަނީތޯއެވެ؟

މި ފަދައިން މަލާއިކަތުން ދެންނެވުމުން، الله ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
ތިޔަ މަލާއިކަތުންނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ ކަންތައްތައް، ތިމަން إِلٰهُ
ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު، ބިމުގައި ޚަލީފާއަކު ލެއްވުމުގެ
ޙިކުމަތް ވެސް، ތިމަން إِلٰهُ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.[37] ބިމުގައި ޚަލީފާއަކު
ލެއްވުމުގެ ޙިކުމަތަކީ، އެ ތަނުގައި، الله ﷻ ގެ ދީން ޤާއިމުކޮށް، އެ ދީނަށް
ޢިބާދަތްކުރާނޭ ބަޔަކު، އެ ޚަލީފާގެ ދަރިފަސްކޮޅުން ފޮނުއްވުމެވެ. އެ ބަޔަކީ،
އެ ޚަލީފާގެ ދަރިފަސްކޮޅުން ފޮނުއްވުމާ، ރަސޫލުންނާއި، ނަބިއްޔުންނާއި،
ޞިއްދީޤުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞާލިޙުންނެވެ.[38]

وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلۡأَسۡمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمۡ عَلَى ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِي بِأَسۡمَآءِ
هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾

37- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
38- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

﴿31﴾ އަދި آدَمُ عليه السلام ގެ މާތްކަން މަލާއިކަތުންނަށް ހާމަކޮށްދެއްވުމަށް
ޓަކައި، އެންމެހައި ދިރޭ ތަކެއްޗާއި، ދިރުމެއް ނުވާ ތަކެތީގެ ނަންތަކާއި،
އެ ނަންތަކުގެ މާނަ، آدَمُ عليه السلام އަށް، އެ اللهُ އުނގަންނަވައި ދެއްވިއެވެ. ދެން
އެއަށްފަހު، މަލާއިކަތުންނަށް އެ ތަކެތި ހުށަހަޅުއްވައި، އެ اللهُ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.
ތިޔަ މަލާއިކަތުން، މި ތަކެތީގެ ނަންތައް، ތިމަން اللهއަށް ނިކަން
ވިދާޅުވެދެއްވަބައްލަވާށެވެ! އަދި އެ ތަކެތީގެ ނަންތަކާއި އެ ނަންތަކުގެ މާނަ
ތިޔަ މަލާއިކަތުންނަށް ވިދާޅުވެދެއްވިއްޖެ ނަމަ، آدَمُ عليه السلام އާއި، آدَمُ عليه السلام ގެ
ދަރިފަސްކޮޅުގެ މީހުންނަށްވުރެން، އިތުރު ރުތްބަ ވާކަމަށް، ތިޔަ މަލާއިކަތުންނަށް
ދެކެވަޑައިގެންފިއްވާ ކަން ހާމަވާ ތެދުވެރިންނަމެވެ.[39]

قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

﴿32﴾ އެ ޙަޟްރަތުން ވަޙީކުރެއްވުމުން، މަލާއިކަތުން ދެންނެވިއެވެ. އިބަ اللهُ ގެ
ސިފަތުގާ ގުޅޭ އަޅުގަނޑުމެން އިޢުތިރާޟުކުރުމުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުށަށާއި ހުރި
ޝަރީކަކާއި އުނިކަމުންނެވެ. އިބަ اللهِ، ހުރިހައި އުނި ސިފަތަކާއި ބަރީޢަވެ
ހުސްޠާހިރުވެ ވޮޑިގެންވާ اللهއެވެ. އަދި، އިބަ اللهُ، އަޅުގަނޑުމެން އުނގަންނަވައިދެއްވި
އެއްޗެއް ޚިލާފަށް އެއްވެސް އެއްޗެއްގެ ޢިލްމު އަޅުގަނޑުމެން ދެނެގަނެ
ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ހުރިހާކަމެއްގެ ހުރިހައި ކަމެއް ޙިކުމަތާ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ،
ހަމައެކަނި އިބަ اللهއެވެ. ހުރިހައި ކަމެއް ތަދްބީރުކުރައްވަވައި
ޙިކުމަތްވަންތަ اللهއެވެ.[40]

39- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
40- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

قَالَ يَـٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ ۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ
إِنِّىٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

﴿33﴾ اللهُ ﷻ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ آدمُ عليه السلام އެވެ! އެ މަލާއިކަތުންގެ ނަންތައް، މަލާއިކަތުންނަށް އަންގަވައިދެއްވާ ނުދެނެނުވި މަލާއިކަތުންގެ ނަންތައް، އެ މަލާއިކަތުންނަށް ވިދާޅުދެއްވާށެވެ!

ދެންފަހު، آدمُ عليه السلام އަށް، اللهُ ﷻ އަންގަވައިދެއްވި ގޮތުގެމަތިން، އެ މަލާއިކަތުންގެ ނަންތައް އެ މަލާއިކަތުންނަށް، آدمُ عليه السلام ވިދާޅުދެއްވި ހިނދު، އެ މަލާއިކަތުންނަށް، اللهُ ﷻ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާ މަލާއިކަތުންނަށް ވަންހަނާވެހުރި ކަންތައްތައް، ތިޔަ إِلٰهُ، އެކަނި ދެނެވޮޑިގެންވާކަން، ތިޔަ إِلٰهُ ތި މަލާއިކަތުންނަށް ނޭންގެވީމުއެވެ؟ އަދި ތި މަލާއިކަތުން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކާއި ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތައް، ތިޔަ إِلٰهُ އެކަނި ދެނެވޮޑިގެންވާކަން، ތި މަލާއިކަތުންނަށް، ތިޔަ إِلٰهُ ނޭންގެވީމުއެވެ؟[41]

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ
مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾

﴿34﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! آدمُ عليه السلام އަށް ޖިއްބަތާއި ސަޖިދަކުރުމުގެ ގޮތުން، އަންބުރާއި ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ، ތިޔަ إِلٰهُ، މަލާއިކަތުންނަށް އަމުރުކުރެއްވި ހިނދު، ކަން ހިނގައި ދިޔަ ގޮތުގެ ވާހަކަ، އިބް ރަސޫލާ، ދަންނަވާށެވެ! ދިސްމަކުންނަށް ވިދާޅުދެއްވާށެވެ!

41- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެ އަމުރުފުޅު އައުމާ އެކު، އެންމެހައި މަލާއިކަތުން، آدَمُ عليه السلام އަށް ސަޖިދަކުރުއްވިއެވެ. ނަމަވެސް، އިބްލީހުގެ ކިބައިގައި ހުރި ބޮޑާކަމާއި ޙަސަދަވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅަށް އުރުދުރި ނުކިޔަމަންތެރިވެ، آدَمُ عليه السلام އަށް ސަޖިދަކުރުމަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހެދިއެވެ. އެހެންކަމުން، އިބްލީސް ވެގެންދިޔައީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ.[42]

ދަންނާށެވެ! އަސްލުގައި އިބްލީހަކީ މަލާއިކަތެއް ނޫނެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު ވެސް، آدَمُ عليه السلام އަށް ސަޖިދަކުރުމަށް މަލާއިކަތުންނަށް އަމުރުކުރެއްވުމުގެ ކުރީގައި، އިބްލީހުގެ ކިބައިގައި ހުރި އަޅުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން، މަލާއިކަތުންގެ ތެރޭގައި އުޅުމުގެ ފުރުސަތުން، އިބްލީހަށް، اللهُ سبحانه وتعالى ދެއްވިއެވެ.[43]

وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا
وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٣٥

﴿35﴾ އަދި، آدَمُ عليه السلام އަށް، މިފަދައިން إِلٰهُ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އިބަ ނަބިއްޔާއާއި އިބަ ނަބިއްޔާގެ އަނބިކަނބަލުން ސުވަރުގޭގައި ވަޒަންވެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެ ސުވަރުގޭގައި ތިޔަ ދެބޭފުޅުން ބޭނުންފުޅު ތަނަކުން، އެ ތަނުގެ ތަނަވަސް ނިޢުމަތްތަކުން އަރާމު ބާސިފުކުރައްވައި، އެ ތަނުގެ މޭވާތަކުން ބޭނުންފުޅު އެއްޗެއް ތަޙީއްކުރުއްވާށެވެ! ނަމަވެސް، މިހިރަ ގަހާ ކައިރިވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

42- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
43- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެހެނީ، އެ ގަހުން ކައިއްލެވުމުގައިފި ނަމަ، ތިޔަ ދެކަލުން ވެސް ވާހުރި،
ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފުވެ،
އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.[44]

فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيۡطَٰنُ عَنۡهَا فَأَخۡرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِۖ وَقُلۡنَا ٱهۡبِطُواْ بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوّٞۖ
وَلَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُسۡتَقَرّٞ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ٣٦

(36) ދެންފަހެ، آدمُ عليه السلام ގެ ދެކަލުންނަށް، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ މަނާކުރެއްވި ގަހުން، އެ ދެކަލުންނަށް ކައިއްލެވުމަށްޓަކައި ދަނދެން، އެ ދެކަލުންނަށް ވަސްވާސްދިނުމުގައި، ޝައިޠާނާ ކާމިޔާބުވިއެވެ. އަދި އެ ގަހާ ބެހޭ ގޮތުން، ދިނަގެން ވާހަކަތައް، ޝައިޠާނާ އެ ދެކަލުންނާ ދައްކައި، އެ ދެކަލުންނަށް ހަށްކަރި، އެ ދެކަލުން އެ ތިއްބެވި ނިޢުމަތްތަކުގެ ބާޣީޗާއިން އެ ދެކަލުން ބޭރުކުރެއްވިއެވެ. ދެން، އެ ދެކަލުން ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާހަށް ހެއްދެވިގެން އެ ގަހުން ކައިއްލެވުމުން، އެ ކުރެއްވުނު ކުށުގެ ސަބަބުގެ ގޮތުން، ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތަކުން، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ އެ ދެކަލުން ދުރުކުރައްވައި، ސުވަރުގެއިން ބޭރުކުރެއްވިއެވެ.

އަދި އެ ދެކަލުންނާއި ޝައިޠާނާއަށް، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކުގެ ޢަދާވާތްތެރިންކަމުގައިވާ ހާލު، ތިޔަބައިމީހުން ބިމަށް ފައިބާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިމުގައި އެ ތަނުގައި ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތް ވެސް ވަނީ ހަމަޖެހިފައެވެ. އެއީ، ކޮންމެ މީހަކު ވެސް އެ މީހެއްގެ އުމުރު ހަމަވެއްޖެއުމަށް ދަނދެން، އެ ބިމުގައިވާ ތަކެތިން ފައިދާއާއި އުފާ ލިބިގަނެވޭނެ ގޮތުގައެވެ.[45]

44- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
45- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٖ فَتَابَ عَلَيۡهِۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

﴾37﴿ ދެންފަހެ، آدَمُ عليه السلام ގެ ވެރި إِلٰهُ، އެ ނަބިއްޔާއަށް އިލްހާމުކުރެއްވި
ކަލިމަފުޅުތަކެއް އުނގެނިވަޑައިގެން، އެ ކަލިމަފުޅުތައް ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވެ
ތައުބާވެވަޑައިގަތުމުން، އެ ދެކަނބަލުންގެ ތައުބާ، އެ إِلٰهُ ޤަބޫލުކުރައްވައި،
އެ ދެކަނބަލުންނަށް ކުށްވުން ފާފަ، އެ ދެކަނބަލުންނަށް، އެ إِلٰهُ
ފުއްސަވައިދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތައުބާ
ގިނަގިނައިން ޤަބޫލުކުރައްވާ އެބައިމީހުންނަށް ގިނަގިނައިން ރަޙްމަތްތެރިވާ إِلٰهُއެވެ.

ދަންނާށެވެ! آدَمُ عليه السلام އަށް، الله ﷻ އުނގަންނަވައިދެއްވި ކަލިމަފުޅުތަކަކީ
ވަނީ، ތައުބާވެ، ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދި، އެ إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުގައި
ދަންނަވާށް ގޮތެވެ. އެ ކަލިމަފުޅުތަކަކީ، سُورَةُ الْأَعْرَافُ ގެ ތޭވީސް ވަނަ އާޔަތުގައިވާ
މި ދަންނަވާ ކަލިމަފުޅުތަކެވެ. ﴿رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ
مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ މާނައީ: "އޭ އަޅަގުންގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ! އެ ގަހަކުން ކެއުން،
އިބަ إِلٰهُ މަނާކުރެއްވި ގަހުން ކެއުމުގެ ސަބަބުން، އަޅަގުން މިވަނީ އަޅަގުންގެ
އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެފައެވެ. ވީމާ، އިބަ إِلٰهُ އަޅަގުންނަށް ފާފަފުއްސަވައި
ރަޙްމަތްނުލައްވައިފި ނަމަ އަޅަގުން ވާނީ، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ގެއްލުމާއި ހަލާކު
ލިބޭނިވި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ."[46]

قُلْنَا ٱهْبِطُواْ مِنْهَا جَمِيعٗاۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدٗى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

46- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿38﴾ آدَمُ عليه السلام ގެ ދަރިކަލުންނާއި ޝައިޠާނާއަށް، މާތް إِلٰهُ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.
ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން ސުވަރުގެއިން ނުކުމެ ބިމަށް ފައިބާށެވެ! އަހަރެންގެ،
ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ފޮނުވުން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން
އަންނާނޭކަމަށް ބަޔާނެއް ގެނައުމަށް ވަޙީ، ހިދާޔަތުގެ އަލިފާނުމަށް، މާތް إِلٰهُ،
ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި އެ ރަސޫލުންނާއެކު، ފޮތް ބާވައިލައްވާނެއެވެ. ފަހެ،
އެ ރަސޫލުންނާ ތަބާވެ، އެ ފޮތްތަކުގައިވާ ހިދާޔަތާ އެއް ގޮތަށް ޢަމަލުކުރާ
ބަޔަކަށް އާޚިރަތް ދުވަހުން އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު
ކުރަމުން ގެންދިޔަ ކަންތައްތަކާ ދޭތެރޭ ހިތާމަކުރާކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި ބާކީ ދުނިޔެއިން ލިބިފައިވާ
ކަންތައްތަކާ މެދު ހިތާމަކުރާކަށް ވެސް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.
އަދި ޖައްނަތް! އާޚިރަތް ދުވަހުން އެބައިމީހުންނަށް ހުރި މުޅިން ވެސް
ހަމަޖެހުމާއި އުފާވެވެ.[47]

وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾

﴿39﴾ އަދި، މާތް إِلٰهُ ޖައްސަވާ ރަސޫލުން ގެނެސްދިން ހިދާޔަތް ދެކޮޅުހަދައި
ބަދަލުކުރައްވާ، މާތް إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި ކާފިރުންނަކީ
ނަރަކައިގެ މީހުން، ނަރަކަވެރިޔާގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެބައިމީހުން، އެ ތަނުން
ނުކުމެވޭނެ ދާއިމީ ދުވަހެއް އެ ތަނުގައި ދެމިހުންނަވާ މީހުން ގެއެވެ.[48]

يَٰبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُواْ نِعْمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُواْ بِعَهْدِيٓ أُوفِ بِعَهْدِكُمْ
وَإِيَّٰيَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

47- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
48- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

﴿40﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވި
ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތައް ހަނދުމަކޮށްދޭށޯ، އެ ނިޢުމަތްތަކުގެ ޝުކުރު، ތިޔަބައިމީހުން
ތިމަން إِلٰهَއަށް އަދާކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަހުދުން، ތިމަން إِلٰهُ ފުއްދެވި
ޢަހުދު، ތިޔަބައިމީހުން ފުރިހަމަކުރާށެވެ! އެ ދަރަޔާ، ތިމަން إِلٰهُ ބާރުއެޅުމި
އެންމެހައި ޚަބަރުތަކާއި، ތިމަން إِلٰهُ ޚާއްޞަ ހަދިޔާ ދަރުސްވެރިންނަށް އިލާނުވެ،
ތިމަން إِلٰهُ ޝަރީޢަތުކުރުއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް ދަމަހައްޓާށެވެ،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަހުދުން، ތިމަން إِلٰهُ ފުއްދަވާނެ ދަރުމަވެ. ވަޢުދުފުއްދާށެވެ! އެ ކަންކަމަށް
ތިޔަބައިމީހުން ފުރިހަމައަށް ދަމަހައްޓައިފި ނަމަ، ތިމަން إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ކުރެއްވި ވަޢުދު، ތިމަން إِلٰهُ ފުރިހަމަ ކުރައްވާހުށީމެވެ. އެ ވަޢުދަކީ، ދުނިޔޭގައި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅު ދިރިއުޅުމެއް، އާޚިރަތުގައި ސުވަރުގެ ދެއްވުން ތިޔަބައިމީހުން
ދެކޮޅުވެރިވެ ނުތިބުމެވެ. ސުވަރުގޭ އަށް ދެއްވުމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން
ވެރިޔާ ދެކެ ބިރުވެތިވި، ތިމަން إِلٰهُ ކަންތައްތަކުގެ ކަން، ތިޔަބައިމީހުންގެ
މައްޗަށް، ތިމަން إِلٰهُ ޚާއްޞަވެގެން ކަންކަމަށް އަންގާ ދުވަހު، ތިޔަބައިމީހުން،
ތިމަން إِلٰهَއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!

وَءَامِنُواْ بِمَآ أَنزَلۡتُ مُصَدِّقٗا لِّمَا مَعَكُمۡ وَلَا تَكُونُوٓاْ أَوَّلَ كَافِرِۭ بِهِۦۖ وَلَا تَشۡتَرُواْ
بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗا وَإِيَّٰيَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾

﴿41﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! ތައުރާތު ތަޞްދީޤުކުރުމުގެ ކުރީގައި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުގައި އޮތް އަސްލު ތައުރާތުން، ޞަޙީޙު ޤުރުއާނަކީ ކުރު ފޮތް ކަން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަނެގަތް އެނގޭއެވެ. އެ ގޮތް އެނގެން ވާނީބާވާ އެކަ، ޞަޙީޙު ޤުރުއާން
ދޫކުރައްވާ، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ޞަޙީޙު ޤުރުއާނަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާށެވެ!

އަދި، ކީރިތި ޤުރުއާނަށް އެންމެ ފުރަތަމަ އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވާ އަހްލުކިތާބީންނަކީ
ތިޔަބައިމީހުން ކަމުގައި ނުވާށެވެ! އަދި، ތިމަން إِلٰهُގެ އާޔަތްތަކަށް ކުޑަ އަގަކަށް
ނުގަންނާށެވެ! އަދި ނުވެސް ވިއްކާށެވެ! އެއީ، ދުނިޔޭގެ ފަނާވެދަނިވި ތަކެތި
ލިބިގަތުމަށް ޓަކައި، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކުގައިވާ ޙުކުމްތައް
ބަދަލުނުކުރުމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަން إِلٰهُގެ ކޯފާއަށް ބިރުވެތިވެ،
ތިމަން إِلٰهُއަށް ނުރުހެވޭ ކަންތައްތައް ދޫކޮށް، ހަމައެކަނި ތިމަން إِلٰهُއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ
ތަޤްވާވެރިވާށެވެ![49]

وَلَا تَلۡبِسُواْ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ وَتَكۡتُمُواْ ٱلۡحَقَّ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٤٢﴾

﴿42﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި މީސްތަކުންގެ ގާތަށް، ތިމަން إِلٰهُ
ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި، އެ ރަސޫލުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންގަވައި ބަޔާންކޮށްދެއްވި
ޙައްޤު ގޮތް، ތިޔަބައިމީހުން ހަދައިގަތިވާ ބާޠިލު ގޮތާ އެއްކޮށް އޮޅުވައިނުލާށެވެ!
އަދި މީސްތަކުންގެ ގާތަށް، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވާނޭ އެންމެ ފަހު ރަސޫލާގެ
ސިފަފުޅުތައް ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައި ބަޔާންވެފައި ވުމާ އެކު، مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ އަކީ،
ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި އެންމެ ފަހު ރަސޫލާކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް
އެނގޭނެއެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ޝަރީޢަތަކީ ޙައްޤު ތެދުކަން ވެސް،
އެ ގޮތްތަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. ވުމާއެކު، ތިޔަބައިމީހުން
އެ ކަންކަން ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާނުކުރާށެވެ![50]

وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱرۡكَعُواْ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

49- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
50- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿43﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި އިސްލާމްވެ ދީނަށް ވަދެ، އެ ދީނުގައި
ސާބިތުވެ ތިބުމާ އެކު، الله ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ الله ނަމާދުފުޅުކުރައްވައި
ދެއްކެވި ގޮތާ އެއްގޮތަށް، ނަމާދު ޤާއިމުކުރާ މީހުންނާ އެކު ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުކުރާށޭވެ!
އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް، الله ﷻ ދެއްވި މުދަލުން، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ الله
ގެންނެވި ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން، މުދަލުގެ ޒަކާތް ނެރޭށޭވެ! އަދި މަޑުމޮޅިވެ
ތިބޭ ބާރު، އެ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ މީހުންނާ އެކު ތިޔަބައިމީހުން ވެސް ޖަމާޢަތުގައި
ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށޭވެ![51]

أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

﴿44﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ގިނަ
އިލްމުވެރިންގެ ކިބައިގައި ހުރި ނުބައިކަމެއްގެ ބޮޑުކަމާއޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަމިއްލަ ނަފްސުތައް ހަނދާން ނައްތައިލައި، ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް މީހުން،
ހެޔޮ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް، ތިޔަބައިމީހުން އަމުރުކުރަނީ އަދި ކުރަނީހެއްޔެވެ؟
އަދި ކިޔާއްޔެ! އިސްލާމްވެ ދީން ޤަބޫލުކުރުމަކީ އެންމެ ބޮޑު ހެޔޮ ކަމަކު
ކަމުގައި ވާއިރު ވެސް، ތިޔަބައިމީހުން އެ ދީން ޤަބޫލެއް ނުކުރަމުއޭވެ. އަދި
ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަވައި އުޅޭ ތައުރާތުގައި، مُحَمَّدُ بْنِ عَبْدِ الله ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި
އެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވުމަށް ވާޖިބުވާކަން ކަމުގައި ބަޔާންކޮށް ވެއެވެ. ވީއިރު،
ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަންކަމާ މެދު ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، އެ ރަސޫލާއަށް އީމާންނުވަނީ
ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟[52]

51- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

52- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މަދީނާގައި އުޅުނު ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން މީހަކާއި، އެ މީހާއާއި ނަސަބުގެ
ގުޅުން ނުވަތަ ކިރުގެ ގުޅުން ނުވަތަ އެއްބަނޑުވުމުގެ ގުޅުން ގުޅިފައިވާ މުސްލިމަކާ
ދިމާވެއްޖެ ނަމަ، އެ ޔަހޫދީމީހާ ބުނާކަމުގައި ވިއެވެ. ތިބާ ތިޔަހުރި ގޮތުގައި ތަނބަޅާގަން
ސާބިތުވެހުންނާށެވެ! އޭނާ (مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ الله) އެ ވިދާޅުވާ ގޮތަކީ ތެދެކެވެ! އޭނާ
އެ ގެންނެވި ދީނަކީ ޙައްޤު ދީނެވެ. މި ޔަހޫދީން ބުނީ، އީމާންވެ އިސްލާމް ދީނުގައި
ސާބިތުވެތިބުމަށް އެ ޔަހޫދީންގެ ގާތްތިމާގެ މުސްލިމުންނަށް ނަސޭހަތްތެރިވިއެވެ.
ނަމަވެސް، އެ ޔަހޫދީން ދެން މުސްލިމުންނަށް ނަސޭހަތްތެރިވާ އިރު ވެސް، އެ ޔަހޫދީން
އިސްލާމް ދީން ގަބޫލެއްނުކުރެއެވެ. ވުމާއެކު، ޔަހޫދީންގެ އެ ބަޔަކު އިލްމުވެރިންނާ
ބެހޭގޮތުން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި، އެ ދުރުބަޖަހިކަމުރުންނަން، الله ﷻ
ތަރްޖަމާނުލްޤުރުއާނު ابن عبّاسٍ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.[53]

وَٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾

﴿45﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނީ ކަންތައްތަކާއި ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކުގައި ވެސް
ކެތްތެރިވެ، ނަމާދު ޤާއިމުކުރުން، الله ﷻ އާ ކުރިމަތިލާށެވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތުން
ތިޔަބައިމީހުން ވެދެވިގަންނާށެވެ! އެހެނީ، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުގައި ވާޖިބުކަން ދީ،
ދުރުވެގެން ތިޔަބައިމީހުން ވެސް ސަލާމަތްވާނެއެވެ. ދަންނާށެވެ! މިކަމުގެ
ކުރެއްވުމަށް ޤުރުބަވާ ކިބައިން ފަރުވާކުރުން، الله ﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ
ހިތުގައި ބިރުގަން ދުނިޔެ، އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު ނަމާދު ޤާއިމުކުރާ މީހުން
ދެނެ އުޅެނީ ކަމެއް ކަން ކަމަކެވެ.[54]

53- الجَامِعُ لأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلإمَامِ الْقُرْطُبِي وَصَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
54- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾

﴿46﴾ އެއުރެނީ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ބިރުވެތިވާ މީހުން،
އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތި ވަނީ، އެބައިމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތަށް
އެނބުރި ރުޖޫޢަވާ، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެ إِلٰهާ ބައްދަލުވާނޭ ބަދަލުލާކަން އެބައިމީހުން
ޔަޤީންކަން ކަށަވަރުކުރާމީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ
ޙަޟްރަތަށް ދުވުމުން ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުން ކުރަ ހެޔޮ ޢަމަލުތަކުގެ ދަރުމައާއި
ޖަޒާއު، އެއްވެސް އުނިވުމެއް ނެތި، އެ إِلٰهُ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނޭ ކަން
ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ވާތީ ވެސް ވެއެވެ.[55]

يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُواْ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾

﴿47﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވި
ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތައް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި ނަބީކަލާއި
ރަސޫލުކަން ހަވާލުކުރެއްވުން ބަލައި، ތިމަން إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުން مُحَمَّدُ بْنِ عَبْدِ الله
ރަސޫލުކަމައިގެން ފޮނުއްވުމުގެ ކުރީގައި އުޅުނު އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް
ތިޔަބައިމީހުން ފަޟީލަތްދެއްވި ކަން ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ޤައުމުން އެތަކެއް ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި،
ތައުރާތާއި އިންޖީލާ އަދި އެނޫން ވެސް ފޮތްތަކެއް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި
އެ ރަސޫލުންނަށް ބާވައިލެއްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން، ތިމަން إِلٰهُގެ އަހުދު
ދުރުކުރައްވައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަދާވާތެރިންގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ނަސީބުދެއްވުމުންނެވެ.

55- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި މި ނިޢުމަތްތަކާއި އެ ނޫން ވެސް އެތައް ނިޢުމަތްތަކެއް ބަނީއިސްރާއީލުންނަށް
ދެއްވިކަމަށް ހަލާއި، ބަނީއިސްރާއީލުން މިކަން إِلٰهُ އަންގަވާފައިވާ ބަޔަކުވާން،
މިކަން إِلٰهއަށް ޝުކުރުއަދާކުރާށެވެ ތިޔަ ނުޢުމާނުކުރާށެވެ![56]

وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا يُؤۡخَذُ مِنۡهَا
عَدۡلٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

﴿48﴾ އަދި ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ ދުވަހާ ދެކު ބަނީއިސްރާއީލުން ބިރުވެތިވާށެވެ!
އެ ދުވަހަކީ، އެއްވެސް މީހެއްގެ ޒިންމާއެއް އަނެކަކަށް ކުޅަދުވެސް އެހީތެރިކަމެއް
ކުރެވިދާނެ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ އިޒުނަފުޅާނުލައި ވެސް އެއްވެސް
ޝަފާޢަތެއް، އެ إِلٰهُ ޤަބޫލުކުރައްވާނެ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ ރަޙުމަތުން
ސަލާމަތްވުމަށް ހަލާއި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތިން ފިދުޔާ ދިނުމަކުގައި ވިޔަސް،
އެ ފިދުޔާ، އެ إِلٰهُ ޤަބޫލުކުރައްވާނެ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް ނަސްރުދީފައި،
الله ﷻ ގެ ޢަޛާބުން އެބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރާނެ އެއްވެސް ބަޔަކު އެ ދުވަހުން
އެބައިމީހުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ.[57]

وَإِذۡ نَجَّيۡنَٰكُم مِّنۡ ءَالِ فِرۡعَوۡنَ يَسُومُونَكُمۡ سُوٓءَ ٱلۡعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبۡنَآءَكُمۡ
وَيَسۡتَحۡيُونَ نِسَآءَكُمۡۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَآءٞ مِّن رَّبِّكُمۡ عَظِيمٞ ﴿٤٩﴾

﴿49﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި ފިރުޢައުނާއި އޭނާއަށް ތަބާވި މީހުން
ބަނީއިސްރާއީލުންނަށް ތަފާތު ބާވަތްބާވަތުގެ ގޯނާތައް ގަދަފަދަ ބަޔަކުގެ ތަހައްދަރުކަމާއި
އަނިޔާވެރިވުމުން ދިނައުމެވެ.

56- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي
57- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ގޮތުން އަނިޔާވެރިވުމުން ދަނިކޮށް، އެ ކަންކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައި،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަން ﷲ ދެއްވި ނިޢުމަތް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި
އެ އަނިޔާވެރިން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފިރިހެންދަރިން ޛަބަޙުކޮށް، އެ އަނިޔާވެރިންގެ
ޚިދުމަތުގައި ތިބޭ ނިކަމެތި ބައެއްގެ ގޮތުގައި ގެންގުޅުމަށް ޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަންހެންދަރިން ދޫކޮށްލުމަށް ބައިތިއްބައެވެ. އަދި އެ ކަންތައްތަކުގައި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި ﷲގެ ޙަޟްރަތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި [illegible]
ބޮޑު އިމްތިޙާނެއް ވެއެވެ. އަދި ފިރުޢައުނާއި އޭނާގެ ވެރިންގެ ނުބައިކަމުން
ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައިދެއްވީ، ތިމަން ﷲ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނުހަނު
ބޮޑު ނިޢުމަތެކެވެ.

ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އަންނަނިވި ބައެއްގެ
މައްޗަށް ވެސް ވާޖިބުވެގެން ވަނީ، އެ ކަމުގެ ޝުކުރު، ތިމަން ﷲއަށް އަދާކުރުމުގެ
ގޮތުން، ތިމަން ﷲ އެދެއްވި ގޮތަށް އުޅުމެވެ.[58]

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَـٰكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

﴿50﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި، ތިމަން ﷲ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި،
ކަނޑު ބައިބައިކޮށް ދެފަޅިކުރައްވައި، އެ ކަނޑުގައި މަގުތަކެއް ހަދައްވައި ފިރުޢައުނާއި އޭނާގެ
ލަޝްކަރުގެ ނުބައިކަމުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައިދެއްވީ ގޮތް ތިޔަބައިމީހުން
ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެހެނީ، ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަނޑުމަތިން ގޮސް އެއްކޮށް ފަހަނައަޅައިގަތުމާ
ހިސާބަށް ގޮސް ނިކުތްއިރުއެވެ. އަދި ފިރުޢައުނާއި ލަޝްކަރު ތިޔަބައިމީހުން
ދެކެމުންދަނިކޮށް ގަރަގުވިއެވެ.

58- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ގޮތަން ހާސްކުރުވުން، ތިޔަބައިމީހުން އެ ލަޝްކަރަން ބަލަބަލައި ތިއްބައި،
ތިމަން إِلٰهُ އެ އެންމެން ޣަރަޤުކުރައްވައި ނިމިކުރެއްވީމެވެ.[59]

وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾

﴿51﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޫވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޙަޤީ ވާ ހިދާޔަތެއް ކަމުގައްޔާއި ނޫރެއް ކަމުގައި، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތު، މޫސާ عليه السلام އަށް ބާވައިލައްވާނޭ ކަމުގެ ވަޢުދު ބަސްދެއްވީ، އެ ރަސޫލާއަށް ވަޙީކުރައްވައި، އެ ކަލަން ޙަޔާތި ތަނާއި ކުރެޔަމޭ ކަނޑައަޅުއްވައި، ތިމަން إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެ ތަނަކީ، ސީނާގައިވާ ތޫރު ފަރުބަދަށެވެ. މުއްދަތަކީ، ކުރުމުއްދަތެކޭ ކިޔައިވިދާނާ ދުރުދޭދިހަ ވަހުގެ ދުރަފަހަ ދުވަހުން ފުރިގެން ދުވަހާއި ވަހުގެ ދިހަވަނަ ދުވަހުގެ ނިޔަފަތެވެ. އެ މުއްދަތުގައި، ޝައިޠާނާ ހުންނަވާ ވަށް، މޫސާ عليه السلام އަށް އެ إِلٰهُ އެންގެވީއެވެ. ދަންނަވާ، ތަޢުބާވާ ގެންނަވަން ބަޔާއި، މޫސާ عليه السلام ތިޔަބައިމީހުންނާ ވަކިވެވަޑައިގެން ފަރުބަދަށް ޖެހުމަކީ ވަޑައިގެން ހުންނަވި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި، ސާމިރީ ކިޔުން މީހަކު ގެ ގެރިއެއްގެ ސިފައިގައި ރަނުން އުފައްދައި ގެރިބުން، އެ އުފެއްދި، إِلٰهَكُم ކަމުގައި ބަލައި، اللهُ سبحانه وتعالى ދޫކޮށް، އެ ގެރިއަށް ތިޔަބައިމީހުން ނާޒިލް ޖެހި ބާރަކު އަޅުކަންކޮށްފި އަޅުކަމުގައެވެ. ޝަރުކުކުރީމެވެ. ދާ ގެރިއެއްގެ ސިފައިގައި، ސާމިރީ ހެދި އުފެއްދި، إِلٰهَكُم ކަމުގައި ބަލައިގަތު، އެ އުފެއްދި އަޅުކަންކުރުމަކީ، އެއްވެސް ބާރަކު ހަރާން ނުބައިކަން ބޮޑު ކުފުރުވެރި ޝިރުކެވެ.

59- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުން ވެގެންދިޔައީ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި ބައަކު ކަމުގައެވެ.[60]

ދަންނާށެވެ! ތަ ގެރިއެއްގެ ސިފައިގައި ސާމިރީ ހެދި އޮނިގަނޑުގެ ތެރެއަށް
ވައިވަންނުމާ އެކު، ގެރިއެއް ގޮވައިހީވާ ނުކުންނަ ކަހަލަ އަޑެއް އެ އޮނިގަނޑުން
ނުކުތުމުން، ސާމިރީ ޔަހޫދީންނަށް ބުންޏެވެ. މިއީ، مُوسَى عليه السلام އާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ
إِلٰهއެވެ. ދެން، ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން ގިނަ ބަޔަކު ސާމިރީގެ ބަސް ޤަބޫލުކުރެއެވެ.
އަދި ތަ ގެރިއެއްގެ ސިފައިގައި އޭނާ އެ ހެދި އޮނިގަނޑުގެ ކައިރިގައި ތިބެގެން
އެ އޮނިގަނޑަށް އަޅުކަންކުރަންފެށީއެވެ.[61]

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾

﴿52﴾ އެއަށްފަހު، مُوسَى عليه السلام ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އެނބުރިވަޑައިގެން، ސާމިރީ
ހެދި އޮނިގަނޑަށް އަޅުކަންކުރުން ދޫކޮށް ތައުބާވުމަށް ގޮވައިލެއްވިއެވެ. ދެން
އެ ރަސޫލާގެ ގޮވައިލެއްވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އިޖާބަދީ ތައުބާވި ހިނދު، الله سبحانه وتعالى
ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ތައުބާ ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި، ތިޔަބައިމީހުން
ޝިރުކުކުރުން މުޅިން ދޫކޮށްލައި، ރިވެތި ގޮތުގައި، الله سبحانه وتعالى އަށް އަޅުކަންކޮށް،
އެ إِلٰهއަށް ޝުކުރުވެރިވެ އުޅުމަށް ޓަކައެވެ.[62]

وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

﴿53﴾ އަދި ހައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރަނިވި ތޮރާތުގެ ގޮތުގައި، مُوسَى عليه السلام އަށް،
ތިމަން إِلٰهُ ތެދުމަގު ބާވައިލައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވި ނިޢުމަތް
ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ!

60- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
61- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّد بن جَرِيرِ الطَّبَرِي
62- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ހުރީ، ތިޔަބައިމީހުން މަގުފުރެދުމުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން ނުކުމެ ޙައްޤުގެ އަލިކަމާއި
ތެދުމަގުގެ ލިބިގަތުމަށް ޓަކައެވެ![63]

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓاْ إِلَىٰ
بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓاْ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ
إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

﴿54﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުންނޭވެ! ހަނދާންކުރާށެވެ، ތަ ގެރިއެއްގެ
ސިފައިގައި ސާމިރީ ހެދި ގެރިގަނޑަށް ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރުމުން، مُوسَى
عليه السلام ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ގައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތަ ގެރިއެއްގެ
ސިފައިގައި ސާމިރީ ހެދި ގެރިގަނޑަށް އަޅުކަންކުރުމަށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ
ނަފްސަށް ތިޔަބައިމީހުން އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވި
ހާލިޤުވަންތަ إِلٰه އަށް ތިޔަބައިމީހުން ތައުބާވާށެވެ! އެ ތައުބާއަކީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރި
އެއް ބަޔަކު، އަނެއް ބަޔަކު ގަތުލުކުރުމެވެ. މި ފަދައިން ކުރުމަކީ ތައުބާވުން،
ތައުބާނުވެ ނަރަކައިގައި ދެމިހުރުމަށްވުރެން، ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވި ހާލިޤުވަންތަ
إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަން ބޮޑުވާނެއެވެ.
ދެން ފަހެ، އެ ގޮތަށް ބަދަލުކުރުމަށް އެއްބަސްވެ، އެ ކަން ތަބާވުމުން، އެ ގޮތަށް
ތިޔަބައިމީހުން ޢަމަލުކުރިމުއެވެ. އެއްޗެއްކަމުން، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ހަޟްރަތުގައި ތައުބާވެ
ތައުބާވުމުގެ ތައުފީޤު ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވައި، އަނިޔާވެރިވުމުން
ސަލާމަތްވުމުގެ މަގު މިންވަރުކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތައުބާ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ދެއްވީ ނިޢުމަތެއް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ!

63- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ، ތައުބާވާ އަޅުންގެ ތައުބާ ގިނަގިނައިން ޤަބޫލުކުރައްވާ
އެބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްލައްވާ ނުހަނު ލޯބިވަންތަ إلهއެވެ.[64]

ދަންނާށެވެ! މި މައްސަލައިގައި ބައެއް އިޚްތިލާފުތަކެއް ވެއްޖެއެވެ، ސާބިތު ނޫނީ
އާދަމުގެ ދަރިކޮޅުން ނުވާނެ ތިޔަ މީހުން، އެ އާދަމުގެ ދަރިކޮޅުން ކުރިމަތިން
ހަމަލާދިނުމެވެ.[65]

وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ
وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾

(55) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ތެރެއިން، مُوسَى عليه السلام ޚިޔާރުކޮށް އެންމެ
ހަތްދިހަ މީހުން، އެއްފަހަރު ބިރުން ޠޫރުފަރުބަދަށް ދިޔައީ، مُوسَى عليه السلام އަށް
ދަންނަވާ ވާހަކަތަކާއި، އެ ވާހަކަތައް ދަންނަވާލުން އެބައިމީހުންނަށް ގުޅި ކަން
ހިނގައިދިޔަ ގޮތް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެބައިމީހުން مُوسَى عليه السلام އަށް
ދަންނަވިއެވެ. އޭ مُوسَى عليه السلام އެވެ! الله ﷻ ތިބާއަށް ބަސްފުޅުދެއްވާ
އަޑު އަޑުއަހާލެއްވުމުން ފިޔަވައި، މިންވަރުކުރާކަން ދެއްކެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން،
އެ إلهގެ ބަސްބުނުއްވުމުގައި ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ! ދެން، އެ ކަން އެ ގޮތަށް މިންވަރުކުރާކަން
ދެއްކެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން، مُوسَى عليه السلام ހުރެއްވި ދުޢާކުރުމުގެ، اللهُ ﷻ ޤަބޫލުކުރައްވައި،
އެ إلهُ އެ ބަސްފުޅަށް ބަސްވެރިކުރައްވާ އަޑު އެބައިމީހުންނަށް އިވުމުން އެބައިމީހުން
ދަންނަވިއެވެ. ފަހުގައި، اللهُ ﷻ ތިމަންމެންނަށް ފެނި، އެ إلهُ ފާޅުގައި ތިމަންމެން
ދެކެވުމަށް ދަންނަވަން، ފަހަރުއެގައި ވިސް ތިމަންމެން ތިބިއަކަށް އިމާނެއް ނުވާނެތެވެ.

64- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

65- التَّفْسِيرُ الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْقُرْطُبِي

ދެން، އެ ފަދައިން އެބައިމީހުން ދެންނެވުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުން ބަލަބަލައި ތިއްބައި، އެބައިމީހުންގެ ގަޔަށް ސާޢިޤާ ޖެހުމުން އެ އެންމެން ހަމަގައި ހަލާކުވެ ނެތި ދިޔައެވެ.[66]

ثُمَّ بَعَثْنَاكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

﴿56﴾ ދެން، އެ ސާޢިޤާ ޖެހުމުން އެ އެންމެން ހަމަގައި ހަލާކުވެ ނެތި ދިޔުމަށްފަހު، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުން އަލުން ދިރުއްވާލީމެވެ. އެއީ، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވި ނިޢުމަތަށް އެބައިމީހުން ޝުކުރުވެރިވެ އުޅުމަށް ޓަކައެވެ.

ދަރިންނޭވެ! اللهُ ﷻ ގެ ރަޙްމަތުގެ، ތެރެއިން ހިނގުމަކީ، މި ދުނިޔޭމަތީގައި އެއްގޮތަށް އިންސާނަކަށް ދިޔުން ކަލެއް ނުލިބޭނެ. ނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރި ނިކަމެތިކަމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ބޭނުންތަކުން، اللهُ ﷻ ގެ ރަޙްމަތު ދެއްވި އެބައިމީހުން ދެނެނުވީއެވެ. އެހެންކަމުން، ޙަރަކާތްތެރިވުން އެދުން އަލިފާން ޖެހުއްވައި، އެ އޮޑިދޮނިގައި، اللهُ ﷻ އެބައިމީހުން ނެތިކުރައްވީއެވެ. ދެން، އެއަންގަވާ، اللهُ ﷻ އެ އެންމެން ދިރުއްވުމުން، އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުމަށް ބަލައި، އެ إِلٰهُ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ އަޖަލު އެބައިމީހުން އެންމެން ވެސް ފުރިހަމަކުރިއެވެ.[67]

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

66- التَّفْسِيرُ الجامعُ ألْأحْكَام لِلْإمَامِ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْقُرْطُبِي وَتَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمِشْقِي

67- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

(57) އަދި ހޫނުގަދަ ސަހަރާގައި އެއްވެސް ހިޔާވަހިކަމެއް ނެތި ދެވޭނުދެވޭ
ތަނެއް ނޫނީ ބައިޔާނުކަން މަތި ތިޔަބައިމީހުން ހިނގަހިނގާ އުޅުނު ދުވަސްވަރު،
ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވިލާގަނޑެއް ފޮނުއްވައި، އެ ވިލާގަނޑުން ހިޔާކޮށްދެއްވައި،
އިރުގެ ގަދަ ހޫނުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށް ޓަކައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
ތިމަން إِلٰه ދެއްވި ނިޢުމަތް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން
އެއިން ކައިބޮއި އުޅުމަށް ޓަކައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް މަންނާއި ސަލްވާ،
ތިމަން إِلٰه ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰه އަންގަވަމެވެ.
ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰه ދެއްވި ހަލާލު ރަނގަޅު ތަކެތީން ތިޔަބައިމީހުން
ކައިބޮއި އުޅޭށެވެ! އަދި، ތިމަން إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކާ، ތިޔަބައިމީހުން ޚިލާފުވީމާވެ!

ނަމަވެސް، ތިމަން إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންނުވީމެވެ.
ޝުކުރުނުކުރީމެވެ. އެބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰه ދެއްވި ނިޢުމަތަށް ޝުކުރުވެރިނުވި
އެބައިމީހުން ކުފުރުވެރިވެގަތުން، ތިމަން إِلٰهއަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް
އެބައިމީހުންނަކަށް ނުދެވުނެވެ. އެހެންކަމަކު، އެބައިމީހުން އެ އަނިޔާކުރީ ހަމަ
އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ! އެހެނީ، ޢަޒާބު
އަނިޔާވެރިވުމުގެ ނަމަ، އެ ކަމުގެ ނުބައި ނަތީޖާ ލިބޭނީ ހަމަ އެ ޢަމަލުކުރަން ކަން
ކަށަވަރެވެ.[68]

ދަންނާށެވެ! "މަންނަ" އަކީ، ޖިންނިޖައިބާރުން މަތިން ޖައިބާ، މާމުއަށް ފުށް ޖޮނި،
ހިޔަން ފުދެން ހުދު، ތަލަކޭއް ހުރި އެއްޗެކެވެ. އެ ހުރި ގޮތް އެއްގޮތް ވަރަށްތަރުވާސި،
ފަޖުރުވުމާއި އިރުއަރުމާ ދެމެދު، ގަސްގަހުން ފައިބާ ހުދު ގޮތެވެ.

68- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި "ސަލްވާ" އަކީ، ސުންގާނު ވިނަން ކިޔާ ޖާތީގެ ދޫނިޔެކެވެ. އެ ދޫނި އެންމެ ވައްތަރުވާނީ "ކުއެއިލް" އާއެވެ. އެ ދޫނިޔަށް އުރުދޫބަހުން ކިޔާ ނަމަކީ "ބަޓޭރު" މިއެވެ. އެ ދޫނީގެ މަހާއި މަންނައާ އެއްވުމުން، ތަނަވަސް ކާނާއަކަށް ހުރިއެވެ.

وَإِذْ قُلْنَا ٱدْخُلُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ فَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطَٰيَٰكُمْ ۚ وَسَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾

﴿58﴾ އަދި މި ޤަރްޔާ ރަށަށް، بَيْتُ الْمَقْدِسِއަށް، ތިޔަބައިމީހުން ވަންނާށެވެ! އަދި އެ ރަށުން ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުން ތަނަކުން ފުދިބައި، ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު ތިޔަބައިމީހުން އެދޭ ގޮތަކަށް، ބަރާބަރު ތަނަވަސްކޮށް ތަކެތީން ކައިބުއިމުގަންނާށެވެ! މި ދޮރުމަތިން ވަދިކުރައްވައި، މިވަން إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި، اللهُ ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ބާރު ބޯލަނބައި ދޮރުން ތިބެގެން، «حِطَّةٌ» މިކަލިމައިން ކިޔަމުން، ފާފަ ފުއްސަވުމަށް އެދި ދަންނަވާ ބަހު، مُوسَى عليه السلام ދައްކަވާ ދޮރަކުން، ތިޔަބައިމީހުން އެ ރަށަށް ވަންނާށެވެ! އެއިރުން، މިވަން إِلٰهُ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވައި ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އިޙްސާންތެރިކަމާއެކު ޢަމަލުކުރާ މީހުންނަށް އިތުރު ޖަޒާ ދެއްވައި ދަރުމަ އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ.[69]

ދަންނާށެވެ! «حِطَّةٌ» މި ބަހުގެ މާނައަކީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! މިއެވެ.

69- التَّفْسِيرُ الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ أَبِي عَبْدِ اللهِ الْقُرْطُبِي

فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رِجْزًا
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

﴿59﴾ ދެންފަހެ، الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ބާރު ބަދަލުގައި ގުޅުވާ މީހުން،
«حِطَّةٌ» މި ކަލިމަން ކިޔަމަން ގާތަ ގުޅުއްވާފައި އެއީ ނަސީހަތާ ބާރު،
مُوْسَى عليه السلام ދެއްކެވި ދަރަޖަން މިފަދައިން بَيْتُ الْمَقْدِسِ އަށް ވަންނާށެވެ!
އިސްތިޣްފާރު ދަންނަވަން، الله ﷻ މި ކަލިމަން ބުނުމަށް ބުނުއްވުން،
އެބައިމީހުންގެ ތެދުވެރިން، އެ إِلٰه އަށް ދެކޮޅު ނުކިޔަމަންތެރިވެ ދެކޮޅުހެދި ކުރިމަތިލައި
ހައްދުފަހަނަޅައި ގޮސް އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުން،
بَيْتُ الْمَقْدِسِ އަށް ވަނީ، ބޮޑާކަން ދެއްކުމަށް ގޮސް ބިންމަތީގައި އިރިއްޔާގެން
ފެތުރެން ކަހަލަ ގޮތަކަން، ކަފަކަ ދަރަޖަންނަވެ.

އަދި އެ ބަހަން ވަންނައިރު ބަދަލުކުރުން އެބައިމީހުންނަށް އެންގެވި ދުއާގައިވާ
«حِطَّةٌ» މި ކަލިމަ، «حِطَّةٌ» މި ކަލިމަން ބަދަލުކޮށް، الله ﷻ އަށް ދެކޮޅު
ނުކިޔަމަންތެރިވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ދީނަށް އެބައިމީހުން މަލާމާތްކުރިއެވެ.
ދެން، މިގޮތަށް الله، އެ އަނިޔާވެރިން އެ ކަލަ ނުބައި އަދަބުދޭކަމުގެ ސަބަބުން،
އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން ގަދަފަދަ ކާރިޘާއި އަދަބު ބާވައިލެއްވިއެވެ.
އެއީ، މިގޮތުން إِلٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ދާއިރާއިން އެބައިމީހުން
ބޭރުވެގެން، މިގޮތުން إِلٰهُ ގެ އަމުރުތަކަށް ހިލާފުވުމުގައި އެބައިމީހުން
ހައްދުފަހަނަޅައިގޮސް ކަމަށް ބަލައިފައެވެ.[70]

ދަންނާށެވެ! «حِطَّةٌ» މި ލަފްޒަކީ، ޢަރަބި ބަހުގައި ހިމަ ގޮތަކަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ.
އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އުޅެން ބާވައިލެއްވި ކަލިމާއި ބަދަލުކޮށްލަޔި ޖުމުލުން ކިޔުން
ހަރާމް ކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[71]

وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ فَقُلْنَا ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنفَجَرَتْ مِنْهُ
ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ مِن رِّزْقِ ٱللَّهِ
وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

﴿60﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި އެއްފަހަރު ހިތާވަރިކަމުގައި ސޯއް
ފުނަގަނު ބިޔަބާނާގައި، ދޮވުންދެފާ ތަކެއް ނޯޅި ތިޔަބައިމީހުން ހިނގަހިނގާ
އުޅުނީއެވެ. އަދި އެ ދުވަސްވަރު، އެއްގޮތަކަށް ވެސް ފެން ނުލިބިގެން ފެނަކަށް އެދި،
مُوسَى عليه السلام އަށް ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަވާލީއެވެ. އެ ހިނދު، މަދުވެރިކަމާއި ނިކަމެތިކަން
ތަދުވެރިކަމާ ބާރުވެރިވާކަމުގައި، مُوسَى عليه السلام، މިވަން إِلٰهُގެ ހަޟްރަތަށް ހުށަހަޅުއްވައިގެން
ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ފެން ދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދުޢާކުރެއްވުމުން،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފެން ލިބޭނެ ގޮތް މިންވަރުކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
މިވަން إِلٰهُ ދެއްވި ނިޢުމަތް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެ ވަގުތު،
مُوسَى عليه السلام އަށް، މިވަން إِلٰهُ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިބާ ދަނޑިގަނޑުގެ އަސާގަނޑުން ތިޔަ ގަލް
ހިލައިގައި ޖައްސަވާށެވެ!

ދެން، الله سبحانه وتعالى ގެ އަމުރުފުޅާއެކު، مُوسَى عليه السلام ގެ އަސާގަނޑުން އެ ހިލައިގައި ޖެއްސެވުމުން،
އެ ހިލަ ފަޅައިގެން ގޮސް ފެން އަރައި، ބާރަ ފެންއާރު ހިނގައިގަތެވެ. އެއީ،
ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ ބާރަ ޤަބީލާއިން ކޮންމެ ޤަބީލާއަކަށް ފެންއާރަކަށެވެ.

71- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ދެއިން ކޮންމެ އާދައެއްގައި ވެސް، އެ އާދަކުން ފެންބޮންނަ ގަބީލާ
އެނގޭނެ ފަދަ ޢިލާމާތެއް ވިއެވެ. އެ ޢިލާމާތް އެ ގޮތަށް ފެއްލި، އެބައިމީހުންގެ
ގޮތުގައި އެއްވެސް ދެބަސްވުމެއް އަދި ހަމަނުޖެހުމެއް ވިއަސް ނުހިނގުމަށް ޓަކައެވެ.
އަދި، الله سبحانه وتعالى އެބައިމީހުންނަށް އެންގިއެވެ.

މިތަބައިމީހުންގެ އެއްވެސް މަސައްކަތަކާނުލައި، މިތަބައިމީހުންނަށް، ލިބުނު إِلٰهُ
ދެއްވި ރިޒްޤުން މިތަބައިމީހުން ކަރިބޯއްޖެއެވެ! އަދި ފަސޭހަކަމާއި ބަދަލު ކަމުގައި
ދެރަ ބާވަތް، މިތަބައިމީހުން ބޮޑުގައި ފަސޭހަކަމުން ކަހަލައެވެ! [72]

وَإِذۡ قُلۡتُمۡ يَٰمُوسَىٰ لَن نَّصۡبِرَ عَلَىٰ طَعَامٖ وَٰحِدٖ فَٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُخۡرِجۡ لَنَا
مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلۡأَرۡضُ مِنۢ بَقۡلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَاۖ
قَالَ أَتَسۡتَبۡدِلُونَ ٱلَّذِي هُوَ أَدۡنَىٰ بِٱلَّذِي هُوَ خَيۡرٌۚ ٱهۡبِطُواْ مِصۡرٗا فَإِنَّ لَكُم
مَّا سَأَلۡتُمۡۗ وَضُرِبَتۡ عَلَيۡهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلۡمَسۡكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٖ مِّنَ ٱللَّهِۗ
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ كَانُواْ يَكۡفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۗ
ذَٰلِكَ بِمَا عَصَواْ وَّكَانُواْ يَعۡتَدُونَ ٦١

﴿61﴾ އަދި މިތަބައިމީހުން އެއްވެސް މަސައްކަތެއް ނުކޮށް ކައިބޯއި އުޅުމަށް
ބޭނުނި، މިތަބައިމީހުންނަށް މަންނާއި ސަލްވާ ބާވައިލެއްވުމާއި މިތަބައިމީހުންނަށް
ބޭނުނި، މިލަން إِلٰهُ ދެއްވި ނިޢުމަތް މިތަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! ދެންވެސް،
އެ ފަދަ ނިޢުމަތް ދެއްވުމަށްފަހުވެސް، އެ ނިޢުމަތާ ދޭތެރޭ ޝުކުރުވެރިނުވުން، ބާޣީކަމާއިއެކު
މިތަބައިމީހުން، مُوسَى عليه السلام އަށް ދަންނަވާލިއެވެ.

72- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ مُوسَى عليه السلام އެވެ! މިހާ ގިނަ ދުވަސްތަކެއް ވާނީދެން އެއް ބާވަތެއްގެ ކާނާ ކެއުމަކީ ތިމަންމެންނަށް ކެތްކުރެވޭނެ ކަމެއްނޫނެވެ. ވީމާ، ބިމުންފެޅައިގެން ހެދޭ ތަކެތީގެ ތެރެއިން ތަރުކާރީގެ ބާވަތްތަކާއި، ގޮވާމުގެ އައްޗަރާއި، ބޮޑުކުކުރިއާއި، ފިޔާއި، ހުންޏާއި، ޒީރާއި މި ފަދަ ތަކެތި، ތިމަންމެންނަށް ދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދުޢާކުރައްވައި، އިބަ ރަސްކަލާނގެ ވެރި إِلٰهَ ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ!

އެބައިމީހުން އެ ދެންނެވި ދެންނެވުމާ ގުޅޭ ހުރިހާ ވާހަކައިގެން ހުށަހެޅުމާ އެކު، مُوسَى عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. ފަހެ، الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވައި ދަރުމަވަންތަކުރައްވާ ނިޢުމަތް ހަމައިތާ ހުރި މޮޅު ކާބޯތަކެތީގެ ބަދަލުގައި، އެއަށްވުރެން މާ ދެރަ ތަކެތި ހޯދަން ތިޔަބައިމީހުން އެދެނީހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެދެނީ އެ ގޮތް ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ، މިހިރަ ރަށްތަކުގެ ތެރެއިން ރަށަކަށް ގޮސް އެ ރަށަށް ފައިބާ އެ ތަނުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވަޒަންވެރިވާށެވެ! އެއިރުން، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އެދޭ ގޮތުގެ ބަޔިން، އެ ރަށެއްގެ ތަންތަނާއި ބާޒާރުން އެ ތަކެތި ލިބޭނެއެވެ! ދަންނަވަރު، ރިޒްޤުގެ ގޮތުގައި، الله سبحانه وتعالى އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކާ ދެކޮޅު ނުހުރި، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި، އެބައިމީހުންގެ ހަވާ ނަފްސު އެދޭ ގޮތް އިސްކުރުމުން، ދެރަކަމާއި، ނިކަމެތިކަމާއި، ޒަލީލުކަން އެބައިމީހުންނަށް ކުރިމަތިވެ، الله سبحانه وتعالى ގެ ކޯފާ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބައްޓުވިއެވެ.

ޝައްކެއްނެތެވެ. ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް މި ހުރިހާ ކަމެއް ދެކޮޅުވެރިވި، الله سبحانه وتعالى ގެ ނަބިއްޔުން އެބައިމީހުން ޤަތުލު އަނބުރާލައި، އެ إِلٰهُ ގެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން ކަން ކަށަވަރެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ޖަހާއި، އެ إِلٰهُ ކަނޑައެޅުއްވި ޝަރުޢީ ޙައްދުތައް ފަހަނައަޅައި
ގޮސް، އެ إِلٰهއަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ، ރަސޫލުންނާއި
ނަބިއްޔުންގެ މައްޗަށް ޒާލިމުވެރިވެ އަނިޔާވެރިވެ، ޤަތުލުކުރުމާއި، ޙައްޤެއް
ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން ޤަތުލުކުރުމުގެ ސަބަބުން ކަން ވެސް ކަށަވަރެވެ.[73]

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ
وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ٦٢

﴿62﴾ ހަމަކަށަވަރުން، مُحَمَّدُ بْنِ عَبْدِ اللهِ ރަސޫލާކަމުގައި ފޮނުއްވުމަށްފަހު،
މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން، الله ﷾ ގެ އެއްކަލާނގެކަން ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި
ރަސޫލުން ތެދުކޮށް، އެ إِلٰهُ ޝަރުޢުކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް ޢަމަލުކުރި މުއުމިނުން
ޤިޔާމަތް ދުވަހު، އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުގައި ކަނޑައެޅި
ޘަވާބު ލިބިގެންވެއެވެ.

އަދި، مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ الله ރަސޫލާކަމުގައި ވަޙީކުރެއްވުމުގެ ކުރީގައި އުޅުން، ޔަހޫދީންނާއި،
ނަޞާރާއިންނާއި، ޞާބިއީންގެ ތެރެއިން ވެސް، الله ﷾ ގެ އެއްކަލާނގެކަން ތެދުކޮށް
ޤަބޫލުކޮށް، ސަމާވީ ދީނުތަކަށް އުޅެ، އާޚިރަތް ދުވަހަށް ޔަޤީން ދުވަސް ކަމަށް
އީމާންވެ، الله ﷾ ޝަރުޢުކުރެއްވި ގޮތުގެ މަތިން ހުރި ޢަމަލުތައް ކުރި މުއުމިނުން
ޤިޔާމަތް ދުވަހު ވެސް، އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުގައި ކަނޑައެޅި
ޘަވާބު ލިބިގެންވެއެވެ. ބިރުވެރިކަމެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ވެސް، އާޚިރަތް ދުވަހުގެ އެއްވެސް
ބިރުވެރިކަމެއް އަދި ދުނިޔޭގައި އުފެދިދާނެ ކަންބޮޑުވުމެއް ވެސް
ހިތާމަކުރުމެއް ވެސް ނުވާނެއެވެ.

73- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން ޚަތިމުކުރެއްވި ސާޙިބާ، مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ
ރަސޫލުކަމައިގެން ފޮނުއްވުމަށްފަހު، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި އިސްލާމް ދީން
ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ދީނެއް، އެއްވެސް މީހެއްގެ ކިބައިން، اللهُ ﷻ ޤަބޫލެއް
ނުކުރައްވާނެއެވެ.[74]

އަދި ދަންނާށެވެ! ސާބިއީންނަކީ، نُوحُ عليه السلام ގެ ދީނުގައި އުޅުން ބަޔަކު ކަމުގައި
ބުނެވިގެންވެއެވެ.[75] އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ބަޔެއް އެހެނިހެން ނަބިއްޔުންނާ ތަބާވެ
އުޅުން، އަހްލުކިތާބީންގެ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެސް ބުނެވިގެންވެއެވެ. އަދި
ސާބިއީންނާ ދެން މި ނޫން ގޮތްގޮތުން ވެސް ބުނެވިގެންވެއެވެ.[76]

وَإِذۡ أَخَذۡنَا مِيثَٰقَكُمۡ وَرَفَعۡنَا فَوۡقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُواْ مَآ ءَاتَيۡنَٰكُم بِقُوَّةٖ وَٱذۡكُرُواْ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ٦٣

﴿63﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! ތިމަން إِلٰهُ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް
ޤަބޫލުކޮށް، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނާ ތަބާވެ، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި
ޝަރީޢަތުގައި ވާގޮތަށް އަމަލުކުރުން، ހަމައެކަނި ތިމަން إِلٰهَ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް
ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން، ތިމަން إِلٰهُ ހިއްޕެވި ބައްދުކަރަވަކު ތިޔަބައިމީހުން
ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެ ބައްދުކަރަވަކު ހިއްޕެވި ހިނދު،
ބިމުގަނޑިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮލުތަކާ މަތީގައި އޮންނަ ގޮތަށް، ޠޫރު ފަރުބަދަ،
ތިމަން إِلٰهُ އުފުއްލެވީމެވެ.

74 - الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
75 - تَفْسِيرُ الْبَيْضَاوِي لِلْقَاضِي نَاصِرِ الدِّينِ الْبَيْضَاوِي
76- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

އަދި އެ ޢަހުދުކަރަފުޅުގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ އެންގެވީމެވެ. ހިފާޔިކަމާއެކު، ތަޢުލީމުގައި ވަރުގަދަކަމުން ހިފަހައްޓާށޭ، އެ ފޮތް ދަސްކޮށް، އެ ފޮތުގައިވާ ތަކެއްޗާ މެދު ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، އެ ފޮތުގައިވާ ގޮތަށް ބަލާއި ޢަމަލު ސީދާކުރާށެވެ. އެއީ، އެ އަންގާ ހިފާފައިވާ ނަމަ، ދުނިޔޭގެއާއި އާޚިރަތުގެ ދެފަރާތުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވައިފާނޭ ޢުޤޫބާތަކަށް ބިރުވެތިވެ، ތަޤުވާވެރިގޮތުގައި އަމުރުފުޅުތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުމަށް ޓަކައެވެ.[77]

ދަންނާށެވެ! ޤައުމަކަން އަމަލުކުރުމަން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން، ތިމަން إِلٰهُ އަހުދުކަރަވަރު ހިއްޕެވި ހިނދު، ބުރުގައި ނޫޅި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮޑުފަރާ މަތީގައި އޮންނަ ގޮތަށް، ޠޫރު ފަރުބަދަ، ތިމަން إِلٰهُ އުފުއްލެވީ، ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު އެ އަހުދު ކަރަވަރުގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން ދޫކުރީ، އެ އަހުދުގައިވާ ގޮތަށް، ޤައުމަކަން އަމަލުކުރުމަން ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަސްވެ ދިޔަކަމުގެމަތިން ޓަކައެވެ. އަދި އެ އަހުދު ހުވައިދެވައި ތަޢުލީމުގައިވާ ގޮތަށް އަމަލުކުރުމުގެ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެ ޤަބޫލުކަރ ވަޙްޔުކުރެއްވި ކަލާމުދު، ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެރި ކުރުއްވުމަށް ޓަކައެވެ. ދެން އެ ހިނދު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވުނު ތަޢުލީމުގައި ވަރުގަދަކަމުން ހިފަހައްޓާށޭ ކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަސްވީމެވެ.[78]

ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۖ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾

77- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
78- تَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلْإِمَامِ ابْنِ كَثِيرٍ

﴿64﴾ އަދި ޓޫރު ފަރުބަދަ ބޮލުގައި ނެގި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޯހަރުދާ މަތީގައި
އޮންނަ ގޮތަށް އުފުއްލަވައި، ތައުރާތުގައި ވާގޮތަށް އަމަލުކުރުމަށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ
ކިބައިން، ﷲ ﷻ ވަޢުދުކަނޑައަޅުއްވައި ހިއްޕެވުމުން، އެ ވަޢުދު ކަނޑައި ދޫކޮށްލުމަށް
ފަހު، ތިޔަބައިމީހުން އެ ވަޢުދާ ޚިލާފުވެ އެނބުރިގެންދިޔައެވެ. އެއަށްފަހު، ތިޔަބައިމީހުން
ތައުބާވުމުން، ﷲ ﷻ ގެ ފަޟްލުވެރިކަމުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްތައް ޢަފޫކޮށްދެއްވައި،
ތައުބާ ޤަބޫލުކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތް ނުލައްވާ ނަމަ، އެ إِلٰهއަށް
އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން ވާނެ ވެގެން ދިޔައީ،
ދުނިޔޭގައާއި އާޚިރަތުގައި ދެފަރާތުން ގެއްލުމާ ހަމަޖެހޭ ބިރުވެރި މީހުންގެ ތެރެއިން
ކަން ކަށަވަރެވެ.[79]

وَلَقَدۡ عَلِمۡتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعۡتَدَوۡاْ مِنكُمۡ فِي ٱلسَّبۡتِ فَقُلۡنَا لَهُمۡ كُونُواْ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾

﴿65﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި، مُوسَى عليه السلام ގެ ޒަމާނުގައި އުޅުނު
އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް ހޮނިހިރު ދުވަހު މަސްނުހިފުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމުން،
އެ ކަމުގައި ދޮގުހެދުވެރިވެ، ނުކިޔަމަންތެރިވެ، ﷲ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވާ އިންތިހާ
ފަހަނަޅައިދިޔަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ވާހަކަ، އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތި
ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގިފައިވާ ކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ، ހޮނިހިރު ދުވަހު
މަސްނުހިފުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމުން، އެބައިމީހުން އެ ގޮތް ނުބައި މަކަރުގެ
ސަބަބުން، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ. ދެރަވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ
ރާމާކުންޑިތަކަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ! ހަމަ އެ ހިނދުން، އެބައިމީހުން
ރާމާކުންޑިތަކަކަށް ބަދަލުވިއެވެ.

79- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

ދަންނާށެވެ! އިސްރާއީލުގެ ދަރީންނަށް ބަލައި، الله ﷻ ކަނޑައެޅުއްވި އިންތަހް ފަހަނައަޅައިދިޔަ މީހުން ހިނގި އެއް ޖަރީމާއަކީ، ހޮނިހިރު ދުވަހު މަސްހިފުން ޙަރާމްކުރައްވައިފައި ވަނިކޮށް، ހުކުރު ދުވަހު ދާ ޖައްސައިގެންނާއި އެ ނޫން ވެސް ގޮތްގޮތުން މަސްތަކަން ބޭރަން ނުދޫކުރުމުގެ ގޮތް ހެދުމަކުން، އެ މަސްތައް ހޮނިހިރު ދުވަހު ނުނަގައި، އާދީއްތަ ދުވަހު އެ މަސްތައް ނަގައެވެ. އެއީ، الله ﷻ ގެ އަމުރުފުޅާ ޚިލާފަށް، އެބައިމީހުން ނުބައިކަމާއި މަކަރުވެރިކަމުން، އެބައިމީހުން ރަވައިގެން ކުރިކަމަށެވެ.80

فَجَعَلۡنَٰهَا نَكَٰلٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهَا وَمَا خَلۡفَهَا وَمَوۡعِظَةٗ لِّلۡمُتَّقِينَ ٦٦

66 ފަހެ، ހޮނިހިރު ދުވަހު މަސްހިފުން ޙަރާމްކުރައްވައިފައި ވަނިކޮށް، ހުކުރު ދުވަހު ދާ ޖައްސައިގެންނާއި އެ ނޫން ވެސް ގޮތްގޮތުން މަސްތަކަން ނުނިކުމެވޭނެ ގޮތް ހެދުމަކުން، އެ މަސްތައް ހޮނިހިރު ދުވަހު ނުނަގައި، އާދީއްތަ ދުވަހު މަސްތައް ނެގި ބައެއްގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވި އުޤޫބާތް، ތިމަން إِلٰهُ ގެއްވި، އެއީ އެ ރަށުގައި ތިބި މީހުންނާއި، އެ ރަށުގެ ވަށައިގެން އުޅުން މީހުންނާއި، ޤިޔާމަތާ ހަމައަށް ވެސް އަންނަންހުރި ބަޔަކަށް، އެ ކަމަކީ ނުބައި އަމަލުތައް ނުކުރުމަށް ބަލައި ކުރި ނުހަނު ބޮޑު ޢިބްރަތެއް ކަމުގައެވެ. އަދި، الله ﷻ އަށް ބިރުވެތިވާ ތަޤުވާވެރިވާ މީހުންނަށް ބަލައި ކުރި ޢިބްރަތްތެރި ނަޞޭޙަތެއް ކަމުގައި ވެސް ލެއްވީމެވެ.81

وَإِذۡ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوۡمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأۡمُرُكُمۡ أَن تَذۡبَحُواْ بَقَرَةٗۖ قَالُوٓاْ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوٗاۖ قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنۡ أَكُونَ مِنَ ٱلۡجَٰهِلِينَ ٦٧

80- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

81- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿67﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޯވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ގާތުން،
اللهُ سبحانه وتعالى ފޮނުއްވި ރަސޫލާ مُوسَى عليه السلام، އެބައިމީހުންނަށް، އަންނަނިވި ފަދައިން ވިދާޅުވި
ހިނދު، ކަންތައް ހިނގައިދިޔަ ގޮތް ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ހަނދުމަކޮށްބަލާށެވެ!
އެބައިމީހުންނަށް އެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
اللهُ سبحانه وتعالى އަމުރުކުރައްވަނީ ގެރިއެއް ކަތިލުމަށެވެ.

އެ ފަދައިން އަމުރުކުރެއްވުމުން، ބޯޅާވެ ނުކިޔަމަންތެރިވެ އެ ރަސޫލާއަށް
ޖަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން އެބައިމީހުން އެ ރަސޫލާއަށް ދެންނެވިއެވެ. ތިމަންމެންނަށް،
ފުރައްސާރަކުރައްވައި މަލާމާތްކުރައްވާން ތިމަ ބައެއް ކަމުގައި، އިބަ ރަސޫލާ
ހައްދަވަނީތޯއެވެ؟

މި ފަދައިން އެބައިމީހުން ދެންނެވުމުން، އެބައިމީހުންނަށް ރައްދުދެއްވައި،
مُوْسَى عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ. މީސްތަކުންނަށް ފުރައްސާރަކުރާކަށް މަލާމާތްކުރާކަށް، اللهُ سبحانه وتعالى އަށް
ނިސްބަތްކޮށް ދޮގުހަދާ ޖާހިލުންގެ ތެރެއިން ވުމާ ނުލެއްވުން އެދި، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ
ރަޙްމަތުން ވުމާ ދުރުކުރެއްވުން އެދިގަންނަވަމެވެ.[82]

قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ
وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ ۖ فَٱفْعَلُوا۟ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾

﴿68﴾ އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައިވާ ފަދައިން، مُوسَى عليه السلام ޖަވާބު ދެއްވުމުން އެބައިމީހުން
ދެންނެވިއެވެ. އޭ مُوسَى عليه السلام އެވެ! އެ ގެރިއެއް ކަތިލުމަށް، اللهُ سبحانه وتعالى އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އަމުރުކުރެއްވި ގެރީގެ ސިފަޔާ ކޮބައިކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސާފުކޮށްދެއްވައި
ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި إِلٰه އަށް ދުއާކުރައްވާށެވެ!

މި ޤަޞައިން ދެއްކެވުމުން، مُوسَى عليه السلام ވިރާގުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވަނީ މި ޤަޞައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ގެރިއަކީ، ދުވަސްވީ
މުސްކުޅިވެފައިވާ ގެރިއެއްނޫނެވެ. އަދި ކާ ޢަ ގެރިއެއް ވެސް ނޫނެވެ. އަދި
ކިޔުއްމަ! އެ ދެމެދުގެ ޢުމުރެއްގެ ގެރިއެކެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰه ކުރެއްވި
އަމުރުކުރެވުން ކިޔަމަންތެރިވެ، އެ އަންގަވި ފަދަ ގެރިއެއް ކަތިލުމަށް ތިޔަބައިމީހުން
އަވަސްވެގަންނާށެވެ![83]

قَالُواْ ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوۡنُهَاۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٞ صَفۡرَآءُ
فَاقِعٞ لَّوۡنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾

(69) އިސްވެދިޔަ އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރެއްވި ފަދަ ގެރިއެއް ކަތިލުމަށް
އަމުރުކުރެއްވުމުން، ދެން ވެސް ޖަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން، އެބައިމީހުން مُوسَى
عليه السلام އަށް ދަންނަވިއެވެ. އެ ގެރީގެ ކުލައަކީ ކޮބައިކަން ތިމަންމެންނަށް ބަކައި
ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް، އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި إِلٰهއަށް ދަންނަވައި ދެއްވާށެވެ!
މި ޤަޞައިން ދެއްކެވުމުން، مُوسَى عليه السلام ވިރާގުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى
ވަޙީކުރައްވަނީ މި ޤަޞައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެ ގެރިއަކީ ބަލާމީހުންނަށް
އުފާވެރިކަން ދެނިވި، ރީނދޫ ކުލައެއް ވުރެން ތޮށް ކުލަ ގަދަ، ތޮށް ރީނދޫ
ކުލައިގެ ގެރިއެކެވެ.[84]

قَالُواْ ٱدۡعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ إِنَّ ٱلۡبَقَرَ تَشَٰبَهَ عَلَيۡنَا وَإِنَّآ إِن شَآءَ ٱللَّهُ
لَمُهۡتَدُونَ ﴿٧٠﴾

83- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
84- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴾70﴿ އެ ގެރީގެ ސިފަ، އިސްވެދިޔަ އާންމުގައިވާ ފަދައިން ބަޔާންކޮށްދެއްވުން
ވެސް، އަހަރެމެންގެ ކިބައިގައިވާ ގޮތުންކަމުގައި ހުކުމެއްނުކުރެވޭ ސަބަބުން،
އަހަރެމެން މޫސާ عليه السلام އަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭ މޫސާ عليه السلام އެވެ! ބަޔާންވެދިޔަ
ސިފަތަކަން ވުރެން އިތުރު ސިފަތަކެއް ވެސް ތިމަންމެންނަށް ބަލައި
ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް، ތިބާ ރަސްކަލާގެ ވެރި إلٰه އަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ! އެހެނީ،
ބަޔާންވެދިޔަ ސިފަތައް ހުރި ގެރިތައް ގިނަކަމުން، ކަލޭގެފާނު ގެރިއާ ކާބައިކަން
އަޅުގަނޑުމެން ހައިރާންވެފައެވެ.

ވީމާ، އެ ގެރީގެ އިތުރު ސިފަތައް، އިބަ ދަރުސްތޫރާ ބަޔާންކޮށްދެއްވައިދިނަމަ، الله سبحانه وتعالى
އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، އެ ގެރި ހޯދައި، އެ ގެރި ކައިރިވާނޫ ބަހަރު
ކަމުގައި ތިމަންމެން ވާނެ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.[85]

قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ ٱلۡأَرۡضَ وَلَا تَسۡقِي ٱلۡحَرۡثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا
شِيَةَ فِيهَاۚ قَالُواْ ٱلۡـَٰٔنَ جِئۡتَ بِٱلۡحَقِّۚ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُواْ يَفۡعَلُونَ ٧١

﴾71﴿ އިސްވެދިޔަ އާންމުގައި ބަޔާންވެދިޔަ ފަދައިން އަހަރެމެން ދަންނަވުމުން،
މޫސާ عليه السلام އަހަރެމެންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން އެ ގެރިއަކީ، ގޮވާންކުރުމަށް ބައެއް ދަނޑުބިމުގައި ފެންގަނޑުބަހައި
ދަނޑަށް ފެންދިނުމުގެ މަސައްކަތުގައި ބޭނުންކޮށް، ނިކަމެތި ކުރުވިފައިވާ ގެރިއެއް
ނޫނެވެ. އަދި އެންމެހައި އައިބުތަކުން ސަލާމަތްވެގެންވާ، ހަމައެކަނި ދޮން ދިސުނު
ކުލަ ނޫން އެހެން ކުލައެއް ނެތް، އެއްވެސް ފަރާތް ނޮޅި ގެރިއެކެވެ.

85- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދެން، އެބައިމީހުން، مُوسَى عليه السلام އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އިބަ ރަސޫލާ، މިހާރު ތިޔަ
ބަޔާންކޮށްދެއްވީ އެ ގެރިގެ އަސްލު ސިފަތަކެވެ. ކޮންމެއަކަސް، ގޮތްދޫނުކޮށް
އެބައިމީހުން ކުރި ސުވާލުތަކާއި ކުރަމުންދިޔަ ބަހަނާތަކަށް ޖަވާބު
ދިނީ، ދެން ހަދާނެ އެއްވެސް ގޮތެއް ނެތުމުން، އެ ގެރި ކަތިލުމަށް
އެބައިމީހުންނަށް މަޖުބޫރުވީ ހިނދު، އެބައިމީހުން އެ ގެރި ކަތިލީ އެ ކަން ކުރާ
ހިތަކުން ނޫނެވެ.86

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَٱدَّٰرَٰٔتُمْ فِيهَا ۖ وَٱللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾

﴿72﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުން މީހަކު ޤަތުލުކޮށްފައި، އެ މީހާ ޤަތުލުކުރީ ކާކުކަމާ
ދުރު، ތިޔަބައިމީހުން އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ އަރާރުންވެ ދެކޮޅުޖެހި ވަގުތު
ކަންހިނގި ގޮތް، ހަނދުމަކުރާށެވެ! އެ ވަގުތު، ތިޔަބައިމީހުން ކުރެން ކޮންމެ
މީހަކު ވެސް މަސައްކަތްކުރި، އެ މީހާ ޤަތުލުކުރުމުގެ ކުށުން މިލާ ބަރީއަވެ، އެހެން
ކޮންމެވެސް މީހެއްގެ ބޮލުގައި އެ ކަން އެޅުވުމަށެވެ.

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކޮށް އުޅުނު ޤަތުލުގެ ކަންތައް،
الله سبحانه وتعالى ނެރުއްވައި ފާޅުކުރައްވާހުށްޓެވެ.87

فَقُلْنَا ٱضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْىِ ٱللَّهُ ٱلْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

﴿73﴾ ދެން، އަހުރެމެން، ތިމަން إِلٰه އަންގަވައިފީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކަތިލި ގެރީގެ
އެތިކޮޅަކުން، ޤަތުލުވެފައިވާ މީހާގެ ގައިގައި ތިޔަބައިމީހުން ޖަހާށެވެ!

86- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
87- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދެން، ޤަތުލުވެފައިވާ މީހާގެ ގައިގައި، އެބައިމީހުން ކަތިލި ގެރީގެ އެއްބަޔަކުން
ޖެހުމުން، ހަމަ އެ ވަގުތުގެ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އޭނާ ދިރުއްވިއެވެ. އަދި އޭނާ ޤަތްލުކުރި މީހާގެ
ނަން، އެބައިމީހުންނަށް ބުނެދިނުމާއެކު އޭނާ މަރުވެގެންދިޔައެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާ
އެންމެހައި ތަކެތި އަލުން ދިރުއްވައި، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެންމެހައި މީސްތަކުން،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى މަޙްޝަރުކުރައްވާނީ ވެސް އެ ފަދައިންނެވެ.

އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރީންނޭވެ! اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި ފުރިހަމަކަމުގެ
މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި މުޢުޖިޒާތްތައް، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދައްކަވަނީ،
ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން
ތިޔަބައިމީހުން އެއްކިބާވުމަށް ޓަކައެވެ.[88]

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِىَ كَٱلْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ مِنَ
ٱلْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ ٱلْمَآءُ ۚ
وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

﴿74﴾ އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި ބަޔާންވެދިޔަ ހުރިހައި ހެކިތަކާއި
މުޢުޖިޒާތްތައް ދެއްކެވުމަށްފަހުގައި ވެސް، އެ ކަންކަމުން ފިލާވަޅުތަކާއި އިބްރަތް
ޙާޞިލުކުރެ، ހިތްތަކަށް މަޑުމައިތިރިކަން ލިބުމުގެ ބަދަލުގައި، ހަރު ހިލައަކާ
ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ވެގެން ދިޔައެވެ. އަދި ހަރުކަށިކަމުގައި،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ ހަރުކަށިކަން ހަރު ހިލައަށް ވުރެން ވެސް މާ ބޮޑެވެ.
އެހެނީ، ކިތަންމެ ގިނަ މުޢުޖިޒާތްތަކެއް ފެނުނުކަމުގައި ވިޔަސް އެ ހިތްތަކަށް
އެއްވެސް ބަދަލެއް ނާދެއެވެ.

88- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަމިއްލައަށް ޖެހިގެން ގޮސް އެއިން ފެން އާރުތައް އަރައިދިޔަ
ހިލަ ވެސް، ހިލަތަކުގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ބުރިބުރި އުވި
ކަޑިކަޑިވެގެން އެ އިން ފެން ނިކުންނަ ހިލަ ވެސް، ހިލަތަކުގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ.
އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهﷻ އަށް ބިރުވެތިވެގެން ބޯޖެހިގެން ފަރުބަދަ ތަކުގެ އެންމެ
މަތިން ވެއްޓޭ ހިލަ ވެސް، ހިލަތަކުގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އަދި ހަމަ ހިލަތަކަށް
އެ ހަރު ބަޔާކު އަދި ކަށިގައި ވިއަސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބަޔާނު
އަންނަ ހިތްތަކެއް ނޫން ކަމުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އެއްވެސް ގޮތަކުން
ނުވަދެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންކަމާ މެދު، الله ﷻ ގާފިލުވެވޮޑިގެނެއް
ނުވެއެވެ. އަދި ޔަހޫދީއެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހާ ކަމެއް، އެ إِلٰهُ ދެނެވޮޑި
ގެންވޮޑިގެންވުމާއެކު، އެ ކަންކަމާ އެކަށޭނަ ޖަޒާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ
ދެއްވާނެކަމީ ކަށަވަރުކަމެކެވެ.[89]

أَفَتَطۡمَعُونَ أَن يُؤۡمِنُواْ لَكُمۡ وَقَدۡ كَانَ فَرِيقٞ مِّنۡهُمۡ يَسۡمَعُونَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ
ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعۡدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ٧٥

﴿75﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭ! ތިޔަމީހުންގެ ދަޢުވަތަށް ޔަހޫދީން
ހަރުކަށިކަމާއި، ގޯސްދީނުކުރުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ނުބައިނިޔަތާކަމުގެ
ހާލަތުގައި އަނގަނޑަކު ވެސް، އެބައިމީހުން އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރާނެ
ކަމަށް ތިޔަ ބައިމީހުން އުއްމީދުކުރަނީ ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުންވާތީއެވެ؟ ޔަހޫދީން
އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރާނެ ކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ހީނުކުރާށެވެ!

89- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް ޓަކައި، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތުގެ އަޑުއަހައި، އެ ފޮތުގައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ހަޤީޤީ މާނަ އެނގި ވިސްނުމަށްފަހު ވެސް، ޔަހޫދީންގެ ބައެއް ޢިލްމުވެރިން ވަނީ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ޙައްޤު ބަސްފުޅުތައް އެގޮތްމިގޮތަށް ބަދަލުކޮށް، ތައުރާތުގައިވާ ބައެއް ޙުކުމްތަކުގެ މާނަ މުޅިން އޮޅުވައިލައިފައެވެ. ޝައްކެއްނެތެވެ. އެބައިމީހުން އެ ގޮތަށް ކަންތައްކުރީ، އެ ކަމަކީ ނުހަނު ނުބައިކަން ބޮޑު ޖަރީމާއެއް ކަން އެބައިމީހުން ރަނގަޅަށް ދެނެތިބި ހާލުގައެވެ.[90]

މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! އިސްލާމްދީން އައި އިރު، މަދީނާގައި އުޅުނު ޔަހޫދީންނާއި، މަދީނާގެ އަހްލުވެރިންނާ ދެމެދު އަވަށްޓެރިކަމުގެ ގުޅުން އޮތެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންނާ އަހުދުވުމުގެ ގުޅުން އޮތެވެ. އަދި މަދީނާގައި އުޅުނު ޔަހޫދީންގެ ޤަބީލާއެއް ކަމުގައިވާ بَنُو قَيْنُقَاع ވަންހަރައިގެ މީހުން ތިބީ، މަދީނާގެ އަހްލުވެރިންގެ ތެރެއިން ޚަޒްރަޖު ވަންހަރައިގެ މީހުން އެއްވެސް ބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރާ ނަމަ، އެ ވަންހަރައިގެ މީހުންނަށް ނަސްރުދިނުމަށް އެއްބަސްވެ މުޢާހަދާކޮށްގެންނެވެ.

އަދި މަދީނާގައި އުޅުނު ޔަހޫދީންގެ އަނެއް ދެ ޤަބީލާކަމުގައިވާ بَنُو النَّضِير ވަންހަރާއި، بَنُو قُرَيْظَة ވަންހަރައިގެ މީހުން ތިބީ، މަދީނާގެ އަހްލުވެރިންގެ ތެރެއިން އައުސް ވަންހަރައިގެ މީހުން އެއްވެސް ބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރާ ނަމަ، އެ ވަންހަރައިގެ މީހުންނަށް ނަސްރުދިނުމަށް އެއްބަސްވެ މުޢާހަދާކޮށްގެންނެވެ.

90- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ވުމާއެކު، މަދީނާގެ އަހްލުވެރިން ކަމުގައިވާ ޚަޒްރަޖު ވަންހަރައިގެ މީހުންނާއި އަވްސް
ވަންހަރައިގެ މީހުން އިސްލާމް ދީން ގަބޫލުކުރުމަށް ފަހު، އެ ދެ ގަބީލާގެ މީހުންނާ
ނުރަނު ގާތް ބަޔަކު ކަމުގައިވާ ޔަހޫދީންގެ ތިން ގަބީލާގެ މީހުން ވެސް، އީމާންވެ
އިސްލާމް ދީން ގަބޫލުކުރާނޭ ނަމަ ކިހައި ރަނގަޅުވީސްނެވެ! މި ފަދައިން
ހީކޮށް، އެ ކަމަށް އެދި އުންމީދުކުރި ހިނދު މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައި
ރިވާވެގެންވެއެވެ.

وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ
قَالُوٓا۟ أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ
أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

(76) އަދި ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން ޚަތިމްކުރެއްވި ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތު
ގަބޫލުކޮށް، ތެދުކޮށް، އީމާންވާ މުސްލިމުންނާ ބައްދަލުވާ ހިނދު ބައެއް ޔަހޫދީން
ބުނެއެވެ. مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ އަކީ ތެދުވެރި ރަސޫލެކެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި
ޙައްޤު ތެދު ރިސާލަތެކެވެ. އެހެނީ، އަހުރެމެންގެ އަތުގައިވާ ތައުރާތުން ވެސް
އެ ކަމަށް ހެކިދެއެވެ. އެއީ، އެ ރަސޫލާއާއި އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ
ޚަބަރު، ތައުރާތުގައި الله ﷻ އަހުރެމެންނަށް ދެއްވައިފައި ވާތީއެވެ.

އެހެންކަމަކު، މުސްލިމުން ނެތް ތަންތަނުގައި، ޔަހޫދީން އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔާ
ބައްދަލުވާ ހިނދު، مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ الله އަކީ ތެދުވެރި ރަސޫލަކު ކަމުގައްޔާއި އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި
ރިސާލަތަކީ ޙައްޤު ތެދު ރިސާލަތެއް ކަމުގައި ބުނެ، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ
ތެދުކަން މުސްލިމުންނަށް ބަޔާންކޮށްދޭ ޔަހޫދީންނަށް، އެ ނޫން ޔަހޫދީން ބުނެތެވެ.

مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ ގެ ރަސޫލުކަމާ ގުޅޭގޮތުން، ތައުރާތުގައި، اللهُ ﷾ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންގަވައިފައިވާ ޚަބަރުތައް، ތިޔަބައިމީހުން މުސްލިމުންނަށް ތިޔަބަޔާންކޮށްދެނީހެއްޔެވެ؟ ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެ ގޮތަށް ކަންތައް ކުރަނި ނަމަ، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް މުސްލިމުން ހުއްޖަތް ނަގައިދޭނެތީއެވެ. ފަހެ، އެއުރެން ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުވިސްނެނީހެއްޔެވެ؟[91]

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾

﴿77﴾ ފަހެ، ސިއްރާއި ފާޅުގައި އެބައިމީހުން އެ ހުރިހައި ޢަމަލުތައް ހިންގައި ކަންތައްކުރަމުން ދާއިރު، އެބައިމީހުން ސިއްރުކުރާގައި ކަމާއި ފާޅުކުރާކަމި ކަމެއް، ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷾ ދަނެވޮޑިގެންވާކަން އެބައިމީހުން ނުދަންނަނީ ހެއްޔެވެ! އަދި އެ ފަދައިން އެބައިމީހުން އެ ބަދަލުކުރަނީ، އެބައިމީހުންގެ އެ ބަދަލުކުރުމެއް، اللهُ ﷾ ދަނެވޮޑިގެންވާކަމާއި، އެބައިމީހުން އެ ކުރާ ކަންތައްތައް އަންގަވައި ހަރަކާތްތަކުގެ ކުރިމަތީގައި ފާޅުކުރައްވައި، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އެ إِلٰهُ އެބައިމީހުން ހިސާބުކުރައްވާނެކަމާ ދެން އެކިކަހަލަ ޢަޒާބުގައި އެބައިމީހުން ތިބޭނީހެއްޔެވެ؟[92]

وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّآ أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾

91- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

92- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿78﴾ އަދި ޔަހޫދީންގެ ތެރޭގައިވާ ލިޔަންކިޔަން ނުދަންނަ މީހުންނަކަށް،
ތައުރާތުގައިވާ އިރުޝާދުތަކާއި، مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ ގެ ނަބީކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން،
އެ ފޮތުގައި އައިސްފައިވާ ވާހަކަތަކާއި އެ ފޮތުގައިވާ އެ ރަސޫލާގެ
ސިފަފުޅުތަކެއް ނޭނގެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ދީނީ އިލްމުވެރިންގެ ފަރާތުން
ލިބިފައިވާ ކުރު ހިތްވަސްތަކާއި ދޮގު ވާހަކަތަކެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ލިބިފައެވެ
ނުވެއެވެ. މި ކަން މިހެން ހުރުމާއެކު ވެސް، އެބައިމީހުން އެ ހިކަރަނީ
އެބައިމީހުންނަށް ލިބިފައި އެ ވަނީ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތުގައިވާ ވާހަކަތަކަށް
ކަމުގައެވެ.[93]

وَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ ٱلْكِتَٰبَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ
ٱللَّهِ لِيَشْتَرُوا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ
لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

﴿79﴾ ފަހެ، ޔަހޫދީންގެ ތެރޭގައިވާ ނުބައި ނުލަފާ އިލްމުވެރިންނަށް
ގެއްލުމާއި ހަލާކުހުރީއެވެ. އެބައިމީހުންނަކީ، ހިތުންއެކުލަވައި ގޮތަކަށް އެބައިމީހުންގެ
އަމިއްލަ އަތުން ފޮތް ލިޔުއްވަނީ، މިއީ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތުގައިވާ
ގޮތެވެ. މިފަދައިން ބުނެ، ތޮކެހެރާ މީހުންނެވެ. އެ ކަން، އެ ގޮތަށް
އެބައިމީހުން ކޮށްއުޅުނީ، އެ ކަމުގެ ބަދަލުގައި ދުނިޔޭގެ ފާނީވެދިޔާ ތަކެއްޗެވެ
ތޮކޮއިން ކުޑަ އެއްޗެއް ލިބިގަތުމަށް ބަހާއެވެ. ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި
ޖަޒާއި ޢަދާބާއި ގުދަރަތް އަދި އެކަން ވެސް އެ ފަދަ އެއްގަލައި ބައްދުވައް
ހަމަކުރެއްވުމުން ބަލައެވެ.

93- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ފަހެ، އެ ފަދަ ބާޠިލު ދޮގު ވާހަކަތައް އެބައިމީހުންގެ އަތިއްލަ އަތުން ލިޔެ، ދޮގު ވާހަކަތައް، ﷲ سبحانه وتعالى އަށް ނިސްބަތްކުރުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކުހުއްޓެވެ. އަދި އެފަދަ ބަދަލު ކަންތައްތައްކޮށް، އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި ލިބިގަތް ފަސާދަވެރިވި މަކާރީގެ ސަބަބުން ވެސް، އެބައިމީހުންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކުހުއްޓެވެ.[94]

وَقَالُواْ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعۡدُودَةٗۚ قُلۡ أَتَّخَذۡتُمۡ عِندَ ٱللَّهِ عَهۡدٗا فَلَن يُخۡلِفَ ٱللَّهُ عَهۡدَهُۥٓۖ أَمۡ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٨٠﴾

﴿80﴾ އަދި ޔަހޫދީން މި ފަދައިން ބުނެއެވެ. ކަނޑައެޅި ބަރަބަރުކުރެވިގެންވާ މަދު ދުވަސްކޮޅެއްގައި މެނުވީ، ތިމަންމެންގެ ގައިގައި އަލިފާން ދުވަރުން ނަރަކައިގެ އަދިޔާން ނުޖެހޭނެއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެބައިމީހުން އެ ދައްކާ ވާހަކައިގެ އެއްވެސް ބަރުހާނެއް ނެތް ބާޠިލު ވާހަކައެއް ކަން އަންގަވައިދެއްވުމުގެ ގޮތުން، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!

ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން އެ ފަދަ ވާހަކަތައް ތިޔަ ދައްކަނީ، ހަމަކަށަވަރުން ވެސް، މަދު ދުވަސްކޮޅެއްގައި މެނުވީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޢަޛާބު ނުދެއްވާނޭ ކަމުގެ ޢަހުދެއް، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިފައިވީއެއްތޯ؟ ފަހެ، އެ ފަދަ ޢަހުދެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިފައި ވަނީ ނަމަ ދަންނާނެއެވެ! ﷲ سبحانه وتعالى، އެ އިލާހުގެ ޢަހުދު ޚިލާފުވެވޮޑިނުގަންނަވާނޭ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.

94- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ކަމަ ޢަހުދެއް ލިބިފައި ނުވާ ނަމަ، ނޭނގޭ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ، الله ﷻ އާ މެދު ހަދަހަދައިގެން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ދައްކަމުންދަނީ ހިއްވޭގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟[95]

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތާ ވިދިގެން އޮތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި ކަލު އިމްރު ރަސޫލާ މަދީނާއަށް ހިޖްރަކުރެއްވިއިރު، ޔަހޫދީން ބުނެއުޅޭ ކަމުގައި ވިއެވެ. ދުނިޔޭގެ މުއްދަތަކީ ހަތް ހާސް އަހަރުކަން ކަމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ނަރަކައިގައި ތިމަންމެންނަށް ޢަޛާބުދެއްވާނީ، ދުނިޔޭގެ ދުވަސްތަކުން ބަދަލުގައި، ކޮންމެ އެއް ހާސް އަހަރަކުން، އާޚިރަތުގެ ދުވަސްތަކުން އެންމެ ދުވަހެއްގެ މުއްދަތަށެވެ. ވީމާ، ތިމަންމެންނަށް ޢަޛާބުދެވޭނީ ހަމައެކަނި ހަތްދުވަހުގެ މުއްދަތަށެވެ. ދެން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައަށް ރައްދުދެއްވައި، މި އާޔަތާއި ވިދިގެން އޮތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި، އެ ރިވާކުރައްވާފައިވަނީ، الله ﷻ ރުހިވޮޑިގެންވި ابْنُ عَبَّاس رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.[96]

بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨١﴾

﴿81﴾ ކަންއޮތީ ހުރި ހުތުރުން އެ ރިވާ ގޮތަކުން ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރު ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި އެ ނޫން މިހަރު ކަމުގައި ވިޔަސް، ފާފަކުރަމުން ގޮސް އެ ކުރި ފާފައެއް އެ މީހަކު ވަށައިލައި އަދި މީހަކަށް ކުށްވެރިން އެންމެ ބޮޑު ފާފަ ކަމުގައިވާ ޝިރުކުގެ ފާފައަށް އަރައިގެންދި މީހާ ދަންނާށެވެ!

95- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
96- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

ވަރު، އެ ފަދަ މީހުންނަކީ ޖަހަންނަމަ ހައްޤުވެރިޔާ އެ ތާނގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި
ދުރުކަސްދެވުން ނޫނީ އަބަދުގެއަބަދަށް އެ ތާނގައި އުޅެނީ ކާފިރުންނެވެ.[97]

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾

﴿82﴾ އަދި މުއުމިނުންނާ ގުޅޭ ކަންތައްތަކަށް، ހެޔޮޢަމަލުތަކާ މުޅިން ތަފާތު ގޮތަކަށެވެ.
އެހެނީ، މުއުމިނުންނަކީ، الله ﷻ ގެ އަމުރުތަކަށް ތަބާވެ ހެޔޮ ޢަމަލުކޮށް،
އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުންނަށް ތަބާވެ މީހުންނެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންނަކީ، الله ﷻ ގެ
ރަސޫލުންނަކީ އެ إِلٰهُ ގެ ފަރާތުން ސަލާމަތުގައި ދިރިއުޅުމަށް ޖެހޭ، ހެޔޮ
ޢަމަލުކުރާ މީހުންނެވެ. އެހެންކަމުން، އެފަދަ މީހުންނަކީ، ސުވަރުގޭގެ
އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުން، ދުރުކަސްދެވުން ނޫނީ އަބަދުގެއަބަދަށް
އެ ތަނުގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ.[98]

وَإِذۡ أَخَذۡنَا مِيثَٰقَ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ لَا تَعۡبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلۡوَٰلِدَيۡنِ إِحۡسَانٗا وَذِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَقُولُواْ لِلنَّاسِ حُسۡنٗا وَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيۡتُمۡ إِلَّا قَلِيلٗا مِّنكُمۡ وَأَنتُم مُّعۡرِضُونَ ﴿٨٣﴾

﴿83﴾ ހަމަ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި ތިޔަބައި إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން
ހިތްޖެހި ގަތުމަށް ކަލޭމެން ތަނބަޔަށް އަޅާ ތިޔަބައިމީހުން ހަމަހަމަކުރެއްވިއެވެ!

97- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
98- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެ ޢަހުދު ކަނަވަތު ހިއްޕެވި ހިނދު އެ ޢަހުދުގައި ވަނީ، ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ﷲ ގެ
އެއްކައުވަންތަކަން ގަބޫލުކޮށް ޢިބާދަތްކުރުން، އެއްވެސް އެއްޗަކާ ޝިރުކުކުރުމާ ނުލައި،
ހަމައެކަނި ތިމަން ﷲއަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. އަދި މައިންބަފައިންނާއި، ގާތްތިމާގެ
މީހުންނާއި، ޔަތީމުންނާއި، މިސްކީނުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތައި، އެބައިމީހުންނަށް
އިޙްސާންތެރިވުމަށެވެ.

އަދި ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް އަމުރުކޮށް، މުންކަރާތްތަކުން ނަހީކުރުމާއެކު ރަނގަޅަށް ބުނެ،
ނަމާދު ރިވެތި ގޮތުން ޤާއިމުކޮށް، ޒަކާތް ދޫކުރުމަށެވެ. އަދި
ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ތަކެތިން ނަރަދު ޚިލާފުވެ، ކުޑަ ބައެއް ނޫނީ،
ހިތުން ފުރަގަސްދީ ތިޔަބައިމީހުން ޢަހުދު ފުއްދާނުލީމުއެވެ. އެއަށްފަހު،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މަދު ބަޔަކު ފިޔަވައި، އެ ބަޔަކު ފުއްދާ ދެކޮޅުހެދި،
އެ ޢަހުދު އޮޅުވައިލައި، ތިމަން إِلٰهُ އެންގެވުމަކަށް ފުރަގަސްދީ ބަޔަކު ކަމުގައިވެ،
އެ ގޮތުގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން ދެމިހުރީއެވެ.[99]

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

﴿84﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނޭވެ! އަދި ތައުރާތުގައި، ތިމަން إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންގެ
ކިބައިން ހިއްޕެވި ގަދަފަދަ ޢަހުދުކަނަވަތުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެ
ޢަހުދުކަނަވަތު ހިއްޕެވި ހިނދު، އެ ޢަހުދުގައި ވަނީ، ޙައްޤަކާ ނުލައި ތިޔަބައިމީހުންގެ
ތިމާމެން އެއް ބަޔަކު، އަނެއް ބަޔަކުގެ ލޭ ނުއޮހޮރުވުމަށެވެ. އަދި ޙައްޤަކާ ނުލައި،
ތިޔަބައިމީހުންކޮޅު އެއް ބަޔަކު، އަނެއް ބަޔަކު ވަޠަނުން ގޭދޮރުން ނުނެރުމަށެވެ.

99- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ، އެ ކަންކަމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ޙަރާމްކުރައްވައިފައިވާ
ކަންކަމެވެ. ދީން އެއަންގަވާ، އެ ޙުކުމްގެ ސަބަބަކާ ގުޅި ތިޔަބައިމީހުން ހިލާވާ
ބާޠި، އެ ޙުކުމްތަށް ތަބާވުމަކީ އެއްބަސްވުން ތިޔަބައިމީހުން އިޖުމާޢުވެފައެވެ.[100]

ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ
تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ
مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ
بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا
تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

(85) އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުގައިވާ ޔަހޫދީންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން
އެންމެންނަކީ ވެސް، ދީނީ ގޮތުންނާއި، ނަސަބުގެ ބައިގެ ގޮތުން،
އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބައެއްގެ އަޚުންނެވެ. ކަން މިހެން ހުރިހާ އެކު ވެސް،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތައިން، ތިމަން إِلٰهُ ހިއްޖުވި ޢަހުދު ކަނޑަވައިލާ އުވައިލައި
ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއް ބަޔާއެއްގެ މީހުން، އަނެއް ބަޔާއެއްގެ
މީހުން ބޭރުކުރަން އުޅުނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެއް ބަޔާއެއްގެ
މީހުން، އަނެއް ބަޔާއެއްގެ މީހުންގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުން ނުކުރު
ބޭރުކުރަން އުޅުނެވެ.

100- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ޔަހޫދީއިންގެ ތެރެއިން އެއް ބައަކު އަނެއް ބައަކުގެ މައްޗަށް ދަރާވެތިވެ އަނިޔާވެރިވެ، ގަދަވެގަތުމަށް ޓަކައި ހަނގުރާމަކޮށް، ފާފަތަކަށް އަރައިގަންނަމުއެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް ކުރުވާ ހަނގުރާމަތަކުގައި، ޔަހޫދީއިންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ފަރީޤުއެއްގެ މީހުން ވެސް، އެ ބައަކާ ގުޅިފައިވާ މަދީނާގެ މުޝްރިކުންގެ އެހީ ހޯދުމުއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ހަނގުރާމަ ހުއްޓުމުން ހަނގުރާމައިގައި ހައްޔަރު ވެވޭ ޤައިދީން ފިދްޔާގެން މިނިވަންކޮށް ސަލާމަތްކުރަމުއެވެ. ޔަހޫދީއިން އެ ގޮތަށް ކަން ކުރަނީ، އަސްލުން މިނިވަންކުރުމަށް ތައުރާތުގައި އަމުރުކުރައްވައިފައިވާ ކަމުގެ ދުޢުވާކުރައްކައިފައެވެ.

ނަމަވެސް، ޔަހޫދީއިންގެ އަމުން ބައްޔާނުލައި ޤަތުލުކުރުމާއި، އެބައިމީހުންގެ ވަޒަނުގެ ގެދޮރުން އެބައިމީހުން ނެރެ ބޭރުކުރުން، ތައުރާތުގައި ޔަހޫދީއިންގެ މައްޗަށް ޙަރާމްކުރައްވައިފައި ވަނީކަމެވެ، އެ ޙުކުމްތަކަށް ޔަހޫދީއިން ފުރަގަސްދީ މިމަތިވާމީހުންގެ އަމުން ޤަތުލުކުރަމުއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ވަޒަނުގެ ގެދޮރުން ވެސް އެބައިމީހުން ނެރެ ބޭރުކުރަމުއެވެ. ފަހެ، ޔަހޫދީއިން، ތައުރާތުގައިވާ ބައެއް ޙުކުމްތަކަށް އީމާންވެ އަނެއްބައި ޙުކުމްތަކަށް ކާފިރުވަނީހެއްޔެވެ؟ މިއީ، ޔަހޫދީއިން ކުރާ ކަރައި ބޮޑު ނުބައިކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، ޔަހޫދީއިންގެ ތެރެއިން މި ފަދައިން ކަންތައްކުރާ މީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ވެސް ނިކަމެތިކަމާއި މިސްކީނުކަމުގެ ދުލުގައި އިއްޒަތާއި އަބުދު ގެއްލުން ލިބުމު ނޫނެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި، އެ ފަދަ މީހުން، ނަރަކައިގެ އަޒާބުގެ ގަދަފަދަ އަނބުރައި ރައްދުކުރައްވާނެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ޔަހޫދީން ކުރާ ކަންކަމާ މެދު، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގާފިލުވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަ! ޔަހޫދީން ކުރާ ހުރިހައި ކަމެއް، އެ إِلٰهُ ފުރިހަމަ ދެނެވޮޑިގެންވާގޮތާ އެކު، އެ ކަންކަމާ އެކަށީގެން ޖަޒާ ނުވަތަ ސަލާ، ޔަހޫދީންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ.[101]

ދަންނާށެވެ! رَسُولُ اللهِ ﷺ މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމުގެ ކުރީގައި، އެ ރަށުގައި ވަރަށް މަޝްހޫރު ދެ ޢަރަބި ޤަބީލާއެއް ހުއްޓެވެ. އެއީ، އައުސް ޤަބީލާއާއި ޚަޒްރަޖް ޤަބީލާއެވެ. އެ ދެ ޤަބީލާގެ ދެމެދު އަބަދު ވެސް ޢަދާވާތާއި ހަނގުރާމަ ހިނގަހިނގައެވެ. އިސްލާމް ދީން އައުމުގެ ކުރީގައި އެ ދެ ޤަބީލާގެ މީހުންނަކީ ވެސް މުޝްރިކުންނެވެ. އަދި ހަމަ އެ ދުވަސްވަރު، މަދީނާގައި ވަޒަންވެރިވެގެން ތިން ޔަހޫދީ ޤަބީލާއެއް ވިއެވެ. އެއީ، بَنُو قَيْنُقَاعُ އާއި، بَنُو النَّضِير އާއި، بَنُو قُرَيْظَة އެވެ.

މި ތިން ޤަބީލާގެ މީހުންގެ މަސައްކަތަކީ، މަދީނާގެ އަރަބީންގެ ދެމެދުގައި ހަސަދަވެރިކަން އުފައްދައި، އައުސް ޤަބީލާއާއި ޚަޒްރަޖް ޤަބީލާ ދެމެދު އަބަދުވެސް ހަނގުރާމަ ކުރުވުމެވެ. މި ތިން ޤަބީލާގެ ތެރެއިން، بَنُو النَّضِير އާއި، بَنُو قُرَيْظَة ގެ މީހުން ތިބީ، އައުސް ޤަބީލާގެ މީހުންނަށް ނަސްރުދިނުމަށް އެއްބަސްވެ މުޢާހަދާކޮށްގެންނެވެ. އަދި، بَنُو قَيْنُقَاعُ ގެ މީހުން ތިބީ، ޚަޒްރަޖް ޤަބީލާގެ މީހުންނަށް ނަސްރުދިނުމަށް އެއްބަސްވެ މުޢާހަދާކޮށްގެންނެވެ. އެހެންކަމުން، އައުސް ޤަބީލާގެ މީހުންނާއި ޚަޒްރަޖް ޤަބީލާގެ މީހުންނާ ދެމެދު ހަނގުރާމައެއް ހިނގާ ނަމަ، އެ ޤަބީލާއަކާ ގުޅިފައިވާ މަދީނާގެ ޔަހޫދީން، އެ ޤަބީލާއަކަށް އެހީވެ ދެކޮޅުވެރިޔާ ނަސްރުދީ ދެއެވެ.

101- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

އަދި ޔަހޫދީންގެ ތިން ޤަބީލާގެ މީހުން ވެސް، އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރާ

ނަމަ މަދީނާގެ ދުޝްމިނުން ވެސް، އެ ބަޔަކާ ގުޅިފައިވާ ޔަހޫދީ ޤަބީލާތަކަށް އެހީވެ

މަދަދުވެރިވެ ނަސްރުދިނީ އުޅުނެވެ.[102] ވުމާއެކު، މި އާޔަތުގައި ބަޔާންވެފައި އެވަނީ،

އެ ދުވަސްވަރު މަދީނާގައި އުޅުނު ޔަހޫދީން ކަންތައްކޮށް އުޅުނުގޮތުގެ ވާހަކައެވެ.

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا بِٱلۡأٓخِرَةِۖ فَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابُ

وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ٨٦

﴿86﴾ اللهُ ﷻ ބަޔާންކޮށްދެއްވީ ބައެއް އާޚިރަތަކަން ދޫކޮށް، ދުނިޔެއަށް އާޚިރަތަކަން

އިޚްތިޔާރުކުރި، ކާފިރުވި މީހުންނަށް، އާޚިރަތުގެ ޢަޒާބު ނުލުއިކުރެވޭނެ ކަމަށް، ނުވަތަ

ހަނދާންކޮށްދީފައިވާނެ ނިޔާކުރުމުން އިސްލާމް، ދީނުގެ ނަސްރު ދިނުމަކުން ނުލިބޭނެއެވެ. ހަމަ، އެބައިމީހުންގެ

ކިބައިން ޢަޒާބު ލުއިކޮށްދޭނެ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ ގެ ޢަޒާބުން އެބައިމީހުން ދުރުކޮށްދޭނެ

ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ، އެބައިމީހުންނަށް އެހީތެރިވެ، ވާދަވެރިވެ، ނަސްރުދޭނެ ނަމަ

އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާނެއެވެ.[103]

وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَا مُوسَى ٱلۡكِتَٰبَ وَقَفَّيۡنَا مِنۢ بَعۡدِهِۦ بِٱلرُّسُلِۖ وَءَاتَيۡنَا

عِيسَى ٱبۡنَ مَرۡيَمَ ٱلۡبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدۡنَٰهُ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِۗ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمۡ رَسُولُۢ

بِمَا لَا تَهۡوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ ٱسۡتَكۡبَرۡتُمۡ فَفَرِيقٗا كَذَّبۡتُمۡ وَفَرِيقٗا تَقۡتُلُونَ ٨٧

﴿87﴾ އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން، مُوسَى ؑ އަށް، ތިމަން إِلٰهُ ތައުރާތު ފޮތްދެއްވީމެ

ކަށަވަރު ކަމެކެވެ. އަދި، مُوسَى ؑ އަށްފަހު، ވިދިވިދިގެން ރަސޫލުން ފޮނުއްވީމެވެ،

އިސްރާއީލީގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވީމެވެ.

102- الرَّحِيقُ الْمَخْتُومُ لِلدَّكْتُورِ صَفِيِّ الرَّحْمٰنِ الْمُبَارَكْ بُورِي
103- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެބައިމީހުންގެ ގޮތުން، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި އެންމެ ފަހުގެ ރަސޫލާ، مَرْيَمُ عليها السلام ގެ
ދަރިކަލުން عِيسَى عليه السلام ކަމުގައި ލައްވައި، ފައްޅުވެ ބަޔާންވެގެންވާ މުޢުޖިޒާތުތައް،
އެ ރަސޫލާއަށް ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވީމެވެ. އެ މުޢުޖިޒާތްތަކުގެ ތެރޭގައި، ދޫނިޖެއްގެ
ސިފަގައި ދޫނިގަނޑެއް ހަދައްވައި އެއަށް ފުމެއްލެއްވުމުން، الله ﷻ ގެ އިރާދަފުޅުން،
ފުރާނަ އެޅިގެންވާ ދޫނި ދުވެގެންދާކަން، އެ އެއް ވެގެންދިޔުން ހިމެނެއެވެ. އަދި
ޚިލާފު ގޮތެއްގައި އުފަންވެފައިވާ ކަނު މީހުން ފަސޭހަވެގެން، ހުރިހާ
ބަލިތަކުގައި ހުރި މީހުން ޝިފާވުމާ، މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވުން
ހިމެނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކާއިބޯއިޖެ ތަކެތާއި ގޭތެރޭގައި ބޭނުންވާ
ތަކެތީގެ ތެރެއިން، ގޭގައި ޖަމާކޮށްފައި ހުރި ރައްކާކުރެވިފައިވާ ތަކެތީގެ
ޚަބަރު އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވުމާ އަދި މި ނޫން ވެސް އެތައް މުޢުޖިޒާތްތަކެއް
ހިމެނެއެވެ. އަދި، جِبْرِيلُ عليه السلام މެދުވެރިކޮށްލައްވައި، ތިމަން إِلٰهُ، އެ ރަސޫލާއަށް
ގަދަކަންދެއްވައި ބާރުވެރިކުރެއްވީމެވެ.

ދެންވެސް، الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވާ ކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް،
އެ ރަސޫލާއަށް ބަލައިގަތުމާ ދެކޮޅަށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްއެދޭ ގޮތާ އެއްގޮތަށް
ބަލައިގަތުމާއި ދެކޮޅަށްހުރެ ނުވަތަ، އެ ރަސޫލުންގެ ބަސްފުޅު
ދޮގުހެދުނުކަމުން، ތިޔަބައިމީހުން ބޮޑާވެގަންނަނީ ކީއްވެތޯ؟ ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން
އެ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ރަސޫލުންގެ ރިސާލަތު ދޮގުކޮށް، އަނެއްބައި
ރަސޫލުން ޤަތުލުކުރީމުއެވެ.104

وَقَالُواْ قُلُوبُنَا غُلۡفُۢۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفۡرِهِمۡ فَقَلِيلٗا مَّا يُؤۡمِنُونَ ٨٨

104- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿88﴾ އަދި، ނަބީކަލާއި ރަސޫލުކަން ގަބޫލުކުރުމަށް ދަކައި، اللهُ ﷻ ތޮނުއްވި
އަނގާ ތަރުގެ ނަބިއްޔާ އަދި، ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އަށް ހަރުދީން ދެނެނެވިއެވެ.
މިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އުޅަނދު ބަންދުވެފައިވާކަމުގެ ސަބަބުން، މިބާ ދިކަ ދަރުކާވާ
ވާހަކަދެއް، މިމީހުންގެ ހިތްކަން ނުވާދެއެވެ.

ދެން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައަށް ރައްދުދެއްވައި، اللهُ ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.
އެބައިމީހުންގެ ކަންތައްތައް ހުރީ އެ ބުނާ ގޮތަށް ނޫނެވެ. އަދި ހިއްސާ!
އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރި ކުފުރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، اللهُ ﷻ ވަނީ
އެބައިމީހުންނަށް ލަޢުނަތްކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތުން އެބައިމީހުން
ބޭރުކުރައްވައިލައްވައެވެ. ވީމާ، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވަރަށް މަދު ބަޔަކު މެނުވީ
އީމާންއެއް ނުވާނެއެވެ.[105]

وَلَمَّا جَآءَهُمۡ كِتَٰبٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٞ لِّمَا مَعَهُمۡ وَكَانُواْ مِن
قَبۡلُ يَسۡتَفۡتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُواْ كَفَرُواْ بِهِۦۚ
فَلَعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾

﴿89﴾ އަދި ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައި، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި ސިފަތަކާއި އުސޫލުތަކާއި
ގުޅިގެންދާ އެއްގޮތަކަށް ގޮތުގެ މަތިން، އެ ޤުރްއާނުގައިވާ ވާހަކަތައް ތެދުކުރަނިވި
ޤުރްއާނުގެ ގޮތުގައި، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން، އެބަ ރަސޫލާއަށް ހިދާޔަތުގެ ފޮތް
ބާވައިލެއްވުމުން، އެ ޤުރްއާން ހަމަޖެހިލީ އަދި ހިނދު، އެބައިމީހުން،
އެ ފޮތާއި ނަބީއާއި، އެ ފޮތާއި ދެކޮޅުން ރަސޫލާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރަސޫލުކަމަށް އިންކާރުކުރަން
ދެކޮޅުހެދި ކާފިރުވިއެވެ.

ދަންނާނެވެ! مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމައިގެން ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރީގައި، މަދީނާގެ މުޝްރިކުންގެ ގާތުގައި ޔަހޫދީން ބުނެއުޅުނެވެ. ޖަރު ޒަމާނުގެ ނަބިއްޔާ ވަޑައިގަތުމުގެ ދުވަސް ކައިރިވެއްޖެއެވެ. އެ ނަބިއްޔާ ވަޑައިގަތުމުން، އެ ނަބިއްޔާއަށް އީމާންވެ، އެ ނަބިއްޔާއާ ތަބާވެ އަދި އެ ނަބިއްޔާގެ އަރިހުގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކުރިހޯދައި ނަސްރުލިބޭނެކަމަށެވެ.

ދެން، مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމައިގެން ވަޑައިގަތުމުން، އެ ރަސޫލާއަކީ ޢަރަބި ރަސޫލުކަމާއި، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ބަޔާނާ ޙަޤީޤަތް ކަން، ތަޙްޤީޤާއި އިންކާރުކުރައީ، އެ ރަސޫލާގެ ސިފަފުޅުތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ކަށަވަރުވެ އެނގިގެންދާއިރުވެސް، އެ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކޮށް، ޙަސަދު ހިތްވަރުން އެބައިމީހުން ކާފިރުވިއެވެ. ފަހެ، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ ގެންނެވި ރިސާލަތަށް އިންކާރުކުރުމުން، އެ ރަސޫލާއަށް ބޭއަދަބުވުމާއި ޙަސަދު ދެއްކުމުން ކާފިރުވުމުގެ ކޯފާއެއް މަތީގައި ވެސް، اللهُ ﷻ ގެ ކޯފާ ލިބުނެވެ.[106]

بِئۡسَمَا ٱشۡتَرَوۡاْ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمۡ أَن يَكۡفُرُواْ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بَغۡيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦۖ فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٖۚ وَلِلۡكَٰفِرِينَ عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿٩٠﴾

﴿90﴾ اللهُ ﷻ އަކީ، އެ إِلٰهُ ޖައްލަޝަޢުނުހޫ އެންމެ ފަދަ ނަބިއްޔާ އަދި ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އަށް، އިސްރާއީލުގެ ދަރިން އީމާންނުވެ، އެ ކަލަކަށް އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފުސުތައް ވިއްކައިލައި އެބައިމީހުން އެ ގިނަގަން ކަލޭގެ ހުރި ނުބައި ކަރުދާ ބޭރުކަމެވެ!

106- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން އެ ގިބިގަތް ނުބައިކަމެކެވެ، الله ﷻ ގެ ހަޤުތަކުންގެ ތެރެއިން
مُحَمَّدُ ﷺ ގެއް ބަލަނުލައްވައި، އެ ސާރިބާއަށް ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުކަން ދެއްވުމަށް، އެ إِلٰهُ
އިޚްތިޔާރުކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ ގެ ދަރުމަވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް،
އެ إِلٰهُ ގެ ކަލާމުފުޅު ވަޙީކުރެއްވި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުމުން، އެ ކަމާ މެދު ހަސަދަވެރިވެ
އަނިޔާވެރިވެގެން، އީމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި އެބައިމީހުން ކާފިރުކަން އިޚްތިޔާރުކުރިކަމެވެ.

ދެންފަހެ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަމަށް އެބައިމީހުން އިންކާރުކުރުމުގެ
ސަބަބުންނާއި، ތައުރާތުގައިވާ ހުކުމްތަކާއި އިންސާފުތަކާ އެގޮތްތައް ބަދަލުކުރުމުގެ
ސަބަބުން، الله ﷻ ގެ ބަރުސްކަމުން ކޯފާގެ މައްޗަށް ކޯފާލެއްވުން، އެބައިމީހުން
ލިބިގެންފި. އަދި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރަސޫލުކަމާ ދެކޮޅުހަދައި އިންކާރުކުރާ ކާފިރުންނަށް،
ޖެހިގެންވާ ފާއިތުވާ ދުވަހުން އިހާނަތްތެރިކުރަނިވި ނިކަމެތިކަން ދިނުމުގެ ޢަޛާބު ހުރެއެވެ.[107]

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ
بِمَا وَرَآءَهُۥ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ
مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

﴿91﴾ އަދި، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ކީރިތި ޤުރުއާނަށް އީމާންވުމަށް، މުސްލިމުން
ޔަހޫދީންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. ތިމަންމެންގެ ތެރެއިން ތިމަންމެންނަށް ބާވައިލެއްވި
ތައުރާތުގެ ނަބިއްޔުންނަށް، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކަށް ތިމަންމެން އީމާންވަމުއެވެ.
މި ފަދައިން ބުނެ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ކީރިތި ޤުރުއާން ދެކޮޅުހަދައި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެންނެވި
ރިސާލަތު ދެކޮޅުހަދައި، އެ ރަސޫލާގެ ދަޢުވަތަށް އިންކާރުކޮށް އެބައިމީހުން ކާފިރުވެއެވެ.

107- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ރައްދުދީން، ޔަހޫދީ ގޮތުން ކުރުކޮށް އެ ޤައުމަކަށް ކާފިރުވަނީ،
ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުގައިވާ ތައުރާތުގައި ތަސްދީޤުކޮށްދޭ ދުނިޔަވީ ބައެއް ގޮތެއް ކަމުގައި،
ޔަހޫދީ ގޮތުގައިވާ ބާރުގައި ވެއެވެ. ގަބުލު، ބަޔާނާކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގާތްވުމުން
ގޮތްތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާ ނަމަ، އެ ގޮތްތަކަށް ތަސްދީޤުކޮށް ގޮތުގައިވާ ވެސް
ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވާނެއެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ
ބުނާ ގޮތަށް، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ތައުރާތަށް އީމާންވާ ބަޔަކު
ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާނަމަ، ދެން ކުރިންގައި، ﷲ ﷻ ގެ ނަބިއްޔުން ބޭކަލުން،
ތިޔަބައިމީހުން މަރުކުރީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟[108]

وَلَقَدۡ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ ثُمَّ ٱتَّخَذۡتُمُ ٱلۡعِجۡلَ مِنۢ بَعۡدِهِۦ وَأَنتُمۡ
ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾

(92) އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُوسَى عليه السلام ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް
ވަޑައިގަތީ، އެ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކުރާ ދަލީލުތަކާއި ހުއްޖަތްތަކާ ބޮޑެ
މުޢުޖިޒާތްތަކާ އެކުގައެވެ. އެއީ، ޠޫފާނާއި، އުކުޅާއި، ބޯހާއި، ލޭގަނޑާއި އަދި މި ނޫން
ވެސް އެހެނިހެން މުޢުޖިޒާތްތަކެވެ. އަދި އެ މުޢުޖިޒާތްތަކުގެ ވާހަކަ، ޔަހޫދީންނަށްގައި
އައިސްފައި ވެއެވެ. އެ މުޢުޖިޒާތްތައް ފެނުމާ އެކު ވެސް، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ހަކައި،
ﷲ ﷻ ކަނޑައެޅުއްވި އިންސާފު ފަހަނަޅައި ގޮސް، އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ
ބާރު، ގަ ގެރިއެއްގެ ސިފައިގައި ސާދިރީ ހެދި ގެރިގަނޑު، إِلٰهަކު ކަމުގައި
ބަލައި، ﷲ ﷻ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އެ ގެރިގަނޑަށް އަޅުކަންކޮށް އުޅުނީއެވެ.

108- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَ التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެ ގެރިއަށް އަޅުކަން ކުރީ، ބަދުއާމު
ޖިބިވަޑައިގަތުމަން ބަކަރި، مُوسَى عليه السلام ގެ ވެރި إِلهُ ކަނޑައެޅުއްވައިވާފައިވާ ވަގުތަށް
ޠޫރު ފަރުބަދައަށް، އެ ރަސޫލާ ވަޑައިގެންނެވުމުންފަހުގައެވެ.[109]

وَإِذۡ أَخَذۡنَا مِيثَٰقَكُمۡ وَرَفَعۡنَا فَوۡقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُواْ مَآ
ءَاتَيۡنَٰكُم بِقُوَّةٖ وَٱسۡمَعُواْۖ قَالُواْ سَمِعۡنَا وَعَصَيۡنَا وَأُشۡرِبُواْ فِي قُلُوبِهِمُ
ٱلۡعِجۡلَ بِكُفۡرِهِمۡۚ قُلۡ بِئۡسَمَا يَأۡمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمۡ إِن كُنتُم
مُّؤۡمِنِينَ ٩٣

﴿93﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރީންނޭވެ! ތިމަން إِلهُ ގެ އެއްކަލަވަންތަކަން ޤަބޫލުކުރުން
ގަބޫލުކުރުން، ތިމަން إِلهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނާ ތަބާވެ، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި
ޝަރީޢަތުގައި ވާގޮތަށް ޢަމަލުކުރުން، ހަމަޖެހުނީ ތިމަން إِلهُއާ ޢަހުދުކުރަމުން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ނިޔަތުން، ތިމަން إِلهُ ޙަވާލުކުރެއްވި ރިޔާސަތުވެ.

އަދި އެ ނިޔަތު، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ބޮލުގެ މަތީގައި ޓޫރު ފަރުބަދަ
ޖެހުމު ވަކިވެފަ، ތިމަން إِلهُ ހުއްޓުވި ކަލުގެ މަތިން ވެސް، ތިޔަބައިމީހުން
ނަގައިދީފައިވާ ކަމެއް! ވީމާ، އެ ޙަޤީޤަތުގައި ކަނޑައެޅުއްވި ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ތިމަން
إِلهُ އަރުވައިދެއްވާފައިވާ ވަރު، ހިފާޔިކަމާ އެކު ތަޢުލީމުގައި ވަކިވަޑައިގެން
ހިފަހައްޓައި، އެ ގޮތް ދަތުރުކޮށް، އެ ގޮތް ފުރިހަމަކޮށް ފިލުވާލުމަށް އެ
ގޮތަށެވެ ގޮތަށް ބަލައި އަމަލު ސިފަކުރުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ކިޔައިދޭ އަހުރުކުރުމަށް އަޅުއަހައި އަހުރުކުރުމަށް ކިޔަމަންވުމަށެވެ.

109- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ޔަހޫދީއިން އެ ދަޢުވާކުރާ ހިލާފުވެރިކަމުގެ ނަމަ، ޙުއްޖަ ބަޔާންކުރަ ޔަހޫދީއިންގެ މައްޗަށް ވައްޖެވަނީ ލަޢްނަތެވެ ކަން، ޔަހޫދީއިންނަށް، ޔަޤީން إِلٰهُ އަށްވުރެން، އެ ދަޢުވާ ކަނޑައަޅާ ދޮގުހެދުމަށް، އެ ދަޢުވާ ކަނޑައަޅުއްވާ ގޮތަށް އެއް ގޮތެއް ދަޢުވާކުރުމަށް ޔަހޫދީއިން އެއްބަސްވެވުނެވެ.

ނަމަވެސް، އޭގެ ހުރިން އެ ދަޢުވާ އުފެދިގެން ޔަހޫދީއިން ބުނީއެވެ. އިބް إِلٰهُ ކުރެއްވި ދަޢުވާގެ އަޑު ޔަމީންވެސް ދަލީލު އެ ދަޢުވާކުރަން އުޅުނީ ނުލިބޭނެކަމުގެ ވެރިކަމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރި ކުރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، ގެ ގޮތުގެއްގެ ސިފައިގައި ސާބިތު ހުރި ދީނީގަނޑު ދަޢުކަންކަމުގެ ޚިދުމަތް، އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވެރިވެގެން ދަނީގެއެވެ. އެ ދަރުސްވެއެވެ! އިބަ ދަރުސްވާ ދުއްދޭނުން ވަކިވޭނެއެވެ! ޔަހޫދީއިން ޔަދަ ބުނާ ހަރަދިން ޔަހޫދީއިންނަށް ފުރުދިނުން ކަމުގައިވާ ނަމަ، ޔަހޫދީއިންގެ ދީނުގައި، ޔަހޫދީއިންނަށް އެ ކަމަކުން ދަޢުވާކުރާ ކަމުގެ ހުރި ނުބައިކަމުގެ ބާރުކަމާއެވެ!

ރަސޫލާއެވެ! ޔަހޫދީއިންނަށް ބުނާށެ، اللهﷻ ގާތުގައި އާޚިރަތުގެ ވަކިއަށް ދީނުގާ ބާރުކަމަށް ކަމުގައި ޔަހޫދީއިން ވަކި ނަމަ، އެ إِلٰهُ ގެ ދަޢުވާކުރަން އުޅުނީ ކަލާމެވެ، ދެގޮތުގެ ސިފައިގައި ސާބިތު ހުރި ދީނީގަނޑު ދަޢުކަންކަން އަދި އެ ނުހުން ވަސް ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ޔަހޫދީއިން ނުކުމެއްޖެއެވެ.[110]

قُلۡ إِن كَانَتۡ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلۡأٓخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةٗ مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُاْ ٱلۡمَوۡتَ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ٩٤

110- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿94﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ ޔަހޫދީންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެންމެ
ޚާއްޞަކޮށްދެއްވާނަމަ އަދި، އެ إِلٰهَ އެންމެ އަރިހު ދުނިޔެއާ ތިޔަބައިމީހުން
ކަމުގައި، ތިޔަބައިމީހުން ބުނަމުއެވެ. އަދި އެހެނިހެން މީސްތަކުން ދޫކޮށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ
ހަޟްރަތުގައި ސުވަރުގޭގެ ހައްގުވެރިން ވަނީ ފަހެ، ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ބުނަމުއެވެ. އެ ކަންކަން ހުރި، ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ބުނާ
ގޮތަށް ކަމުގައި ވާނަމަ، މި ނިޢުމަތަށް ވާސިލުވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށް
ވަނީ ނަމަ އެ ކަން ސާބިތުކުރުމަށްޓަކައި، ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށް ނިކަން
އެދިބަލާށެވެ! އެއީ، ދުނިޔޭގެ ދަތި ދިރިއުޅުން ދޫކޮށް، ސުވަރުގޭގެ މަޖާވެރި
ދިރިއުޅުމަށް އަވަހަށް ހާސިލުކުރުމަށްޓަކައެވެ.111

وَلَن يَتَمَنَّوۡهُ أَبَدَۢا بِمَا قَدَّمَتۡ أَيۡدِيهِمۡۚ وَٱللَّهُ عَلِيمُۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ٩٥

﴿95﴾ ދަންނާށެވެ! އަދި އެހެނިހެން މީސްތަކުން ދޫކޮށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ހަޟްރަތުގައި
ސުވަރުގޭގެ ހައްގުވެރިން ވަނީ ފަހެ، ހަމައެކަނި މިއަހަރެމެންނަށެވެ. މި ދަޢުވާގައިން
ޔަހޫދީން ބޭނުންކަމުގައި ވިޔަސް، އެބައިމީހުން ކުރަމުން ގެންދިޔަ ނުބައި
ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން، ދުވަހަކުވެސް އެބައިމީހުން މަރުވުމަކަށް ނޭދޭނެއެވެ.
އެއީ، ސުވަރުގޭގެ ހައްގުވެރިން ވަނީ އެބައިމީހުންނަށް ކަމުގައި ބުނީ ދޮގު،
އެބައިމީހުން އެ ހަދަނީ ދޮގުކަން އެބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭތީއެވެ. އަދި
އެބައިމީހުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް އުޅުނު ކާފިރުވެ، مُحَمَّدُ ﷺ އާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުން
ފޮނުއްވެވި ރަސޫލުކަމާއި އެބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭ މިހެ
ހުރެ، އެ ރަސޫލާގެ ރިސާލަތު ތެދުކަމުގައިވާއިރު، ސުވަރުގެއަށް ނުވަދެވޭކަމަށް
ވަންނަންޖެހޭ ސަބަބެއް ކަން ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ.

111- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުތަކުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް
އަނިޔާވެރިވާ އަނިޔާވެރީން، އެ إِلٰهُ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ވުމާއެކު، އެ إِلٰهُ،
އެބައިމީހުންނަށް އެ ކަމަށް ސަޒާދެއްވާނޭކަން ކަށަވަރެވެ.[112]

وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ
أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

﴿96﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް
އެންމެ ދަހިވެތިކަން ބޮޑު ބަޔަކީ ވެސް އަދި އެންމެ ދިގު މުއްދަތަކަށް
ދުނިޔޭގައި އުޅުމަށް އެދޭ ބަޔަކީ ވެސް ޔަހޫދީން ކަމުގައި، އިބަ ރަސޫލާއަށް
ފެނިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ދިރިހުރުމަށް ޔަހޫދީން ދަހިވެތިވާގޮތް،
މުޝްރިކުންނަށްވުރެން ވެސް މާ ބޮޑެވެ.

އެއީ، ކިތަންމެ ދިގު ނިކަމެތި ބާރުގައި ދުނިޔޭގައި އުޅެން ޖެހުނު ކަމުގައި ވިޔަސް
ވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކު ވެސް، އެއް ހާސް އަހަރަށް
ޢުމުރު ދިގުވުމަށް އެދި އެ ކަމަށް އުންމީދުކުރެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ޢުމުރު ދިގުވުމަކީ
މީހާގެ ޢުމުރު ދިގުވުމަކީ، اللهُ ﷻ ގެ އަޒާބުން އެ މީހާ ސަލާމަތްކޮށް ދުރުކޮށްދޭނެ
ކަމެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻ އަށް، އެބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހާ ކަމަކަށް،
މޮޅަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. ވުމާއެކު، އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ
ޖަޒާއިން، އެ إِلٰهُ، އެބައިމީހުންނަށް ސަޒާ ދެއްވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ.[113]

112- الْمُخْتَصَرُ فِي التّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
113- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

﴿97﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިން، جِبْرِيلُ عليه السلام އަކީ ތިމަންމެންގެ އަދާވާތްތެރިއެކޭ ކަމުގައި ބުނާ ޔަހޫދީންނަށް އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ جِبْرِيلُ عليه السلام ގެ އަދާވާތްތެރިންނޯ! ތިޔަ، ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ އިޛުނަށްފަހުން، ތިމަން ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ޤުރުއާނައިގެން ވަޑައިގަންނަވައި، އެ ފޮތް ތިމަން ރަސޫލާއަށް ކިޔަވައިދެއްވައި އުނގަންނަވައިދެއްވީ، جِبْرِيلُ عليه السلام އެވެ. ވީމާ، އެ ޤުރުއާން، ތިމަން ރަސޫލާގެ ހިތްޕުޅުން ދަސްކުރުވުމަށް، އެ ކުރީގައިވާ ފޮތްތަކަށް ތިމަން ރަސޫލާއަށް ރަސޫލުކަން ތަސްދީޤުކުރައްވަމުން ވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި، ތިމަން ރަސޫލާ، އެފޮތުގެން ހަނދުމަފުޅުގައި ނުނުކުޅެވެ. އެހެން ހަމަކަށަވަރުން، ކިޔުއްވި ފުރާނައާން، ތިމަން ރަސޫލާގެ ހިތްޕުޅުގަން ޖަމާކުރައްވައި، އެ ޤުރުއާން ކިޔަވައިވިދާޅުވުމުގެ ކުރުއާނަކީ ފޮތުލުމުގަނޑެއް ތިމަން ރަސޫލާއަށް ދެއްވި، الله ﷻ އެވެ.

އަދި އެ ޤުރުއާނަކީ، އެ ފޮތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތާއި، އިންޖީލާއި، އެ ނޫން ވެސް އެންމެހައި ސަމާވީ ފޮތްތަކަށް ތަޞްދީޤުކުރަނިވި ފޮތެކެވެ. އަދި އެ ޤުރުއާނަކީ، ހައްޤުގެ މަގަށް އިރުޝާދުދެނިވި ފޮތެކެވެ. އަދި އެ ޤުރުއާނަކީ، އެ ފޮތަކީ، الله ﷻ ބާވައިލައްވާފައިވާ ވަރަށް ތަފާތު ކަމުގެ މުއުމިނުންނަށް، ދުނިޔާއާއި އާޚިރަތުގައި ހުރިހާ ހެޔޮ ކަމެއް ލިބޭނެ ކަމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރެއް ދޭ ފޮތެކެވެ.[114]

114 - التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާ މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމުން، ޔަހޫދީންގެ ޢިލްމުވެރިން، އެކިފަހަރުމަތީން، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ގޮސް، އެ ރަސޫލާއަށް ދަންނަވާކަމުގައި ވިއެވެ. ކޮންމެ ރަސޫލެއްގެ އަރިހަށް ވެސް، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ވަޙީބަސްތުގައިގެން މަލާއިކަތަކު ވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ވެއެވެ. ތިބާގެ އަރިހަށް، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ވަޙީބަސްތުގައިގެން ވަޑައިގަންނަވަނީ، ކޮން މަލާއިކަތަކުބާއޭވެ؟

މި ފަދައިން އެބައިމީހުން ދަންނަވުމުން ބަޔާންފުޅުކުރައްވައެވެ. جِبرِيلُ عليه السلام އެވެ. ދެން، އެ ޔަހޫދީން ދަންނަވާކަމުގައި ވިއެވެ. جِبرِيل އަކީ، ގަދަފަދަކަމާއި، ހަނގުރާމަވެރިކަމާއި، ޢަޛާބުކުރުމާއިގެން ފައިބައިވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތާއެވެ. جِبرِيل އަކީ، ތިމަންމެންގެ ޢަދާވާތެރިޔާއެވެ. ތިބާގެ އަރިހަށް ވަޙީއައިގެން ވަޑައިގަންނަވަނީ، ތަނަވަސްކަމާއި، ހިޔާދިކަމާއި، ރަޙްމަތާއިގެން ފައިބައިވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތާ، مِيكَائِيلُ އަކީ ތިބާ ވިދާޅުވި ނަމަ، ތިމަންމެން ތިބާއާ ތަބާވީ، ތިބާގެ ދީން ޤަބޫލުކުރީމުއެވެ.

މި ފަދައިން، ޔަހޫދީންގެ ޢިލްމުވެރިން އައިސް، ކަލޭ އިތުރު ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ދަންނަވާލުމުން، މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ފަހަތުން އަންނަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[115]

مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾

115- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

﴿98﴾ الله ﷻ އަށާއި، އެ إِلٰهُ ގެ މަލާއިކަތުންނާއި، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُ
ފޮނުއްވި ރަސޫލުންނާއި ޚާއްޞަ މަލާއިކަތުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ، جِبْرِيلُ عليه السلام އާއި،
مِيكَائِيلُ عليه السلام އާއި، އެ މީހުންގެ އަދާވާތްތެރިއެއް ކަމުގައި ހަދައިފި މީހާ ދަންނާށެވެ!
ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ވެގެންވަނީ ކާފިރުންގެ އަދުއްވެރި ކަލާނގެއެވެ.
އަދި އެ މީހުންގެ އަދުއްވެރި ކަލާނގެއި، الله ﷻ ވެގެންވުމީ މިހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ،
ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ ރަސޫލުންގެ އެ ދުރު ކާފިރުންނަށް ހުރި، ޢަޛާބުގެންނާ
ކާފިރުން ގެދޮރު އަދާވާތް.116

وَلَقَدۡ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖۖ وَمَا يَكۡفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾

﴿99﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާއި ތެދުވެރި ރަސޫލެއްކަން
ސާބިތުކޮށް ބަޔާންކޮށްދޭ ވާޟިޙު ހެކިތަކެއް، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި، އިބަ ރަސޫލާއަށް، މިކަން
إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ކަމީ ހަމަކަށަވަރު ކަމެކެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ދީނުން ބޭރުވެގެންވާ އެއް
ފާސިޤުން ފިޔަވައި، އެ ހެކިތަކާއި ތަޢުލީމުތަކަށް އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވެއެއް ނުވާނެއެވެ.117

أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُواْ عَهۡدٗا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٞ مِّنۡهُمۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يُؤۡمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

﴿100﴾ ބަނީ އިސްރާއީލު ބަޔަކީ ބަސްދީ މީހުންގެ ކަންތައްތައް
ހުރި ހަމަހަމައިގާ ނުބައި ގޮތަކަށެވެ. އެހެނީ، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން،
الله ﷻ އަށް ކަށަވަރުކޮށް ހިތްޖެހޭ ޢަހުދު ފަހަރަކާ ވެ ނުވަތަ، އެ إِلٰهُ ގެ
ރަސޫލުންނާއި، އެބައިމީހުންނާ ދެމެދު އަހުދެއް ކުރިޔާ ޢަހުދު ފަހަރަކާވެސް، އޭގެ
ތެރެއިން ބައެއް މީހުން އެ އަހުދެއް އުވާލައި، އެ އަހުދަކާ ޚިލާފުވެއެވެ.

116- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
117- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވުމާއެކު، އެބައިމީހުން އެއް ދުވަހު އެ ޢަހުދުގައި ގަދައަށް ހިފެހެއްޓީ، އަނެއް ދުވަހު
އެ ޢަހުދު ރޫޅައިލައި، އެ ޢަހުދު ފުވައިލާމަން ތިބޭއަން ފެންނަނީތޯ. އަދި ހިއްލުމަ!
އޭގެ ތެރެއިން ގިނަބައިމީހުން، مُحَمَّدُ ﷺ އާ ކަންކަމަކައިގެން ވަޙީއިގެންނެވި ކަންކަމަކަށް
އީމާންވެ ނުވެއެވެ. އެ ގޮތުން، އެ ޔަހޫދީން ކަންތައް ކުރަނީ އެބައިމީހުންނަށް
ކިޔަވާފައި ނުވާހެއްޔެވެ؟[118]

وَلَمَّا جَآءَهُمۡ رَسُولٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٞ لِّمَا مَعَهُمۡ نَبَذَ فَرِيقٞ مِّنَ
ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمۡ كَأَنَّهُمۡ لَا
يَعۡلَمُونَ ﴿١٠١﴾

﴿101﴾ އަދި ޔަހޫދީންގެ އަތްގައިވާ ތައުރާތުގެ ތެދުކުރަނިވި ރަސޫލު، ހަމަ
ފޮނުއްވައިގެން، الله ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ ވަޑައިގެންނެވުމުން، އެ ރަސޫލާއަށް
އީމާންވުމަށް ތައުރާތުގައި އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަމުގައިވިޔަސް، އެ ޔަހޫދީންގެ
އެއްބަޔަކު ދޫކޮށް ފުރަގަސްދީ ނުވަތަ ކަމަކަށް ނުބަލާ، އެ ޔަހޫދީންގެ ޢިލްމުވެރިން
ފަހަތަށްލީ، ޔަހޫދީންގެ ބައިމީހުން ދެނެގަނެ، އެބައިމީހުން ދަނެ ނުގަނެ އެ ޖާހިލު
އެއްޗިއްސެވެ.

ދަންނާށެވެ! ޢިލްމުވެރިޔާ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ޝަރުޢު ކަން އުނގެނުން މުހިންމު،
އެބައިމީހުން އެ ގޮތަށް ކަންތައްތައް ކުރި، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް ބަލާއި،
الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ޢިލްމުވެރިޔާ ވާހަކަތައް އެބައިމީހުންނަށް އުނގެނުމަށް ނުވާ
ކަމަށް ހެދިގެން ދާނެއެވެ.[119]

118- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
119- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَـٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَـٰنُ
وَلَـٰكِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا۟ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى
ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَمَـٰرُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا
نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ
وَزَوْجِهِۦ ۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ
مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ
مِنْ خَلَـٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

﴿102﴾ އަދި، دَاوُدُ عليه السلام ގެ ދަރިކަލުން سُلَيْمَانُ عليه السلام ގެ ރަސްކަމުގެ ޒަމާނުގައި، الله سبحانه وتعالى ގެ ދީން ދޫކޮށް ޔަހޫދީން ތަބާވީ، ސިޙްރުވެރިންގެ ގޮތުގައި ޝައިޠާނުން ދަސްކައި އުޅުނު ފޮތުގެ ވާހަކަތަކެވެ. އެ ކަމާ ހުރެ، ޔަހޫދީން ގަބޫލުކޮށް އުޅުނީ، سُلَيْمَانُ عليه السلام ރަސްކަން ކުރެއްވީ ސިޙްރުގެ ބާރުން ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް، އެއްވެސް ބާރެއްގައި، سُلَيْمَانُ عليه السلام ސިޙްރު ދަސްކުރައްވައި ކާފިރުވެވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ. އަދި ސިޙްރުގެ ބާރުން ވެރިކަމެއް ވެސް ނުކުރައްވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، الله سبحانه وتعالى އަށް ކާފިރުވެ، މީސްތަކުންނަށް ސިޙްރު ދަސްކޮށްދީ އުޅުނީ ޝައިޠާނުންނެވެ.

އަދި ސިޙްރުވެރިންގެ ގޮތުގައި، ޝައިޠާނުން ދަސްކައި އުޅުނު ފޮތުގެ ވާހަކަތަކުގެ އިތުރަށް، الله سبحانه وتعالى ގެ އަމުރަކުން އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށް ޓަކައި، ޢިރާޤު ކަރައިގެ ބާބިލަށް، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި ހާރޫތާއި، މާރޫތާއި، މި ދެ މަލާއިކަތުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ސިޙްރެއް ވެސް، ޔަހޫދީން ތަބާވީ ތެއެވެ.

އަދި ސިހުރު ދަސްކުރުވުމަށް ބަލާއި، އެ ދެ މަލާއިކަތުންގެ އަރިހަށް މީހަކު އަތުވެއްޖެ ނަމަ، އެ ކަމުގެ ހުރި ނުބައިކަމާ ދުރު، ބިރުގަންނަވައި ނަސޭހަތްތެރިވެވުން، އެ ދިނުމުގެ ގޮތުގައި އެ ދެ މަލާއިކަތުން ވިދާޅުވެއެވެ. ތިމަންމެން ވާކަން ކަނަވަދި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އިމްތިޙާނަކަށް ހުރި މިންވަރެއް ބަލައި އިމްތިޙާނުކުރުމުގެ ގޮތުން، اللهُ ﷻ ފޮނުއްވައިފައިވާ ބަލާއު ކަމުގައެވެ. ވީމާ، ޝައިޠާނުން ކިޔަވައިދެނީ ސިހުރު ދަސްކޮށް ތިބާ ކާފިރުވާނެތެވެ!

މި ޙަދައިން ވިދާޅުވެ، ނަސޭހަތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަށްފަހުގައި ވެސް، އެ ދެ މަލާއިކަތުން، އެއްވެސް މީހަކަށް ސިހުރު އުނގަންނަވައިދެއްވައެވެ. ދެން، ބަޔާންވެދިޔަ ޙަދައިން ނަސޭހަތްތެރިވެވަޑައިގަތުމަށްފަހުވެސް، އެ ހުޅުވާ ނަސޭހަތް ޤަބޫލުނުކުރާ ކޮންމެ މީހަކު، އެ ދެ މަލާއިކަތުންގެ އަރިހުން އުނގެނިއްޖެނީ، ދުވަފިރިންގެ ދެމެދުގައި ނުރުހުން އުފެދި، ވަރިކުރުން މައްޗަށްދާ ފަދަ ބަޔާންކުރެވޭ ސިހުރެވެ.

ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻ ގެ އިރާދަފުޅާއި މިންވަރުފުޅުގެ ދަށުން މެނުވީ، އެއްވެސް މީހަކަށް ގެއްލުމެއް ދިނުމަކީ ސިހުރުވެރިންނަށް ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ސިހުރުވެރިން އުނގެނީ އުޅެނީ އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް ގެއްލުންދޭ އަދި އެ ކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނެތް ކަންކަމެވެ.

އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ޝައިޠާނުން ފެތުރި ސިހުރުގެ ސަބަބުން، اللهُ ﷻ ގެ ޖުޒް ޢައްޔަނުކުރެއްވި ހަރުދަނާ އިސްކަންދިނީ ނުބައިމީހުން ދަސްކޮށްދިނީ ސިހުރުތަކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ސިހުރު އުނގެނި ބައެއްގެ މަގުން އެއްޗެއްވާ މީހުންނަށް، އާޚިރަތުގައި އެއްވެސް ނަސީބެއް އަދި ޘަވާބެއް ނެތްކަން، ޙައްޤުންނަކުން އެނގި ވަޑައި ވާކަން ބަޔާންވެއެވެ.

އަދި އިމާންކަމުގެ ބަދަލުގައި، ސިޙްރާއި ކުފުރު އިޚްތިޔާރުކޮށް، އެބައިމީހުންގެ
ނަފްސުތައް އެ ވިއްކައިލި އެއްޗެއްގެ ހުރި ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! އެބައިމީހުން
އެ ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ހުރި ނުބައިކަމުގެ ބޮޑުކަން އެބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ
ކިހާއި ރަނގަޅުވީސްއޭތޯއެވެ![120]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ޔަހޫދީންނަށް! اللهُ ﷻ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ރަސޫލުންގެ
ނަންފުޅުތައް، ސަލަވާތާއި ސަލާމްލެއްވުމާއި ކަމު އިތުރު ރަސޫލާ ވިދާޅުވަމުން
ގެންދަވާ އިރު، سُلَيْمَانُ عليه السلام ގެ ނަންފުޅު ވިދާޅުވުމުން، ޔަހޫދީންގެ ބައެއް
އިލްމުވެރިން ބުނީ ކަލޭގައި ފެނޭތޯ. مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި
دَاوُودُ عليه السلام ގެ ދަރިކަލުންނަކީ ނަބިއްޔެކެވެ. ނަމަވެސް، اللهُ ﷻ ގަސަމެއް ހުވާކުރަން
ތިމަންނަށް ބުނަމުވެ. ސިޙްރުވެރިޔަކު ކަމުގައި ގެނުވި، دَاوُودُ عليه السلام ގެ ދަރިކަލުން
ނުވެއެވެ. ދެން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައަށް ރައްދުދެއްވައި މި އާޔަތް
ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައި، مُحَمَّدُ بْن إِسْحَاق ރިވާކުރައްވައިފިއެވެ.[121]

وَلَوۡ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ وَٱتَّقَوۡاْ لَمَثُوبَةٞ مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِ خَيۡرٞۖ لَّوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ١٠٣

﴿103﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުންނާ
ތަބާވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅަށް ތަބާވެ، އެ إِلٰهُ މަނާކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން،
ދުރުހެލިވެ ކަންތައްތަކުން އެ ޔަހޫދީން ފަސް ޖެހިވި ނަމަ، އެ إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުގައި
އެބައިމީހުންނަށް ހުރި ޘަވާބާއި ދަރުމަ، ސިޙްރު ދަސްކޮށް އެ ކަމުން ލިބޭ
ދުނިޔޭގެ މުދާތަކުން ފައިސާއަށްލިބުން، ކޮންމެސް ބޮޑުވާނެ އެ ރަނގަޅު ވީހެވެ.

120- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
121- لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އެ ކަން އެބައިމީހުންނަށް އެނގޭ ނަމަ، اللهُ ﷻ ހަމަޖައްސަވާފައިވާ ކަންތައްތަކާއި،
ނަފާކުރާނެ ކަންތައްތަކާއި ދެނެގަނެވޭނެއެވެ!122

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرۡنَا وَٱسۡمَعُواْۗ وَلِلۡكَٰفِرِينَ
عَذَابٌ أَلِيمٞ ١٠٤

﴿104﴾ އޭ اللهُ ﷻ ގެ އަޅުކަލުންނަށް ދީނުގެ ބާރުތަކެއް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އާ ދެއްކެވުމަށް ދެންނެވުމުގައި
ޝަރީޢަތް އިމީހުން ބޭނުންކުރާފަދަ އަދި ލަފުޒު «رَاعِنَا» ގެ ބަދަލުގައި «أُنظُرْنَا» މި ލަފުޒު
ބޭނުންކުރާށެވެ! އަދި ޝަރީޢަތުގެ މީހުން އެ ރަސޫލާގެ ބަސްފުޅު ރަނގަޅަށް އަޑުއަހައި
ކިޔަމަންވާށެވެ! އަދި، اللهُ ﷻ ގެ އަރިހުން ވަޙީކޮށްދެއްވި ކަން އިންކާރުކުރާ، އެ إِلٰهُ ގެ
ރަސޫލާގެ ރިސާލަތު ދޮގުކުރާ ކާފިރުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި އަޒާބެވެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! «رَاعِنَا» ގެ މާނައަކީ «أُنظُرْنَا» ގެ މާނައާ ހަމަ އެއް މާނައެކެވެ.
އެހީ، އަރަބިބަސްކުރާ ބައެއް ބޭނުން ބޭނުންކުރަމުންދިޔައީ، އިތަ ރަސޫލާގެ ވާހަކަފުޅު
ފަހުމުވުމަށް ބަޔަކު، ސަޙާބީންނަށްވުރެ ފުރިހަމަ އަރަބިބަހުން ދެރައިވިކަމުގައެވެ!
އެ ދެ ލަފުޒުގެ މާނައިގެ އެއް މާނައެއް ކަމުގައި ވުމާއެކު ވެސް، «رَاعِنَا» ގެ
ބަދަލުގައި «أُنظُرْنَا» މި ލަފުޒު ބޭނުންކުރުމަށް، اللهُ ﷻ މުއުމިނުންނަށް އަމުރުކުރެއްވީ،
މުސްލިމުން ރަސޫލާއާ މުޚާތަބުކުރުމުގައި، «رَاعِنَا» މި ލަފުޒު ބޭނުންކުރީމާ،
ޔަހޫދީންގެ މީހުން ރަސޫލާއާ މުޚާތަބުކުރުމުގައި، «رَاعِنَا» މި ލަފުޒު، ބަހެއް ގޮތަށް
«رُعُونَة» އަށް އަނބުރާލައި ގޮތަށް «رَاعِنَا» އަށް ބަދަލުކޮށްގެން ބޭނުންކުރިއެވެ.

122- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

«رُعُونَة»ގެ މާނައަކީ، "ސޫކުކަމާއި ގޯހަކަމެވެ." އަދި «رَاعِنَا»ގެ މާނައަކީ،
"އަހުރެމެންގެ ގެރި ބަކަރި ޖަމަލު ރުހިހައްޖާ ދިހާއްވެ." ކޮންމެއަކަސް،
«أُنْظُرْنَا»ގެ މާނައަކީ «رَاعِنَا»ގެ މާނަ ކަމުގައި ވުމާއެކު ވެސް،
رَسُولُ اللهِ ﷺއާ މުޚާޠަބުކުރުމުގައި، «رَاعِنَا»ގެ ބަދަލުގައި «أُنْظُرْنَا» މި ބަސް
ބޭނުންކުރުއްވުމަށް، ޔަހޫދީ ޔަހޫދީންގެ އަސްލާބުބުނުނަން، الله ﷻ އަމުރުކުރައްވައި،
މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ، رَسُولُ اللهِ ﷺގެ އަރިހުގައި «رَاعِنَا» ނުވަތަ «رُعُونَة»
މި ފަދައިން ދަންނަވައި، ޔަހޫދީ ޔަހޫދީއަކަށް ހަރާމިން ކުރަމުން ގެންދިޔަ
ފިޔަވަޅުއަޅުއްވަމުން، އެ ޔަހޫދީ ސަމާލުކަމަށްޓަކައި، ކަހަލަކަމުގެ ކުރުމުގެ
ގޮތުން ކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[123]

مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ
عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ
وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

﴿105﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުން،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަން ބާވައިލެއްވުމަކީ، މުޝްރިކުންނާއި އަހްލުކިތާބީންގެ
ތެރޭގައި ހުރިހާ ކާފިރުން އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެދޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިޙްސާނުކުރެއްވުމާ އަދި ނަބިއްޔާއި ފަޒީލަތްކުރެއްވުމާ އަދި އެ ނޫން
އެހެން ހެޔޮ ކަމެއް ވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުން، ލިބުމަކީ،
މުޝްރިކުންނާއި އަހްލުކިތާބީންގެ ތެރޭގައި ހުރިހާ ކާފިރުން އެއްގޮތަކަށް ވެސް އެދޭ
ކަމެއް ނޫނެވެ.

123- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ސައްކެއްނެތެވެ. الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތްވަންތަކަމުން، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން،
އެ إِلٰهُ އެދިވޮޑިގަންނަވާ މީހަކަށް ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން ދެއްވަތެވެ. الله ﷻ އީ،
ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތައް ދެއްވާ، ނުހަނު ތަނަވަސް ރަޙްމަތުގެ ވެރި إِلٰهއެވެ.

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ ގެ އަޅުތަކުންނަށް ލިބޭ ކޮންމެ ހެވަކީ، ލިބޭ ކަމެކެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވި އެންމެ ބޮޑު ހެޔޮ ކަމަކީ، އެބައިމީހުންނަށް ބަލައި ހަމަ އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި ފޮތްތައް ބާވައިލެއްވައި، އެ ރަސޫލުން މުޢުޖިޒާކުރައްވައި މީސްތަކުން އުޅެންވީ ގޮތް އެންގެވިއެވެ.[124]

مَا نَنسَخۡ مِنۡ ءَايَةٍ أَوۡ نُنسِهَا نَأۡتِ بِخَيۡرٖ مِّنۡهَآ أَوۡ مِثۡلِهَآۗ أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ١٠٦

﴿106﴾ ކީރިތި ފުރުޤާނުގެ އެއްވެސް އާޔަތެއްގައިވާ ޙުކުމް، ތިމަން إِلٰهُ ބަދަލުކުރައްވައި މަންސޫޚުކުރެއްވިއަސް ނުވަތަ އާޔަތް ފޮހެލައްވައި، މީސްތަކުން އެ އާޔަތް ހަނދާންނެތުން ކަމުގައި ވިއަސް، އެ އާޔަތަކަށް ޢަމަލުކުރުމުން ސަވާބާއި ދަރުމަދިނުމުގައި، މަންސޫޚުކުރެއްވި އާޔަތާއި އެއްފަދަ ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ފައިދާހުރި އެހެން އާޔަތެއް، އެ ފޮތުގައި، ތިމަން إِلٰهُ ގެނެސްދެއްވާހުށީމެވެ.

ސައްކެއްނެތެވެ. މިއިން ކޮންމެ ކަމެއްގައި ވެސް، الله ﷻ ގެ ޙިކްމަތްފުޅުވެއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، ކޮންމެ ކަމަކަށް ވެސް ނުހަނު ކުޅަދާނަވަންތަ إِلٰهُކަން، އިބަ ރަސޫލާ ދެނެވޮޑިގެންނެވުމެވެ!

124- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަނޑައެޅުން، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް ކަމެއް ކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ
އަޙްކާމުގެ ތެރެއިން ކަންތައް ބަދަލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ސާބިތުކުރައްވަތެވެ.[125]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻ މުސްލިމުންގެ ޤިބްލަ ބަދަލުކުރެއްވުމުން، كَعْبَةُ اللهِ ގެ ދިމާ ޖެއްސެވުމުން، މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅު ޔަހޫދީންގެ ހިތްތަކުގައި ޙަސަދަވެރިކަން އިތުރުވެ، އިސްލާމް ދީނަށް ފާޑުކިޔައިގެން، އަބަދުވެރިން ބުނަނީއެވެ. مُحَمَّدُ بْن عَبْدِ اللهِ އެ ކުރައްވާ ކަންތައް ތިރިބައިވެރިން ނިކަން ދުރިބަޔާނެވެ! އެހާގެ އަސްޙާބުބުނަން އެއްޗަކަށް ހަމަތަކުރައްވާ ކަންތައް ހަނއެއްގަޔަށް ނަހީކުރައްވައެވެ. އެއްގަޔަށް އެހާ ވިދާޅުވާ އެއްޗެއް ހަނއެއްގަޔަށް ވިދާޅުވާ އެއްޗަކާ ދިމާއެއް ނުވެއެވެ. އެ ކަން އެ ޖާހިލް އެ ވަނީ، މި ޤުރުއާނަކީ، އެހާ އަމިއްލަޔަށް ހައްދަވާފައިގެން ވިދާޅުވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ވާނީއެވެ. ދެން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައަށް ރައްދުދެއްވައި، اللهُ ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[126]

أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾

﴿107﴾ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! އުޑުތަކާއި ބިމާ އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހައި ތަނަކާއި ކަމެއް މިލްކުވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި اللهُ ﷻ އަށް ކަމާ، އަދި ޙުކުމަކީ ކަމެއްގެ ހިނގުމުން ދަނީ، އެ إِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވާ ގޮތުގެ މަތީން ކަން، އިބަ ނަބިއްޔާއަން އެހެނިހެން މީސްތަކުން ކަނަޑައަޅާށެވެ!

125- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
126- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ مَامِ الْقُرْطُبِي

އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ކޮންމެކަމެއް، އެ إِلٰهُ ކުރައްވައެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ
އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް، އެ إِلٰهُ ޙުކުމްކުރައްވައެވެ. އަދި ނަހީކުރެއްވުމަށް
އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް ނަހީކުރައްވައެވެ. އަދި ޝަރުޢުކުރެއްވުމަށް
އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް ޝަރުޢުކުރައްވައެވެ. އަދި މަންސޫޚުކުރެއްވުމަށް،
އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް ޙުކުމެއް ވެސް މަންސޫޚުކުރައްވައެވެ. އަދި
މަންސޫޚުނުކުރެއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައް ޙުކުމެއް މަންސޫޚުނުކުރައްވައެވެ.
އަދި، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ފަރާތަކުން ބަދަލުކުރުމުން، އަޅުތަކުންނަށް، އެ إِلٰهُ
އަމުރުކުރައްވައެވެ.

ވީމާ، އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ، އެ إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބޯލަނބައި
ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. ތަސްލީމުވުމެވެ! މި ހުރިހާ ކަމެއްގެ، الله ﷻ ހިންގަވަނީ ޙިކުމަތާ
އިންޞާފުގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން، الله ﷻ އަށް ދުރުވެ ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ ނަމަ،
އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިއެއް އަރާމުދޭނެ އެހީތެރިއެއް އެއްވެސް
ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ ބަދަލުގައި ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ ހަމަ
އެއްވެސް ފަރާތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ހަމައެކަނި! الله ﷻ އީ،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ހުރިހާ ކަމެއް ހިންގަވައި ބަލަހައްޓަވާ އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށް
ކުޅަދުންވަންތަ إِلٰهُއެވެ.[127]

أَمۡ تُرِيدُونَ أَن تَسۡـَٔلُواْ رَسُولَكُمۡ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبۡلُۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ
ٱلۡكُفۡرَ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ١٠٨

127- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴾108﴿ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅުނު
ޔަހޫދީންގެ ކިބައިގައި ހުރި ހަރުކަށިކަމާއި ގޮތްދޫނުކުރުމުގެ ބޮޑުކަމުން،
اللهُ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އިންކާރުކުރުމާއި ޖަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން، އެބައިމީހުން
مُوسَى عليه السلام އާ ސުވާލުކުރުން އުޅުނުފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ވަޙީއިގެންނެވި
ރަސޫލާ ސުވާލުކޮށް ޖަދަލުކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެދެނީހެއްޔެވެ! އެއީ، އެއްވެސް
ބާވަތެއްގައި މުސްލިމުން ކުރުން ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް، ދީނުގެ
ޙުކުމްތައް އުނގެނި، ދީނީ އިރްޝާދު ލިބިގަތުމަށް ޓަކައި، ސުވާލުކުރުމަކީ
ހުއްދަވެގެންވާ އަދި ނުހަނު އެދެވިގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ، اللهُ ﷻ ވަޙީކުރައްވަނީ
މި ފަދައިންނެވެ. ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾[128] މާނައީ: "ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން
ނުދަންނަކަމުގައި ވާނަމަ، އިލްމުގެ އަހުލުވެރިންނާ ތިޔަބައިމީހުން ސުވާލުކުރައްވާށެވެ!"
އަދި އީމާންކަމުން ދޫކޮށް ކާފިރުކަން އިޚްތިޔާރުކުރާ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ މީހާ،
اللهُ ﷻ ގެ ސީދާ ތެދު މަގު ދޫކޮށް މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއަށް ވެއްޓިއްޖެ ކަން ކަށަވަރެވެ.

ދަންނާށެވެ! ޔަހޫދީން مُوسَى عليه السلام ގެ އަރިހުން ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެއް އެދި
ސުވާލުކޮށް އުޅުނެވެ. އެ ގޮތުން އެބައިމީހުން އެދުނު ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން
އެއްކަމަކީ، ލޮލުން ފެންނަ ގޮތުގައި، اللهُ ﷻ ގެ ޒާތްފުޅު އެބައިމީހުންނަށް ދެއްކެވުމެވެ.
ވުމާއެކު، އެބައިމީހުންގެ އެ ވަރަކާއަށް އިސްތިހުޒާކުރައްވައި، اللهُ ﷻ ވަޙީކުރައްވައިފިއެވެ.
﴿فَقَالُوا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾[129] މާނައީ: "ފަހެ، އެބައިމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ހާމަކޮށް
ފެންނަގޮތުގައި، اللهُ ﷻ ގެ ޒާތްފުޅު ތިމަންނަމެންނަށް ދައްކަވާށެވެ!"[130]

128- سُورَةُ النَّحلِ: 43
129- سُورَةُ النِّسَاء: 153
130- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَ التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا
حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟
حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾

﴿109﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަމުގެ ތެދުކަމާއި، އެ ރަސޫލާގެ ތެދުވެރިކަމާއި، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ޝަރީޢަތުގެ ޙަޤީޤަތްކަން ރަގަޅިންނަން ރަނގަޅަށް އެނގޭއެވެ. އެ ފުރިހަމައި ކަމުގައި ވީއަސް އެނގިގެންވިޔަސް، ޔަހޫދީން އިސްވެރިން ތިބީ ބޮޑުކަމުން، ޙަސަދު ޔަހޫދީން އުފެދުނު ގޮތަށް ބޭނުން ހަދުކަންކޮށް އުޅޭ ކާފިރުން ކަމުގައި ހަދައި، ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ޔަހޫދީން ގެންދިއުމަށް އަނބުރާލާނެއްގެ ތެދުއިން މިނޭ ބަހަށް އެދި އުޅެމުން ހުރެއެވެ. އެ ގޮތަށް އެބައިމީހުން އެ އުޅުނީ، الله ﷻ ގެ ރަސޫލާއާއި އެ ރަސޫލާއާ ތަބާވި މުއުމިނުންނާ ދުރު އެބައިމީހުންގެ ހިތްގައި އުފެދިފައިވާ ޙަސަދުއެވެ ބޮޑުކަމުންނެވެ.

ވީމާ، الله ﷻ ގެ ޙުކުމްތަކުން، އަނބުރާލާނެ ދުރު ކަންތައް ކުރެންވީ ގޮތާގެ ޙުކުމް އަމުރުކޮށްދެއްވާނދެން ފަސްޖެހިން، އެބައިމީހުން އެ ކުރާ ކަންތަކަކަށް މަޢާފުދީ، އެބައިމީހުން އެ ކުރާ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބު އެބައިމީހުންނަށް ދީނުމެއް ނުދީ އެބައިމީހުން ދުކޮށްލާށެވެ! ހަމަ ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން އެ ކުރާ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބު އެބައިމީހުންނަށް ޖަޒާދޭނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ ކޮންމެ ކަމަކަށް ނުހަނު ކުޅަދުންވަންތަ إِلٰه އެވެ.

ތަންނަދޭށެވެ! އަނިޔާވެރިންނާ މެދު ކަންތައް ކުރާންވީ ގޮތް އަންގަވައި، اللهﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾[131] މާނައީ: އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! "ފޮތް ލިބުނު މީހުންގެ ތެރެއިން، اللهﷻ އަށާއި، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންނުވާ އަދި، اللهﷻ އާއި، އެ إِلٰهގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ ޙަރާމްކުރައްވި ކަންތައްތައް ޙަރާމްނުކުރާ އަދި އިސްލާމް ދީނަށް ތަބާނުވާ މީހުންނާ ޖިޒްޔަދިނުމަށް ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އެއީ، އެބައިމީހުން ދެރަވެ އަދި ނިކަމެތިވެގެންވާ ޙާލު، އަމިއްލަ އަތުން ޖިޒްޔާއަދާކޮށްދެންދެނެވެ." މި އާޔަތުން އެނގޭ ގޮތުގައި، އެ ބަޔަ މީހުންނަން އޮތީ އިސްލާމް ދީން ގަބޫލުކުރުމެވެ. ނުވަތަ ޖިޒްޔަދިނުން އެބައިމީހުންގެ ދީނުގައި ތިބުމެވެ. ނުވަތަ ހަނގުރާމަކުރުމެވެ.[132]

ވީމާއެކު، އަނިޔާވެރިންނާ މެދު ކަންތައްތައް ކުރާންވީ ގޮތުގެ ބުނުއްވި، اللهﷻ ބާވައިލެއްވުމުން، އަނިޔާވެރިންނަށް ބަދަލުހިފުއްވުމަށް، މި އާޔަތުގައި، اللهﷻ ކުރެއްވި އަމުރުފުޅު ތަންފީޛުކުރެއްވިއެވެ. އަދި، بَنُو النَّضِير ޤަބީލާއިގެ ޔަހޫދީން މަދީނާއިން ބޭރުކުރުމާއި، بَنُو قُرَيْظَة ޤަބީލާއިގެ ޔަހޫދީންގެ ތެރޭގައި ތިބި ހަނގުރާމަވެރިން ޤަތުލުކުރުމާއި، އެ ނޫން އެހެން މީހުން އަޅުވެތިކުރުމެވެ.[133]

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾

131- سُورَةُ التَّوْبَة: 29

132- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

133- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

﴿110﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އަދި، ކީރިތި ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އަންގަވައިފައިވާ ގޮތަށް، ނަމާދުގެ ރުކުނުތަކާއި، ވާޖިބުތަކާއި، ސުންނަތްތަކާއެކު
ރަނގަޅަށް އެކު، ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ! އަދި
ފަރުޟު ޒަކާތް ނުކު އޭގެ ހައްޤުވެރިންނަށް އަދާކުރާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ޓަކައި ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކޮންމެ ހެޔޮ ކަމެއްގެ
ޘަވާބު، ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށްފަހު الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން، ފެނިވާނެއެވެ، ޤިޔާމަތް
ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން ދެކޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ
ކަންކަމަށް ދެކެވޮޑިގެންވާ ބަޞީރުވަންތަ إِلٰهُ އެވެ. އެހެންކަމުން، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ
ޢަމަލުތަކަށް، އެ إِلٰهُ، ފުރިހަމަ ޖަޒާ ދެއްވާނެ ކަން ކަށަވަރެވެ.[134]

وَقَالُواْ لَن يَدۡخُلَ ٱلۡجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰۗ تِلۡكَ أَمَانِيُّهُمۡۗ
قُلۡ هَاتُواْ بُرۡهَٰنَكُمۡ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾

﴿111﴾ އަދި ޔަހޫދީން ފިޔަވައި އެހެންބަޔަކު ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެއެވެ.
މި ފަދައިން ޔަހޫދީން ބުނެއެވެ. އަދި ނަޞާރާއިން ފިޔަވައި އެހެންބަޔަކު
ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެއެވެ. މި ފަދައިން ނަޞާރާއިން ވެސް ބުނެއެވެ. އެއީ،
އެ ދެބައިމީހުން އަމިއްލައަށް ކޮށް އުޅޭ ފަސިވު ކުރިމަތިލާއި ބާޠިލު އުންމީދުތަކެވެ.
އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! އެބައިމީހުންގެ އެ ބާޠިލު ދަޢުވާތަކަށް ރައްދުދެއްވައި، އިބަ ނަބިއްޔާ
އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ޔަހޫދީން ނޫން ބަޔަކު ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެ ކަމަށް
ޔަހޫދީން އެ ބުނާ ބުނުމަކީ، ސައްޙަ ތެދު ބަހެއް ކަމުގައި ވީނަމަ، އެ ކަމުގެ
ދަލީލު ހުށަހަޅައި މިބައިމީހުން ދެއްކުން ނިކަން ގެނެސް ބަލާށެވެ.

އަދި ނަޞާރާއިން ނޫން ބަޔަކު ސުވަރުގެ ނުވަންނާނޭ ކަމަށް ނަޞާރާއިން އެ ބުނާ ބުނުމަކީ، ބޭއްބަ ޚުދު ބަހެއް ކަމުގައި ވަކި ނަމަ، އެ ކަމުގެ މައްޗަށް ހުއްޖަތާއި ދަލީލުތަކެއް، ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ![135]

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ފަހަތަށް އޮތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! ހިޖުރައިން އެއްވަނަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި، ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި ކަލު އިތުރު ރަސޫލާގެ އަރިހަށް، ނަޞްރާނުންގެ އިސްވެރިންނާއި ޔަހޫދީންގެ ވެރިންތައް އައެވެ. އެބައިމީހުން އައުމުން، އެ ތިން މަދީނާގެ ޢާލިމުންގެ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ބަޙުސް ވެސް އައެވެ. ދެން، އެ ޔަހޫދީން، ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި ކަލު އިތުރު ރަސޫލާގެ ކުރިމަތީގައި، އެ ދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ޖަވާބުދިނުމުގައި، ޔަހޫދީންގެ ތެރެއިން، رَافِعُ بْن حُرْمَلَة ނަޞާރާއިންނަށް ބުންޏެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަކީ، އެއްވެސް ދީނެއްގައިވާ ބަޔަކު ނޫނެވެ. މި ފަދައިން ބުނެ، عِيسَى عليه السلام އަށާއި، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި އިންޖީލަށް އޭނާ ކާފިރުވިއެވެ. ދެން، ނަޞްރާނުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ވެސް ޔަހޫދީންނަށް ބުންޏެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ވެސް އެއްވެސް ދީނެއްގައިވާ ބަޔަކު ނޫނެވެ. މި ފަދައިން ބުނެ، مُوسَى عليه السلام ގެ ނުބުއްވަތަށް އިންކާރުކޮށް، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި ތައުރާތަށް، އޭނާ ކާފިރުވިއެވެ. އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައާ ބެހޭ ގޮތުން މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ފަހަތަށް އޮތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[136]

135- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
136- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَتَفْسِيرُ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ لِلإِمَامِ الْحَافِظِ ابْنِ كَثِير الدِّمَشْقِي

بَلَىٰۚ مَنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ فَلَهُۥٓ أَجۡرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوۡفٌ
عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ١١٢

(112) ޔަހޫދީން ފިޔަވައި އެހެން ބަޔަކު ސުވަރުގެ ނުވަންނާނެ ކަމުގައި
ޔަހޫދީން ބުނެ އުޅެއެވެ. އަދި ނަޞާރާއިން ފިޔަވައި އެހެން ބަޔަކު ސުވަރުގެ
ނުވަންނާނެ ކަމުގައި، ނަޞާރާއިން ވެސް ބުނެ އުޅެއެވެ. ނަމަވެސް،
އެ ކަން ހުރީ، ހަމަހިމާ އެ ދެބައިމީހުން އެ ބުނާ ގޮތަކަށްނޫންނެވެ! ދަންނާށެވެ!
ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهَ އާ އެހެނިހެން ޝަރީކެއް
ބައިވެރިނުކޮށް، ޝިރުކުނުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތިމާގެ ނަފްސު
ކިޔަމަންތެރިކޮށް، ބަހާއި ޢަމަލުން، އެ إِلٰهَ އަށް އިޚްލާޞްތެރިވެއްޖެ ކޮންމެ މީހަކު،
އޭނާ އެ ކުރި ހެޔޮ ޢަމަލުގެ ދަރުމައާއި ޘަވާބު، އާޚިރަތް ދުވަހުން،
އޭނާގެ ވެރި إِلٰهُ އޭނާއަށް ދެއްވާނެއެވެ. އެ ދަރުމައާއި ޘަވާބަކީ،
ނިޢުމަތްތަކުން ފުރިގެންވާ ސުވަރުގެ ބަގީޗާއެވެ. އަދި އެ މީހުންގައި އެއްވެސް
ބިރުވެރިކަމެއް އަދި އެއްވެސް ކަމަކާ ދެރަ ހިތާމަކުރުމެއް ވެސް، އެބައިމީހުންނަކަށް
ނުވެއެވެ.137

وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ لَيۡسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيۡسَتِ
ٱلۡيَهُودُ عَلَىٰ شَيۡءٖ وَهُمۡ يَتۡلُونَ ٱلۡكِتَٰبَۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا
يَعۡلَمُونَ مِثۡلَ قَوۡلِهِمۡۚ فَٱللَّهُ يَحۡكُمُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُواْ فِيهِ
يَخۡتَلِفُونَ ١١٣

137- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿113﴾ އަދި ޔަހޫދީން ބުންޏެވެ. ނަޞާރާއީން ވަނީ އެއްވެސް ސައްޙަ ދީނެއްގައެއް
ނޫނެވެ. އަދި ނަޞާރާއީން ބުންޏެވެ. ޔަހޫދީން ވަނީ އެއްވެސް ސައްޙަ ދީނެއްގައެއް
ނޫނެވެ. އެ ދެބައިމީހުންވެސް އެ ކިޔަވައިން ބުނެ އެ އުޅެނީ ތައުރާތާއި އިންޖީލު ކިޔަވައި
އުޅެ ހާލުގައެވެ. އެ ދެ ފޮތުގައިވެސް ވަނީ، ހުރިހައި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަށް
އީމާންވުމަކީ ވާޖިބުކަމެއް ކަމުގައެވެ.

އަދި ބާވައިލެއްވި ފޮތެއް ދިބައިވަރިސްވާ އަދި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަށް
އީމާންވުމަކީ ވާޖިބުކަމެއް ކަން ނުދަންނަ ޢަރަބިންގެ މުޝްރިކުންނާއި އެ ނޫން
މުޝްރިކުން ވެސް ބުނީ، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއީން ބުނި ފަދަ ބަހެކެވެ.
އެ ބަޔަކީ، ސަމާވީ ދީންތަކުގެ މީހުން އެ ވަނީ އެއްވެސް ސައްޙަ ދީނެއްގައެއް
ނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ސައްޙަ ދީނަކީ ތިމަންމެންގެ ދީނެވެ. މި ޚިޔާލުން
ބުނެ، އެ އެންމެން ދެބަސްވެ ޚިލާފުވި އުޅުން އުޅުމާ މެދު، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ
ދުވަހުން، الله ﷻ ފައިސަލާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބަޔަކަށްވެސް އެ ބަޔަކު
ކުރި އަމަލެއްގެ ޖަޒާ ނުވަތަ ސަޒާ، އެ ބަޔަކަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[138]

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَآ ۚ
أُو۟لَٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ
وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

﴿114﴾ އަދި މިސްކިތްތަކުގައި ނަމާދުކުރުން، ޤުރުއާން ކިޔެވުމާއި، الله ﷻ އަށް
ޛިކުރުކުރުން، އެ إِلٰهُ ހަނދުމަކުރުން އުޅުން މަނާކުރުން، މިސްކިތްތަކަށް ގެއްލުން،
ލިބޭނޭގޮތަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހަކަށްވުރެން، އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ކާކުހެއްޔެވެ؟

138- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި މިސްކިތްތަކަށް މުއުމިނުން ވަންނަނުދީ މަނާކޮށް ބަންދުކުރުން ފަދަ ކަންތައްތައްކުރާ
މީހަކަށްވުރެން، އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ވެސް ހަމަ ކާކުހެއްތޯ؟

ދަންނާށެވެ! އެ އަނިޔާވެރީން މިސްކިތްތަކަށް ވަންނާން ޖެހޭނީ ބިރުން ތުރުތުރުއަޅާ
ޙާލުގައެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރި ކުފުރުވެރިކަމާއި، މިސްކިތަކުން
މިސްކިތްތަކަށް ވަންނަނުދީ މަނާކުރުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް ދިމާވާނޭ
ޢުޤޫބާތަކަށް ޖަކައެވެ.

އަދި އެ ފަދަ މީހުން އެ ކުރާ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން، ދުނިޔޭގައި ވެސް
އެބައިމީހުންނަށް ހުރީ ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އެބައިމީހުންނަށް
ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ ގަދަފަދަ ޢަޛާބެވެ.[139]

وَلِلَّهِ ٱلۡمَشۡرِقُ وَٱلۡمَغۡرِبُۚ فَأَيۡنَمَا تُوَلُّواْ فَثَمَّ وَجۡهُ ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ١١٥

﴿115﴾ އަދި އިރުއަރާ ފަރާތާއި، އިރުއޮއްސޭ ފަރާތާއި، އެ ދެފަރާތުގައި ވާހައި
ތަނެއް މިލްކުވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށެވެ. އަދި، އެ إِلٰهީ، މުޅި ކައުންގެ
ވެރި إِلٰهއެވެ. ވުމާއެކު، الله ﷻ އަމުރު ކުރައްވައިފައިވާ ފަރާތިން، ތިޔަބައިމީހުން
ނަމާދުކުރާ އިރު ކޮންމެ ފަރާތަކަށް ކުރިމަތިލި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ފަރާތެއްގައި،
الله ﷻ ގެ ވަޖްހުފުޅު ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهގެ އަޅުތަކުން
ކުރާ ހުރިހާ ކަމެއް [illegible] ދެނެވޮޑިގެންވާ، އެބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތްފުޅުވުމުގައި
ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ إِلٰهއެވެ.

139- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދުކުރާ އިރު، اللهُ ﷻ އަމުރުކުރައްވައިފައިވާ ޖަހައިން،
كَعْبَةُ اللهِ ގެ ފަރާތަށް ކުރިމަތިލިކަމުގައި ވިޔަސް، ނުވަތަ ޤިބްލަ އޮޅިގެން ނުވަތަ
ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލާން އުނދަގޫވެގެން ޤިބްލަނޫން ފަރާތަކަށް ކުރިމަތިލިކަމުގައި
ވިޔަސް، އެ ކަމަކީ، އެ إِلٰهُ ގެ ފުރިހަމަކަމާއި ހަސްވަންތަކަމާ އަދި، އެ إِلٰهُ އަށް
ކިޔަމަންވުމުގެ ޘަވާބާއިން ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ބަޔާންވެރިޔަ
ޖަހަ ބާރަށްމަތީ ދަތުރުފުރިގެން ޤިބްލަނޫން ފަރާތަކަށް ކުރިމަތިލައިގެން ނަމާދުކުރުމުން
ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމަކީ، އެ إِلٰهُ ގެ ފުރިހަމަކަމާއި ހަސްވަންތަކަމާ އަދި، އެ إِلٰهُ އަށް
ކިޔަމަންވުމުގެ ޘަވާބާއިން ބޭނުންވާ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.

އެހެނީ، އެ إِلٰهُ ގެ ޢިލްމުފުޅާއި ދެނެވޮޑިގެން އަސްލުގައި ފުޅާވެރިކަމާސް
ވަރަދިޔައިގެން ވެއެވެ. ވުޖޫދު، ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ ފަރާތަކަށް ކުރިމަތިލި
ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކުރިމަތިލި ފަރާތަކަށް، އެ إِلٰهُ ދެނެ ދަނާވޮޑިގެންވެއެވެ.[140]

وَقَالُواْ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدٗاۗ سُبۡحَٰنَهُۥۖ بَل لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ كُلّٞ لَّهُۥ
قَٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾

⟨116⟩ އަދި ޔަހޫދީން ބުނެއެވެ. عُزَيْرُ عليه السلام އަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ދަރިކަލެކެވެ.
އަދި ނަޞާރާއިން ބުނެއެވެ. عِيسَى عليه السلام އަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ދަރިކަލެކެވެ. އަދި
މުޝްރިކުން ބުނެއެވެ. މަލާއިކަތުންނަކީ، اللهُ ﷻ ގެ ދަރިދަރިކަނބަލުންނެވެ.
ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން އެ ދައްކާ ބާޠިލު ބަހާ ވާހަކަތަކުން، اللهُ ﷻ
ހުސްތާހިރުވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

140- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ކިޔެއްމަ! އުޑުތަކާއި ބިމާ އެ ދެމެދުގައި ވާހައި ބައިތާއި، ކަމަކާއި، ތަކެތި މިލްކުވެގެން ވަނީ، ހަމައެކަނި އެ އިލާހަށެވެ. ވުމާއެކު، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުންވެސް ވަނީ، އެ އިލާހަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބައި އަޅުވެތިވެގެންނެވެ. އެއީ، ރުހުމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ ނުރުހުމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައާއި އާޚިރަތުގެ ހުރިހައި ކަމެއްވެ ހިނގަމުން ދަނީ، އެ އިލާހު ތަދްބީރުކުރައްވާ ގޮތެއްގެ މަތީންނެވެ.[141]

بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾

﴿117﴾ اللهُ ﷻ އީ، އިސްވެދިޔަ ނަމޫނާއެއް އަސްލެއް އަދި މިސާލެއް ވިޔަސް ނެތި، އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވި އިލާހެވެ. އަދި އެއްވެސް ކަމެއް ކުރައްވަން، އެ އިލާހު ނިޔާކުރައްވައި މިންވަރުކުރައްވައިފި ނަމަ، ވަރިކުރައްވާކަން ކަނަވަރީ، ހަމަ އެކަނި "ވާށެވެ!" ވިދާޅުވުމުންނެވެ. ދެން ހަމަ އެ ހިނދުން، އެ ކަމެއް ވެދެއެވެ.[142]

وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۘ تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ قَدْ بَيَّنَّا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾

﴿118﴾ އަދި އަހުލުކިތާބީންގެ ތެރޭގައިވާ ޖާހިލުންނާ އަދި މުޝްރިކުން ވެސް، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އާ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ގޮތުން، އެ ރަސޫލާއަށް ދަންނަވިއެވެ. ކިބާއި ބަލަދޫ ރަސޫލުކަން އަންގަވައި އެ ކަލޭގެ ހަބަރުދެއްވުމަށް، އެއްވެސް މުޢުޖިޒާތެއް ނުދީ، اللهُ ﷻ ތިމަންމެންނަށް ސީދާ ބަސް ވަޙީކުރައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟

141- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
142- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނުވަތަ އިބަ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަމުގެ ތެދުކަން ތިމަންމެންނަށް ސާބިތުކޮށްދެއްވުމަށް ބަލައި، އަ إِلٰهُ ގެ ބަސްފަރުމާން ތިމަންމެންގެ ގާތަށް މުޢުޖިޒާތެއް ނުފޮނުއްވަނީ ކީއް ހީއްވެގެންތޯއެވެ؟

ޝަރުކާއްނެތެވެ. ކުރީގެ އުންމަތްތަކުގެ ކާފިރުން ވެސް ވަނީ، ދަލީލެއްދެއްކުމާއި ގޮތްދޫނުކުރުމުގެ ގޮތުން، އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ރަސޫލުންނާ ވެސް، ހަމަ އަ ފަދަ ވާހަކަތައް ދެއްކައި މުޢުޖިޒާތްތަކަށް އެދިފައެވެ. އެއީ، ކުރީގެ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންނާއި ފަހުގެ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން، ކާފިރުވު މަގުފުރެދުން މީހުންގެ ހިތްތައް އެއްގޮތްވެފައިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ ވެސް، ޔަޤީންކޮށް އީމާންވުމަށް އެދޭ ބަޔަކަށް، ޙައްޤާއި ދަލީލުކަން އެނގޭ ފަދަ އާޔަތްތަކާއި ދައްކަވައިފީމެވެ، ތިމަން إِلٰهُ އާޔަތްތަކުގައި ސާފުކޮށް ބަޔާންކުރައްވައި ދައްކަވައިފީމެވެ.

ދަންނާށެވެ! ޖާހިލުން ތަން ތަރުޖަމު ކަމުގައި ވިޔަސް، ކާފިރުންނަކީ އެއް މިއްލަތެއްގެ މީހުން ކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި ކާފިރުކަމާއި މަގުފުރެދުމުގައި ކުރީގެ ކާފިރުންނާއި ފަހުގެ ކާފިރުންގެ ހިތްތައް އެއްގޮތްވެފައިވެގެން ނުވާ ނަމަ، ޔަޤީން ޤުރުއާނާއި، ބައްދަލުވެ ޚާއްޞަކަމާއި، مُحَمَّدُ ﷺ އަށް ބައްދު ރަސޫލުކަމުކަން ކާފިރުވެވުކަން ޤަބޫލުކުރީހެވެ. ކަން މިހެން ހުރިހާ އެކު ވެސް، އަ ފަދަ ވާހަކަތައް ދައްކައި މުޢުޖިޒާތަށް ގެންނެވުމަށް، ޔަހޫދީ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި މުޝްރިކުންނާއި އަހުލުކިތާބީން ދަންނަވާ، އެބައިމީހުންގެ ހިތްގައި ހުރި ފުރެދުންތެރިކަމާއި ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުންނެވެ.143

143- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَ التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗاۖ وَلَا تُسۡـَٔلُ عَنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

﴿119﴾ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ނަބިއްޔާ ފޮނުއްވީ
ޙައްޤު ދީނާއިގެންނަވާ ގޮތަށް އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތްގޮތެވެ. އަދި އެ ދީނަށް، ޙައްޤު ދީން
ކަމުގެ މައްޗަށް ހެކިދެނިވި ދަލީލުތަކާއި މުޢުޖިޒާތްތަކެއް ވެސް، އިބަ ނަބިއްޔާއަށް،
ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވީމެވެ. ވީމާ، އިބަ ނަބިއްޔާ މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް އެ ދީން
ތަބްލީޣުކޮށްދެއްވާށެވެ! އަދި ދުނިޔޭގައި، މުއުމިނުންނާ ދެން، الله ﷻ މިންވަރުކޮށްދެއްވާ
ހެޔޮ ގޮތްތަކާއި، އާޚިރަތުގައި ދެއްވާނޭ ހެޔޮ ދަރުމަތާއި ޘަވާބުގެ ވާހަކައިން،
އިބަ ނަބިއްޔާ އެބައިމީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާށެވެ! އަދި، އިސްލާމް
ދީނާ ދެކޮޅުހަދައި އިންކާރުކުރާ ކާފިރުންނަށް، އާޚިރަތުގައި الله ﷻ ދެއްވާނޭ
ޢަޛާބުގެ ވާހަކައިން، އެބައިމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ވެސް ދެއްވާށެވެ!

އަދި، އިސްލާމް ދީން މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް ތަބްލީޣުކޮށްދެއްވުމަށް ފަހު،
އިބަ ނަބިއްޔާގެ ނަޞީޙަތަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުވެރިވި ކާފިރުންގެ ސަބަބުން، ނަރަކައިގެ
އަހުލު ބައެއްގެ، ނަރަކައަށްދާ ބަޔަކާ ދުރު، އިބަ ނަބިއްޔާއާ ސުވާލުކުރެވޭނެކަމެއްނެތެވެ.
އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، ކާފިރުން ވާނީ ނަރަކައަށްވަދެވޭނެ ކަމުގައެވެ.
އަދި ޖަހަންނަމު އަހުލުވެރިން ބަދަލު ވެސް ހަމަ އެހިއްޖެވެ.[144]

وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡۗ قُلۡ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ
هُوَ ٱلۡهُدَىٰۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم بَعۡدَ ٱلَّذِي جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ
مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

144- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿120﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އިބަ ރަސޫލާ އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށްލައްވައި،
ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ދީނަށް، އިބަ ރަސޫލާ ތަބާވެވަޑައިގެންފިނަމަ ދާންދެން،
ފަހަރެއްގައި ވެސް އެބައިމީހުން، އިބަ ރަސޫލާއާ ނުރުހޭނެތެވެ. އިބަ ރަސޫލާ
އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ޞައްޙަ ދީނަކީ، ތިމަން ރަސޫލާއަށް،
اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި އިސްލާމް ދީނެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވުނު ވަޙީއިން، އިބަ ރަސޫލާއަށް
ދެނެވަޑައިގެންނެވި އިލްމަށް ފަހު، އެބައިމީހުންގެ ދީން، އިބަ ރަސޫލާ ޤަބޫލުކުރައްވައި
އެބައިމީހުން އެދޭ އެދުންތަކަށް ތަބާވެވަޑައިގެންފި ނަމަ، اللهُ ﷻ ގެ ހަރުކަށިކަމުގައި،
އިބަ ރަސޫލާއަށް ރައްކާތެރިވެދެއްވާނެ ކާރިޔާ އެހީތެރިވެދެއްވާނެ އަދި ވާދިވެރިވެ
އެއްވެސް ވަލީއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި، އިބަ ރަސޫލާ ތަބާވެވަޑައިގަތާ ދިޔަކު ވެސް،
އެ ގޮތަށް ހަމަޖެހިލެއްވި ނަމަ، اللهُ ﷻ ގެ ހަރުކަށިކަމުގައި އެ ދިޔަކަށް އެއްވެސް
ވަލީއެއް ކާރިޔާ އެހީތެރިވާނެ އެއްވެސް ވަލީއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ވާދިވެރިވެ
ނަޞްރުދޭނެ އެއްވެސް ވަލީއެއް ވެސް ނުވާނެކަމެވެ.[145]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ދަންނާށެވެ! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން، އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް ވަދެވަޑައިގަތުމަށް،
ޙަޟްރަތު ރަސޫލާއަށް ދަޢުވަތުދެއްވީ، ޙައްޤު ދީނަކީ ހަމަ އެކަނި އެބައިމީހުންގެ ދީން ކަމުގައި
ބުނެ، އެއިން ކޮންމެ ބަޔަކު، ޙަޟްރަތު ރަސޫލާއަށް އެ ކަން ހުށަހެޅުމުން، މި އާޔަތް
ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި އިމާމުއްޠަބަރީ އިބްނު ޖަރީރު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.[146]

145- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
146- تَفْسِيرُ جامِعِ الْبَيَانِ لِلإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾

﴿121﴾ އެ ބަޔަކަށް، މިވަނީ إِلَٰهُ ފޮތްދެއްވި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ތެރެއިން،
އެބައިމީހުންގެ ފޮތްތައް އޮތްގޮތަށް ބަދަލުކުރުމަކާ ނުލައި، ޙައްޤުގޮތުގައި
ކިޔަވައި، އެ ފޮތްތަކުގައި އަންގަވައިފައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކޮށް ޙަލާލުކުރާ މީހުން،
އެ ފޮތްތަކުގައި އައިސްފައިވާ އިރުޝާދުތައް ޤަބޫލުކޮށް، މިވަނީ إِلَٰهُ ފޮނުއްވި
ހުރިހައި ރަސޫލުންނަށް އީމާންވެގެން މެދު، مُحَمَّدُ ﷺ އަށާއި، އެ ރަސޫލާއަށް
ބާވައިލެއްވުނު ޤުރުއާނަށް އީމާންވުމަށް އަވަސްވެގަން ދެއްވޭ. އަދި،
އެބައިމީހުންނަށް ބަޔާއި، އެ إِلَٰهُ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގައި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ
ސިފަފުޅުތަކާއި އެ ރަސޫލާއަށް ތަބާވުމަށް ކަން އަންގަވައިފައިވާތީއެވެ.
އަދި އެ ފޮތްތަކުގައިވާ ބައެއް ބުނުމުތައް އޮތްގޮތަށް ބަދަލުކޮށް،
އެ ފޮތްތަކުގައިވާ ބައެއް ބުނުމުތައް ވަންހަނާކޮށް ފޮރުވައިލި ބަޔަކީ، اللهُ ﷻ ގެ
ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އާއި، އެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވުނު ޤުރުއާނަށް އީމާންނުވާ
ކާފިރުންނެވެ.

އަދި، مُحَمَّدُ ﷺ އާއި، އެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވުނު ޤުރުއާނަށް އީމާންނުވާ މީހާ
ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ ފަދަ މީހުންނަކީ، ގެއްލުންވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް
ގައިމުވާ ދުވަހުން، اللهُ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި، އެންމެ ބޮޑު ގެއްލުން ލިބިގެންވާނީ
މީހުންނަކީ ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ.[147]

147- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާނެވެ! الله ﷻ ފޮނުއްވި ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ރަސޫލުންނަށް އީމާންވެ،
އަނެއްބައި ރަސޫލުންނަށް ތިމަން ކާފިރުވަތެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގެ
ތެރެއިން ބައެއް ފޮތްތަކަށް އީމާންވެ، އަނެއްބައި ފޮތްތަކަށް ތިމަން ކާފިރުވަތެވެ.
މި ޔަހޫދީން ބުނާ ކޮންމެ މީހަކީ، الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުވެގެންވި
މީހުނެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ ކިބައިން، އެ إِلٰهُ ހިފެހެއްޓެވި ބަރަކަތު އުވައިލި ޢަޛާބުތަކެވެ.
އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ ސަވާބާއި ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި މިހިރަ ވެސް ގެއްލެވެ. ވީމާ، އެ ބަޔަކީ
މީހުންނަން ހުރި ގެއްލުންވާއި ހަލާކުވެ. އަދި ނާރުގެ އަޒާބެވެ.[148]

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٢٢

﴿122﴾ އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް،
ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވި ގިނަގުނަ ދީނީ ނިޢުމަތްތަކާއި، ދުނިޔަވީ ނިޢުމަތްތައް
ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ޒަމާނުގައި
އުޅުނު ތިޔަބައިމީހުން ނޫން އެހެން މީހުންގެ މައްޗަށް، ތިމަން إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުން
މާތްކުރެއްވިކަން ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރާށެވެ!

އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން އުމަތުގެ ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވުމާއި،
ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ހުއްޓުވުމުންނާއި، ވެރިކަމާއި
އިންސާފާއި، އެ ނޫން ވެސް ގިނަގުނަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވުމުންނެވެ.
ވީމާ، މި ކަންކަމަށް ބަލައި ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަން إِلٰهُ އަށް ޝުކުރުއަދާކުރާށެވެ![149]

148- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

149- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا تَنفَعُهَا
شَفَٰعَةٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾

﴿123﴾ އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ދުވަހާ މެދު ބިރުވެތިވޭ، الله ﷻ އަމުރުކުރެއްވި
ކަންތައްތައްކޮށް، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވޭ، އެ ދުވަހުގެ ޢަޛާބާއި
ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު ވަރުގަދަ ހުރަހެއް ތިޔަބައިމީހުން ޤާއިމުކުރައްވާ!
ފަހެ، އެ ދުވަހަކީ، އެއްވެސް މީހެއްގެ ފަރާތުން އެހެން މީހަކަށް ކިތަންމެ ކުޑަ
އެއްޗެއްކަމުގައި ވިޔަސް ފޯރުކޮށްދެވޭނެ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އަދި އެ ދުވަހުގެ ބަދަލުން
ސަލާމަތްވުމަށް ބަދަލު، ބިން ފުރޭވަރަށް ތަކެތި ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނަ ތަކެތި
ފިދުޔައެއްގެ ގޮތުގައި ދިނުމަކުގައި ވިޔަސް، އެ މީހެއްގެ ފަރާތުން އެއްވެސް
ފިދުޔައެއް، الله ﷻ ގަބޫލު ނުކުރައްވާނެތެވެ. އަދި ކާފިރުންނާ މެދު ވޭ އެއްވެސް
ޝަފާޢަތެއް، الله ﷻ ގަބޫލު ނުކުރައްވާނެތެވެ. އަދި، ކިތަންމެ މަދަދުވެރި ތަނުގެ
ވެރިއެއް ޝަފާޢަތެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ދެއްވާ. އަދި، ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ދުވަހުން،
الله ﷻ ގެ ޢަޛާބުން ސަލާމަތްކުރާނެ ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިޔެއް، ވާކޮށްދީ،
ނަސްރުދޭނެ ހަމަ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާނެއެވެ.150

وَإِذِ ٱبۡتَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٖ فَأَتَمَّهُنَّۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامٗاۖ قَالَ وَمِن
ذُرِّيَّتِيۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهۡدِي ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾

﴿124﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ ކަލޭގެފާނަށް ހުރި މިންވަރުކުރެއްވިއިރު
ފަރުޟުކުރެއްވުމަށް ބަދައި، އެ ރަސޫލާގެ ވެރި إِلٰهُ، އެ ރަސޫލާއަށް ކުރެއްވި
އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތަކުން، ގިނަގުނަ ޙާލަތްތަކުގައި އެ ރަސޫލާ ޢަމަލުކުރައްވައި، އެ ރަސޫލާ
އިމާމެއްކަމުގައި ހިފުލެއް ކަން ހިދާ ގޮތް، އިބަ ރަސޫލާ ހަދުވަލުކުރައްވާށެވެ!

150- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ތަކާ، އެ ހިނދު، އެ إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އެންމެ ރިވެތި ގޮތުގައި إِبْرَاهِيمُ عليه السلام
ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން އެ ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް ފުރިހަމަކުރައްވައި، އެ إِلٰهُއަށް
ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރެއްވިއެވެ. ދެން، الله سبحانه وتعالى އެ ރަސޫލާއަށް ވަޙީކުރައްވައި
އެންގެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މީސްތަކުންނަށް ދީނުގެ މަގުދައްކާ އިމާމަކު ކަމުގައި،
ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ލައްވާހުށީމެވެ.

އެ ވަގުތު، الله سبحانه وتعالى ގެ ބަސްފުޅުގައި إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ!
މީސްތަކުންނަށް ޓަކައި، އިބަ إِلٰهُ ޚާއްޞަ ބައެއް އިމާމުން، މި އަޅުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި
ވެސް ލައްވައިދެއްވާނަންތޯވެ! އެދި، އިބަ إِلٰهُގެ ކަރަމްވަންތަކަމާއި ރަޙްމަތްވަންތަކަމުންނެވެ. ދެން،
އެ ރަސޫލާގެ ދުޢާ އިޖާބަކުރައްވައި، الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ތިބާގެ އިމާމުކަން
އަނިޔާވެރިންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.151

وَإِذۡ جَعَلۡنَا ٱلۡبَيۡتَ مَثَابَةٗ لِّلنَّاسِ وَأَمۡنٗا وَٱتَّخِذُواْ مِن مَّقَامِ إِبۡرَٰهِـۧمَ مُصَلّٗىۖ وَعَهِدۡنَآ
إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيۡتِيَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلۡعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ١٢٥

﴿125﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަދި އެ ޒަމާނުގެ ވަރައިގެން ޒިޔާރަތްކުރާ، ބައްތާއި ދުވަސްތަކުގެ
އަޅުކަން އަދާކުރާ، ނަމާދުކުރާ، ދުޢާކުރާ، އިޢުތިކާފުކުރާ، އަދި އެ ނޫން ވެސް
އަޅުކަންކުރާ، ތަވާފުކުރިޔަސް އެދިގެން މީސްތަކުން އަންނަނިވި ތަނެއް ކަމުގައްޔާއި
އަމާންކަން ލިބިގަންނާ ތަނެއްކަމުގައި، މީސްތަކުންނަށް ޓަކައި، ތިމަން إِلٰهُ،
كَعْبَةُ الله ގެދޮރު ފެއްދެވި ހިނދު، ކަށަވަރު ހިނގައިދިޔަ ގޮތުގެ މަތިން، އިބަ ރަސޫލާ
ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެ ހިނދު، މީސްތަކުންނަށް، ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވީމެވެ.

151- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި كَعْبَةُ اللهِ ގެ ތެރެ ބިނާކުރައްވަމުން ނުވަތަ ނަމާދުކުރައްވަމުން ނުވަތަ ބައްޓަން ގޮވައިލައްވަމުން، إِبْرَاهِيمُ ﷺ ހުންނެވި މަޤާމާ، ނަމާދުކުރާށް، ދުޢާކުރާށް، އަޅުކަންކުރައްވަމުން ބަކައި ޢިބާދަތުގައިން ޢިއްޒަތް ކަރުދާ ކަރުގައި ޢިބާދަތުގައިން ހަމަޖެހުނުވެ! އަދި، إِبْرَاهِيمُ ﷺ އާއި، إِسْمَاعِيلُ ﷺ އަށް ތަޠުހީރުކުރުމަށް ވެސް، މިމަން إِلٰهُ އަޅުކަންކުރައްވައި އެންގެވީމެވެ. ސަޖިދަކުރާ ހަދި ދުޢާކުރައްވަންނާއި ހުރިހައި ވައްތަރެއްގެ ނަޖިހުން، ގެތެރެ ޠާހިރުކުރައްވާށެވެ! އެއީ، އެ ތާނގައި ޠަވާފުކުރާން، ރުކޫޢު ސުޖޫދުކުރާން، އިޢުތިކާފުކުރާން އަދި އެ ނޫން އަޅުކަން ވެސް ކުރާ އެގޮތަށް މީހުންނަށް ބަލާށެވެ.[152]

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَـٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ
ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ
إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

﴿126﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! إِبْرَاهِيمُ ﷺ ގެ ވިދި إِلٰهަށް، އެ ރަސޫލާ ދުޢާކުރައްވައި ދަންނަވި ވަގުތުގެ މަތިން، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެ ދުޢާގައި، އެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ވިދި إِلٰهެވެ! މި މައްކާއަކީ ބިރުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވެފައިވާ އަމާން ރަށެއް ކަމުގައި ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި އެ ރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން، الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަށް އީމާންވި މީހުންނަށް، ތަފާތު ބާވަތްތަކުގެ މޭވާއިން ރިޒުޤު ދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި ބިމުން އުފެދޭ ތަކެތިން، އެބައިމީހުންގެ ރިޒުޤު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވައިދެއްވާނދޭވެ!

މި ހަރަމިން ވިދާޅުވެ، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ދުޢާކުރެއްވުމުން، اللهُ سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.
އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވާ މީހުންނަށް ވެސް، ކުޑަ ދުވަސްކޮޅެއްގައި ދުނިޔަވީ
އުމުރާއި، އަރާމާއި، ރިޒްޤު، މިދަން اللهُ ދެއްވާނެއެވެ. އެއަށް ފަހު، އެބައި ކާފަރުކަމުގެ
ޖަޒާއަކަށް، ނަރަކައިގެ އަދަބުގެ ތެރެއަށް ވައްދަން، ވާނީ ތަނެއް ދުވަހެން، މިގޮތަށް إِلٰهُ
ގެއްލުވާލައްވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެ ނިމުމަކީ ހައްޤަކަށް ނުބައި ނިމުމެކެވެ.
އަދި އެ ތަނަކީ، އަބަދުއަބަދަށް ދެމިހުންނަވާން ޖައްސަވާ ނަރަކައިގެ ތަނެވެ![153]

وَإِذۡ يَرۡفَعُ إِبۡرَٰهِـۧمُ ٱلۡقَوَاعِدَ مِنَ ٱلۡبَيۡتِ وَإِسۡمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلۡ مِنَّآۖ إِنَّكَ
أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

﴿127﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އާއި، إِسْمَاعِيلُ عليه السلام އާ ދެބޭކަލުން،
ގެފުޅުގެ ބިންގާއަޅުއްވައި، އެ ބިންގަލުގެ މައްޗަށް ގޮޅި ބިނާކުރައްވަމުން
އުފުއްލަވަމުން ގެންދެވިހިނދު، އެ ދެބޭކަލުން، اللهُ سبحانه وتعالى އަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގެން ދިއްބަވައި
ދުޢާކުރެއްވި ހިނދުގެ މަތިން، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެ ދުޢާފުޅުގައި
އެ ދެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ! އަޅަގަނޑުގެ ދުޢާއާއި
ޢަމަލު ޤަބޫލުފުޅު އަޅަގަނޑުގެ ބިނައިން ޤަބޫލުކުރައްވައިދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން،
ތިބާ إِلٰهً، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުޢާ ގޮތުގައި އަޑުއަހުއްވައިދެއްވާ އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ
ނިޔަތް ކަމެއް ގޮތަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهُއެވެ.[154]

رَبَّنَا وَٱجۡعَلۡنَا مُسۡلِمَيۡنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةٗ مُّسۡلِمَةٗ لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا
وَتُبۡ عَلَيۡنَآۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

153- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
154- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿128﴾ އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި إِلٰه އެވެ! ތިޔަ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި ބޭނުންފުޅުތަކަށް
ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންވެ، އިސްލާމް ދީން މަތީގައި ސާބިތުވެގެންވާ ދެ އަޅުން ކަމުގައި
އަހަރެމެން ލައްވައިފާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އަންނަ މީހުންގެ
ތެރޭގައި، ތިޔަ إِلٰهَ އަށް އީމާންވެ ކިޔަމަންވެގެންވާ އުއްމަތެއް ލައްވައިފާނދޭވެ!
އަދި ހައްޖާއި ޢުމްރާގެ އަޅުކަމާއި އެ ނޫން އެހެނިހެން އަޅުކަންތައް އަދާކުރާނޭ
ތަނާއި ގޮތް އަހަރެމެންނަށް ދައްކަވައިފާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންގެ ތައުބާ ގަބޫލުކުރައްވައި
އަހަރެމެންނަށް ފާފަ ފުއްސަވައިފާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަ إِلٰهީ، ތިޔަ إِلٰهُ ގެ
އަޅުތަކުންނަށް ނުހަނު ރަޙްމަތްތެރިވާ، އެބައިމީހުންގެ ތައުބާ ގިނަގިނައިން
ގަބޫލުކުރައްވާ إِلٰه އެވެ.[155]

رَبَّنَا وَٱبۡعَثۡ فِيهِمۡ رَسُولٗا مِّنۡهُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ
وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُزَكِّيهِمۡۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ١٢٩

﴿129﴾ އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި إِلٰه އެވެ! އަދި ތިޔަ إِلٰهُ ގެ އާޔަތްތައް
އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަވައިދެއްވައި، ތިލާވަތްކޮށްދެއްވައި، ފޮތާއި ޙިކުމަތް ވެސް
އެބައިމީހުންނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވައި، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން، ޝިރުކާއި
ބިދުޢަތާއި ނުބައި އަޚްލާޤު ދުރުކުރައްވައި އެބައިމީހުން ޠާހިރުކުރައްވާނޭ
ރަސޫލަކު، އަހަރެމެންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް
ފޮނުއްވައިދެއްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަ إِلٰهީ، ގަދަރުވެރިވަންތަ
ޙިކްމަތްވަންތަ إِلٰه އެވެ.

155- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނަވާށެވެ! މި އާޔަތުގައި، އެ ބަޔެއްގެ ގާތަށް ރަސޫލަކު ފޮނުއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން
އެ ދެބަދަރިކަލުން ދުޢާކުރެއްވި ބަޔަކީ، إِسْمَاعِيلُ ؑ ގެ ދަރިފަސްކޮޅުންނައި
ޢަރަބީންނެވެ.[156]

وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾

﴿130﴾ އަދި އެ މީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ގެއްލުންދީ އިހާނާތްތެރިވާ
ހިތް ވެސް، އެ ކަން ނުވިސްނޭ ހިސާބަށް ޖާހިލުވެ މޮޔަވެއްޖެ މީހަކު ފިޔަވައި
އެހެން އެއްވެސް މީހަކު، إِبْرَاهِيمُ ؑ ގެ ދީން ކަމުގައިވާ އިސްލާމް ދީނުން
ދޫން އަނބުރައިލައި އެދިނާރުވު ނުހުރި، އެ ދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއް
އެދޭނީހެއްތޯ؟ ޝައްކެއްނެތެވެ. ޙައްޤާއި ބާޠިލު ވަކިކުރަން ނޭނގޭ ޖާހިލު
ނޫން އެހެން މީހަކު، إِبْرَاهِيمُ ؑ ގެ ދީން ފިޔަވައި އެހެން ދީނެއް ނުނަގާނެ ކަން
ހަމަ ކަށަވަރެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މި ދުނިޔޭގައި ދީނީ އިމާމުކަމުގައި ހޮވުމުން، ތިމަން إِلٰهُ،
إِبْرَاهِيمُ ؑ ހޮއްވަވައި ޚާއްޞަކުރައްވައި، ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން إِبْرَاهِيمُ ؑ އަށް
ދެއްވީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އާޚިރަތުގައި ވެސް އެ ރަސޫލާ ވާނީ، ދަރަޖަ
އުތުރިގެންވާ ޞާލިޙު އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ކަން ކަށަވަރެވެ.[157]

إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾

156- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
157- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

{131} އެންގެވުމަށް ހަމަކަށް، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވައި،
ހިތުގެ ކަލޭގެފާނު، الله ﷻ އަށް ދިރިހުރިހާ ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިގެންނެވުމުން،
إبْرَاهِيمُ ﷺ ގެ ވެރި إِلٰه، إبْرَاهِيمُ ﷺ އަށް އަޅުކަންކުރެއްވި ހިނދު، އެއްވެސް
ތަސްދީޤުވެވަޑައިގެންނެވުން ނޫން، إبْرَاهِيمُ ﷺ އެ إِلٰه އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ
ވެރި إِلٰه ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވުމުން، އެ إِلٰه ގެ ބަސްފުޅަށް ތަބާވެ،
އިޚްލާސްތެރިކަމާ އެކު ތަޢުބީދު ކުރައްވައި، އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި إِلٰه އަށް މި އެކަލޭ
ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

ދަންނާށެވެ! إبْرَاهِيمُ ﷺ އަށް ދުނިޔޭގައި ނަބީކަމާއި ރަސޫލުކަން ދެއްވައި،
އާޚިރަތުގައި އެ ރަސޫލުގެ މަގާމާއި ދަރަޖަ، الله ﷻ މަތިވެރިކުރައްވައި، ސާލިޙު
އަޅުންގެ ތެރޭގައި އެ ރަސޫލާ ހެއްދެވި، الله ﷻ ގެ އަޅުކަމުގައި އަޅުކަން
އެއްވެސް ތަސްދީޤުވެވަޑައިގެންނެވުން ނޫން، الله ﷻ ގެ އަޅުކަމުގައި ކަމަށް، إبْرَاهِيمُ ﷺ
ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނެވީ ހަމައެކަނި ކަލާނގެ ވަސީލަތުގައެވެ.[158]

وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبۡرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعۡقُوبُ يَٰبَنِيَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا
تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

{132} އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރި إِلٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން އިސްލާމް ދީން މަތީ،
ސާބިތުވެވަޑައިގެން ތިއްބެވުމަށް، إبْرَاهِيمُ ﷺ ގެ ދަރިދަރިކަލުންނަށް އެ ނަޞޭހަތާ
ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި يَعْقُوبُ ﷺ ވެސް އެ ނަޞޭހަތުގެ ދަރިދަރިކަލުންނަށް
އެ ގޮތަށް ވަޞިއްޔަތްކުރެއްވިއެވެ. އެ ވަޞިއްޔަތުގައި، އެ އިން ދަރިން
ތިޔަބައި ވެސް މުސްލިމުންނެވެ.

”އޭ އަހުރެމެންގެ ދަރިންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި،
އިސްލާމް ދީން ޚާއްޞަވައި ހިޔާރުކުރައްވައިދެއްވައިފައެވެ.“ އެހީ، ހުރިހައި ރަސޫލުން ވެސް
ގެންނެވި ދީނެވެ. ”ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި، اللهُ ﷻ ޚާއްޞަވައި
ހިޔާރުކުރެއްވި އިސްލާމް ދީން ދޫކޮށްނުލާށެވެ، އެ ދީނުގައިވާ ގޮތަށް އަމަލުކުރާ
މުސްލިމުން ކަމުގައިވާ ހާލުގައި މެނުވީ، ތިޔަބައިމީހުން މަރުނުވާހުށިކަމެވެ!“
އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދިރިއުޅެގަތުމަށް ހިނގާނީ އެ ދީނާ ވަފާތެރިވެގެން ދެއެވެ![159]

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى ۖ قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَـٰهَكَ وَإِلَـٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

﴿133﴾ އަދި، يَعْقُوبُ عليه السلام ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުން ދުރުވެވަޑައިގަތުމުގެ ވަގުތު
ކުރިމަތިވީ، އަވަހާރަވުމުގެ އަލާމާތްތައް އައިސް، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ޙާޟިރުވި
ހިނދު، އެ ތަން ދުށުމަށް އެ ތާނގައި ތިބި ބައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން
ވިހުރީއެވެ؟ ފަހެ، އެ ވަގުތު، يَعْقُوبُ عليه السلام އެ ރަސޫލާގެ ދަރިކަލުން އެއްކުރައްވައި،
އެ ދަރިކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ”އޭ އަހުރެމެންގެ ދަރިންނޭވެ! ފަހެ، އަހުރެމެން
މަރުވެދިޔުމަށްފަހު، ތިޔަ ކަލޭމެން، އަޅުކަންކުރާނީ ކޮން ފަރާތަކަށްހެއްޔެވެ؟ ޖަވާބުގައި
އެ ދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އަޅުކަންކުރާނީ، ބޭފުޅާއި ބޭފުޅާގެ
ކާބަފައިކަލުން ކަމުގައިވާ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އާއި، إِسْمَاعِيلُ عليه السلام އާއި، إِسْحَاقُ عليه السلام ގެ إِلٰهަށެވެ.
އެއީ، އެއްކައުވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ، އެއްކައުވަންތަ ބޮޑުވަންތަ
إِلٰهަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވާ މުސްލިމުން ކަމުގައެވެ.[160]

159- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
160- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

﴿134﴾ ހަމަކަށަވަރުން، إبراهيم عليه السلام އާއި، إسماعيل عليه السلام އާއި، إسحاق عليه السلام އާއި،
يعقوب عليه السلام އާ އަދި އެ ދަރިކޮޅުންނާ ތަބާވި ބޭފުޅުންނަކީ ވެސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ
ކުރިން ފާއިތުވެ ގޮސްފައިވާ އުންމަތްތަކުގެ ތެރެއިން މީހުންނެވެ.
އެބައިމީހުންނަށް ހުރީ އެބައިމީހުން ކުރި އަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ހުރީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރި އަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކުރި އަމަލުތަކާ
ބެހޭ، ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލެއް ނުކުރެއްވޭނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި
އަމަލުތަކާ ބެހޭ، އެބައިމީހުންނާ ވެސް ސުވާލެއް ނުކުރެއްވޭނޭ ދެއެވެ.

އެހެނީ، އެއްވެސް މީހަކަށް، އެ މީހަކު ކުރާ އަމަލުތަކުގެ ޖަޒާ ފިޔަވައި ނުލިބޭނެތެވެ.
އަދި އެއްވެސް މީހަކު ކުރާ ނުބައިކަމެއް، އެ ކަން ކުރާ މީހާ ނޫން އެހެން މީހަކު
އުފުލާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް މީހަކަށް، އެ މީހެއްގެ އިހްސާންކަމާއި
ތަޤުވާވެރިކަމުން ފިޔަވައި، އާޚިރަތް ދުވަހުން ކާމިޔާބު ނުލިބޭނެތެވެ.[161]

وَقَالُوا۟ كُونُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ تَهْتَدُوا۟ ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِۦمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ
مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

﴿135﴾ އަދި، مُحَمَّد ﷺ ގެ އުންމަތުގެ މުސްލިމުންނަށް ޔަހޫދީން، ބުނެއެވެ.
ތިޔަބައިމީހުން ޔަހޫދީންގެ ދީނަށް ވަންނާށެވެ! އެހެން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ހިދާޔަތުގެ މަގުމަތީ ތިބެވޭނެއެވެ.

161- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އުންމަތުގެ މުސްލިމުންނަށް ނަޞާރާއިން ވެސް، ބުނެއެވެ.
ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންމެންގެ ދީނަށް ވަންނާށެވެ! އޭރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ހިދާޔަތުގެ މަގުމަގެ ލިބިދާނެއެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާ ޔަހޫދީންނާއި
ނަޞާރާއިންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަހިގާ ވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަކަށް
އަހުރެމެން ތަބާއެއް ނުވާނަމެވެ. އަދި ކިޔުއްތަ! ބާޠިލުގެ މަގުން އެއްކިބާވެ
ސީދާވެގެންވާ ޙަޤުގައި، އަހުރެމެން ތަބާވަނީ، إِبْرَاهِيمُ ﵇ ގެ ދީނަށެވެ. އެކަލޭ،
اللهُ ﷻ އަށް ޝަރީކުކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން އެ ރަސޫލާ ނުވެއެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ!
ހިދާޔަތް ލިބޭނީ، إِبْرَاهِيمُ ﵇ ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވާ މީހަކަށެވެ. އެކަލޭ، إِبْرَاهِيمُ ﵇
ވެސް، ހުރިހައި ބާޠިލު ދީނުތަކާއި ދުރުހެލިވެ، ޙައްޤު ދީނަށް
ތަބާވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.[162]

قُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ
وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَمَآ أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِيَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمۡ
لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّنۡهُمۡ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ١٣٦

﴿136﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް
ބުނާށެވެ! އަހުރެމެން މިވަނީ، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކަލާނގެކަން ތެދުކަން ގަބޫލުކޮށް،
އެ إِلٰه އަށް އިމާންވެގެންނެވެ. އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ، އަހުރެމެންނަށް ބާވައި،
اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި، ޤުރުއާނާއި، ޞުޙުފަތަކަށާއި، إِبْرَاهِيمُ ﵇ އަށާއި، إِسْمَاعِيلُ ﵇ އަށާއި،
إِسْحَاقُ ﵇ އަށާއި، يَعْقُوبُ ﵇ އަށާއި، يَعْقُوبُ ﵇ ގެ އަސްބާޠުންނަށް، އެ إِلٰه
ބާވައިލެއްވި ވަޙީތަކަށް އިމާންވެގެންނެވެ.

162- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، مُوسَى ﷵ އަށް ދެއްވުނު ތައުރާތުގައި، عِيسَى ﷵ އަށް ދެއްވުނު އިންޖީލާ އަދި އެންމެހައި ނަބިއްޔުންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން އެ ނަބިއްޔުންނަށް ލިބިވަޑައިގަތް ވަޙީއާއި އެ ނޫން އެންމެހައި ތަކެއްޗަށް ވެސް، އަހުރެމެން މިވަނީ އީމާންވެގެންނެވެ. އަދި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަށް އީމާންވުމުގައި، އެއިން އެއްވެސް ރަސޫލަކާ އަދި ނަބިއްޔަކާ ދެދު، ތިމަންމެން އެއްވެސް ތަފާތެއް ނުކުރަމުއެވެ. އަދި ތިމަންމެން މިވަނީ، الله ﷻ އަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވެ، ހަމައެކަނި އެ إِلٰه އަށް އަޅުކަންކުރާ މުސްލިމުން ކަމުގައެވެ.

ދަންނާށެވެ! އަސްބާޠުންނަކީ، يَعْقُوب ﷵ ގެ ދަރިކޮޅުންގެ ބާރަ ޤަބީލާއަށް ފޮނުއްވުނު ނަބިއްޔުންނެވެ.[163]

فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

﴿137﴾ ފަހެ، الله ﷻ އަށާއި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އަށާއި، އެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވުނު ވަޙީއަށާ އަދި އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި އެންމެހައި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނާއި އެ ރަސޫލުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އުންމަތުގެ މުސްލިމުން އީމާންވި ފަދައިން، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ތެރެއިން، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރިސާލަތު ދޮގުކޮށް ކާފިރުވި މީހުންނާ އަދި އެ ނޫން މީހުންގެ ތެރެއިން ވެސް، އެ ރަސޫލާގެ ރިސާލަތު ދޮގުކޮށް ކާފިރުވި މީހުން އީމާންވެއްޖެ ނަމަ، الله ﷻ ފުދިވޮޑިގަންނަވާ ބައްދު ދީނުގެ މަގަން، އެ އެންމެން ވެސް ތޮތުރުގެ ލިބިގެންދި ކަން ހަމަ ކަށަވަރެވެ.

163- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، އެ ނޫން މީހުންގެ ތެރެއިން ވެސް، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރިސާލަތު ޤަބޫލުކޮށް، އީމާންކަމަށް ފުރަގަސްދީ، އެ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ މުސްލިމުން އީމާންވި ފަދައިން އީމާންވުމުން އެއްކިބާވެ ދުރުން އަނބުރައިލައިފިނަމަ، އެ އެންމެން ވެސް ވާނީ ކަނަވަދީ ބޮޑުވެގެންވާ ދެބައިވުމުގެ ތެރޭގައެވެ. އަދި ޖަރާވާތްތެރިވެ ބައިބައިވެފައިވާ ބަޔަކު ކަމުގައްޔާއި ފިތުނައިގެ އަސްލުވެރި ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާ ތުޅުމަގު ދިޔަމެން ނޫނު އަދި ހުރި ކަންތައްތައް ކުރުމުގައި އެއްބައިވަންތަވުމަކުން ވެސް ނޫނު ބަޔަކުވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! ކާފިރުންގެ ނުބައިކަމުން، އިބަ ރަސޫލާ ސަލާމަތްކުރައްވައި އެބައިމީހުންގެ މައްކަރުން، އިބަ ރަސޫލާއަށް ނަޞްރާއި ފަތަޙަދެއްވާނީވެސް، ﷲ ﷻ ފުދުއްވާއެވެ. އެހެނީ، އެ إلٰهީ، ހުރިހާ ބަހެއް އަޑުއައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ إلٰهއެވެ.[164]

صِبْغَةَ ٱللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ عَٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾

﴾138﴿ މުއުމިނުންގެ ނަފްސުތަކައި، ﷲ ﷻ ގެ ދީނުގެ ކުލައިން ކުލަޖައްސެވީ، އެ إلٰهއެވެ. مُحَمَّدُ ﷺ ގެންނެވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކަށް އީމާންވެ، އިސްލާމްވެ، ދީންވެރިވުމަކީ، މުއުމިނުންގެ ނަފްސުތަކައި، ﷲ ﷻ ލައްވި ސިފަތަކެވެ. ފިޠުރާ، ތިޔަބައިމީހުން، ﷲ ﷻ ގެ ދީނުގެ ކުލައިން ވަރުގަދަކަމަށް ކުލަގެންދި، އެ ދީނުގެ ސިފައިގައި ސިފަ ދީބޭގަނޑުވާ! އެހެނީ، ﷲ ﷻ އަށް ވުރެން ރިވެތިކޮށް، ދީނުގެ ކުލައިން ކުލަ ޖައްސަވި ކާކުތޯއެވެ؟

164- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ޝަރީކުކުރުމެވެ. ހިދާޔަތުގެ ދީނުގައި ތިބި ބަލާށޭ، إِبْرَاهِيمُ ﷷ ގެ މިއްލަތުގެ މީހުން ކަމުގައި ވުމާ އެކު، ތިމަންމެން މުސްލިމުން މި ވަނީ އެ މިއްލަތަށް ތަބާވެ، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް ބޯލަނބައި ޢިބާދަތްކުރުމެވެ، އެ إِلٰه އަށް އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. މި ހުރިހާ ބުނޭ، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް އަޅުކަން ހުށަހަޅާ ބަޔަކު ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވެސް ވާށެވެ!

ބުނާށެވެ! الله ﷻ ގެ ދީނަށް އުޅުމަކީ، الله ﷻ އަށާއި، އެ إِلٰه ގެ ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ އަށާއި، އެ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތާއި ބިޔާބާއި އަދި، އެ إِلٰهُ ޙަޟްރަތުން އިންސާނުންނަށް ރަސޫލުންނަށާއި، ނަބިއްޔުންނަށާއި، އެ ރަސޫލުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކާއި ޖުމްލަކަން އީމާންވެ، އިސްލާމްވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބޯލަނބައި ކިޔަމަންތެރިވެވެ. އަދި އެއީ، މުސްލިމުން އުޅުމަކީ، އެންމެ ރަނގަޅު ދީން، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރައްވާ ގޮތް ވެސް މެއެވެ. އަދި އެ ދީނުގެ މަގުގައި އިންސާނުން މުސްލިމުން ހުރުމަށް ބައްދަލުވިއަ، الله ﷻ އެބައިމީހުން ނަސީހަތަށް ކާނުކުރާ ހިތްހަމަޖެހޭ ދީނާ އިސްކަމާ ދީން ކަމުގައި ވަޒަނު، އެ ދީނަށް ފޮނުން ވަރަން ތަވުޙީދާން ބޮޑު ކަލާ ދީނެއް، މުސްލިމުންނަށް ބަކައި ވެއްދާނެތޯ؟ އަދި الله ﷻ ގެ ޙަސްރަތެއް ޖާނުއްވާ ހިއްޖަތާއި އިޙްސާނަށް ނުފުން މެދު ހިއްޖަތްކާއި އިޙްސާނުގެ މުސްލިމުންނަށް ބަކައި ވެއްދާނެތޯ؟ ނުވާކަން ހަމަ ކަށަވަރެވެ. ވީމާ، އެ ދީނަށް ތަބާވެ އެ ދީނުގައި އަންގަވައިދެއްވާ ގޮތަށް އެންމެހައި މުސްލިމުން އެކުވެރިކަމެވެ![165]

165- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِض الْقَرْنِي.

އަދި ދަންނަވާށެވެ! ނަޞާރާއިންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް ވިޔާ ދަރިއަކަށް ހަތް ދުވަސް
ވެއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުންގެ ގާތުގައިވާ ތެރެއިން ފެނެއްގައި އެ ކުއްޖާ ގެންގޮސް،
އެ ތަނަކަށް ކިޔާ ނަމަކީ މަޢްމޫދިއްޔާ އެވެ. އެ ކުއްޖާ ޠާހިރު ކުރުމަށްޓަކައެވެ.
އޭރު، ނަޞާރާއިންގެ މީހަކަށް އެ ކުއްޖާ ހަދައި އެބައިމީހުންގެ ދީނަށް އެ ކުއްޖާ
ވެއްދުމަށެވެ. އަދި ކިޔަނީ ޙަޤީޤީ ނަޞްރާނީއަކަށް ވީކަމަށް ކަމުގައި ވެސް،
ޙަޤީޤަތުގައި ބަދަލުގައި، ނަޞާރާއިންގެ ދީނާއި ގުޅޭ އެއްޗެއް ކުރާ ކަމަށް ގޮތަކަށް،
ޙައްޤު ކުރުމުގެ ސަބަބުން، އެ ކުއްޖާ ހިތާނަ ކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ވެސް އެބައިމީހުން
ފެންވަރުވައެވެ. ވީމާއެކު، އެ ކަން ކަށަވަރު ނުކުރެވޭ ކަމެއް ފެންވަރުވައެވެ. ވީމާއެކު،
ހަމަކަށަވަރުން ވެސް ޖެހިއަށް ނަޞާރާއިންގެ އެ ކުއްޖާ ފެންވަރުވައެވެ. އެހެންކަމުން،
ނަޞާރާއިންގެ އެ ފެންވަރުވާ ތަރުތީބު، ޙަޤީޤަތުގައި ޞިބްޣަތުއްލާހި،
އިސްލާމް ދީން ގަބޫލުކުރި، އެ ދީނުގެ ހަރުދަނާ ދަރުމަތެރިން ދެއްކެވި،
الله ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[166]

قُلۡ أَتُحَآجُّونَنَا فِي ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمۡ وَلَنَآ أَعۡمَٰلُنَا وَلَكُمۡ أَعۡمَٰلُكُمۡ
وَنَحۡنُ لَهُۥ مُخۡلِصُونَ ١٣٩

﴿139﴾ އަސްލުވިއްޔާމެންނަށް، ކިޔަ ދަންނަވާ ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަ އަސްލުވިއްޔާމީހުންނާވެ!
الله ﷻ ގެ އެއްކަލާނގެކަން ވަޙީދުކުރުން ގަބޫލުކޮށް، ފުރިހަމަ އަޅުކަމް ވެސް، އެ إِلٰهަށް
ހުރިހާ ކަމެއް ދޭހަކުރުން، ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންމެންނާ ދެކޮޅަށް ޙުއްޖަތް، ތިމަންމެންނަށްވުރެ
ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތުގައި އިޚްލާޞް ބޮޑުކަމުގައި ބަލާއިރު، އެ إِلٰهީ، ހަމައެކަނި
ތިޔަބައިމީހުންގެ إِلٰهُ ކަމުގައި ވެސް ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަ ޖަދަލުކުރަނީ ކީއްވެގެންތޯ؟

166- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

ދަންނަވާށެވެ! އަހުރެމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ޚަލްޤުކުރެއްވީ، اللهُ ﷻ އެވެ. އަހުރެމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒްޤުދެއްވަނީ، އެ إِلٰهއެވެ. اللهُ ﷻ އީ، އެންމެހައި ޙާލަތުތަކުގެ ވެރި އަދި އަހުރެމެންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهއެވެ. ވީއިރު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަކި ހުއްޖަ ގޮތެއް އޮންނާނީ ހީއްވެގެންނެއްތޯވެ؟

އަދި އަހުރެމެންނަށް ލިބޭނީ، އަހުރެމެން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއެވެ. އެއީ، ރަނގަޅުކަމެއް ނުވަތަ ނުބައި ކަމެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭނީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއެވެ. އެއީ، ރަނގަޅުކަމެއް ނުވަތަ ނުބައި ކަމެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން މިވަނީ، އަޅުކަންކުރުމާއި ކިޔަމަންތެރި ވުމުގައި، اللهُ ﷻ އަށް އިޚްލާޞްތެރިވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهާ އެއްވަރުން އެއްޗެހި ބައިވެރިކުރާ ޝިރުކުކުރާ، އެ إِلٰهُ ޚިދުމަތައި އެކަން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް ނުކުރާނީމެވެ.[167]

أَمۡ تَقُولُونَ إِنَّ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطَ
كَانُواْ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰۗ قُلۡ ءَأَنتُمۡ أَعۡلَمُ أَمِ ٱللَّهُۗ وَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّن كَتَمَ
شَهَٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ١٤٠

﴿140﴾ އޭ އަހްލުކިތާބީންނޭވެ! ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ދަޢުވާކުރަމުން އަހުރެމެންނާ ޚިލާފުވުމުގެ ގޮތުން ތިޔަ ބުނަނީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން، إِبْرَاهِيم ﵇ އާއި، إِسْمَاعِيلُ ﵇ އާއި، إِسْحَاقُ ﵇ އާއި، يَعْقُوبُ ﵇ އާއި އެ ދަރިކޮޅުގެ އަސްބާތުން ޔަހޫދީ ނަޞާރީންގެ ދީނުގައި ކަމަށް، ނަޞާރީން އެ ބުނާ ބުނުމަކީ ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ދޮގެކެވެ.

167- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

އަދި އެ ހުރިހައި ނަބިއްޔުންނާއި ރަސޫލުން ތިއްބެވީ ނަޞާރާއިންގެ ދީނުގައި ކަމަށް، ނަޞާރާއިން އެ ބުނާބުނުމަކީވެސް ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ދޮގެކެވެ. އެހެނީ، ތައުރާތާއި އިންޖީލު ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން، އެ ހުރިހައި ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން ވަނީ، ދުނިޔެ ދޫކުރައްވައިފައި ކަން ކަށަވަރެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ ވާހަކަތަކަށް ޖަވާބުދެއްވުމުގެ ގޮތުން، އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށްވިދާޅުވާށެވެ!

ފަހެ، އެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ ދީން، ބޮޑަށް އެނގޭނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ ދީން، ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑީ، الله ﷻ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި الله ﷻ ވަޙީކުރައްވައި އަންގަވައިފައި ވަނީ، އެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަކީ، الله ﷻ އަށް ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން، ހުރިހައި ބާޠިލު ދީންތަކުން ދޫކުރައްވައި، ހުރިހައި އަޅުކަމުގައި ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް ޚާލިޞްކުރެއްވި މުސްލިމުން ކަމުގައެވެ. އަދި، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އާއި، إِسْمَاعِيلُ عليه السلام އާއި، إِسْحَاقُ عليه السلام އާއި، يَعْقُوبُ عليه السلام އާއި، އެ ރަސޫލުގެ އަސްބާޠުންނަކީ ޔަހޫދީންނެއް އަދި ނަޞާރާއިންނެއް ވެސް ނޫނެވެ. އަދި އެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން ތިއްބެވީ، ބާޠިލުގެ މަގުމަތިން އެއްކިބާވެ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ޙަނީފިއްޔަ ދީނުގައެވެ.

އަދި އެ ހުރިހައި ކަމަކަށް، އެ إِلٰهُ ހުރިވޮޑިގެންނެވި ވާހަކަ، ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައި ސާފުކޮށް ބަޔާންކުރައްވައިފައިވާއިރު، އެ ކަން ފޮރުވައި ވަންހަނާކޮށް، އެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަކީ، ޔަހޫދީން ކަމުގައި ބުނި މީހަކަށްވުރެން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއެއް ހުރީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންނަކީ ނަޞާރާއިން ކަމުގައި ބުނި މީހަކަށްވުރެން، ބޮޑު އަނިޔާވެރިއެއް ވެސް، ހުރީ ކާކުހެއްޔެވެ؟

އަދި ޔަހޫދިވެރިން ދަޢުވާ ހުރިހައި ވާހަކަތަކާއި ކުރާ ހުރިހައި ޝަރުޢީކަމަކާ ދުރު،
الله ﷻ ޝަރުޢުކުރައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. ވީމާ، ކޮންމެ މީހަކުވެސް، ޙަޤީޤަތުގައި އެ މީހަކު
ކުރާ ކަމެއްގެ ޖަވާބު ޖަޒާ، އެ މީހަކަށް އެ إِلٰه ދެއްވާނެއެވެ.168

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

﴿141﴾ ހަމަކަށަވަރުން، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އާއި، إِسْمَاعِيلُ عليه السلام އާއި، إِسْحَاقُ عليه السلام އާއި،
يَعْقُوبُ عليه السلام އާ އަދި އެ ދަރިކޮޅުންނާ ދެމެދު ބޭފުޅުންނަށް، ޔަހޫދިވެރިކަމުގެ
ކުރިން ވޭތުވެ ގޮސްފައިވާ އުންމަތްތަކެއްގެ ތެރެއިން މީހުންނެވެ.
އެބައިމީހުންނަށް ހުރީ އެބައިމީހުން ކުރި އަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއެވެ. އަދި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުރީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރި އަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއެވެ. އަދި
އެބައިމީހުން ކުރި އަމަލަކާ ދުރު، ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލެއް ނުކުރެއްވޭނެއެވެ.
އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި އަމަލަކާ ދުރު، އެބައިމީހުންނަކާ ވެސް ސުވާލެއް
ނުކުރެއްވޭނެއެވެ.

އެހެން، އެއްވެސް މީހަކަށް، އެ މީހަކު ކުރާ އަމަލެއްގެ ޖަޒާ ދެނީވެ، ނުލިބޭނެއެވެ.
އަދި އެއްވެސް މީހަކު ކުރާ ނުބައިކަމެއް، އެ ކަން ކުރާ މީހާ ނޫން އެހެން މީހަކު
އުފުލާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް މީހަކަށް، އެ މީހެއްގެ އިޚްލާޞްކަމާއި
ތަޤްވާވެރިކަމުން ދެނީވެ، ފައިދާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

168- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ إِعْدَادِ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުން ދަލީލުކުރޭ ގޮތުގައި އެއްވެސް މީހެއްގެ ނަސަބުގެ މާތްކަމުން ނުވަތަ މަގާމުގެ މަތިވެރިކަމުން، ޤިޔާމަތް ގާއިމުވާ ދުވަހުން އޭނާއަށް ލިބޭނޭ އެއްވެސް ޚާއްޞަ ކަމެއް ނުހުންނާނެއެވެ. އެހެނީ، ޤިޔާމަތް ގާއިމުވާ ދުވަހުން، އެއްވެސް މީހަކަށް ފައިދާއެއް ކުރާނީ، އެ މީހަކު، الله ﷻ އެއްކައުވަންތަކަން، އެ إِلٰهަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ޚާއްޞަކޮށް ޢިބާދަތްކުރުމާއި، އެ ޢިބާދަތްކުރުމުގައި ތަވައްކުލުވުން ޚާއްޞަކަން އީމާންވެ، ހަމައެކަނި އެ إِلٰهަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވުމެވެ. އަދި ހަމަހަމަކަމުން، މިސްކީނުންގެ ގޮތަށް، الله ﷻ ޢިބާދަތުގައި ތަސްދީޤުކުރުމުގެ ގޮތުގައިން އެންމެ ތަސްދީޤުކުރެ ވާސް ގޮތެއް ދަނޑިވަޅުގެ މިހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ މީހަކު ކިޔަމަންތެރި އެންމެހައި ތަސްދީޤުކުރުންތަކަށް ދަނޑިވަޅު މީހަކު ލިބޭނެއެވެ.[169]

ފަހެ، الله ﷻ ދެއްވި ތައުފީޤުން، ޔާރަބީ ޤުރުއާނުގެ އެއްވަނަ ޖުޒުގެ ކުރު ތަފްސީރު ލިޔުމަށް އަޅުގަނޑު ގަސްތުކުރި މިންވަރަކަށް ލިޔެ ނިމުނީއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ، އަޅުގަނޑުގެ މި ކުޅަދާނަ ޢަމަލު، الله ﷻ ގަބޫލުކުރައްވާށިއެވެ. އަދި މި ތަސްނީފުކުރުމުގައި އަޅުގަނޑާ އެހީތެރިވެދިން ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ރަގަޅު ޖަޒާ ދެއްވައި، އަޅުގަނޑުމެންނާއި އެއްވެސް ސަވާބުގެ މަތިވެރި ދަރަޖަ މިންވަރުކުރައްވާށިއެވެ. އަދި ތަރުތީބު ފަސޭހަކޮށް އެ ނަސީބު އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް މިންވަރުކުރައްވާށިއެވެ ވެސް އާމީން.

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّين.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

169- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَ ٱلنَّاسِ مَا وَلَّىٰهُمۡ عَن قِبۡلَتِهِمُ ٱلَّتِي كَانُواْ عَلَيۡهَاۚ قُل لِّلَّهِ
ٱلۡمَشۡرِقُ وَٱلۡمَغۡرِبُۚ يَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ١٤٢

﴿142﴾ މުސްލިމުންނަށް ފުރައްސާރަކޮށް، މަލާމާތްކޮށް، އިސްލާމް ދީނަށް އިޢުތިރާޟުކުރުމުގެ ގޮތުން، ޔަހޫދީންނާއި، ނަޞާރާއިންނާއި، އެ ނޫން މީހުންގެ ތެރޭގައިވާ ބުއްދި ނުވިސްނޭ ޖާހިލުންނާއި، މުނާފިޤުން ބުނާނެތެވެ. "އިސްލާމް ދީނުގެ ކުރީޤިބްލާގައި، بَيْتُ الْمَقْدِس ޤިބްލައެއްގެ ގޮތުގައި ބަލައިގެން އުޅުއް ދުވަހައް ވާނުދުން މުސްލިމުން ނަމާދުކުރުމަށް ފަހެ، بَيْتُ الْمَقْدِس ގެ ބަދަލުގައި، އެހެން ޤިބްލައަކަށް ކުރިމަތިލައިގެން ދިޔަ، މުސްލިމުން ނަމާދުކުރަމުންދިޔަ ކޮން ސަބަބަކާހުރެ ބާވައެވެ!"

އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! މަޝްރިޤާއި މަޣްރިބާ ހަމަ އެ ދެފަރާތުގައި ވާހައި ތަނެއް މިލްކުވެގެންވަނީ، ހަމައެކަނި ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهُ ގެ މިލްކުވެރިކަމުގެ ދަށުގައިނުވާ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނެތި ތަނެއް ވެސް ނުވެއެވެ. ފަހެ، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އަމުރުކަމުންގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُ އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް ސީދާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައި، އެ މަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤު، އެ إِلٰه އެ މީހަކަށް ދެއްވައެވެ.

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުން އެނގި ސާބިތުވާ ގޮތުގައި، މުސްލިމުންނަކީ ހިދާޔަތު ލިބިފައި ވެސް، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރަޙުމަތުގެން ކިޔަމަންތެރިވާން އެބައިމީހުންނަށް ދިނީއެވެ. ވީމާއެކު، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަމުރުކުރެއްވި ކަމަކާ މުސްލިމުން ކިޔަމަންވާނެތެވެ.[1]

1- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

ސަލަވާތާއި ބަރަކާތްލެއްވި ކަލު އިމުރު ރަސޫލާ މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމަށް ފަހު، ސޯޅަ ނުވަތަ ސަތާރަ މަސް ދުވަސް ވަންދެން بَيْتُ الْمَقْدِسُއާއި ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައްވައިގެން ހުންނަވައި ނަމާދުކުރެއްވިއެވެ. އޭރު، އެ މާތް ރަސޫލާ އުންމީދުކުރައްވާ ގޮތަކަށް ވެދިއި އޭރީ، كَعْبَةُ اللّٰهِ ގެ ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައްވައިގެން ހުންނަވައި ނަމާދުކުރެއްވުމަށެވެ. ވުމާއެކު سُورَةُ الْبَقَرَةُ ގެ 144 ވަނަ އާޔަތް ބާވައިލައްވައި، كَعْبَةُ اللّٰهِ ގެ ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައްވައިގެން ހުންނަވައި ނަމާދުކުރެއްވުމަށް، ކަލު އިމުރު ރަސޫލާއަށް اللّٰهُ ﷻ އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި كَعْبَةُ اللّٰهِ ގެ ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައިގެން މިހެ ނަމާދުކުރުމަށް މުސްލިމުންނަށް ވެސް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.

ދެން އެއަށްފަހު، ޔަހޫދީ ރަސޫލާއާއި އެ ރަސޫލާގެ އަސްހާބުން كَعْبَةُ اللّٰهِ ގެ ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައްވައިގެން މިއްބަވައި ނަމާދުކުރައްވާން ފެއްޖެވުމުން ޔަހޫދީން ބުނެއެވެ. ”بَيْتُ الْمَقْدِسُ އާ ވި ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައިގެން މިހެ ނަމާދުކުރި މުސްލިމުން އެ ޢިބާދަތިން އަނބުރައިދީ ކޮންކަމެއްބާވައެވެ؟“ އެ ވަގުތުން އެބައިމީހުން ބުނުމުން، އެބައިމީހުންގެ އެ ބަހަށް ރައްދުދެއްވައި، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[2]

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ
عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا جَعَلْنَا ٱلْقِبْلَةَ ٱلَّتِى كُنتَ عَلَيْهَآ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ
ٱلرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۗ
وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

2- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

﴿143﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ޞައްޙަ ދީނުގެ މަގަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ހިދާޔަތްދެއްވައި، ތިމަން إِلٰهُ ރުހިވޮޑިގަންނަވާ ޤިބްލައެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޚާއްޞަ
ކުރައްވައި، ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތައް ތިމަން إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. އަދި
ހަމަ އެ ފަދައިން، ތިމަން إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުން ލެއްވީ، އެންމެހައި އުންމަތްތަކުގެ
ތެރެއިން އެންމެ ޢަދުލުވެރި، އެންމެ ހެޔޮލަފާ، އެންމެ މެދުމިން އުންމަތަކުގައެވެ.
އެއީ، އެންމެހައި ރަސޫލުންނާ ބަޔާންކުރެއްވުން ރިސާލަތާ ވެސް، އެ ރަސޫލުންގެ
އުންމަތްތަކުގެ އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް، އެ ރަސޫލުން ޙަވާލުކުރެއްވި
ކަމުގެ މައްޗަށް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ހެކިވާ ބައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވުމަށް
ޓަކައެވެ. އަދި مُحَمَّدُ ﷺ ވެސް، އެ ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވުން ރިސާލަތު،
އެ ރަސޫލާގެ ޤައުމުން ފުރިހަމަ ނިމެންދެން އަންގަވާނަމަ ބައިވެރި
ވާނަމަ ބޭނުންވާ ގިނަކަމެއް، ދީނުގެ ވާޖިބުތައް ބަޔާންކުރެއްވުމަކީ
ދުވަހުން ހެކިވާ ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި އެ ރަސޫލާ ވުމަށް ޓަކައެވެ.

އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިސް ރަސޫލާ ނަމާދުކުރައްވާއިރު، މިގޮތުން، އިސް ރަސޫލާ
ކުރިމަތިލައްވާ ދިޔަ ޤިބްލައަށް ވީ بَيْتُ الْمَقْدِسُ ގެ ބަދަލުގައި، މައްކާގައިވާ
كَعْبَةُ اللهِ ގެ ދިމާލަށް ކުރިމަތިލައްވައިގެން ނަމާދުކުރެއްވުން ޝަރުޢުކުރެއްވީ،
އިސް ރަސޫލާ ތަބާވާ ބައިމީހުން، އިސް ރަސޫލާ ކުރިމަތިލައްވާ ޤިބްލައަށް
ކުރިމަތިލައިގެން ތިބި، ނަމާދުކުރާ ކޮން ބައެއް ކަން ހާމަކުރެއްވުމަށްޓަކައި،
އެ ކަން ދޫކޮށްލައިގެން ފުރަތަމަ ދުވަހަށް ކޮން ބައެއް ކަން ވެސް ހާމަކުރެއްވުމަށް
ޓަކައެވެ.

ޝަރުޢުކުރެއްވީމެވެ. މުސްލިމުންގެ ޤިބްލައަކީ كَعْبَةُ الله ގެ ދިމާކަމުގައި ޙައްޤުވައި އެ ކަން އެ ގޮތަށް ޝަރުޢުކުރެއްވީމުން، އެ ކަން ޤަބޫލުނުކުރާ މުޝްރިކުންނާއި ޔަހޫދީންނާއި، އީމާންކަން ބަލިކަށިވުމުގެ ސަބަބުން އެ ބައެއްގެ ހިތަށް ޝައްކުކަމެއް ވަދެ، އެ ހިތްވަރުދެއި ނިކަމެތިކަމުގެ ބަލިމަޑުކަން އަރައިގަނެގެން ދީނުން މުރުތައްދުވިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، بَيْتُ الْمَقْدِس ގެ ބަދަލުގައި، كَعْبَةُ الله ގެ ދިމާ މުސްލިމުންގެ ޤިބްލަކަމުގައި ކުރެއްވުމުން އެ ކަން ވެގެން ދިޔައީ، މަގުތޮރިކުރައްވާ މުއުމިނުންނާއި އީމާންކަން ބަލިކަނި މުއުމިނުން ނުވަތަ ބަޔަށް ކަމަކަށެވެ. ނަމަވެސް، الله ﷻ އެ ބަޔަކަށް ހިދާޔަތްދެއްވައި އީމާންވުމުގެ ގޮތް ތަޢުލީމުދެއްވި އިއްތިބާޢުކުރި މުސްލިމުންނަށް އެ ކަން ވެގެން ދިޔައީ ނުހަނު ލުއިކަމަކަށެވެ. އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން، الله ﷻ އަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰه ގެ ރަސޫލާ ތަބާވެ، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގައި ޤިބްލަ بَيْتُ الْمَقْدِس އާ ދިމާކޮށް ކުރިމަތިލައިގެން ކުރި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ނަމާދުތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުން ކުރި އުޅުނުއުޅުން އަޅުކަން ގެއްލުވައިލައްވާކަށެއް، الله ﷻ އިރާދަފުޅެއް ނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި އެބައިމީހުންނަށް ގިނަގުނަ ރަޙްމަތްލައްވާ إِلٰهُ ކަލާނގެއެވެ.[3]

ދަންނާށެވެ! ރަސޫލާގެ މަސައްކަތާއި، އަޅުކަމުގެ ކަންތައްތަކާއި، އެންމެހައި މުޢާމަލާތްތަކުގައި، އެންމެ ގުޅިގެން އުންމަތަށް، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ އުންމަތެވެ. އެހެނީ، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބުރުޖުތަކެވެ ބަލާއިރު، މަސްއޫލުކަން ބަކައި ކަމެއްގެ ފުރުޞަތުގައި ވިއަސް، ގޮތްބަލާތީގެ ސަލާމަތީގެ ތަޢުރީފު އެ ތަކުރާރުގެ މަގާ އުނދަގޫ ކަމުގެ ސަބަބުން ވެސް ކަލެޔާ ނުބާތާ ގޮތަށް ޖެހުން ސަބަބީ ފިޔަވައި، އެހެން ސަބަބީ ބޭނުންކުރެއް ނުކުރާނަން ދައްކާކުރެއްވިއެވެ.

3- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އަޑުކަންކުޅުދަން ބަލައި ބިނާކުރުމި، އަޑުކަންކުޅުދަން ހާސްބަކުރުވިދާލާ ތަންތަން
ނޫން އެހެން ތަނެއްގައި އަޑުކަންކުޅުދުން އެބައިމީހުންނަށް މަނާކުރެއްވުނެވެ. އަދި ލޯން
ނޫން އެހެން އެއްޗަކާކުން ބަލައިލެއްވުމުން ވެސް އެބައިމީހުންނަށް މަނާކުރެއްވުނެވެ.
ވުމާއެކު، ހިތްތަކުގައިވާ ދިނަ ބުރުޅުތަކާ، އަދިކުރުން އުނދަގޫވުވައި އުފެދޭން
ނުހަނު ބޮޑު ބުރުޅުތަކެކެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ހިތްގައި ހުރި ހަޑުހިތްކަމާއި
ނުހިއްމަތްތެރިކަމުގެ ސަބަބުން، އެބައިމީހުންނަށް، ﷲ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވި
އުޅުމެއްކަށަ. ނަމަވެސް، ﷲ ﷻގެ ނަސްރުވެރިކަމި، ބިލުދިހާރިނގެން ކަތުލުވާ
ގިރިޖަކަށޭގެ ހުރިހައި ސަރުބިއެއް ބޮޑުނތުރުސް ދުސްކިފިސްނަން ހުއްދަކުރެއްވުނެވެ.

އަދި ކޯނުގެ މީހުންގައި މިތަ ނަމާދުކުރުން ވެސް މުސްލިމުންނަށް ހުއްދަކުރެއްވުނެވެ.
އެއީ، ނަމިޔާއް ނަމާ ޖަރީމާ މީހުން ކަމުގައި އެ ތަން ފަނަމަށެވެ. އަދި ބިމުގެ
ވިލުން، ބަޔަކުއެކުގެތަން މުސްލިމުންނަށް ހުއްދަކުރެއްވުނެވެ. އެއީ، ނަމިޔާއް ނަމާ
ޖަރީމާ ފަށްދަށް ކަމުގައި އެ ވިލު ފަނަމަށެވެ. ވުމާއެކު، ޔަހޫދީ ޤައުމުގެ ބޮޑުބޮޑު ކަލޭގެ
މީހުންގައި ވާޖިބު ހަޖުކަރި ބޮޑުބޮޑު ކަލޭގެއް ވެސް ނޫނެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނަށް
ނަސޭހަތް ދީން ޖިދަ ދީނުގެ ވެސް ނޫނެވެ. އެއީސް، އެ ދީނުގައިވާ ކޮމީނު،
މިހެން މަތީގެ ނަމަ، ޖިސޭސާރިޖުގެ ނަމި، އަޅުގަނޑުމެން ނޫން އެހެން
ކޮމެއް ނަފްސެވެ. ނަމަވެސް، އިސްލާމް ދީނުގައި ﷲ ﷻ ވަނީ، މަތީގެ ބަދަލުގައި
ޖިސޭސާރިޖުގައި، ދީނަސްދެއި، އަޅުގަނޑުމެއި، މި ތިން ކޮމީނުގެ މަތިވެ މިހާރު
ވާތަވިރުން ބޮޑުން ކޮމެއް އިޖުތިހާދުކުރުމަށް ހުއްދަކުރައްވައިދެއެވެ. ވުމާއެކު،
ޔަހޫދީ ޤައުމުގެ ބޮޑުބޮޑު ކަލޭގެއް އިސްލާމްގައި ވާޖިބު، ކާފައި ބޮޑުބޮޑު ކަލޭގެ ވެސް
ނުދެނޫނެއެވެ.

އަދި ޔަހޫދީންނޭ! އެންމެހައި ރަސޫލުންގެ ޖެހިލު ކާފަރުވެއްޖެއެވެ، އެކުރެއްވީމާ، ރަސޫލުން
އެންމެހައި ކަންތައްތަށް، އިސްލާމް ދީނުގައި މުސްލިމުންނަށް ހަލާލުކުރައްވައި،
ގެއްލުންހުރި ތަކެއްޗާއި ފާހިޝް ޙަރާމްތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ޙަރާމްކުރައްވައި،
އިސްލާމީ އެންމެރަނގަޅު މަގުމިން އެންމެރަނގަޅު ކަމުގައި، الله ﷻ ލައްވައެވެ.

އަދި ނަޞާރާއިން، عِيسَى عليه السلام އަކީ އިލާހުގެ ދަރިކަލުން ކަމަށް، إِلٰهُ
ވަންތަކަމުގެ ދަރަޖައަށް އެ ރަސޫލާ ގެންދިޔަ ފަދައިން، ރަސޫލުންނަށް އިލާހީ
ސިފަތަކު އުފުލުމުގެ ކުރިން ދައްވާ ރަސޫލާ، إِلٰهُ ވަންތަކަމުގެ ދަރަޖައަށް،
މުސްލިމުން ގެންގޮސްފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ނުވެސް ގެންގޮސްނުވެއެވެ. އަދި ބައެއް
ނަބިއްޔުން ޝަހީދުކޮށް، އަންނަބި ނަބިއްޔުންނާ މެދު ހުރުމަތްކޮށް ކަންތައްކޮށް،
ނަބިއްޔުންގެ މެދުގައި ނުހަނު ތަފާތުކޮށް، ތަފާތުން ކަންތައްކުރި ފަދައިން، އެއްވެސް
ނަބިއްޔަކާ މެދު ތަފާތުކުރުމަކީ މުސްލިމުން ކުރާ އަދި ކުރާނެ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބު:

މި އާޔަތުގައި އަންގަވައިދެއްވި މިވާ، ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ މާނައީ:
"ޤިބުލަ ބަދަލުވުމުގެ އިމާންތެރިކަން އަދި بَيْتُ الْمَقْدِسُ އާ ދިމާލަށް
ކުރިމަތިލައިގެން ދެކޮޅު ޤިބުލައިގެ ނަމާދުތައް ގެއްލުވާލެއްވާނެކަން،
الله ﷻ ހަމަހުރުކުރައްވައިފައެއް ނުވެއެވެ." މި ބަސްފުޅު ބާވައިލެއްވި ސަބަބާ މެދު،
ރިވާވެގެންވެއެވެ. ޞަޙާބީ ރަސޫލާއަށް އެ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންނަށް، كَعْبَةُ اللهِ
ގޮތަށް ކުރިމަތިލާފައިވާގެން ނަމާދުކުރައްވާން، الله ﷻ އަމުރުކުރެއްވުމުން،
އަސްޙާބުން ދެންނެވިއެވެ.

އޭ اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާއެވެ! بَيْتُ الْمَقْدِسِ އާ ވީ ފަރާތަށް ކުރިމަތިލައިގެން ނަމާދުކުރަމުން
ތިއްބައި މަރުވެގެންދިޔަ، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަޚުންނާ ގުޅޭ ހާލު ކިހިނެއްތޯއެވެ؟
މި ސުވާލަށް ޖަވާބުދެއްވުމަށް މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައި ރިވާވެގެންވެއެވެ.[4]

قَدۡ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجۡهِكَ فِي ٱلسَّمَآءِۖ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبۡلَةٗ تَرۡضَىٰهَاۚ فَوَلِّ وَجۡهَكَ شَطۡرَ
ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ وَحَيۡثُ مَا كُنتُمۡ فَوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ شَطۡرَهُۥۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ
ٱلۡكِتَٰبَ لَيَعۡلَمُونَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّهِمۡۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعۡمَلُونَ ١٤٤

﴿144﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިޔަބޭފުޅާގެ މޫނު އުޑާއި ދިމާއަށް އަނބުރުއްވައި ވަޙީ ބާވައިލެއްވުމުގެ
އިންތިޒާރުގައި ހުންނަވައިގެން، އެގޮތަށް ބައްލަވާ އިބަ ރަސޫލާގެ މޫނުމަތި އުޑު
ފަރާތަށް ފަރާތަށް އަނބުރުއްވާތަން، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهُ ދުށަކުރައްވަމެވެ.
ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، بَيْتُ الْمَقْدِسُ ގެ ބަދަލުގައި އިބަ ރަސޫލާ ރުހިވޮޑިގެންނަވާނޭ އަދި
އުފަލުފުޅުވާނޭ ޤިބުލައަކަށް ތިޔަބޭފުޅާ، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާ ކުރިމަތިލައްވާ ކަމަށް ހަދައިދެއްވާނީމެވެ.
އެ ތިޔަބޭފުޅާ، ކުރިމަތިލައްވަވާނީ ކަމުގައިވާނީ كَعْبَةُ اللهِ ގެ ފަރާތެވެ. ވީމާ، ކުރިމަތިލައްވަ
މަސްޖިދުލްޙަރާމް كَعْبَةُ اللهِ ގެ ފަރާތަށް ކުރިމަތިލައްވައިގެން ހުންނަވައި، އިބަ ރަސޫލާ ނަމާދު
ކުރައްވާށެވެ! އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭމެން ތިބޭ ތަނެއްގައި ތިބިޔަސް ވިޔަސް، ނަމާދު
ކުރާ އިރު ތިބޭތަނަކުން ވެސް كَعْبَةُ اللهِ ގެ ފަރާތަށް ކުރިމަތިލާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން،
އިބަ ރަސޫލާ ނަމާދުކުރުމުގެ ކުރެއްވާ އިރު، بَيْتُ الْمَقْدِسُ ގެ ބަދަލުގައި، كَعْبَةُ اللهِ ގެ ފަރާތަށް
ކުރިމަތިލެއްވުމަށް، ތިމަން إِلٰهُ ކުރެއްވި އަމުރުފުޅަކީ ޙައްޤު ތެދު އަމުރުފުޅެއް ކަން،
ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ޢިލްމުވެރިން ފޮތްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނޭ ކަމި
ކަމަކު ކަމެއެވެ.

4- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި ޤިބްލަ ބަދަލުކުރެއްވުމާ ގުޅޭ އިޢުތިރާޟުކުރާނެ، ޔަހޫދީން ފުރަގަސްދީ އުޅޭ
މީހުންގެ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ހާމަކުރައްވާ ވަޙީގެ ޒަރީޢާއިން ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން،
އެ ކަންތައްތަކުގެ ޙަޤީޤަތް ސަބަބާ އެބަހިމެނުނަން އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެތެވެ.[5] ދަންނާށެވެ!
ސަލާމާއި ބަރަކާތްލެއްވި ކަށް އިތުރު ރަސޫލާ މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވުމަށް ފަހު،
ސޯޅަ ނުވަތަ ސަތާރަ މަސް ދުވަސް ވަންދެން بَيْتُ الْمَقْدِسُ އާ ވީ ދިމާއަށް
ކުރިމަތިލައްވައިގެން ހުންނަވައި ނަމާދުފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އޭރު، އެ މާތް ރަސޫލާ
އެންމެ ދުރުކުރައްވާ ގޮތަކަށް ވެފައި އޮތީ، كَعْبَةُ اللّٰهِ ޤިބުލަ ކުރިމަތިލައްވައިގެން
ހުންނަވައި ނަމާދުފުޅުކުރެއްވުމެވެ. ވީމާ، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، كَعْبَةُ اللّٰهِ ޤިބުލަ
ކުރިމަތިލައްވައިގެން ހުންނަވައި ނަމާދުފުޅުކުރެއްވުމަށް، ކަށް އިތުރު ރަސޫލާއަށް،
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.[6]

وَلَئِنْ أَتَيْتَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ ۚ وَمَآ أَنتَ
بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم مِّنۢ
بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ١٤٥

﴿145﴾ އަދި ނަމާދުކުރާ އިރު، كَعْبَةُ اللهِ ޤިބުލަ ކުރިމަތިލުމަށް، اللهُ ގެ
ބަސްފުޅުން ބަހައްޓާ ނުވޮތި ގޮތް ކަމުގެ މަސައްކަތް، ކާފިރުވެރި ދެއްކެއްވި ދަލީލުތަކުން،
އިބަ ރަސޫލާ ގެނެސްދީ ކަމުގައި ވިޔަސް، ތަބާވާނީ ބާރުވާ ދެއްވިއުލަ ދެއްވަން،
އިބަ ރަސޫލާގެ ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލައި އިބަ ރަސޫލާއާ ތަބާވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ.
އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި ހުރި ދޮގުވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުންނެވެ.

5- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
6- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި މިގޮތުން، އެބައިމީހުންގެ ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލެއްވުމުގައި ވިޔަސް އަދި އެ ނޫން
އެހެން ކަމެއްގައި ވިޔަސް އެބައިމީހުންނާ ތަބާވެވަޑައިގެންނެވުން ބާޠިލު ކަމުގައި
އިބަ ރަސޫލާ ނުވެއެވެ. އަދި ޔަހޫދީންނަކީ، ނަޞާރާއިންގެ ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލައި
އެބައިމީހުންނާ ތަބާވާނޭ ބައެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ނަޞާރާއިންނަކީ، ޔަހޫދީންގެ
ޤިބުލައަށް ކުރިމަތިލައި އެބައިމީހުންނާ ތަބާވާނޭ ބައެއް ކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ.
ސަބަބަކީ، ޔަހޫދީންގެ ނަޒަރުގައި ނަޞާރާއިންނަކީ ގޯހުންނެވެ. އަދި ނަޞާރާއިންގެ
ނަޒަރުގައި ޔަހޫދީންނަކީ ގޯހުންނެވެ. އަދި ވަޙީގެ ދަލީލާއިން، ޙައްޤާއި ބާޠިލު
ވަކިކޮށްދިނުމަށް، އިބަ ރަސޫލާ ލިބިވަޑައިގަތުމުން، އިބަ ރަސޫލާ ހުންނެވީ
ބަރުޙައްޤު ގޮތުގައި ކަން އެނގިވަޑައިގަތުމަށް ފަހު، ޤިބުލާ އަދި އެ ނޫން އެހެން
ކަމެއްގައި ވިޔަސް، އަހުލުކިތާބީންގެ އެދުމާ އެއްގޮތަށް ކަންތައްކުރައްވައި އެބައިމީހުންނާ
ތަބާވެވަޑައިގެންފި ނަމަ، އިބަ ރަސޫލާ ވެވަޑައިގެންނެވޭނީ އަނިޔާވެރި ނަފްސަށް
އަނިޔާކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިންކަން ކަށަވަރެވެ.

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މުޚާޠަބުކުރައްވާފައިވަނީ ވަކި ޚާއްޞަ ރަސޫލާއާ ކަމުގައި
ވިޔަސް، މިއީ މުޅި އިސްލާމީ އުއްމަތަށް ޢާއްމުކޮށްފައިވާ އިރުޝާދީ އަމުރުފުޅެކެވެ.[7]

ٱلَّذِينَ ءَاتَيۡنَٰهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ يَعۡرِفُونَهُۥ كَمَا يَعۡرِفُونَ أَبۡنَآءَهُمۡۖ وَإِنَّ فَرِيقٗا مِّنۡهُمۡ
لَيَكۡتُمُونَ ٱلۡحَقَّ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ١٤٦

﴿146﴾ ތިމަން إِلٰهُ، އެ ބަޔަކަށް ތައުރާތު ދެއްވި ޔަހޫދީންގެ އިލްމުވެރިންނާ އަދި
އެ ބަޔަކަށް އިންޖީލު ދެއްވި ނަޞާރާއިންގެ އިލްމުވެރިން، އެބައިމީހުންގެ އުފަންދަރިން
ދަންނަ ފަދައިން، އިބަ ރަސޫލާއީ ބަރުޙައްޤު ރަސޫލާކަން ދަންނާނެތެވެ.

7- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، އިބަ ރަސޫލާ ގެންނެވި ޤުރުއާނަކީ، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުން ބާވައިލެއްވިގެންވާ
ފޮތެއް ކަމާއި، އެ ފޮތުގައި ވަނީ ޙައްޤު ތެދު ގޮތް ކަން ވެސް ދަންނަނީއެވެ. އެއީ،
އެ ދެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ޢާލިމުން ބަލާ ތޮރާތުގައި ވެސް، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ސިފަފުޅުތައް
ލިޔެވި ބަޔާންވެފައި ވާތީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެ ކަންކަން އެބައިމީހުންގެ
ފޮތްތަކުން ޙަޤީޤަތް އެނގިގެން ތިބެ ވެ، އެބައިމީހުންގެ ގިނަ ޢިލްމުވެރިން
އެ ކަންކަން ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރާ ކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި
ހުރި ދުނިޔެވީލަކަމާއި ބޮޑާކަމުންނެވެ.8

ދަންނާށެވެ! بَيْتُ الْمَقْدِسِ ގެ ބަދަލުގައި މުސްލިމުންގެ ޤިބްލައަކީ كَعْبَةُ اللهِ ގެ ދިމާލަށްކަމުގައި
ވުމުން އެއީ، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ޙަޟްރަތުން އައި ޙައްޤު ތެދު ގޮތް ކަން ވެސް ޔަހޫދީންނާއި
ނަޞާރާއިންގެ ޢިލްމުވެރިން ހަމަކަށަވަރުން ދަންނަނީއެވެ.

ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡمُمۡتَرِينَ ١٤٧

﴿147﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! كَعْبَةُ اللهِ ގެ ފަރާތް ކިބްލައަކަށް ލެއްވެވުމާ ބެހޭ އަމުރު
ބަލާ ގޮތުން، އިބަ ރަސޫލާއަށް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ ބަސްފުޅުގައި އެ ވަނީ،
އިބަ ރަސޫލާގެ ވެރި إِلٰهُ އަންގަވާ ބަޔާނީ ގޮތެވެ. ވީމާ، އިބަ ރަސޫލާއަށް
ބާވައިލެއްވި ވަޙީ ބަސްފުޅުގައި ޝައްކުކޮށް ހިތްހަމަނުޖެހޭ ބަޔަކަށް ނުވާށެވެ! އަދި އެއްވެސް
ބާރެއްގައި، އެ ވަޙީ ބަސްފުޅާ ދެކޮޅު ޝަކުވާކުރާ ދީނުގެ ތެރެއިން އިބަ ރަސޫލާ
ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާ ހުންނެވީ ބަޔާނީ ގޮތުގައެވެ.
މަގުދެއްކެވުމުގައި ތިއްބެވި އިބަ ރަސޫލާގެ އުއްމަތުގެ މީހުންނެވެ.9

8- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَتَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمنِ السَّعْدِي

9- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُورِ عَائِضِ الْقَرْنِي

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا ۖ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا ۚ
إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

(148) އަދި ކޮންމެ އުންމަތެއްގެ ބަޔަކަށް ވެސް، ނަމާދުކުރާ އިރު އެ ބަޔަކު ކުރިމަތިލާނެ ޤިބްލައެއް ވެއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ކިބައިގެ ޤިބްލަ ބަދަލުވި ނަމަވެސް، އެންމެ ބޮޑު އަދި އެންމެ މުހިންމު ކަމަކީ، އިސްލާމް ދީނުގައިވާ ގޮތަށް، ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ދުވެލަވަމުން އަވަސްކުރުމާއި، ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް އަވަސްވެލާކުރުމާއި، ނުބައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވުމާއި، ނުބައި ކަންތައްތައް ނަހީކުރުމުގައި، އެކަކަށް ވުރެން އަނެކަކު ކުރިއަރައި ދިޔުމަށް ވާދަކުރުމެވެ.

އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކު، ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް އަވަސްވާށެވެ، ނުބައި ކަންތައްތަކުން ނަހިފާށެވެ، ﷲ ﷻގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާށެވެ، ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ކުރުމުގައި އެކަކަށްވުރެ އަނެކަކު ކުރިއަރައި ދިޔުމަށް އަވަސްވެގަންނާށެވެ! އަދި ދުނިޔޭގެ ބާކީގައި، ތިޔަބައިމީހުން ކޮންމެ ތަނެއްގައި އުޅުނަސްވެސް ވިޔަސް، ﷲ ﷻ ތިޔަބައިމީހުން އެއްކޮށް، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެއްކުރައްވައި މަޙްޝަރުގެ މައިދާނަށް ޖަމާކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ، އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ހިސާބުބެއްލެވުމައި ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް ހެޔޮ ޖަޒާދެއްވުމައި، ނުބައި ކަންތައްތަކަށް ނުބައި ޖަޒާދެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻއީ ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަ އިލާހެވެ.[10]

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۗ
وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾

10- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُورِ عَائِضِ الْقَرْنِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿149﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ރަސޫލާ ދަތުރުފުޅުގަޔާއި ނިކުމެވަޑައިގަތުމުން ތަނުން،
ދަތުރުފުޅުތަކުގައި ކޮންމެ ތަނެއްގައި ހުންނަވި ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ކޮންމެ
ތަނެއްގައި ޤާއިމުވެވަޑައިގެން ހުންނަވި ކަމުގައި ވިޔަސް، ނަމާދުފުޅުކުރައްވާނީ ނަމަ،
ބުރުމަތިކުރައްވާނީ މައްކާގައިވާ ބުރުމަތިކުރައްވާ ބޭނު، كَعْبَةُ الله ގެފަރާތަށް،
ތިބާ ރަސޫލާ ކުރިމަތިލައްވާށެވެ! އަދި ހަމަކަނަވަރުން، ތިބާ ރަސޫލާގެ
ފަހި إِلٰهُ ގެ ބަސްފުޅުން ބަޔާންކޮށްދެއްވި ވަޙީގައި، كَعْبَةُ الله ގެފަރާތަށް ކުރިމަތިލެއްވުމަށް
އަމުރުކުރައްވައިފައި އެ ވަނީ ބައެއް ގޮތް ކަން ކަށަވަރުވެ. އަދި އެއީ،
ތިބާ ރަސޫލާއާއި ތިބާ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ މީހުންނަށް ޙުއްޖައި، ކަނޑައެޅުއްވުން
ބައެއް ދިޔަ ކަން ކަށަވަރުވެ. އަދި މުޝްރިކުން ދެކޮޅުހަދާގޮތަކީ އެ ބަދަލުކުރެއްވީ،
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެޔަށް ފޮނުއްވި ގޮތް ނުވެއެވެ. ވީމާ، އެ ބަދަލުކުރެއްވީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތަކެތި
އެ إِلٰهُ މިންވަރުގެ ދިއްލުވުންތަކެވެ.[11]

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُۥ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِى وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾

﴿150﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާ ރަސޫލާ ދަތުރުފުޅުގަޔާއި ނިކުމެވަޑައިގަތުމުން
ތަނުން، ދަތުރުފުޅުތަކުގައި ކޮންމެ ތަނެއްގައި ހުންނަވި ކަމުގައި ވިޔަސް،
އަދި ކޮންމެ ތަނެއްގައި ޤާއިމުވެވަޑައިގެން ހުންނަވި ކަމުގައި ވިޔަސް،
ނަމާދުފުޅުކުރައްވާނީ ނަމަ، ބުރުމަތިކުރައްވާނީ މައްކާގައިވާ ބުރުމަތިކުރައްވާ ބޭނު،
كَعْبَةُ اللهِ ގެފަރާތަށް، ތިބާ ރަސޫލާ ކުރިމަތިލައްވާށެވެ!

11- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އަދި ކޮންމެ ތަނެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިބިކަމުގައި ވިޔަސް، ނަމާދުކުރާ އިރު ތިޔަބައިމީހުން كَعْبَةُ اللهِ ގެ ޖުހަތަށް ކުރިމަތިލާށެވެ! كَعْبَةُ اللهِ ގެ ޖުހަތަށް ކުރިމަތިލައިގެން ތިބޭ ނަމާދުކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންގަވީ، އެއްވެސް ހަމައަކަށް ބަލައިލުމެއްނުމި، ދެކޮޅުވެރިވެ އަނިޔާވެރިވުމުގެ ގޮތުން، ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖަދަލުކޮށް އުޅޭ ޔަހޫދީންނާއި މުޝްރިކުން ފިޔަވައި އެހެނިހެން މީސްތަކުންނަށް، ޒިބްލަޔާވުދު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ދައްކާނެ އެއްވެސް ޙުއްޖަތެއް ދަލީލެއް ނުވުމަށް ޓަކައެވެ. ދަންނާށެވެ! ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި، އެއްވެސް ހަމައަކަށް ބަލައިލުމެއް ނުމި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅުވެރިވެ އަނިޔާވެރިވާ ޔަހޫދީންނާއި މުޝްރިކުންނަށް، ކިޔަންވެ ދިނަ ބުއްޖަތެއްތަކާއި، ދަލީލުތަކާއި، ހުޖްޖަތެއް ފުރިހަމަކުރުމުގައި ވިޔަސް، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި އެ ހުރި ދެކޮޅުވެރިކަމާއި އަނިޔާވެރިކަން ދޫކުރާނޭ ބަޔެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔެއްތަ! އެބައިމީހުންނަކަށް ބައެއްޔު ގޮތް ވިސްނަދެއް ވެސް ނުދެވޭނެއެވެ.

ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅުވެރިވާ އަނިޔާވެރިވާ ޔަހޫދީންނާއި މުޝްރިކުން ދެކެ ތިޔަބައިމީހުން ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރިވާ އެހެން ބަޔަކު ދެކެ ވެސް، ތިޔަބައިމީހުން ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި ތިމަން إِلٰهُ އަމުރުކުރައްވާ ކަންތައްތައްކޮށް، ނަހީކުރައްވާ ކަންތަކުން ދުރުވެ ތަބާވާށެވެ، ހަމައެކަނި ތިމަން إِلٰهُ ދެކެ ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ! ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި، ތިމަން إِلٰهُ، ދިނުމަށް ބަދަލުކުރެއްވި، ތިމަން إِلٰهُގެ ނިޢުމަތް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށާއި، މުސްލިމުންނާ އަދި އެހެނިހެން އުންމަތްތަކުގެ މީހުންނާ ތަފާތުކުރައްވައި ވަކިކުރައްވުމަށް ޓަކައެވެ.

އަދި މުސްތަޤްބަލުގައި ބަލާއި، ތިމަން إِلٰهُ ދެއްވި އަމުރު ގާތް ނިޢްމަތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ދެއްވުމަށް ބަލާއި ކަން ކަނޑައެޅީމެވެ. އަދި ތިމަން إِلٰهُ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލާއި
އަންގާ ފުރިހަމަ ޝަރީޢަތް ބާވައިލެއްވީ، ކިއްވެގެ ކަމަށް ހިދާޔަތް ލިބި، ތިޔަބައިމީހުން
ގޮތުމަގު ލިބިގަތުމަށް ބަލާއި ވެސް ވެއެވެ.[12]

كَمَآ أَرۡسَلۡنَا فِيكُمۡ رَسُولٗا مِّنكُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمۡ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمۡ تَكُونُواْ تَعۡلَمُونَ ١٥١

﴿151﴾ އާ ނަބިއްޔަކާއި ރަސޫލުކަން ހަމަޖެއްސެވީ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ
މުސްލިމުންނޭވެ! كَعْبَةُ الله ގެ ދިމާލަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ފޮނުވާލެވުނީ ރަސޫލާ،
ތިމަން إِلٰهُ ގެ ނިޢުމަތް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ކުރެއްވީ، ބަލާއި ޤާބިލު
ވަކިކޮށް ބާރަކަތްކުރިއިރު ޝިރުކީ ފުރާނާގެ އާޔަތްތައް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ކިޔަވައިދީ ތަޒުކިޔާ ދެއްވައި ފާސިޤުކަމުން ރަސޫލާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން
ތިޔަބައިމީހުންގެ ގައިން، ތިމަން إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލެކެވެ.

އަދި އެ ރަސޫލާ ފޮނުއްވީ، ޝިރުކުގެ ނުބައިކަމުންނާއި ނުބައި އަޚްލާޤުން ތިޔަބައިމީހުން
ޠާހިރުކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި ކީރިތި ޤުރުއާނާއި، އެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި ޙިކުމަތް
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުނގަންނައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި ދީނާއި ދުނިޔެ ރަސޫލުންނާއި
ނަބިއްޔުންގެ ޚަބަރުތަކާއި، އެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުންގެ އުންމަތްތަކާ ބެހޭ
ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަކަމުގައި ނުވާ ވާހަކަތައް ކަނޑައެއްޗެއް
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުނގަންނައި ދެއްވުމަށް ބަލާއި ވެސް ވެއެވެ.[13]

12- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
13- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ وَٱشۡكُرُواْ لِي وَلَا تَكۡفُرُونِ ﴿١٥٢﴾

﴿152﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަ، ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަން އިލާހަށް އަޅުކަންކޮށް،
ތިމަން އިލާހަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ތިމަން އިލާހު ހަނދުމަކުރާށެވެ! އަދި ޘަނާއި
ޘަވާބުން، ތިމަން އިލާހަށް ޝުކުރުވެރިވާ ބައިމީހުން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ!
އަދި ތިމަން އިލާހު ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކަށް އިންކާރުކުރުމުން، ދުރުހެލިވާށި، ތިމަން އިލާހަށް
ކާފިރުވާ ބައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ! އެހެން، ތިމަން އިލާހު ތިޔަބައިމީހުންގެ
މައްޗަށް ހަނދުމަކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ
މަތިވެރިކަން، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ދަރަޖަތައް މަތިކުރައްވާނެއެވެ.14

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ وَٱلصَّلَوٰةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٥٣﴾

﴿153﴾ އޭ الله ﷻ ގެ އެއްބަސްވުންތަކަށް ތެދުވެރިވާ، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ކޮންމެކަމެއްގައި ނަމާދާއި ކެތްތެރިކަމުން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި އިލާހަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ވަސީލަތެއްކޮށްގަންނާށެވެ!
އެހެނީ، ކެތްތެރިކަމުގެ ރިވެތި ސިފައިން ސިފަވެތިވެގެން، الله ﷻ އަޅުކަނޑައެޅުއްވި
ވަޢުދުން ނަމާދު ކުރިޔާ މުއުމިނުން ދަތި އުނދަގޫ ކަމެއް ނެތްކަށްނަމެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ ރަޙުމަތުގެ ބަރަކާތް އެ އިލާހުގެ އެއްބަސްވުންތަކަށް ތެދުވެރިވާ
ތަބާވެވުން، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުން ހަމައެކަނި ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު،
އެހީތެރިވެދެއްވުން ސިފަކުރައްވާ ތަޢުފީޤުދެއްވައި، ނަޞްރު ދެއްވައި ދަމަހައްޓަވައި،
އެހީތެރިކަމާއެކު، ހުރި ދަތިކަމުގެ ތެރެއިން ދެއްވުމުގައި، الله ﷻ ވާހަކަފުޅު
ކެތްތެރިންނާ އެކުގައެވެ.

14- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ހުރިހައި ކަމެއް މިންވަރުކުރައްވަނީ ވެސް އަދި ހިންގަވައިދެއްވަނީ ވެސް اللهُ ﷾ އެވެ. ވީމާ، ކުރާ ކަންތައް ކަމެއްގައިލު، اللهُ ﷾ ގެ ބަސްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ވާގިއެދޭށެވެ! އަދި ކުރިމަތިވާ މުސީބާތްތަކަށާއި ދިމާވާ ދަތި އުނދަގޫތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ކެތްތެރިވާށެވެ! އަދި އުޅުދުންތެރިކަމާއި ހުރުމަތް ދޫކޮށްލުމުގެއްޗާއި، اللهُ ﷾ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އަންގަވައި ދަށުކަށް، އެ إِلٰهއަށް ހާޒިރުވުކުރުން މަތީ ދެމިތިބުމުގައި ވެސް ކެތްތެރިވާށެވެ! އެހެނީ، ކެތްތެރިކަމަކީ، އަންގަވައި ހުރި ކަންކަމަށާއި ބަސްގަތު ކަންކަމަށް އަމުރުކުރާ ކަލޭވެ. އަދި ދަތިތަކާއި މުސީބާތްތަކުން ދިނުމުވެ، ތިމާ އެދޭ ކަންތައްތަކާއި ދޮޅީވާ ކަންތައްތައް ބޭނުވުމުގެ މަޤްދަރުވެއިލާ ވެސް ކެތްތެރިކަމެވެ. އަދި ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމުގެ މައްސަލަ ކެތްތެރިވުމާ ގުޅު ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷾ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށް ނަމާދު ޤާއިމުކުރުވާ ނަމަ، ނުބައި ކަންތައްތަކާއި ގޯގަތަކުން ދުރުވެގެންދާނެތެވެ. އެހެނީ، ނަމާދަކީ ގޯސްކަންތައްތަކާއި މުންކަރާތްތަކުން އިންސާނާ ދުރުކުރާ ބަރަކާތްތެރިކަމެއްގެ ކަލޭވެ. ޝަރުޢީކަންތައްތަކެވެ. ކެތްތެރިކަމާއި ނަމާދު ޤާއިމުކުރުމަކީ، ނަފްސުތަކަން ހަމަޖެހުމާއި އުފާވެ ލިބިދޭނެ ދެ ކަންތަކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷾ ވާގިވަންތަވާނީ ކެތްތެރި މީހުންނާއެކުގައެވެ. އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهُ ރަހިމުވެރިކަމާ މަރުން ހިނގުމަށް އަޚްލާގުތަކުން ބޭނުންވާ ޒާތް ތައުފީޤާއި، އެހީތެރިކަމާއި، އެ ނަޞްރު ހުރިހައި މަގަމެއް، އެ إِلٰهُ ދެއްވަނީ ހަމައެކަނި ކެތްތެރި މުއުމިނުންނަށެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷾ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ކެތްތެރި މުއުމިނުންނާ އެކު ހުރިކަމުގައި އެއްގައި، އެ إِلٰهُ ވާގިވެރިވާ ކަން މި އާޚިރަން ރަނގަޅަށް ބޭނުންކުރާށެވެ. އަދި ކެތްތެރި މުއުމިނުންނާ އެކު، އެ إِلٰهُ ވާގިވެރިވުމަކީ ހަޤީޤީ ހުރިހާ މަޤްބޫލު ގޮތެވެ.

އަދި އެ إِلٰهُ ގެ ޢިލްމުވުމާއި ދެނެވޮޑިގަތުން އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކަށް ވަށާލައިގެންވުމުގެ

ޝާމިލު އާންމު މަޢިއްޔަތެވެ.[15]

وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَن يُقْتَلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتٌۢ ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾

﴿154﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! الله ﷻ ގެ މަގުގައި ކުރެވޭ ހަނގުރާމަތަކުގައި ޝަހީދުވާ

މީހުންނަކީ، އެ ނޫން ގޮތްގޮތަށް މަރުވާ މީހުން ފަދައިން މަރުވެފައިވާ ބައެކެ

ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުބުނާށެވެ! އަދި ކިޔައްސެވެ! އެ ހުރިހާ ޝަހީދުންނަކީ، الله ﷻ

މިންވަރުކުރައްވައިފައިވާ ގޮތެއްގެ މަތިން، ބަރުޒަޚުގެ ޙަޔާތުގައި ޚާއްޞަ ދިރުމެއް

ދެއްވައިފައިވާ ބައެކެވެ. ވީމާ، الله ﷻ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް،

އެ ޝަހީދުން ދިރިއުޅޭ ކިހިނެއްކަން އަދި ކޮން ގޮތެއްކަން ނޭނގޭނެއެވެ. އަދި

އެބައިމީހުން ދިރިއުޅޭ ގޮތް، މުއުމިނުންނަކަށް އިޙްސާސް ވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ޝަހީދުންނަކީ، ބަރުޒަޚުގެ ޙަޔާތުގައި ޚާއްޞަ ދިރުމެއް ދެއްވައިފައިވާ

ބަޔަކަށް ފާހަގަވާ، އެ ޢާލަމުގެ ނިޢުމަތްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ރިޒުޤު ކަން މި އާޔަތުން

ދަލީލުން ސާބިތުވެއެވެ.[16]

وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلْخَوْفِ وَٱلْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَنفُسِ وَٱلثَّمَرَٰتِ ۗ

وَبَشِّرِ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٥٥﴾

﴿155﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކޮންމެކަން ހުރިގޮތް ބަލައްވަވައި

އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަށް ބިރާއި، ބަނޑުހައި إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މުޞީބާތްތައް

ކުރިމަތިކުރައްވާނެއެވެ.

15- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

16- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ހެދި، ބަދުއްވުމުގެ ފަރާތުން ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ކެތްތެރިވާ ބިރުވެރިކަމާއި،
ބަނޑުހައިހޫނުކަމާއި، މުދަލުގެ ގެއްލުމާއި މުދަލަށް ލިބޭ ގެއްލުން ފަދަ ކަމެއްގައި
ކުރިމަތިވާ ދަތިތަކާއި، ނަފްސަށް އާދޭ ބަލިމަރު އެފަދަ ކަމެއް ގަބޫލުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.
އަދި ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ މަގުގައި ޝަހީދުވުމުންނާއި، ބޯޅި ބަދިކަމާއި، ފަލަމެއް ޚާއްޞަ
މީސްތަކުން މަރުވުމުންނެވެ. އަދި މޭވާއާއި ގޮވާމުގެ ބާވަތްތައް މަދުވެ ނުވަތަ
ހަލާކުވެ ނެތިދިޔުމުންނެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! މި ކަންކަމާ އަދި މި ނޫން ފަދަ
އިންސާނާ ކުރިމަތިވާ ބަލާއެ މުސީބާތްތަކާއި ހިތްދަތިވާ ކަމުގައި ކަންތައްތަކުގައި
ކެތްތެރިވާ މުއުމިނުންނަށް، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި ލިބޭނެ ނިޢުމަތްތަކުގެ ފަރާތުގައިން،
އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރު، އެބައިމީހުންނަށް ދީފައި ބަޝާރާތު ދެއްވާށެވެ!17

ٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَٰبَتۡهُم مُّصِيبَةٞ قَالُوٓاْ إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّآ إِلَيۡهِ رَٰجِعُونَ ١٥٦

﴿156﴾ އަދި ދުނިޔޭއާއި އާޚިރަތުގައި ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތައް ލިބޭނެ ކެތްތެރި
މުއުމިނުންނަކީ، މުޞީބާތެއް ނުވަތަ ނުރުހޭ ކަމެއް ވިއަސް ކުރިމަތިވެއްޖެ ނަމަ،
ތެދުވެރިކަމާ އެކު ހިތުގެ އަޑިން، އަހަރެމެން ޚާއްޞަ ބޭނުން އަޅުގަނޑުމެން ވަނީ.
ހަމަކަށަވަރުން، މިލްކުވެގެން އުޅޭއަޅުންނަކީ، ﷲ ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއެވެ. މިލްކުވެގެން، އެ إِلٰهُ ގެ
އަޅުންނެވެ. މިލްކުވުމުގެ އިންސާނާ ކަންތައްތައް މިންކުރެވިގެންވާ، އެ إِلٰهއަށެވެ.
އަދި މިލްކުވުމުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ވެރި، އެ إِلٰهُ ގެ ތަޤްދީރުގެ ދަށުގައި އަބަދުމެ
ތިބޭނީއެވެ. އެއިންކަމުން، އެ إِلٰهُ އިޚްތިޔާރުކުރެއްވި ގޮތަކަށް މިލްކުވެގެން ދާދި،
އެ إِلٰهُ ކަންތައްތައް ހުރެއްވެއެވެ.

17- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ބަރަދަރުންނުކުރާފަދައި ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތަކެއް ތިމަންމެންނަށް ދެއްވައި، ތިމަންމެންގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ އާގެ ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއްވެ. އަދި މަރުވެގޮސް ފަހު ތިމަންމެން އެނބުރިގޮސް ދާނީ އެ إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތަށް ކަން ކަށަވަރުވެ. އެއީ، ހިސާބުބެލުމާއި ޖަޒާދިނުމަށް ޓަކައެވެ.[18]

أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ صَلَوَٰتٞ مِّن رَّبِّهِمۡ وَرَحۡمَةٞۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُهۡتَدُونَ ١٥٧

﴾157﴿ ބަޔާންވެދިޔަ ޞިފަ ލިބިގެން މުއުމިނުންނަކީ، މާތްވެގެންވާ މަތިވެރިކަމުގެ އަރިހުގައި، އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ، އެބައިމީހުންނަށް ތަޢުރީފުކުރައްވައި މަލާއިކަތުންގެ ބަސްކުރުމުގެ ވަރިކަރައްވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތްތަކުން ނާޒިލުވެގެންވާ ރަޙްމަތާއި ތަޢުރީފުކުރެއްވުން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރި ބަރަކާތެވެ. އަދި ޙައްޤުގެ މަގަށް ހިދާޔަތް ލިބި، ތެދުމަގުގެ ދިޔަގެންވާ މީހުންނަކީ ވެސް، ހަމަ އެބައިމީހުންނެވެ.[19]

إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلۡمَرۡوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِۖ فَمَنۡ حَجَّ ٱلۡبَيۡتَ أَوِ ٱعۡتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَاۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيۡرٗا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ١٥٨

﴾158﴿ ހަމަކަށަވަރުން، ޞަފާއާއި މަރުވާއަކީ، ދީނުގެ ނިޝާނީގައިވާ، ޝިޢާރުތަކުން ޙަރަމްގެ ދަނޑުގައި ހުރި ދެ ފަރުބަދައެވެ. އަދި އެ ދެ ފަރުބަދަ ހިމެނޭ، އެ ދެ ފަރާތުގެ ކައިރިގައި، اللهُ ﷻ އަށް ދުޢާކޮށް އަޅުކަންކުރެވޭ ތަންތަނުގެ ތެރެއިންނެވެ. ވީމާ، އެ إِلٰهُ އަށް ކުރާ ޢިބާދަތުގެ ގޮތުން، اللهُ ﷻ ވަނީ އެ ދެ ފަރުބަދަތަކުގެ ދެމެދުގައި ހިނގައި ސަޢުޔުކުރުމަކީ ޢިބާދަތެއްކަމުގައި ޝަރުޢުކުރެއްވިއެވެ.

18- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

19- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެހެންކަމުން، އެ ދީ ފެނުބޮޑަށްދަޔާ، ބައްޗީގެ އަޅުކަމާއި ބުރުމާގެ އަޅުކަމުގެ ޝަރީޢަތު ފެއްޓެވުމުގައި، الله سبحانه وتعالى ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ތަންތަނުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ދީ ތަނެވެ. ދަން، كَعْبَةُ الله ގެ ފަރާތަށް ދެކޮޅަށް ބައްޗީގެ އަޅުކަމާއި ބުރުމާގެ އަޅުކަން އަދާކުރާ މީހާ، އެ ދީ ފެނުބޮޑަދައިގެ ދެފުދޭގައި ހިނގައި ސަލާމަތްވާނެ ތެރޭގެ މަންޒަރު ކަނޑައި ދެކުނު ކަޑައް ނޫނެވެ. އަދި އެ މީހާ ފާފަގެތްވާނީ ކަޑައް ފަހު ނޫނެވެ. އަދި ހައްގުއް! ބަލާށެވެ މުޅިފާ ދެފުދު ސަލާމަތްވާނެ، ބައްޗީގެ އަޅުކަމާއި ބުރުމާގެ އަޅުކަން އަދާކުރާ މީހާގެ މައްސަލަ ފާޅުވެގެންދެއެވެ. އަދި، الله سبحانه وتعالى އަށް ހިތްވަރުދެއްވައިފިއެވެ، ތަސްލީމްގެ ސަލާމަތާ އެއްގޮތަށް ސަލާމަތް އަޅުކަމުގެ ހިތްވަރާ މަގުން ނުދަވާލާ، އަދާކުރުމަށް ހިނގާނެއެވެ! ދަން، ހަމަޖެހިލައިފިން، الله سبحانه وتعالى އަށް އެ ދީނަށް ކަށަވަރު އަޅުކަމަކަށް ސަލާމަތްވާތީ ގިނަގުނަ އަދި އެ ކަމަކަށް ގިނަގުނަ ތަޤްވާތެރިކަމާ އަދި އަޅުތަކުންގެ ބަދަލުދެއްވާ ދެރަކަން ދިނުމުގެ ގިނަގުނަ إِلٰهُ އެވެ. ވީމާ، އެ إِلٰهُ، އެ ބަދަލުދެއްވާ ގެއްލިނުދެއްވާނެ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެހެން ދެއްކެވުމުގެ މަންފާތަކު ފިޔަވައި އެހެންތައް ކަލާނގެއެވެ.

މި އާޔަތުގެ ފައިދާއިން ސަބަޤު:

އިސްލާމް ދީނުގެ ކުރިޔާގެއި ބަޔާން ދުސްތޫރުނަން ހިފުމައި ތޮއް، ބަލާށެއި މުޅިފާ ދެފުދު ސަލާމަތްވާނެ، ޤަބޫލުކުރެވޭ ޢަމަލުތަކުގެ ކަމެއްކަމަށް. ވީމާއެކު، މި އާޔަތުގެ ފައިދާއިން، ބަލާށެއި މުޅިފާ ދެފުދު ހިނގައި ސަލާމަތްވާނެ، ބައްޗީގެ އަޅުކަމާއި، އުޅުމާގެ އަޅުކަން އަދާކުރާ މީހާގެ ކަމެއްކަން ހާލަތު އަދި ފުރުއްޔާ ވިސްނުމެއް ތޮއް ކަމެއް ނޫން ކަމަށާއި، ސަލާމަތްވާނެ ފާޅުވި ކަމެއް ކަލާގައި، الله سبحانه وتعالى އަންގަވައިފައިވެއެވެ.[20]

20- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ދަންނާށެވެ! ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި މުޝްރިކުން އަޅުކަންކޮށް އުޅުނު ބުދެއް ޞަފާ ފަރުބަދައިގެ މަތީގައި ހުއްޓެވެ. އެ ބުދުގެ ނަމަކީ إِسَاف އެވެ. އަދި މަރްވާގެ މަތީގައި ވެސް އެ ފަދަ ބުދެއް ހުއްޓެވެ. އެ ބުދުގެ ނަމަކީ نَائِلَة އެވެ. ވީމާއެކު، ޞަފާއާއި މަރްވާއާ ދެމެދު އުބައިދިޔުން ހިނގާ އިރު، ޞަފާ ފަރުބަދައަށް އަރައި އެ ބުތުގައިވާ إِسَافُ ގައި ބީހި، މަރްވާއަށް އަރައި އެ ބުތުގައިވާ نَائِلَة ގައި ބީހުމޭ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެ ކަން އެހެން ހުރުމާ އެކު، އިސްލާމް ދީން އައިސް، މުސްލިމުންގެ މައްކާނު ބައްޗުވެ އުމުރާވުން ފަތިސްކުރެއްވުމުން މުސްލިމުން ބުނެއެވެ. ”ތިމަންމެން ޞަފާއާއި މަރްވާއާ ދެމެދުގައި ސުރިސާނަވެ. އެހެނީ، އެ ތަންތަނި ހިނގުމަކީ، ޝިރުކުގެ އަމަލެކެވެ. ތިމަންމެންނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެން ވަނީ، كَعْبَةُ الله ގެ ޠަވާފުގައި ހިމެނުމަށެވެ.“ އެހެންކަމުން، މުސްލިމުންގެ އެ ވަހަކަފާނީ ގެކެވެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި، ޞަފާއާއި މަރްވާއާ ދެމެދު ހިނގުން، މުސްލިމުންނަށް ޝަރުޢުކުރެއްވުން ކަމުގައި، ބަޔާންކުރެއްވުމަށެވެ.[21]

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلْنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلْهُدَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِى ٱلْكِتَٰبِ أُو۟لَٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾

﴾159﴿ ހަމަކަށަވަރުން، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރަސޫލުކަމާއި، އެ ރަސޫލާއަށް الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ހިދާޔަތު ފުރާނަތަކަށް ބަޔާން ކުރި ފޮތުގައި ލިޔުއްވި ކަލާމު، އެ ފޮތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ ބައެއް ފޮތްތަކުގެ ކަން، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާ ބަޔަކު ފޮރުވާކަން ބޭނުމުގެ ގޮތުގައި ފޮރުވިއްޖެނަމަ، ނަބިއްޔާއިންނަން ލަޢުނަތް ލައްވާ، الله ﷻ ވެސް ލަޢުނަތް ލައްވާނޭ ކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވައި ދެއްވައެވެ.

21- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

މި ކަންތައްތައް ދިނުން ހުކުމާ އެކު ވެސް، އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ
ޢިލްމުވެރިންނާއި، އެ ނޫން ވެސް އެހެން ބަޔަކު، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި އެ ރަސޫލާގެ
ރަސޫލުކަމުގެ ތެދުކަމާ ގުޅޭގޮތުން އެބައިމީހުންގެ ފޮތްތަކުގައި ހަރިސްފައިވާ އާޔަތްތައް
މީސްތަކުންނަށް ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރީއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެ ގޮތަށް ކަންތައް ކުރި
ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންނަށް، اللهُ ﷻ ލަޢުނަތްލައްވައި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތުން
އެބައިމީހުން ބޭރުކުރައްވައި ދުރުކުރައްވާނެތެވެ. އަދި އެ إِلٰهُ ގެ ޚަލްޤުތަކުން ވެސް
އެބައިމީހުންނަށް ލަޢުނަތްދޭނެތެވެ.[22]

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُواْ وَأَصۡلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيۡهِمۡ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ١٦٠

﴿160﴾ ނަމަވެސް، ބާރަށްވެރިއަ މީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު، ތިމަން اللهُ ގެ
ހަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވެ، އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ރަނގަޅުކޮށް އިޞްލާޙުކޮށް،
مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ސިފަފުޅުތަކާއި އެ ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަމުގެ ތެދުކަމާ ގުޅޭގޮތުން
އެބައިމީހުން ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރި ކަންތައްތައް ފާޅުކޮށް ބަޔާންކޮށްދި ނަމަ،
ފަހެ، އެ ފަދަ މީހުންނަކީ، ތިމަން إِلٰهُ އެބައިމީހުންގެ ތައުބާ ގަބޫލުކުރައްވައި
އެބައިމީހުންގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނޭ މީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން إِلٰهީ،
އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ތައުބާވާ މީހުންގެ ތައުބާ ގަބޫލުކުރައްވާ، އެބައިމީހުންގެ ކުރަ
ދިނުމުގައިން ކުރެއްސެވާ، ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهއެވެ.[23]

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمۡ كُفَّارٌ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَيۡهِمۡ لَعۡنَةُ ٱللَّهِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ
وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ ١٦١

22- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
23- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴾161﴿ ހަމަކަށަވަރުން، އީމާންވުމަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހަދައި ކާފިރުވެ، ހައްގު
ފޮރުވައި ސިއްރުކޮށް، ކާފިރުންކަމުގައިވާ ޙާލު މަރުވި މީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ
މައްޗަށް، الله ﷻ ގެ ލަޢުނަތާއި، އެ އިލާހުގެ މަލާއިކަތުންގެ ލަޢުނަތާ އަދި އެންމެހައި
މީސްތަކުންގެ ލަޢުނަތް ހުރި މީހުންނެވެ. ވީމާ، އެބައިމީހުންނަކީ، الله ﷻ ގެ ރަހުމަތުން
ބޭރުކުރެއްވި ދުރުކުރެއްވިފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެ އިލާހުގެ ރަހުމަތުން އެބައިމީހުން
ބޭރުކުރައްވައި ދުރުކުރެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގެން މަލާއިކަތުން ދުޢާކުރައްވާނެތެވެ.
އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުން ވެސް އެބައިމީހުންނަށް ލަޢުނަތްލެއްވުމަށް އެދި
ދުޢާކުރާނެތެވެ.[24]

خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابُ وَلَا هُمۡ يُنظَرُونَ ١٦٢

﴾162﴿ ބަޔާންވެދިޔަ ލަޢުނަ ކާފިރުންނަކީ، الله ﷻ ގެ ރަހުމަތުން ބޭރުކުރެއްވި،
ދުރުކުރެއްވި، އަބަދުގެ އަބަދަށް ލަޢުނަތް ލިބިގެންވާ ޙާލު، ނަރަކައިގައި ދެމިތިބޭނޭ
މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން، އެ ޢަޛާބު ކިތަންމެ ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކަށް ވިޔަސް
ލުއިކޮށްނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކާ ގުޅޭ ޢުޛުރުދަންނަވަން ޖާގައި،
ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެބައިމީހުންނަކަށް ލުއިވެސް ފުރުސަތެއް ނުދެއްވޭނެއެވެ.[25]

وَإِلَٰهُكُمۡ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ١٦٣

﴾163﴿ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ އިލާހަކީ އެއްކައުވަންތަ الله ﷻ އެވެ.
އެހެންކަމުން، އެ އިލާހުގެ ޒާތުފުޅުގައި، ނަންފުޅުތަކާއި، ސިފަފުޅުތަކާ އަދި، އެ އިލާހު ކުރައްވާ
ހުރިހައި ކަމެއްގައި، އެ އިލާހު އެއްކައުވަންތައެވެ.

24- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
25- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، الله ﷻ ގެ އިސްކަމުވަންތަ إِلٰهُ ކަމުގައި ވުމާ އެކު، الله ﷻ މެނުވީ އަޅުކަންކުރުން ހައްޤުވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް إِلٰهަކު ނުވެއެވެ. ވީމާ، ހަޤީޤަތުން ކުރާ ހުރިހާ އަޅުކަމެއް ޚާލިޞްކުރުން ވާޖިބުވެގެންވަނީ، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށެވެ. الله ﷻ ގެ، އެ إِلٰهަށް [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] إِلٰهެވެ. އަދި [illegible] [illegible] [illegible] އެ إِلٰهަށް [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] إِلٰهެވެ.[26]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބު:

މި އާޔަތާއި، سُورَةُ الْإِخْلَاص ބާވައިލެއްވުން ސަބަބަކީ ދެ ގޮތަކުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް ގޮސް ދަންނަވިއެވެ. ”އޭ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ އެވެ! ތިބާގެ رَبُّ ގެ ނަސަބު [illegible] ވިދާޅުވެދެއްވަބަލާށެވެ!“ އެ [illegible] [illegible] [illegible]، މި އާޔަތާއި سُورَةُ الْإِخْلَاص ބާވައިލެއްވުން ކަމުގައި، އެ [illegible] الله ﷻ [illegible] ابنُ عَبَّاس ރިވާކުރައްވައެވެ.[27] އަދި މުޝްރިކުން އެ ސުވާލުކުރިއިރު، އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަމުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، [illegible] އަޅުކަންކުރުމަށް [illegible] ކަމުގައި، الله ﷻ ގެ އިސްކަމުވަންތަ إِلٰهُ ކަމުގައި، އަޅުކަންކުރުން ހައްޤުވެގެންވާ އެހެން إِلٰهަކު، الله ﷻ މެނުވީ ނުވާކަން މި އާޔަތުގައި، الله ﷻ ބަޔާންކުރައްވައެވެ.[28]

26- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
27- مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَل
28- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

إِنَّ فِي خَلۡقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱلۡفُلۡكِ ٱلَّتِي تَجۡرِي
فِي ٱلۡبَحۡرِ بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن مَّآءٖ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ
بَعۡدَ مَوۡتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٖ وَتَصۡرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ وَٱلسَّحَابِ ٱلۡمُسَخَّرِ بَيۡنَ
ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٖ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ١٦٤

164 ހަމަކަށަވަރުން، އުޑުތައް ހައްދަވައި އުފުއްދަވައި، އެ ތަންތަން ތަނަވަސްކުރެއްވީ، الله ﷻ އެވެ. އަދި ބިމާއި އެ ބިމުގައިވާ ފަރުބަދަތައް ހެއްދެވީ، الله ﷻ އެވެ. އަދި އެ ބިމުގައި އުސް ތަންތަނާއި ހަމަ ތަންތަނާއި އަޑިގުޅަންތައް ލެއްވީ، الله ﷻ އެވެ. އަދި ކޯރުތަކާއި ކަނޑުތައް ލެއްވީ، الله ﷻ އެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތާއި ދުވާލުގެ ވަގުތު ކުރުވެ ދިގުވެ، އަނދިރިކަމަށް ފަހު އަލިކަން، އަލިކަމަށް ފަހު އަނދިރިކަން އަންނަ ގޮތަށް، ދުވާ ތަކުރާރުކުރައްވަނީ، الله ﷻ އެވެ.

އަދި މިސްތަކުންނަން ބޭނުންވާ ކާބޯތަކެއްޗާއި، އުނދޫރާއި، ވިޔާފާރި މުދަލާ އަދި އެބައިމީހުންނަން މަންފާކުރަނިވި އެ ނޫން އެހެނިހެން ތަކެއްޗާއިގެން ކަނޑުގައި ދުވާ އުޅަނދުތައް ދުވަނީ، އެ إِلٰهُ ގެ މިންވަރުފުޅުގެ ދަށުންނެވެ. އަދި ވާރޭ ނުވެހުމުގެ ސަބަބުން، ބިން ހަރަކާތްވެ ވިނަމަކާއި ގަސްތައް ދަރުވެ ހިލަފުއި ވަނިކޮން، އުޑުގެ ވިޔާމަކުން ފޮއްސަވާ ވާރޭގެ ސަބަބުން، ބިންގަނޑު ދިރި، ގަސްތައް ހަރައި ދަނޑުތަކަން ހިރި، ސޫފިކީ ފުރިހަމަވެގެން ދަނޑުތަކަން ބިން ބަރަކާތްތެރިވެއްޖެނީ، الله ﷻ އެވެ. އަދި މަލާއި ބަވަތްބަވަތުގެ ޖަނަވާރުތަކާއި، ފަނިފިލާސަރާއި، އެ ނޫން ވެސް، އެންމެހައި ދިރޭ މަޚުލޫޤު ބިމުގެ ކަންކޮޅުތަކުގައި އެ މަޚުލޫޤު ފެއްވައި ފަތުރުއްވަނީ، އެ إِلٰهُ އެވެ.

އަދި ހަލްޤުވެގެންވާނަން ދެއްވާ ނިޢުމަތްތަކުގެ ޝުކުރަށް، އެކިވަރަކުން އެކިދިމަދިމާއިން
ވައިޖެހޭގޮތް ގުދުރަތުހުރިކަމުވެސް، އެ އިލާހެވެ. އަދި އުޑާއި ބިމާ ދެމެދު އެގޮތްމެގޮތަށް
ހިނގަނިވި ގޮތުގައި ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ ވިލާތަކަށް ޙަރަކާތްދެނީ އެ އިލާހެވެ.
ހުރި، މި ހުރިހާ ކަމެއްގައިވޭ، الله ﷻ ގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އެ އިލާހު ދެއްވާ ކިތަންމެ
ނިޢުމަތްތަކުގެ މައްޗަށް ދަލީލުތަކާ ހެކިތައް ވެއެވެ. އަދި މިއިން ކޮންމެ ކަމެއްގައިވޭ،
الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުތަކާ ބުރުހާނުތަކައި ހެކިތައް ވެސް ވާއެވެ،
މި ކަންކަން ހިނގާ ގޮތް ވިސްނައިލާފާހަގަކުރާނެން، އެ އިލާހު ޢަމަލު ބޭނުން
ގެންދަވަނިވާ ޤުދުރަތި ބަރަކަތް، الله ﷻ ތަޤްދީރުކުރާ ގޮތަށް، އެ އިލާހުގެ ނަޒަރާތަކަން
ޙަޤީޤަތަކީ ސަބަބު ދަލީލުތަކާ ޙަޤީޤަތް ތަކެކެވެ. އެއީ، ހަލާކުވުން ކުރާ ހުރިހާ
އަޅުކަމް ކުރެވޭ ބާތިލްތަކެއްވެ ކޮނެއް، ހަމައެކަނި އެ އިލާހެން ތަބާވާ ތަކެވެ.[29]

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟
أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ۗ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا
وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾

﴿165﴾ އަދި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން، الله ﷻ ބޭނުންކުރުމާއި އެކިތަކެއްގައި ތަރުޖަމާކުރަށް،
ބުރާދު ދެފަދަ ވިސްނުންތަކަކާ ހަމަހަމަޖެހުނަދީ ވެސް، الله ﷻ ޚިލާފަށް ބުދުތަކާއި
އެ ނޫން ވެސް އެކިއެކި މަހުލޫޤުންނަކީ އަޅުކަންކުރާ، އެ ޚަލްޤުތަކާއި ތަކެއްޗަށް،
الله ﷻ އާއެކުވަރު ހިތްވަރުތަކާއި ތަކެތި ކަހުގައި ބަލަދި، އެ ގޮތް ހެޔޮކުރާ، އެއީ
الله ﷻ އަށްވާ ބަރަކާތް ކަހުގައި ބުނު ސަލާމަތްކުރާ ގިނަ ބަޔަކު ދިނުމެކުގެ
ތަރާހުގައި ވެއެވެ.

29- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ﷲ ﷻ ޙިކުމަތައި އެގެނިގެން ޙަރާމްތަކަށް އަޑުއަހަންނާ މިހުން، އެބައިމީހުން އެ އަޑުއަހަންނާ ޙަރާމްތަކަށް ވާރުތަ ހަމައި ކާފަރުންނަށް ޙާއްޞަކުރަނީ، ﷲ ﷻ ދެކެ އެބައިމީހުން ޙާއްޞާ ހަދައިން ގެއްލޭ. ނަމަވެސް، ކާފިރުންގެ ބާރާ އިރާދަތަކެއް ދެކެ އެބައިމީހުން ޙާއްޞާ ވަރަކް ވުރެން، ﷲ ﷻ ދެކެ މުއުމިނުން ޙާއްޞާވެފައް މާ ބޮޑެވެ. އެހެން، މުއުމިނުން، ﷲ ﷻ ދެކެ ވާޖިބު، އެބައިމީހުން ހާމަކުރަނީ، ހަމައެކަނި އެ إِلٰهއަށެވެ. އެއާ ހިލާފަށް، މުޝްރިކުންގެ އިރާދަތަކަށް ދެކެ އެބައިމީހުންވާ ޙާއްޞަގައި އަޑުއަހަންނާ ހުރިހައި ޙަރާމްއް ހިމަނައެވެ. ތަރަހަރާވެ! ﷲ ﷻ ޙިކުމަތައި އެހެން އެއްވެސް ޙަރާމްތަކަށް އަޑުއަހަންނާ ބައެއްޗެވެގެންއް ނުވެއެވެ.

އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި، ﷲ ﷻއާއި އެހެނިހެން ޙަރާމްތައް ބައިވެރިކުރު ސިފަކުރުން، އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެ މިހުންނަން، އާޚިރަތް ދުވަހުން ރިޔާސަ ބަދަލުއި ޖެހެން ދަރިވި ބާޒާ އެބައިމީހުންނަން ޙާއްޞަ ހިނދު، ހުރިހައި ވެރިކަމަކާއި ބާރާއް މިލްކުވެގެންވޭ، ހަމައެކަނި، ﷲ ﷻއަށް ކަމާ އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻއީ ގަދަފަދަވެގެންވާ ބާރުބެގެ ވެރި إِلٰهُ ކަން، އެބައިމީހުންނަށް އެނގި ތަޤުއްވާކުރާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުން އިރު، މުޝްރިކުންނަށް އެ ކަންކަން ތަޤުރީރުކުރުން ނަމަ، އެ إِلٰهއާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ބައިވެރިކުރު ސިފަކުރުއް އެބައިމީހުންއް ނުޖެހިހެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އާޚިރަތް ދުވަހުން، މުޝްރިކުންނަން ބާޒާދެއްވާ ވަރަކަ އަނިޔާތަކާ ބަސްތުރުތަކުގައި ވެސް މުޖެން ވެސް ބައެއް ޙާލަވެ.

އަދި އެ ދުވަހުން އެބައިމީހުންނަށް އަޒާބުދެއްވާނޭ ކަން، ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އިރު
އެބައިމީހުންނަށް ޔަޤީންކުރެވުނު ނަމަ، الله ﷻ ޙަވާލުގައި އެހެން އެއްވެސް ޤާބިލުކަން
އެބައިމީހުން ހަރުކަށިކަން ނުކުރިހެވެ.[30]

إِذۡ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُواْ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُواْ وَرَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ وَتَقَطَّعَتۡ بِهِمُ ٱلۡأَسۡبَابُ ١٦٦

﴿166﴾ ދަންނާށެވެ! ތަބާވެވުނުމީހުން ތިބި ގަދަފަދަ ބަޔަކު، އާޚިރަތް ދުވަހުން އެބައިމީހުންގެ ހަމަ ޢަޛާބު ފެނުނު ހިނދު، الله ﷻ އަށް ޝިރުކުކުރުމުގައި، މުޝްރިކުން އެ ބަޔަކާ ތަބާވެ އުޅުނު އިސްވެރިން، އެބައިމީހުންނާ ތަބާވެ އުޅުނު އެންމެހައި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގަންނާނެތެވެ. އަދި އެ ގަދަ އިސްވެރިން ބުނާނެތެވެ. الله ﷻ އަށް ޝިރުކުކުރުމުގައި، އަހުރެމެންނާ ތަބާވެ އުޅުނު މީހުންނަކީ އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް ގުޅުމެއްނެތެވެ. އަދި އާޚިރަތް ދުވަހުގެ ޢަޛާބު، އެ ދެބައި މީހުންނަށް ފެނުނު ހިނދު، ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އިރު، الله ﷻ އަށް ޝިރުކުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުކުރުވުމަކާ ހިފާފައި އުޅުނުގައި، އެ ދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ހުރި އެންމެހައި ގުޅުންތައް ފުރިން ކަނޑިގެންދާނެތެވެ. އަދި އެ ދުވަހުގެ ބަލާތަކުން މިނިވަންވުމުގެ ހުރިހައި ސަބަބަކާއި ވަސީލަތެއް ވެސް، އެ ދެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ކަނޑިގެން ހިނގައިދާނެތެވެ.[31]

وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُواْ لَوۡ أَنَّ لَنَا كَرَّةٗ فَنَتَبَرَّأَ مِنۡهُمۡ كَمَا تَبَرَّءُواْ مِنَّاۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعۡمَٰلَهُمۡ حَسَرَٰتٍ عَلَيۡهِمۡۖ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ١٦٧

30- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
31- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿167﴾ އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އިރު، އެބައިމީހުންގެ ވެރިންނާއި ބޮޑުންނާ ތަބާވާ،
اللهُ ﷻ އާ އެހެނިހެން ޝަރީކުން ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކުކުރި އުޅުނު މުޝްރިކުން ޤިޔާމަތް
ދުވަހުން ބުނާނެތެވެ. "ދުނިޔެއަށް އަނބުރާދިއުމުގެ ފުރުޞަތެއް ތިމަންމެންނަށް
ލިބޭނޭ ނަމަ، ތިމަންމެން ތަބާވި އުޅުނު ބޮޑުންނާއި ވެރިން މިއަދު ތިމަންމެންގެ
ކިބައިން ބަރީއަވެގަތް ކަން އިޢުލާނުކުރި ފަދައިން، ތިމަންމެންވެސް އެބައިމީހުންގެ
ކިބައިން ބަރީއަވެގަންނަ ކަން އިޢުލާނުކުރާނަމެވެ." އަދި މުޝްރިކުންނަށް ދެއްވާ
ގަދަފަދަ އަޒާބު، ނިދާމަތް ދުވަހުން އެބައިމީހުންނަށް، اللهُ ﷻ ދައްކަވާ ފަދައިން،
ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުން ކުރަ ބާޠިލު ޢަމަލުތަކަކީ، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރި
އިންތިހާ ދަރަޖައިގެ ހިތާމަތަކެއް ކަމުގައި، ހަމަ އެ ދުވަހު އެބައިމީހުންނަށް
ދައްކަވާނެތެވެ. އަދި ޖަހަންނަމުގައި ވެސް ނަރަކައިން ނުކުންނާނޭ ބައަކު ކަމުގައި
އެބައިމީހުން ނުވެތެވެ.[32]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُواْ مِمَّا فِي ٱلۡأَرۡضِ حَلَٰلٗا طَيِّبٗا وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٌ ١٦٨

﴿168﴾ އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޙަލާލު، اللهُ ﷻ ބިމުގައި
ހައްދަވައިދެއްވާ ޖަނަވާރުތަކާއި، ގަސްގަހާގެހިއާއި، ތަކެތިފަދަތަކުގެ ތެރެއިން ޙަލާލު
ރަނގަޅު ތަކެތި، ތިޔަބައިމީހުން ބަލާބަލާ ރަނގަޅު ގޮތެއްގައި ކާށި، އެ ތަކެތި
ތިޔަބައިމީހުން ކައިބޮއިގަންނާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޙަލާލު،
ބަލާބަލާ ތަކެތި ކަމުގައި، އެ إِلٰهُ ހެއްދެވި ތަކެއްޗަކީ، އެ ތަކެތިގައި އެއްވެސް ގެއްލުމެއް
އަދި ނަޖިސްކަމެއް ވިޔަސް ނެތް ފައިދާހުރި ރަނގަޅު ޚާލިޞު ތަކެއްޗެވެ.

32- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَة الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޝައިޠާނާގެ ވަސްވާސްތަކަށް ހެއްލި، ތިޔަބައިމީހުން ނުކާ
ޢަމަލުތަކާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ކެއުން ބުއިމުގައި، އެ ނޫން ކަންކަމުން ބޭނުންކުރާ
ތަކެތީގެ ތެރޭގައި ހުރި ހަރާމް ބައެއް ތަކެތި އަމިއްލައަށް ހަލާލުކޮށް، އަދި
އެ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި ހުރި ހަލާލު ބައެއް ތަކެތި އަމިއްލައަށް ހަރާމްކޮށް، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް
ދޮގު ނިސްބަތްކޮށްނުދޭށެވެ! އަދި ޝައިޠާނާ ދައްކާ މަގުން ހިނގައި، ބިދުޢަތްތަކާއި
ޝިރުކުގެ ޢަމަލުތަކަށް އަރައިގަތުން، ޝައިޠާނާގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން
ތަބާނުވާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އެ ޝައިޠާނާއަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޢަދާވާތް ހުރި،
ފާޅުވެ ބަޔާންވެގެންވާ ދުޝްމިނެކެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، އެއްވެސް
ބުއްދިވެރިއަކު، ތިމާއަށް ގެއްލުންދީ ތިޔާ މަސައްކަތްކުރާ ދުޝްމިނާ ކައިރިއަށް މަސައްކަތްކުރާ
ބަޔަކަށް ތަބާވާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ.[33]

إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

﴿169﴾ ހަމަކަށަވަރުން، ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރަނީ، ނުބައި
ކަންތައްތަކާއި، ހުތުރުކަން ބޮޑު ފާޙިޝް ޢަމަލުތަކާއި، ކުށްތަކަށް އަރައިގަތުމަށެވެ.
އަދި ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ހަލާލުކުރައްވައިފައި ނުވާ ތަކެއްޗެއް، އެ إِلٰهُ ހަލާލުކުރެއްވި ތަކެތި
ކަމުގައި ބުނެ، ތަޙްރީމުކުރުމަށް ވެސް ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއެވެ.
އަދި ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ނަންފުޅުތަކުން އެ إِلٰهُ ހަލާލުކުރެއްވި ޝަރީޢަތުގައި، އެ إِلٰهُ
ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައިވާ ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުން ބަޔާންކުރަމުންނެވެ. އަދި އެ إِلٰهُ
ހަލާލުކުރެއްވި ޝަރީޢަތުގައި، އެ إِلٰهُ ބަޔާންކޮށްދެއްވައިފައިވާ ތަކެތި ތިޔަބައިމީހުން
ބަޔާންކުރަމުންނެވެ.

33- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެއީ، އެ ކަންކަން ހުއްދަކުރުމާ އެއްވެސް ޝަރުޢީ ދަލީލެއް، އިލްމެއް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިފައި ނެތި މިބުނަނީއެވެ.[34]

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُواْ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ بَلۡ نَتَّبِعُ مَآ أَلۡفَيۡنَا عَلَيۡهِ ءَابَآءَنَآۚ أَوَلَوۡ كَانَ ءَابَآؤُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ شَيۡـٔٗا وَلَا يَهۡتَدُونَ ١٧٠

﴾170﴿ އަދި الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތަށް ތަބާވާށޭ އަންގަވައިފިނަމަ އެންގެވުންތަކަށް ތަބާވޭ، އެ ޙުކުމްތަކާއި އެންގެވުންތަކުން ހިފަހައްޓާ ލިބިގަން، އެ އެންގެވުންތަކުގެ އަލީގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިނގާށެވެ! މި ފަދައިން، މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންގެ ގޮތުގައި، ތަޤުލީދީ އިހުމާލުތެރި މުއުމިނުން ބުނެފި ނަމަ، މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންގެ ގޮތަށް، މުއުމިނުންގެ ނަސޭހަތް ޤަބޫލުނުކުރާ އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން އުޅުނުގޮތަށް ޝިރުކުކުރުންމަތީ ދެމިތިބީމެވެ.

އަދި ދީނާގުޅިކަން ހުށަހެޅުމާ ބާރު، އެ ފަދަ މުޝްރިކުން މުއުމިނުންނަށް ބުނެއެވެ. “އަހުރެމެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނަކަށް ތަބާއެއްނުވާނަމެވެ. އަދި ހާދެއްޔާ! އަހުރެމެން ތަބާވާނީ، އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެ ގޮތުގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް އަހުރެމެންނަށް ފެނުނު ގޮތަށެވެ. އަހުރެމެން ޤަބޫލުކުރާނީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންގެ އަޤީދާއެވެ. އަހުރެމެން ތަޤުލީދުކުރާނީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށެވެ.” މި ފަދައިން ބުން، މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުން އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންނާ އެ ތަބާވާނީ، މަގުފުރެދުމުން ދުރުވެވޭ ފަދަ ބުއްދިއެއް ލިބިފައިނުވާ ބަޔަކުކަމުގައި އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ވިޔަސްހެއްޔެވެ؟

34- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَة الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅުން އަރިސްކުރައްވާ ތެދު މަގު އެނގޭ ބަޔަކު ކަމުގައި އެ ކާބަފައިން
ނުވިއަސްހެއްޔެވެ؟[35]

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ كَمَثَلِ ٱلَّذِي يَنۡعِقُ بِمَا لَا يَسۡمَعُ إِلَّا دُعَآءٗ وَنِدَآءٗۚ صُمُّۢ بُكۡمٌ
عُمۡيٞ فَهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿١٧١﴾

﴿171﴾ އަދި އީމާންކަމާއި ތެދުމަގަށް ގޮވާލާމީހާއި އޭނާގެ ގޮވުމަށް އިންކާރުކުރާ
ކާފިރުވާ މީހުންގެ މިސާލަކީ، ގެރި ބަކަރި ޖަމަލު ފަދަ ޖަނަވާރުތަކަށް ދުރުންނާއި
ގާތުން ގޮވައި، އެ ތަކެތި ބިރުގަންނަވަން މަސައްކަތްކުރާ ގޮތަށް، ގެރި ބަކަރި ޖަމަލު
ގެންގުޅޭ މީހާގެ މިސާލެވެ. އެހެނީ، އެ ތަކެތި ގެންގުޅޭ މީހާ، ހަރުއަޑުން
އެ ތަކެއްޗަށް ގޮވައި އެ ތަކެތި ބިރުގަންނަވަން ކަމުގައި ވިޔަސް، އޭނާ ގޮވާ އަޑު
ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް އަޑެއް އެ ތަކެއްޗަކަށް ނުއިވެއެވެ. އަދި އެ އަޑު އިވުމުން،
އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިސްނި، އެ ކަމުން އެ ތަކެއްޗަކަށް ލިބޭ އެއްވެސް ފައިދާއެއް
ނުވެއެވެ. ހަމަ އެ ފަދައިންނެވެ، ކާފިރުންނަކީ، ކަންފަތަށް އިވުން ކަމުގައި ވިޔަސް،
ޙައްޤު ބަސް އަހުމުގައި ބީރުވެފައިވާ، ވާހަކަދެއްކުމުގައި ގޮނގުވެފައިވާ ވިޔަސް، ޙައްޤު ބަސް
ބުނުމުގައި ގޮނގުވެފައިވާ، ޙައްޤު ފެނުމުގައި އަނދިރިވެ ކަނުވެފައިވާ ބަޔެކެވެ.
ފަހެ އެބައިމީހުންނަކީ، ވިސްނައި ބުއްދިވެރިކަން އޮތް ބަޔަކު ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން،
ތެދު ދީނުގެ ބައެއް ބޭނުންތެރިކަން އެބައިމީހުންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ. ވީމާ،
އެންމެހައި ހަޤީޤަތްތަކުން އެބައިމީހުން ވަނީ ދުރުވެފައެވެ.[36]

35- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

36- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُلُواْ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا رَزَقْنَـٰكُمْ وَٱشْكُرُواْ لِلَّهِ إِن كُنتُمْ
إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾

{172} އޭ الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމަށް ތެދުކުރާ މުއުމިނުން، އަ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! މިޔަން إِلٰهُ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުގެ ބަރަކާތް
ތަކެތީން ތިޔަބައިމީހުން ކައިބޯށި އުފާކުރާށެވެ! އަދި ބަރަކާތް ރިޒުޤުގެ ކާބޯތަކެތި އަމިއްލަވަރަން
ބަރަކާތްތަކުން، ބަރަކާތް ނިޢުމަތުގެ ކާބޯތަކެތި އަމިއްލަވަރަން ބަރަކާތްތަކާ ކާޔުރުން ފަރާއިން
ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނި، އިންސާނެއްގެ ނަފްސާއި އެކު، الله ﷻ އަށް
އަޅުކަންކުރާ ބައިކު ކަމުގައި ވެސް ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އަ إِلٰهُ ދެއްވައިފައިވާ
ޖަނަތުން ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރު، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުން، ދުލުންނާއި،
ގަނޑުވަރުކަން، އަ إِلٰهُއަށް ތިޔަބައިމީހުން ޝުކުރުއަދާކުރާށެވެ![37]

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ
ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾

{173} ހަމައެކަނިވެސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ހަރާމްކުރެއްވީ
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގެއްލުންދޭ ތަކެތްޗެވެ. އެއީ، މަރު ތަކެތްޗާއި، ލޭއާއި، ޢޫރުމަހާއި،
الله ﷻ ގެ ނަންފުޅުގައި ނޫން އެހެން ފަރާތެއްގެ ނަންގަނެ ކަތިލާ ބާވަތް އެއްޗެހެވެ.
ނަމަވެސް، ދަތިކަމުގެ ހާލަތްތަކުގައި ބަލާއިރު، الله ﷻ ހަރާމްކުރެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން
އެއްޗެއް ކެއުމަކީ ނުވަތަ ބޭނުންކުރުމަކީ ދަތިކަމުގެ ހާލަތްތަކެއްގައި، ހަމައެކަނި
އެ މީހެއްގެ ދަތިކަން ފިލުވާލެވޭވަރަކަށް ކާއިރު ކުށެއް ނޫން، الله ﷻ މާފުކުރައްވާނެ
ކަލާނގެ އެވެ. އެއީ، އަ إِلٰهُ ގެ ރަޙްމަތްތެރިކަމެވެ.

ވީމާ، ނުޙައްޤުވެރި ކަމެއް އަދި ހައްދުފަހަނަޅައި ދިއުމެއް ވެސް ނެތި،
އެ إِلٰهُ ހަރާމްކުރެއްވި އެއްޗަކުން މީހާގެ ފުރާނަ ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި މިންވަރަށް އެކަށީގެން
ބޭނުންކުރުމަކީ، އެ ބޭނުންކުރާ މީހާ ފާފަވެރިވާނެ ކަމެއްނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާ، އޯގާތެރިވެވޮޑިގެންވާ
ނުހަނު އޯގާވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهُ އެވެ.[38]

ދަންނާށެވެ! ނަޞާރާވެރީގެ ތަރުޖަމާއިން ވިޔަސް، ޝަރުޢީ އުޞޫލުތަކާ އެއްގޮތްވާ
ގޮތުގެ މަތިން ކަލާމް ކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް އެއްކޮށް ހިމެނޭ ބަސް ތަރުޖަމާގެ ތަފްސީރުކުރެވެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكۡتُمُونَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَيَشۡتَرُونَ بِهِۦ ثَمَنٗا قَلِيلًا أُوْلَٰٓئِكَ مَا يَأۡكُلُونَ فِي بُطُونِهِمۡ إِلَّا ٱلنَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

﴿174﴾ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތާއި އިންޖީލުގައި، އެ إِلٰهُ
ބަޔާންކުރެއްވިފައިވާ ހައްޤު ވަހީތަކާއި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ސިފަފުޅުތައް ސިއްރުކޮށް
ވަންހަނާކޮށް، އެ ފޮތްތަކުގައިވާ އާޔަތްތަކަށް ކުޑަ އަގަކަށް ވިއްކާ ނުވަތަ ގަނޑަ
ހަރާމުންނާއި، ނަފްސާނިއްޔަތާއި، އެ ނާރު ވެސް އެ ގޮތަށް ކާންވީ ބަނޑަށް، އަލިފާން ނޫން
އެހެން އެއްޗަކުން އެބައިމީހުންގެ ބަނޑު ފުރާ ބައެއް ނުފުރޭނެއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން،
ކަލާނގެ ބަސްފުޅެއް ނޫން އެމީހުން ބަސްފުޅެއް، اللهُ ﷻ އެ ގޮތަ މީހުންނަކަށް
ވާހަކަ ނުދައްކަވާނެތެވެ. އަދި ކުށްތަކާއި ކާފިރުކަމުގެ ނަޖިހުން، اللهُ ﷻ
އެބައިމީހުން ޠާހިރު ނުކުރައްވާނެތެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަފަދަ ވޭންދެނިވި
ޢަޛާބެވެ.

38- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނާށެވެ! ފަނާވެދަނިވި ދުނިޔާގެ ވެރިކަމާއި، ޖާހާއި، މުދަލުގެ ބޭނުމުގައި
އެ ފަދަ ބަދަލުކުރާ ކޮންމެ މިނަކުން، ކައި ބަނޑަށް އެ ނަރަކައިގެ އަލިފާން ފިޔަވައި
އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުކައެވެ. އެ ކަމުގެ ސަބަބުން، ނަރަކައަށް ވަންނާން
އެބައިމީހުންނަށް ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެ ދުވަހުގައި އަލްލާހު ނުން އެމީހުން ކައި،
އެބައިމީހުންގެ ބަސްތަކަށް ނާޔާނެއެވެ.[39]

أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشۡتَرَوُاْ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلۡهُدَىٰ وَٱلۡعَذَابَ بِٱلۡمَغۡفِرَةِۚ فَمَآ أَصۡبَرَهُمۡ
عَلَى ٱلنَّارِ ١٧٥

{175} މިސިފަތިރަ ހާދަރުގައި ބާރުންވެރިޔަ ޔަހޫދީން، ތޯރާތުގެ ދަރުސްކިޔަވާދިނި
ބައެއް އިލްމު ފޮރުވައި ވަންހަނާކޮށް މީހުންނަށް، ހިދާޔަތުގެ ބަދަލުގައި މަގުފުރެދުން
ގަން، ކުފުރުވެރިކަން އީމާންތެރިކަމާ މިންނުވާ. ފާފަފުއްސެވުމުގެ ބަދަލުގައި
ނަރަކަވަންތަ ފިޔަވަޅުގެ އަދަބުވެރިކަން، الله ﷻ ގެ އަޒާބު ގަން، ނަރަކައިގެ އަޒާބަށް
ކުރަންޖެހިގެން މީހުންނެވެ. ފަހެ، ޖަހަންނަމުގެ އަލިފާނާއި އެ މީހުންގެ އަޒާބުގައި
ދެމިހުރުމަށް އެބައިމީހުންނަށް ކަމުދުނީވި ފަދަ ކިހިނެއްތޯ! ކަމެއްނުކުރޭ
ހާދަ ފަދަ ކަމެއްތަކާ ހެއްވުމުން ދެއްވައިފާނެ ބަލާބަލަން އެއްވެސް
ކެތްކުރާ މީހުން އެބައިމީހުން އެބަ ކަނޑައެޅުވޭ. މިލާ، ނަރަކަ ފިޔަވައި އެހެން ތަނެއް
އެބައިމީހުންނަށް ބައްޔެވެގެން ވާނެއެވެ! އަދި الله ﷻ ދެއްވައިފާނެ ބަލާބަލަން
އެއްވެސް ޖެހިލުމެއްނެތި، ބައްޔެއްޖެހުމެއް ވަންހަނާކުރުމަށް އެބައިމީހުންނަށް
ކުރަންކަމާ ގުޅޭ އަޖައިބެއް ފަދަ ނުވާނެއެވެ!

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުން އެނގެނީ ޖަހުލުވެރި ބަޔެއް ޔަހޫދީކުރުވައި ވަންހަނާކުރާ މީހުންނަށް ނަރަކައިގައި ހުރި ނިކަމެތިކަމާއި ޢަޛާބުގެ ޚަބަރުދީފައެވެ.[40]

ދަންނާށެވެ! އިސްވެދިޔަ ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ޔަހޫދީންގެ ބައެއް ޢިލްމުވެރިންނާއި އަޙްބާރުންގެ ތެރޭގައި ތިބި ބައެއް އިސްވެރިންނާ ބެހޭ ގޮތުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެއީ، مُحَمَّد ﷺ ރަސޫލުކަމުގައި ފޮނުއްވުން ވާހަކައާއި އެ ރަސޫލާގެ ސިފަފުޅުތައް، الله ﷻ ތައުރާތުގައި ބަޔާންކުރައްވައި ފާޅުކުރައްވައިފައި ވުމާ އެކު ވެސް، އެބައިމީހުން އެ ކަންތައްތައް ވަންހަނާކޮށް، ސިއްރުކޮށް، އެ ކަމުގެ މައްޗަށް އަދި ހިތައި އުޅުން ކަމުގައި ވެއެވެ. އެ ކަން ހިނގި ގޮތަކީ، އަޙްބާރުންގެ ބޮޑުންގެ ތެރެއިން، كَعْبُ بْنُ الْأَشْرَف އާއި، مَالِكُ بْنُ الصَّيْف އާއި، حُيَيُّ بْنُ أَخْطَب ފަދަ ބޮޑުންނާ ތަބާވެ، އެބައިމީހުންގެ ބަސްއަހަރައި އުޅޭ ޔަހޫދީންގެ އާންމު މީހުންގެ ރައްޔިތުން، އެ ބޮޑުންގެ މީހުން ހަދިޔާތަކާއި ޚިދުމަތް ލިބިގަން، އެ ފަދަ ބަރަކާތް މަޤާމީ ބޮޑުކަން އުޅުމެވެ. އެ ކަންތައްތައް އެ ގޮތަށް ހިނގަމުން ދަނިކޮށް، مُحَمَّد ﷺ ރަސޫލުކަމުގައިގެން ފޮނުއްވުމުން، އެ ރަސޫލާއާއި އެ ރަސޫލާ ގެނުވި ޝަރީޢަތުގެ ތެދުކަން މީސްތަކުންނަށް އެނގިއްޖެ ނަމަ، އެބައިމީހުންނަށް ލިބެމުންދިޔަ ހަދިޔާތައް ލިބުން ހުއްޓިދާނެކަމާ ބިރުގަން، ޔަޤީނީ ރަސޫލާއާއި، އެ ރަސޫލާއަކަށް ދެއްވުނު ޝަރީޢަތާ ބަދަލު ގެނުން ތައުރާތުގައި އަސްލުވާ ވާހަކަތަކުން މީސްތަކުންނަށް ކިޔައިދިނީ، އެ ވާހަކަތައް ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރިއެވެ. ދޮގާއި، އެބައިމީހުން އެ ކުރި ކަންތައްތައް ބެހޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[41]

40- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

41- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَالتَّفْسِيرُ الْكَبِيرُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لِلْإِمَامِ فَخر الدّين الرَّازِي

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ نَزَّلَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخۡتَلَفُواْ فِي ٱلۡكِتَٰبِ لَفِي
شِقَاقِۭ بَعِيدٖ ﴿١٧٦﴾

(176) [illegible][42]

لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ
بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ وَءَاتَى ٱلۡمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ ذَوِي
ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱبۡنَ ٱلسَّبِيلِ وَٱلسَّآئِلِينَ وَفِي ٱلرِّقَابِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلۡمُوفُونَ بِعَهۡدِهِمۡ إِذَا عَٰهَدُواْۖ وَٱلصَّٰبِرِينَ فِي ٱلۡبَأۡسَآءِ
وَٱلضَّرَّآءِ وَحِينَ ٱلۡبَأۡسِۗ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ صَدَقُواْۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

42- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿177﴾ ހެޔޮކަމަކީ، ހަމައެކަނި އިރުމަތީ ފަރާތަށާއި ހުޅަނގު ފަރާތަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ
މޫނުތައް ކުރިމަތިލުމެއް ނޫނެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ ޝަރީޢަތުގައި އަންގަވައި،
އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރައްވައިފައިވާ ގޮތުގެމަތީން ދެނުވީ، އިރުމަތީ ފަރާތަށް ނުވަތަ
ހުޅަނގު ފަރާތަށް ކުރިމަތިލާފައިގެން މިބަ ނަމާދުކުރުމަކީ، އެ إِلٰهُގެ ބަސްއަހަމުގައި
ޤަބޫލުކުރައްވާނޭ ހެޔޮ ޢަމަލެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ހެޔޮ ކަމެއްކަމުގެ ވަނީ،
الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤިޔާމަތް، އާޚިރަތްދުވަސް ބަޢުޘުވުމާ
إِلٰهަކީ، ހަމައެކަނި الله ﷻ ކަމަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهަށް އެއްވެސް ބައިވެރިއަކު
ނުވާކަމުގައި ތަޞްދީޤުކުރާ މީހާގެ ހެޔޮކަމެވެ. އަދި އެ إِلٰهަށް އީމާންވުމާ އެކު،
މަރުވުމަށް ފަހު ދިރުއްވާ ދުވަހާ ދޮއްވާ ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި، އެއްވެސް
މަލާއިކަތުންނާއި، ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކާއި، އެންމެހައި ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަމާއި،
ނަބިއްޔުންގެ ނަބިއްޔުކަން ތަޞްދީޤުކުރާ މީހާގެ ހެޔޮކަމެވެ.

އަދި ތިމާގެ މުދަލާ ލޯބި ތިމާގެ ހިތުގައި އޮތްނަމަވެސް، އެ މުދަލަށް ބޭނުންވާ
ހުރުމާ އެކު ވެސް، މިސްކީނުންނަށާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި، ޔަތީމުންނަށާއި،
ދަތުރުވެރިޔަކަށާއި، އެދިގެން އަންނަ މީހުންނަށާއި، އަޅުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި
މީހުންނަށާއި، ދަރުމަވަންތަ ސަދަޤާތް ހުރިހާ ބޭނުންވާ މީހުންނަށާއި،
މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ހައްޤުވެރިވާ މީހުންނަށާއި، އަދި މިސްކީނުކުރާ މީހުންނަށާއި،
މި ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް، ކަންކަމުގައި ތިމާގެ މުދަލުން ހޭދަކުރާ މީހާގެ ހެޔޮކަމެވެ.
އަދި ނަމާދު ޤާއިމުކުރާ، ފަރުދު ޒަކާތްދޭ މީހާގެ ހެޔޮކަމެވެ. އަދި ޙައްޤުގައި
ކޮށްދޭ ވަޢުދު އެ ވަޢުދުގައި ފުރިހަމަ ވާ މީހުންގެ ހެޔޮކަމެވެ.

އަދި ފަގީރުކަން ބޮޑުވެ އަތްދަތިދަތިވާ ވަގުތުތަކުގައްޔާއި، ބަލިމަރު ބޮޑުވެ
އުނދަގޫތައް ކުރިމަތިވާ ވަގުތުތަކުގައްޔާއި، اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި ކުރާ ޖިހާދުތަކުގައި
ކެތްތެރިވާ އެއީ މީހުންގެ ސިފަތަކެވެ. އެހެންކަމުން، اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވުމުގައްޔާއި
ހެޔޮ ޢަމަލުކުރުމުގައި ތެދުވެރިންނެވެ، ބަޔާންވެދިޔަ ސިފަތަކުން ސިފަވެ ލިބިގެންވާ
މީހުންނެވެ. އަދި اللهُ ﷻ ގެ އުޤޫބާތުން ބިރުވެތިވެ، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި
ކަންތައްތަކަށް، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގެންވާ ތަޤުވާވެރިންނަކީ ވެސް،
ހަމަ އެ ސިފަތަކުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.[43]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِصَاصُ فِي ٱلۡقَتۡلَىۖ ٱلۡحُرُّ بِٱلۡحُرِّ وَٱلۡعَبۡدُ بِٱلۡعَبۡدِ
وَٱلۡأُنثَىٰ بِٱلۡأُنثَىٰۚ فَمَنۡ عُفِيَ لَهُۥ مِنۡ أَخِيهِ شَيۡءٞ فَٱتِّبَاعُۢ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَأَدَآءٌ إِلَيۡهِ بِإِحۡسَٰنٖۗ
ذَٰلِكَ تَخۡفِيفٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَرَحۡمَةٞۗ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٧٨﴾

﴿178﴾ އޭ اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއަށް
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ޙައްޤަކާ ނުލައި ގަސްދުގައި މީހަކު ޤަތުލުކޮށްފި
ނަމަ، އެ މީހާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞްހިފުން، اللهُ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް
ފަރުޟުކުރައްވައިފިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ޤިޞާޞްހިފުން، اللهُ ﷻ ފަރުޟުކުރައްވައިފައި
ވަނީ، ޤަތުލުކުރި މީހާއި ޤަތުލުވެވުނު މީހާ ދެ މީހުންނަށް ވެސް މިނިވަންކަމާއި،
އަޅުވެރިކަމާއި، ޖިންސުގެ ގޮތުން އެއްގޮތްވެގެންވާ ދެ މީހުން ކަމުގައި، އެ ދެ މީހުން
ވަނީ ހަމައެވެ. އެއީ، މިނިވަނެއްގެ ބަދަލުގައި މިނިވަނެކެވެ. އަޅެއްގެ ބަދަލުގައި
އަޅެކެވެ. ފިރިހެނެއްގެ ބަދަލުގައި ފިރިހެނެކެވެ.

43- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ
بِالْمَمْلَكَةِالْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަންހެނުންގެ ބަދަލުގައި އަންހެނުންނެވެ. ނަމަވެސް، ބައެއް ޤަބީލާތުގައި މީހުންގެ ގަދަން
މަތީގެ ބަދަލުގައި ދުވަހުން ފަރު، ބަދަލާ ދުވަސް މީހާ މަރުވުމުގެ ކުރިން، ބަދަލާދިން
މީހަކަށް މަޢާފުދިނުމަކީ ނަމަ ތިޔަބައި ހިފުމަށްނުދެވެ. އަދި ބައެއް ޤަބީލާތުގައި މީހަކު
މަރައިލުމަށް ފަހު، އާދާ ދެރި މީހާގެ ޢަބުދެއް ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަދަލުގައި
މަރުގެ ދިޔަ ޚިޔާރުކުރަން، މަރައިލުމުން މީހާގެ ވާރުތަވެރިއަކުގެ ފަރާތުން ނުވަތަ
ބަދަލު ވާރުތަވެރިންގެ ފަރާތުން ނުވަތަ ހުރިހައި ވާރުތަވެރިންގެ ފަރާތުން ތިހި
ޤިޞާޞްވެރިކަން ދޫކޮށް. އެ ޢަމަލު ތިހި ޤިޞާޞްވެރިއެއް ނަމަ، ބައްޔާތާ ނުލައި
މަރައިލުމުން މީހާގެ މަރުގެ ދިޔަ އަދާކުރާ ފަރާތަށް ދަރިވެރިކުރަން އުނދަގޫކަމެއް ނުވި،
ރަޙްމަތެއް ހެރީ ޢަމަލުގައި މަރުގެ ދިޔަ ބަޔާނުކުރާ މަރައިލުމުން މީހާގެ ވާރުތަވެރިން
އެދޭނެކަމެވެ.

އަދި ބައްޔާތާ ނުލައި މީހާއަށް މަރައިލި މީހާގެ ފަރާތުން މަރައިލުމުން މީހާގެ
ވާރުތަވެރިންނަށް އަދާކުރަން ޖެހޭ، އެބައިމީހުންގެ ޙައްޤުގާގެ މީހާގެ މަރުގެ ދިޔަ
އަދާކުރުމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ދަރިވެރި، ހެޔޮ ބަދަލާދެއްކުން ފަދަ ޢަމަލު
އެދުވެރިކުރުމުގެ ވެސް ނުލި، އެ ފަރާތުން އެއްބަސްވުމުގައި ޢަމަލު ހިތާމަނުވެ،
މަރުގެ ދިޔަ އަދާކުރާނޭކަމެވެ! އެއީ، މަރުގެ ދިޔަ އަދާކުރުމުގައި، މަރައިލި މީހާގެ
ފަރާތުން ދަލުކުރުމުގައި އަދި އުނިކުރުމުގައި ވިޔަސް ނުލި އިހްސާންތެރިކަމާ އެކުގައެވެ.
ބުއްދިވެރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން މައްޗަށް ޤިޞާޞް، ދިރި ނުލައްވާ ޢަމަލު، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި
ކަނޑައެޅުއްވި ކަމީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަލާމަތްވުމަށް إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ދެއްވައިފައިވާ ދީނެކަމެވެ. އަދި އެ ކަމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ
ބަހައްޓަވާ ރަޙްމަތާއި ނިޢުމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ހިމެނޭ ކަމެއް ވެސް މެއެވެ.

އުޅެނީ، ދިޔަތު ނެގުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވީ އެ ކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ބޮޑުކަމުން

ޝަރުޢުވެ. އަދި ޤަތުލުކުރި މީހާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞްހިފުމުގައި، ވަރުގެ ހަމަހަމަކަން ބެލެވެން

އެއްބަސްވުމަށް ފަހު، ޤަތުލުކުރެވުނު މީހާގެ ވާރުތަވެރިންގެ ތެރެއިން މީހަކު ދީލަތިވެރިވެ،

ޢަދުލުވެރިވެ، އޭނާގެ ގޮތުމަގާގެ މީހާ ޤަތުލުކުރިއޭ ދިޔަތު ބަލައިގަނެވިއްޖެ ނަމަ،

އެ ފަދަ މީހަކަށް ދުނިޔޭގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ

އަދަބަކީ، އެ އާޚިރަތުގައިވެސް މިއީ ޤަތުލުކުރުން އެހާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞްހިފުމެވެ.

ނަމަވެސް، އެ ފަދަ މީހެއްގެ ކިބައިން ވެސް ޤިޞާޞްހިފުމުގެ ޤަތުލުކުރި މީހާއާއި

ޤަތުލުކުރެވުނު މީހާ ދެ މީހުންނަކީ، މިނިވަންކަމާއި، އަޅުވެރިކަމާއި، ޖިންސުގެ

ގޮތުން، އެއްގޮތްވެގެންވާ ދެ މީހުން ކަމުގައި އެ ދެ މީހުން ވާންޖެހެވެ. އަދި

ބައެއް އިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި، ޙައްޤުގާ ނުލައި މުސްލިމަކު ޤަތުލުކުރި މީހެއްގެ

ކިބައިން މަރަށް މަރުހިފުމަށް، އޭނާގެ ވާރުތަވެރިން މަރުގެ ދިޔަތު ނެގުމަކީ އެއްބަސްވުމަށް

ފަހު، ޤަތުލުވި މީހާގެ ވާރުތަވެރިންގެ ތެރެއިން މީހަކު މީހާއާ ދީނާރުވެރިވ

އަދަބަކީ، އެ މީހާ ޤަތުލުކުރިއިރު ނަމަވެސް އެ ފަދަ މީހަކަށް މަރާލުން ތަނަވަސްކުރެވެ.

އަދި ހާލަތުގައި ވެސް އެ މީހަކަށް ވާޖިބުވަނީ އަދަބުދޭނެއެވެ.44

ދަންނާނޭވެ! ތިބާބުދުރިލުގަޔާ، ބައްދަލާ ނުލައި ގޮސްތުގައި މުސްލިމަކު ޤަތުލުކުރުމަށް

ނަމަ، ޝަރުޢީ ހަމަތަކުގެ މަތިން، އޭނާ ޤަތުލުކުރި މީހާގެ ކިބައިން މަރަށް މަރުހިފުމެވެ.

އަދި މަރުގެ ދިރުމެއް، ބައްދަލާ ނުލައި މީހަކު މަރައިލުމުން ނަމަ، އެ މީހާ

ގެރިމީހާގެ ކިބައިން ތިބާބުދުރުވުމުގެ ބަދަލުގައި ނުވަތަ ތިބާބުދުރިވުން ނުލާ

ބަލައިގަތުމުގައި ނުވޭ މުދަލެއްވެ.

44- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَتَيْسِيرُ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِالرَّحْمَنِ السَّعْدِي

އަދި ދަންނަންވާ! ބައްޔަކާ ނުލައި ގަސްތުގައި ރޯދަ ދޫކޮށްލާ މީހާއަށް ވެސް ވާނީ ބަދަލުގައި ފިދުޔާ ދިނުމަށް، ރޯދަހިފުން ފަސްކުރުމަށް ރުހުން ދެއްވާފައި ވާނެ ޙާލަތްތަކާއި ހެދުމުގެ ޢިލްމުގަ ތަޢުލީމާ ކަނޑައެޅުނު ކަމެއް ނުވެއެވެ. މި ކަމާ ގުޅޭ އިތުރު ތަފްސީލް ފިޤްހު ފޮތްތަކުން ބަލާލެވިދާނެއެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ ފިދުޔާ ދިނުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ވަރުގެ ތަފްސީލް އެކުލެވިގެން ނުވާތީވެ ދެންނެވިދާނެއެވެ. އެހެނީ، މި ވާޖިބު ދޭން ފިދުޔާ ދޭން ޖެހޭނީ، ޤަޟާކުރުމުގެ ކުރިން، ފިދުޔާ ގިނަވާނަމަ ފިދުޔާއިން ޤަޟާ ހަމަ މިސްކީނުންނަށް، މިސްކީނަކަށް އިތުރަށް ނިކަމެތި ޤަޟާގެ ތެރެއިން ޤަޟާ ދީފައި ހަމައަށް ގޮވަން ކުރާ ކަމަށް ވާނަމައެވެ. ވީމާ، ގިނައިރުވެސް މިހާރު މިސްކީނުން ކުރާކަމަށް ފަދައިން ގިނައިރު މިހާރު ފަސް މިސްކީނުން ކުރާކަމަށް ވާނަމަ، ގިނަވެސް މިސްކީނުންގެ ގިނަކަމަށް ބަދަލުގައި ގިނައިރު މިސްކީނުންގެ އިތުރުން ފިދުޔާ ކުރިއަށް ދާނެއެވެ. އަދި ގިނައިރުވެސް މިހާރު މިހާރުގެ އެތައް ކުރާކަމަށް ފަދައިން، ގިނައިރު މިހާރު ފަސް މިހާރުގެ އެތައް ކުރާކަމަށް ވާނަމަ، ގިނަވެސް މިހާރުގެ ގިނަކަމަށް ބަދަލުގައި ގިނައިރު މިހާރުގެ އިތުރުން ފިދުޔާ ކުރިއަށް ދާނެއެވެ. އަދި ގިނައިރުވެސް ޖިބުރީލުގެ ކުރާކަމައިފަދައިން، ގިނައިރު މިހާރު ފަސް ޖިބުރީލުގެ ކުރާކަމަށް ވާނަމަ، ގިނަވެސް ޖިބުރީލުގެ ގިނަކަމަށް ބަދަލުގައި ގިނައިރު ޖިބުރީލުގެ އިތުރުން ފިދުޔާ ކުރިއަށް ދާނެއެވެ. އަދި ގިނައިރުވެސް މިހާރު، އަންހެނުން ކުރާކަމަށް ފަދައިން، ގިނައިރު މިހާރު ފަސް އަންހެނުން ކުރާކަމަށް ވާނަމަ، ގިނަވެސް އަންހެނުންގެ ގިނަކަމަށް ބަދަލުގައި ގިނައިރު އަންހެނުންގެ އިތުރުން ފިދުޔާ ކުރިއަށް ދާނެއެވެ.

ނަމަވެސް، ޤަތުލުކުރި މީހާއި ޤަތުލުވެވުނު މީހާއާ ދެ މީހުންނަކީ، މިނިވަންކަމުގެ ގޮތުން ވިޔަސް ނުވަތަ އަޅުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ވިޔަސް ނުވަތަ ޖިންސުގެ ގޮތުން ވިޔަސް ތަފާތު ދެ މީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް، ޤަތުލުކުރި މީހާއާމެދު ކަންތައްކުރަންވީ ގޮތުގެ ޙުކުމް މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ކަމުގެ ތަފްސީލީ ޙުކުމްތައް ޞަޙީޙު ޙަދީޘްތަކުގެ ބަޔާން އެނގިގެން އާޔަތްތަކުންނާއި، ކަމާ އިޖުމާޢު ޢުލަމާއުގެ ބަޔާންކުރެއްވުމުން އެނގޭއެވެ.

ފުޤަހާއުން، އަންހެނަކު މަރައިފި ފިރިހެނާގެ ކިބައިން ޤިޞާޞްހިފިދާނެކަމަށެވެ. އަދި ފިރިހެނަކު މަރައިފި އަންހެނާގެ ކިބައިން ވެސް ޤިޞާޞްހިފިދާނެކަމަށެވެ. ކާފިރެއްގެ މަރުގެ ބަދަލުގައި މުސްލިމެއްގެ ކިބައިން ޤިޞާޞް ނުހިފޭނެއެވެ. އަދި ގިނަ ޢިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި، އަޅެއްގެ މަރުގެ ބަދަލުގައި މިނިވަނެއްގެ ކިބައިން ވެސް ޤިޞާޞް ނުހިފޭނެއެވެ. އަދި ބައެއް ޢިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި، ދަރިއެއްގެ މަރުގެ ބަދަލުގައި މައިންބަފައިންގެ ކިބައިން ވެސް ޤިޞާޞް ނުހިފޭނެއެވެ.[45]

އަދި ދަންނާށެވެ! ބައްޔަކާ ނުލައި، ގަސްތުގައި މީހަކު ޤަތުލުކޮށްފި ނަމަ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އެ މީހެއްގެ ކިބައިން ޤިޞާޞްހިފުމުގައި ކަންތައް ކުރާނީ، ޤަތުލުކުރިވެސް މީހާއާމެދު ކަންތައްކުރި ފަދައަކަށްކަމުންނެވެ. އެ ކަމަށް އިޝާރާތްކުރައްވައި ﷲ ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾[46] މާނައީ: "އަދި ތިޔަބައިމީހުން އުޤޫބާތް ދޭ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުޤޫބާތް ދިނުން ފަދައަކަށްކަން، ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އުޤޫބާތް ދޭށެވެ!"

45- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

46- سُورَةُ النحل: 126

އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ޤަތުލުކުރެވުން މީހާއާމެދު ޤަތުލުކުރި މީހާ ކަންތައް ކުރި ފަދައިން، ޤަތުލުކުރި މީހާއާމެދު ވެސް ކަންތައް ކުރުމަށް ކަމު އިތުރު ރަސޫލާ ޙުކުމްކުރުއްވި ކަމުގައި، الْإِمَامُ الْبُخَارِيِّއާއި، الْإِمَامُ مُسْلِم ނަޤްލުކުރައްވައެވެ. «أَنَّ جَارِيَةً وُجِدَ رَأْسُهَا قَدْ رُضَّ بَيْنَ حَجَرَيْنِ، فَسَأَلُوهَا: مَنْ صَنَعَ بِكِ هَذَا؟ فُلَانٌ. فُلَانٌ. حَتَّى ذَكَرُوا يَهُودِيًّا. فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَأُخِذَ الْيَهُودِيُّ، فَأَقَرَّ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُرَضَّ رَأْسُهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ.»[47]

މާނައީ: “ހަމަކަށަވަރުން، އަންހެން ކުއްޖެއްގެ ބޯ، ދެ ހިލަ ދޭތެރެއަށް ތަޅައި ޗިސްކޮށްލެވިފައި ވަނިކޮށް ފެނުނެވެ. އަދި އެ ކުއްޖާ ފެނުނުއިރު އޭނާގެ ފުރާނަ ހުރިހާ އެކު މީސްތަކުން އެ ކުއްޖާއާ ސުވާލުކުރަމުން ގެންދިޔައެވެ. ތަން، ކަލޭގެއަށް މިހެން ހެދީ ކާކުހެއްތޯ؟ މިވެނި މީހަކުހެއްތޯ؟ އެވެނި މީހަކުހެއްތޯ؟ އެ ގޮތަށް، އެކިއެކި މީސްމީހުންގެ ނަންތައް ކިޔަމުންގޮސް ކޮންމެވެސް ޔަހޫދީއެއްގެ ނަން ކިޔުމުން، އެ ކުއްޖާގެ ބޮލުން އެ ކަމަށް އިޝާރާތްކުރިއެވެ. ދެންފަހު، އެ ޔަހޫދީ މީހާ ސުވާލުކުރުމުން އޭނާ ސުވާލުކުރެވުމުން އެ ކުއްޖާ ބުނިކަމަށް އިޢުތިރާފުވެ ވިއެވެ. އެހެންކަމުން، އޭނާގެ ބޯ، ދެ ހިލަ ދޭތެރެއަށް ތަޅައި ޗިސްކޮށްލުމަށް، رَسُولُ اللهِ ﷺ އަމުރުކުރެއްވިއެވެ.” މި ބަޔާންވެ ދިޔައީ صَحِيحُ مُسْلِمގައިވާ ރިވާޔަތެވެ.

ވީމާއެކު، ޝަރީޢަތުގައި، ޤަތުލުކުރެވުން މީހާއާމެދު، ޤަތުލުކުރި މީހާ ކަންތައް ކުރި ފަދައިން ކަންތައް ކުރުން ހައްޤު ކަން މި ބަޔާނުން އެނގެއެވެ. އެހެންކަމުން، الْإِمَامُ أَبُو حَنِيفَة ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހައި އިމާމުންނާއި އެ އިމާމުންނާ ތަބާވާހައި ފިޤުހުވެރިންގެ ރައުޔަކީ މިއީއެވެ. ނަމަވެސް، ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑި ނޫން އެހެން އެއްޗަކުން ޤިޞާޞުކުރުން ހުއްދަނުވާނެ ކަމުގައި، الْإِمَامُ أَبُو حَنِيفَة ވިދާޅުވިއެވެ.[48]

47- وَاللَّفْظُ فِي صَحِيحِ مُسْلِمٍ فِي بَابِ ثُبُوتِ الْقِصَاصِ فِي الْقَتْلِ.
48- شَرْحُ الْإِمَامِ النَّوَوِي عَلَى صَحِيحِ مُسْلِمٍ وَالْمَبْسُوطُ لِلْإِمَامِ أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي سَهْلِ السَّرَخْسِيُّ

وَلَكُمۡ فِي ٱلۡقِصَاصِ حَيَوٰةٞ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

﴿179﴾ އޭ ސަލާމަތް ބުއްދި ތިބިގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ﷲ سبحانه وتعالى
ޝަރުޢުކުރައްވައިފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ޤިޞާޞްކުރުމުގެ ގާތިލުން މަރަން މަރުހުކުމުގައި
ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ދިރުން ވެއެވެ. އެހެނީ، ޤިޞާޞްކުރުމަކީ، ބަޔަކު ނަފްސު
މިހުން ދުރުވާއި އެއް ބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް އަނިޔާވެރިވުމުން ނުކޮށް ހުރެވޭނީ
އަމާން ވެއްޓިއެވެ. ހިތްވަރުގައި ގޮތް ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ލިބިގެން ކަމެއެވެ. އަދި
ޤިޞާޞްކުރުން ޝަރުޢުކުރައްވައި، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ﷲ سبحانه وتعالى ހަމަޖެއްސެވީ،
އެ އިލާހުގެ އަމުރުތަކަށް ތިޔަބޭފުޅުން އަޅުގަނޑު ކިޔަމަންތެރިވެ، ނަހީކުރެއްވި
ކަންކަމުން ދުރުވެ، ބައްޔަށް ނުރައި ދިރުން ގުޅުއްވުން އެއްޗަށްވެ، އެ އިލާހަށް
ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވުމަށް ޓަކައެވެ.[49]

كُتِبَ عَلَيۡكُمۡ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلۡمَوۡتُ إِن تَرَكَ خَيۡرًا ٱلۡوَصِيَّةُ لِلۡوَٰلِدَيۡنِ وَٱلۡأَقۡرَبِينَ
بِٱلۡمَعۡرُوفِۖ حَقًّا عَلَى ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾

﴿180﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބޭފުޅުންގެ ތެރެއިން މީހަކު މަރަން
ގާތްވެއްޖެ، މަރުގެ އަލާމާތްތައް އެ މީހަކަށް ފެނިގެން ހިނގާ، އެ މީހާގެ މިލްކުގައި
ގިނަ މުދަލެއް ހުރި ނަމަ، އެ މުދަލުގެ ވަސިއްޔަތްކުރާ އެއްބަފާ ލޮބުން
އިންސާފުވާ ވަރަކަށް، މައިންބަފައިންނާއި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް
އެދުނުވެރިކޮށްގައި ނިކަމަ ވަސިއްޔަތްކުރުން، ﷲ سبحانه وتعالى ތިޔަބޭފުޅުންގެ
މައްޗަށް ލާޒިމުކުރައްވައިފައި ވެއެވެ.

49- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަރިންނޭވެ! އެ ގޮތަށް ވަސިއްޔަތްކުރާ އިރު، ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ވާރިޘުންނާއި މުއްސަނދިން ހަމަހަމަކުރާން ޖެހޭނެއެވެ. ވުމާއެކު، ވާރިޘުން ނުހިމަނައި، ހަމައެކަނި މުއްސަނދިންނަށް ދިނުމަށް ވަސިއްޔަތްކޮށްދޭން ނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމަ އެ ތަރައިންތެ، މިވާ ދޫކޮށްލައި ދާ ތަރިކަ މުދަލުން މައިންބަފައިންނާއި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް ޢަދުލުވެރިގޮތުގައި ދިނުމަށް ވަސިއްޔަތްކުރުމަކީ، اللهُ ﷻ އަށް ބިރުވެތިވާ ތަޤުވާވެރިވާ މީހުން ކުރުން، ވަކިން ޙައްޤުކަން ބޮޑު ކަމެކެވެ.[50]

ދަރިންނޭވެ! ވާރުތަ ދުރަށް ބަޔާންވީގޮތުގައި، އެ ދުރަޖުގެ ޙައްޤުވެރިންނާއި، އެބައިމީހުންނަށް ލިބެންވާ މިންވަރު ބަޔާންކުރައްވައި سُورَةُ النِّساءِގެ 11 ވަނަ އާޔަތާއި 12 ވަނަ އާޔަތާއި 176 ވަނަ އާޔަތް ބާވައިލައްވައި، މި އާޔަތުގައި މިވާ ޙުކުމްވެސް މަންސޫޚުކުރައްވައިފައެވެ. އެހެނީ، އެ މީހުން އާޔަތްތަކުގައި ވާރުތަ ދުރަށް ބަޔާންވީ ގޮތައި، އެ ދުރަށްގެ ޙައްޤުވެރިންނާއި އެބައިމީހުންނަށް ލިބެންވާ މިންވަރު ކަނޑައަޅުއްވައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައި ވެއެވެ. އަދި رَسُولُ اللهِ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. «إِنَّ اللهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِيْ حَقٍّ حَقَّهُ فَلاَ وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ»[51] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ޙައްޤެއް ލިބެންވާ ކޮންމެ ޙައްޤުވެރިއަކަށް، އެ މީހެއްގެ ޙައްޤު، اللهُ ﷻ ވަނީ ކަނޑައަޅުއްވައި ދެއްވައިފައެވެ. ފަހެ، ވާރުތަ ދުރަށް ލިބެންވާ މީހަކަށް، އެ ދުރަށް ބައެއް ދިނުމަށް ވަސިއްޔަތްކުރުމެއް ނެތެވެ."

ކޮންމެއަކަސް، ވާރުތަމުދަލުން ނުލިބޭ މީހުންނަށް ބަހައި ވަސިއްޔަތްކުރުމުގެ ކަން މި ބަޔާނުން ސާބިތުވެއެވެ.

50- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

51- فَتْحُ الْبَارِي فِي شَرْحِ صَحِيحِ الْبُخَارِي لِلْإِمَامِ ابْنِ حَجَرٍ الْعَسْقَلَانِي بَابُ لَا وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ

ވުމާއެކު، އިމާމު ޝާފިޢީއާއި އިމާމު މާލިކުގެ މަޛްހަބުގެ ގިނަ ޢިލްމުވެރިންގެ
ރައުޔަކީ މިއެވެ. އަދި ގިނަ މުދަލުތަކެއް ނެތް މީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބު އިސްތިޙްބާބުވަނީ
ވަސިއްޔަތްކުރުން ކަމަށާއި، ވާރުތަވެރިންގެ ހުއްދަ ނުލައި މުދަލުގެ ތިންބައިކުޅަ
އެއްބައިން ވުރެން އިތުރަށް ވަސިއްޔަތްކުރުމަކީ ހުއްދަ ނޫން ކަމުގައި ގިނަ
ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި ގިނަ މުދަލުތަކެއް ހުރެގެން ވަސިއްޔަތްކުރުމަކީ
ނަމަ، ވާރުތަވެރިންގެ ހުއްދަ ނުލައި ވަސިއްޔަތްކުރުން ހުއްދަވާނީ ހުރި މުދަލުގެ
ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިން ވުރެން އިތުރުނުވާ ވަރަކަށެވެ. އަދި އިމާމު އަޙްމަދު ބަޔާންކުރާ
ރިވާޔަތުގައި ވާރުތަވެރިއަކު ނޫން ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް ވަސިއްޔަތްކުރުން
ވާޖިބު ވާނެއެވެ.[52]

فَمَنۢ بَدَّلَهُۥ بَعۡدَ مَا سَمِعَهُۥ فَإِنَّمَآ إِثۡمُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ١٨١

﴿181﴾ ބަޔަކު ބަދަލުކޮށްފިއްޔާ މިހާ ކުރި ވަސިއްޔަތުގެ އަޑުއިވުމަށްފަހު،
އެ ވަސިއްޔަތަށް އެއްވެސް ބަދަލެއް ގެނައުމަކީ ހުއްދަ ނުވާނެކަމެވެ! ފަހެ، އެ ވަސިއްޔަތް
ބަދަލުކުރިކަމުގެ ފާފައާއި ކުށް އުފުލަންޖެހޭނީ، އެ ވަސިއްޔަތަށް ބަދަލުގެނައި ބަޔަކަށް
ކަން ކަށަވަރުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ، ވަސިއްޔަތްކުރާ މީހުންގެ ވަސިއްޔަތާއި
އަޑުތަކަން ދަންނަ ވާހަކަތައް، އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ އަދި ވަސިއްޔަތް
ބަދަލުކުރާ މީހުންނާއި، އެ ނޫން މީހުން ކުރާ އަމަލުތަކާއި ކަންތައްތަކާއި، އެބައިމީހުންގެ
ހިތުގައި ސިއްރުކުރާ ވަސްވާސްތަކާ ހުރިހައި ކަމެއް، ދަންނަވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ.
ވުމާއެކު، އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކާ އެކަށޭނަ ޖަޒާ، އެބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ
ދެއްވާނެއެވެ.[53]

52- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي
53- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

فَمَنۡ خَافَ مِن مُّوصٖ جَنَفًا أَوۡ إِثۡمٗا فَأَصۡلَحَ بَيۡنَهُمۡ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ١٨٢

﴿182﴾ ފަހެ، ކުށަކުން ނުވަތަ ގަސްތުގައި ވިއަސް، ވަޞިއްޔަތްކުރާ މީހާގެ
ފަރާތުން، އަދުލުއިންސާފުން އެއްކިބާވެ ހަމަހަމަކަން ނެއްޓުމުގެ ނުވަތަ ފާފަވެރިވާފަދަ
ގޮތެއް ހިނގައިފާނޭ ކަމާ ދެކެ ވަޞިއްޔަތުގެ އަޑުއަހާ މީހާ ބިރުގެންނި ނަމަ
ދަންނާށެވެ! ފަހެ، ވަޞިއްޔަތްކުރާ މީހާއަށް ނަސޭހަތްދީ، ދެ ފަރާތަށްވެ މަޞްލަޙަތުކުރި
ގޮތްބަދަލި، ޝަރްޢީ ހަމަތަކުގެ މަތިން، ވަޞިއްޔަތް އަދާ މީހާ އެ ވަޞިއްޔަތް
ބަދަލުކޮށް އިޞްލާޙުކޮށްފިން، އެ ކަން ހަމަހަމަކަން އުޅުނުކަމުން، އެ މީހާގެ މައްޗަކަށް
އެއްވެސް ކުށެއް އަދި ފާފައެއް ވިއަސް ނެތެވެ. އަދި ހިއްސާކުރަ! އެ ކަލޭގެ، އެ ގޮތަކީ
ބަދަލުކުރަ މީހަކަށް ނުހަނު ބޮޑު ދަރުމަވަންތަ ހަވާލުކުރި ކަލާނގެވެ. ހަމަކަށަވަރުން،
اللهُ ﷻއީ، އެ إِلٰهُގެ ބަސްއަހަން ދުރުވެގެން ތައުބާވާ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ގިނަގިނައިން
ފުއްސަވާ، އެބައިމީހުންނަށް ގިނަގިނައިން ރަޙްމަތްތެރިވާ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ.[54]

ދަންނާށެވެ! ބަޔާންވެދިޔައީ ވަޞިއްޔަތްކުރުމާ ބެހޭ އާޔަތްތަކެވެ. މި އާޔަތްތައް
ބަލައިލުމުން، ފާހަގަ ކުރެވޭ ފައިދާތަކެއް ހާސިލުކުރެވިދާނެ. އޭގެތެރޭގައި ވަޞިއްޔަތުގެ
ޙައްޤު ... ބަލައިލުމުން ... ފާހަގަ ކުރެވޭ ...
ބަލައިލުމުގެ ކުރިންނެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ވަޞިއްޔަތްކުރުމަކީ، މިހާ ބަލިވުމުން ފަހު ކަމެއް ކުރާން ނުވަތަ
ވަޞިއްޔަތްކުރި ވަރަށް އެއްކޮށް ދޫނި އަންގައި ބޭނި ބަލާނެވެ. ނުވަތަ ދެވަ
ދިރުމުގައެވެ.

އަދި ތިމާގެ އަތްގައި މީހެއްގެ އަމާނާތެއް ވާނަމަ އެ އަމާނާތެއް ރައްދުކުރުމަށާއި، ދަރަންޏެއް ވާނަމަ އެ ދަރަންޏެއް އަދާކުރުމަށް ވަޞިއްޔަތްކުރުމަކީ ވާޖިބުކަމެކެވެ.[55]

މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައި މިވާ ވަޞިއްޔަތުގެ އަޙު އަރާ ޤަރާބާތި، ވަޞިއްޔަތްކުރުމުގެ ޙުކުމް އަދި މިރާތުގެ އާޔަތުން ނަސްޚުވެފައިވާ ކަމެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٨٣

﴿183﴾ އޭ ﷲ ﷻގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ގަބޫލުކުރި، އެ إلهގެ ރަސޫލާއާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި رَبُّގެ ހަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ އުންމަތްތަކުގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ރޯދަ ފަރުޟުކުރެއްވި ފަދައިން، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވެސް ރޯދަ ފަރުޟުކުރެއްވިއްޖެއެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ސާހިބުވަންތަ إلهއަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކު، އެ إلهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައްކޮށް، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، އުޅުމުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު ވަރުގަދަ ހުރަހެއް އަޅައި، ތިޔަބައިމީހުން އެ إلهއަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވެ އުޅުމަށެވެ. ދަންނާށެވެ! އޭގެ ސާލިޙު ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑު ޢަމަލަކީ ރޯދަ ހިފުމެވެ.[56]

އަދި ވެސް ދަންނާށެވެ! މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ރަމަޟާން މަހު ރޯދަ ހިފުން ފަރުޟުކުރައްވައި، ﷲ ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވީ ހިޖްރައިން ދެވަނަ އަހަރު ޝަޢުބާން މަހުގެ ތެރޭގައެވެ.

55- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدٍ جَمِيل دِيدِي
56- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދިވެސް ދަންނާށެވެ! ރޯދަހިފުން ނުވަތަ ރޯދައަށް ކިޔަނީ، ދުވަހެއްގެ ފަޖްރުވީއްސުރެން އެ ދުވަހުގެ އިރުއޮއްސިއްޖައުމަށް ދާންދެން، ކެއިން ބުއިމާއި، ޖިންސީ އެދުންފުއްދުމާއި، މި ނޫން ވެސް ރޯދަ ގެއްލޭ އެއްވެސް ކަމެއް ނުކޮށް، ﷲ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތަށް ޤުރްބަތްވުމުގެ ގޮތުން ރޯދަ ހިފުމަށް ނިޔަތްގަނެގެން، މިހެނު ހުންނަ ހުކުމެވެ.[57]

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ ۚ وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

﴿184﴾ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް، اللهُ ﷻ ރޯދަ ފަރުޟުކުރެއްވީ، ޢަދަދު ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައެވެ. އެއީ، ރަމަޟާން މަހުގެ ދުވަސްތަކެވެ. ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް ބައްޔެއް ޖެހުމުގެ ސަބަބުން، ރަމަޟާން މަހު ރޯދަހިފުމަށް އުނދަގޫވާ ދަތިވެއްޖެ ނަމަ، ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ދަތުރެއްގެ މަތީގައި ވަނީ ނަމަ، ބަލިވެ އުޅޭ ނުވަތަ ދަތުރުމަތީގައި އުޅޭ ދުވަސްތަކުގައި ރޯދަ ނުހިފައި ދޫކޮށްލުމަށް، އެ ދެ މީހުންކުރެން ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ހުއްދަވެގެން ވެއެވެ. އަދި އެ ދެ މީހުންކުރެން ކޮންމެ މީހަކުވެސް، ރަމަޟާން މަހު އެ މީހާ ނުހިފައި ދޫކޮށްލި ކޮންމެ ރޯދައަކަށް ބަދަލަށް، އެ މަހު ނިމުމުން ފަހު އެހެން ދުވަސްތަކުގައި ހިފައި، އެ ގެއްލުނު ރޯދަތައް ޤަޟާކޮށް ހަމަޖައްސާށެވެ! އަދި ދުވަސްވުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ [illegible] [illegible] ބައްޔެއް ޖެހުމުގެ ސަބަބުން، ރަމަޟާން މަހުގެ ރޯދަ ހިފުމަށް ނުކުޅެދޭ [illegible] [illegible] [illegible] މީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ ފިދުޔާދިނުމެވެ.

57- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

އެއީ، ނުހިފެހި ދޫކޮށްލި ކަށްވެ ޙަޤީޤަތުގެ ބަދަލުގައި މިސާލިޔަކަށް ގާތްދިނުމެވެ. އަދި ފިތުނަފަދަމުގައި ކަސްޏެއިފެހިފާ މިންވަރަކަށް ވެރިން އިތުރަން، ހުރަކަށް އިތުރުކުރުމުގެ ގޮތުން އެކަކަށް ވެރިން ގިނަ މިސާލުތަކުންނަށް ކާރިޔާ ނަމަ، އެ ކުރަ ކަންތައް އެ މިހަކަށް ނުހަނު ހުރަކަށް ބޭވޭގެން ވެއެވެ. އަދި ޙަޤީޤަތާ މިހުންނަން، اللهُ ﷻ ގެ ހަސްތުތުގައި ހުރި ދަތުރުކާއި ތަވާބު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭ ނަމަ، އުނދަގޫކަމާ އެކު ވެސް، ތަދަސްވާން މަހު ޙަޤީޤީކަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަކައި ހުރި ނުހަނު ބޮޑު ހުރަކަތަކެވެ. މިފާ، ތަދަސްވާން މަހު ޙަޤީނީ ފިތުނަތިނުމަކަށް ވެރިން، އުނދަގޫކަމާ އެކު ޙަޤީޤީކަމަށް ކުޑަކުރާ ވާހަކަ، ޙަޤަރައްނު ތިބޭން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުރަކަށް ބޮޑުވެ.58

ދަންނާށެވެ! މުސްލިމުންގެ ވަކީލަން، اللهُ ﷻ ޙަޤަ ފަސްޓުކުރުވާން ފަހު، ފަސްޓު ޙަޤަ ހިފުމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ދަތުރުތައް ޖެހި ގޮތުގައި، މި އާދަމުގައި، އެ إِلٰهُ ބަލާންކުރައްވައިފި ވެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އަހަރުގެ ބާރަ މަސް ދުވަހުގެ ތެރެއިން ހަމައެކަނި ތަދަސްވާން މަހު ޙަޤީޤީކަން ފަސްޓުކުރުވުން ހިފެހެއްޓެވެ. އަދި ތަދަސްވާން މަހު ޙަޤީޤީކަން ފަސްޓުކުރުވައިފައި ވަނީ، ޙަޤީޤީކަމަށް ދަތިކުރާފައި ބިއްބަރުގެ ޖިތި ތަރުގައި ޒާއިތުވުރުމާ އެކު، ޙަޤީޤީކަމަށް ކުރިކަށްދާނަވެގެންވާ މިހުގެ ވަކިކަރުވެ. އަދި މުސްކިލުތުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ގަދަކުރާފަދަ ބައްޔެއްގެ ސަބަބުން، ތަދަސްވާން މަހުގެ ޙަޤީޤީކަމަށް އުނދަގޫވާ ދަތިވެއްޖެ މިހާ، ތަދަސްވާން މަހު ޙަޤަ ނުހިފައި ދުވަސްދުވަހަށް ފަހު، އެ ދުވަސްދުވަހަށް ޙަޤީޤީކަމަށް ބަދަލުގައި ފިތުނަތިނުން ވެސް ހިފެހެއްޓެވެ.

އެ ރިޢާޔަތަކީ، ރޯދަ ދޫކޮށްލި ކޮންމެ ދުވަހަކަށް މިސްކީނަކަށް ކާންދިނުމެވެ. މިވާހަކަ، ބަލިމީހުންނާއި، ދަތުރުވެރިންނަކީ ރޯދަ ދޫކޮށްލުން ހުއްދަ ބައެކެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، ފާއިތުވި ރަމަޟާން މަހު ނުހިފުން ރޯދަތައް އަނެއް ރަމަޟާން މަސް އައުމުގެ ކުރިން، ޤަޟާކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބޭ ކޮށްލި މީހެއްގެ މުއްދަތަކަށް، އާދާ ދޫކޮށްލި ރޯދަތައް ޤަޟާކުރުން ވާޖިބުވެގެން ވެއެވެ.[59]

شَهۡرُ رَمَضَانَ ٱلَّذِيٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلۡقُرۡءَانُ هُدٗى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَٰتٖ مِّنَ ٱلۡهُدَىٰ
وَٱلۡفُرۡقَانِۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهۡرَ فَلۡيَصُمۡهُۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ
سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلۡيُسۡرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلۡعُسۡرَ
وَلِتُكۡمِلُواْ ٱلۡعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُواْ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمۡ وَلَعَلَّكُمۡ
تَشۡكُرُونَ ١٨٥

﴿185﴾ ރަމަޟާން މަހަކީ، އެ މަހެއްގައި، ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުމަށް، الله ﷻ ޚާއްޞަވި މައްސަތުވެ. އަދި އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ، މީސްތަކުންނަށް ޙަޤާއި ހިދާޔަތްތެރިކަމާއި ކަމުގައްޔާއި ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށް ދެނެވި ޙުއްޖަތް ކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން، ހިދާޔަތުގެ ތެދުމަގަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންކޮށްދިނުމާއި ސާފު ދަލީލުތަކާއި، ބަޔާނާއި ބާޠިލު ވަކިކޮށްދިނުމުގެ ފުރުޤާނެއް ކަމުގައި، އެ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި މަހެވެ. ދެން، ރޯދަހިފުމަށް ހިތްވަރުދިނުމަށް ފަހު ރަމަޟާނުގައި ޝާހިދުވެއްޖެ މީހާ، ރަމަޟާން މަހުގެ ހިލާލު ފެނުމުން، އެ މަހުގެ ދުވަސްތަކުގައި ރޯދަހިފުން ފަރުޟުވެއެވެ!

އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ބަލިވުމުގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ ދަތުރުގައި އުޅުމުގެ ސަބަބުން ރޯދަ ދޫކޮށްލެވުނު ދުވަސްތަކުގެ ޢަދަދަށް، އެހެން ދުވަސްތަކެއްގައި ރޯދަ ހިފުން ވާޖިބުވެއެވެ! އަދި ދަތުރުވެރިޔާއާއި ބަލިމީހާ ރޯދަ ނުހިފުމުގެ ހުއްދަ ލިބިފައިވަނީ، އެ ސަބަބުތައް ހުރިހާ ހިނދަކުއެވެ.

އެހެނީ، الله ﷻ ގެ ޝަރީޢަތުގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޭނުމީ، އެ إِلٰهُ އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލުއިފަސޭހަކަން ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަތިކަމާއި އުނދަގޫތަކެއް ދެއްވުމަކަށް، އެ إِلٰهُ އެދިވަޑައިނުގަންނަވަތެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ލިބައިން، އެ إِلٰهُ އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ، ރަމަޟާން މަހުގެ ރޯދަ ފުރިހަމަކުރުމުގެ ތައުފީޤު، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވައި، އެ ކަމަށް މަގުދެއްކެވުމުގައި، ތިޔަބައިމީހުން ފިޠުރު ޢީދުގައި ތަކްބީރުކިޔައި، އެ إِلٰهަށް ޝުކުރުވެރިވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިދާޔަތާއި ތައުފީޤު ދެއްކެވިކަމަށް ބަލައި، އެ إِلٰهُ ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރިވުމަށެވެ.[60]

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ، ކީރިތި ޤުރްއާން ބާވައިލެއްވީ، ރަމަޟާން މަހުގެ ތެރެއިން ބޮޑު ކަމުގައިވާ لَيْلَةُ الْقَدْرِ ރޭގައެވެ.

60- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ
فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

﴿186﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިމަން اللهއާމެދު، ތިމަން اللهގެ އަޅުތަކުން ތިބާ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރާނަމަ، ތިބާ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން الله ޤަރީބުވެގެންވަނީ، ތިމަން اللهގެ އަޅުތަކުންނާ ނުހަނު ގާތްގައެވެ. ވީމާ، ތިމަން اللهގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އަޅަކު ތިމަން اللهއަށް ދުޢާކޮށް ދަންނަވައިފި ނަމަ، އެ އަޅުގެ ދުޢާ، ތިމަން الله އިޖާބަކުރައްވަމެވެ. ފަހެ، ތިމަން اللهގެ އަންގަވުރައި އަޅުތަކުން ވެސް، ތިމަން الله އަންގެވި އަމުރުތަކަށް އިޖާބަދީ، ތިމަން الله އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައްކޮށް ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ ރައްކާތެރިވާށެވެ! އަދި، ތިމަން اللهއަށް އެބައިމީހުން އީމާންވާންވީއެވެ! އެއީ، ރުޝްދުގެ މަގަށް އިރުޝާދު ލިބި، ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ފައިދާހުރި މަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީޤު އެބައިމީހުންނަށް ލިބުމަށް ޓަކައެވެ.[61]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ބާރިޤުގައި[62] އެއް އަޢުރާބީންގެ ބަޔަކު އައިސް، ކަލު އިޝްޤު ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ދަންނަވައިފިއެވެ. ”އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެރި رَبُّ ޤަރީބުވެގެންވަނީ ގާތްގައިތޯއެވެ؟ ގާތްގައި ޤަރީބުވެގެންވާ ނަމަ، ގާތްގައިވާ ފަރާތަކުން ކަންކަމަން އެދި ދަންނަވާގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެރި رَبُّގެ ބަސްތިރިކޮށް ކަންކަމަން އެދި ދަންނަވާނުވީމެވެ.

61- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
62- ބާރިޤުގަރި، ބޭޖި ރަށްރަށުގެ ކައިރީގައި އޮންނަ ރަށްވިކަން ކުޑަ ސަރަހައްދެވެ.

ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެރި رَبُّ ވޮޑިގެންވަނީ ދުރުގައިތޯއެވެ؟ ދުރުގައި ވޮޑިގެންވާ
ނަމަ، ދުރުގައިވާ ފަރާތަކުން ކަންކަމަށް އެދި ދަންނަވާގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެރި
رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން ކަންކަމަށް އެދި ދަންނަވާލާނީތޯއެވެ.“ މި ސުވާލަށް ޖަވާބުގައި
ދެންނެވުމުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[63]

އަދި ދަންނާށެވެ! الله ﷻ ގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި މަތިވަންތަކަމާ އެކަށޭނަ ގޮތުގެ
މަތިން، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންނާ، އެ إِلٰهُ ކައިރިވެވޮޑިގެންވާ ކަމަށް މި އާޔަތުން
ދަލީލު ލިބެއެވެ.[64]

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ
لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ
وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَٱلْـَٔـٰنَ بَـٰشِرُوهُنَّ وَٱبْتَغُوا۟ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ
يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ مِنَ ٱلْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا۟ ٱلصِّيَامَ
إِلَى ٱلَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَـٰجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا
تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

﴿187﴾ ޔާ މުއުމިނުންނޭވެ! ރަމަޟާން މަހުގެ ރޭތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަނބީންގެ ގައިގައި އުޅުއްވުމަކީ ހުއްދަ، އެ ކަނބަލުންނަކީ ޖިސްމުގެ ހެދުން،
الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުއްދަކުރައްވައިފިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަނބީންނަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްހަމަޖެހުމާއި އަބަދު ނަފްސާނީ ޙާލަތްތަކުން، ބަރިތަވުން
ހިމާޔަތް ސިއްރުކުރާ ފަށާވަތްކަށްވާ ބަދަލެވެ.

63- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي
64- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ، އެ ކަނބަލުންގެ ލިބާސްތަކެއްކަމާއި އަބުރު ރަނގަޅުކަމެއްކަން،
ބައިބަޔަށް ޚިޔާނާތްވެ، ސިއްރުތެރިކަމާއި ވަންހަނާކުރަންޖެހޭ ބަހެއް ވެސް ދެއްވޭ. ފާރަވުން
ހިނގަމުން ޚޮޅުވަޅި ނިވައިކުރާ ފަދައިން، އަނބިންނާއި ފިރިންނަކީ، އާދޭ އެއް ބަޔަކަށް،
އެކަށް ބައްޔެއްގެ ކިބައިގައި ހުރިހާ ބައިތަ ކަނޑައެޅިފައި ކަކަށްވެ. އަދި
ހަމަލާއާ ބަލާނެ ހިނދު، ޢިސްލާމްދީން ފާހު، ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަންހެނުންގެ ގައިގައި އަތްލުމަށްފަހަރާ އެކު ބެހި އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ
މައްޗަށް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ޙަރާމްކުރައްވައިފައި ވަނިކޮށް، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهُ އަމުރުފުޅާ
ޚިލާފުވެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށް ޚިޔާނާތްތެރިވެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންނާ
ތިޔަބައިމީހުން ޖިމާޢުވެ އުޅުނު ކަން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

ފަހަރަކު، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ރޯދަމަހުރޭގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އެ ކަމުގެ ކުން މަތިލާކުރައްވައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޚިލާފުކޮށްފައި، ހަމަލާއާ
މައްޗަށް ބަލާނެ ހިނދު، ޢިސްލާމްދީނުގެ ގޮތުން ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެނުންގެ ގައިގާ ބޭރި،
އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވުމުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުއްދަކުރައްވައިފިއެވެ! އަދި،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަހާފައި ކަނޑައަޅުއްވައި މިންވަރުކުރައްވައި ލިޔުއްވައިފައިވާ
ގޮތުގެމަތީން ދަރިން ލިބުމަށް އެދި، އެ إِلٰهُ ބަރަކާތްތެރިކުރައްވައި ތިޔަބައިމީހުން ދަރިންނަވައި
އެދޭށެވެ! އަދި ހިރާސްތުރުމުން ފިނިގެން، ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިކަން ނިމި، ފަތިސްވުގެ
އަލިކަން ފައުޅުވެ އަންގައިދޭއަށް ދާންދެން، ތިޔަބައިމީހުން ކައިބޮއި އުޅޭށެވެ! އަދި
ފަތިސްވުގެ އަލިކަން ފައުޅުވާ ވަގުތުން ފެށިގެން، އެ ދުވަހުގެ ހިރާސްތުފިއްޖައުމަށް
ދާންދެން، ރޯދަ ގެއްލިގެންވާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ރޯދަ ފުރިހަމަ ކުރުމަށްޓަކައި
ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެހިއްޓޭށެވެ!

އަދި މުސްލިމުންތަކުގައި ތިޔަބައިމީހުން އިޖުތިހާދު ކިޔާ ބާރު، އެކުނިފަރިތަކުގެ ޒަމާން

އަނބިންގެ ގައިގައި ބިރު އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވުމަށްޓަކައި! އެކުނި، ތިޔަބައިމީހުން ކިޔާ ބާރު،

އަނބިންނާ ޖިމާޢުވުމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަރުވަން ބާރުގެވުމަށް ކަމެކެވެ. ބަލާނަށްގޮތަކީ

ބުނެވިދާނެ، ﷲ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުއްދަ ކަމަކީ އަމަލުކުރެވޭ ސުންނަތްތަކަށްވުރެ ހެޔޮގޮތް

ބުނެވިދާނެވެ. އަދި އެ ބުނެވިދާނެ، ރަސޫލާގެ ޤައުލު ނަބިއްޔާގެ އަނބިންނާ ޖިމާޢުވުން

ހުއްޓަ ވަގުތުދާނެ، ހުއްޓަށް ވަގުތުދާނެ، ކަމަކަށް އެވާން ހުއްޓަ ވަގުތުދާނެ،

ހުއްޓަށް ވަގުތުދާނެ ވަނީކޮށް އިންސާނުން ވިސް ދެއްވެ. ނުވާ، ތިޔަބައިމީހުން

އެ އިންސާނުން ފަރަށްގައި ނުދާނެވެ! ފަހެ، ﷲ ﷻ މި ފަދަ އާދަމްގެ ބާވައިލެއްވި،

އެ އާދަމްގެ ސުންނަތް ބުނެވިދާނެ ސުލްޠާނު ބާރަށްކޮށްދެއްވި، އެ ބުނެވިދާނެ

މުސްލިމުންނަށް އަނބިންނަށް، ބަޔާން ކަށަވަރުވެގެން މުސްލިމުން ދުނިޔޭގެ ކަންތަކަށް ބަލާށެވެ.

އެދި، އެ އިލާހުގެ ރަޙްމަތުން ޚާއްޞަ ކުރައްވަނީ، އެ އިލާހުގެ ބަޔާން ބުނެވިދާނެ،

އެންމެހައި މުސްލިމުން، އެ އިލާހަކީ ބޮޑު ފަޟްލުވެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.[65]

ދަންނާށެވެ! އިމާންވެއްޖެ މީހުން، ﷲ ﷻ އާ ކުރިމަތިވުމުގެ ނިޢުމަތްތަކުގައި، ކަނޑައެޅިގެންވާ

ގޮތުގައި މުސްލިމުންގެ ދުނިޔޭގެ ވެރިކަމެވެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

އިސްލާމް ދީނުގެ ކުރީދުވަސްވަރު، ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޤައުމުގައި އިސްލާމް ނަމާދުކުރުމުން ފަހު

ނަމާދަ ނިޔަތް އަންނަމުން ފަހު، އެކުންފުނިކަމާ އެކު އަނބިންގެ ގައިގާ ބިރު

އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވުން ދުނިޔޭގެ މަޤްޞަދު، ﷲ ﷻ ބަޔާންކުރައްވައިފައި

ވަސީލަތް، ބަދަލު އަސްބާބުތަކަށް އެ އަޙްކާމްތައް ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ.

65- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދޭން އެއަށްވުރެ، ކަމެއް އިތުރު ރަސޫލާގެ އަރިހަށް އެ އަޞްޙާބުބޭން ވަޑައިގެން އެ ކަލާ
ދުރު ދުރަހުރެގެވެ، ވަރަށް ބޮޑަށް ހިތާމަކުރެއްވިއެވެ، الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅަށް ތަބާވެ
ބުއްދަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ވީމާއެކު، އެ ކަލާ ގެއިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.66

وَلَا تَأۡكُلُوٓاْ أَمۡوَٰلَكُم بَيۡنَكُم بِٱلۡبَٰطِلِ وَتُدۡلُواْ بِهَآ إِلَى ٱلۡحُكَّامِ لِتَأۡكُلُواْ
فَرِيقٗا مِّنۡ أَمۡوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلۡإِثۡمِ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ١٨٨

﴿188﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައިން އެއް ބައިމީހާ، އަނެއް ބައެއްގެ
މުދަލު ބާޠިލު ގޮތްގޮތުން ލިބިގަނެ، ނުބައިގޮތުގެ ބޭނުމުގައި އެ ތަކެތި ކައިނުލާށެވެ!
އެއީ، ވަގަށް ނަގައިގަތުމާއި، މަކަރާއި ހިޔާނާތްތެރިވުމާއި، ޣަސްބުކޮށް ގަނެގެންނާއި،
ވައްކަންކޮށްގެންނާއި، ރިޝްވަތުގެ ގޮތުންނާއި، ޙީލާގެ މުޢާމަލާތުތަކުގެ ތެރެއިންނާ
އަދި އެ ނުރަނގަޅު އެހެނިހެން ބައިވަރު ގޮތްގޮތުންނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގިގެން
ތިބެފަ، ބަދުނިޔަތުން ގޮތްގޮތަށް ޙިސާބުކުރާނެ މުދަލުގެ ތެރެއިން ބައެއް ލިބިގަން،
އެ ޙައްޤު މުދަލު ގާނޫނީގޮތުގައި ބޭނުންކުރުމަށް ޝަކުވާކުރުމާއި، ޙާކިމުންނަށް
އެކިއެކި ކަންކަމާ ބޭނުންނުވާ މަސްލަހަތުގައި އަދި އެ ހަގަ އެއިހިނގެން
ޚިޔާނާތްތެރިކަން ވިޔަސް، ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލުން ހަރާމް ހިސާބުތަކުގެ ނުކެއުމެވެ!
އެހެނީ، އެ ގޮތަކީ ކަންތައްތަކާ ދީނުން ވާނީ، ޚިޔާނާތުގައި މުސްލިމުންގެ މުދަލު
ލިބިގަން ބާޠިލު ގޮތަކީ ކައިބޮށި އުޅޭ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.67

يَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡأَهِلَّةِۖ قُلۡ هِيَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلۡحَجِّۗ وَلَيۡسَ ٱلۡبِرُّ بِأَن تَأۡتُواْ
ٱلۡبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰۗ وَأۡتُواْ ٱلۡبُيُوتَ مِنۡ أَبۡوَٰبِهَاۚ
وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ١٨٩

66- تَفْسِيرُ جامع الْبَيَانِ لِلإمَامِ مُحَمَّد بن جَرِيرِ الطَّبَرِي
67- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿189﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހަނދަށް އަންނަ އުނިއިތުރު ބަދަލުތަކާ ގުޅޭގޮތުން، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުން އިބަ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރައްވަތެވެ. ވީމާ، އިބަ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ! ހަނދަށް އަންނަ ބަދަލުތަކަކީ، ރޯދަހިފުމާއި، ޙައްޖުކުރުމާއި، ބައްޖުވުން ފަދަ އަޅުކަން އަދާކުރަންޖެހޭ ވަގުތުތަކާ އަދި އުނިއިތުރު މަސައްކަތްކުރުމަށް ވަގުތުތަކާއި މޫސުންތައް މީސްތަކުން ދެނެގަތުމަށް ޓަކައި، اللهُ ﷻ ހަދައްވައިފައިވާ ޢަލާމާތްތަކެވެ. ދަންނާށެވެ! ހެޔޮކަމަކީ، އިޙްރާމުގެ ހާލަތުގައި ގޭގޭގެ ފުރަގަހުން، ވަދުވެރިން ގޭގެއަށް ވަދެއުޅުން ކަމުގައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހެޔޮކަން ވަނީ އެ ގޮތަށް އެ ކަން ކުރުމުގައެއް ވެސް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ހެޔޮކަމަކީ، اللهُ ﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވުމެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ ބަޔަކީ ވެސް ތަޤުވާވެރިންނެވެ.

ވުމާއެކު، ހުރިހައި ހެޔޮކަމެއް ވަނީ، اللهُ ﷻ އަންގަވި ގޮތަށް ކަންތައްތައްކުރުން، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަތުން، އެ إِلٰهُ އަންގަވި ގޮތުގެ މަތީން، އެ إِلٰهُގެ ރަސޫލާ ދައްކަވި ގޮތަށް އަޅުކަންކުރުން، އެ إِلٰهُއަށް ބިރުވެތިވުމާ މީހާގެ ހިތްބައިގައެވެ. ކަން މިހެންހުރި އިރު، އިބްރާހީމް ބަނދަރުގެން ތިބް ތިޔަބައިމީހުން ގެއަކަށް ވަންނަ ނަމަ، އެ ގެއެއްގެ މައި ދޮރުން ވަދެއުޅޭށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ގޮތުން ކޮންމެ ކަމެއް ކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމެއް ކުރުމުން، اللهُ ﷻ އަންގަވައިދެއްވާ ގޮތަށް، އެ إِلٰهُއަށް ބިރުވެތިވެ ތިބެ އެ ކަމެއް ކުރާށެވެ! އަދި، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި އެ ކަންކަމުން އަދި ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިކުރާ ކަންތައްތަކެއް ބަސިވު ކާމިޔާބުވުމަށް ޓަކައެވެ.[68]

68- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެވިގެންވެއެވެ. ހަނދަށް އަންނަ ބަދަލުތަކާއި އެ ބަދަލުތައް އަންނަ ގޮތާ މެދު، އަސްޙާބުންގެ ތެރެއިން ބައެއް އަސްޙާބުން، ކަޢު އިޖުރު ރަސޫލާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އެ ސުވާލުގައި އެ އަސްޙާބުން ދެންނެވިއެވެ. "ކޮންމެ މަހެއްގެ ހަނދު ފުރަތަމަ ފެންނައިރު އެހާ ހިމަކޮށް ހުރެފައި، ފަހުން ބޮޑުވަމުން ގޮސް ފުރިހަމަ ހަނދަކަށް ވެދެއެވެ. ދެން، މަދުމަދުން އުނިވަމުން ގޮސް މުޅިން ނުފެނިފައި، އަނެއްކާ ވެސް، ހަމަ އިހު ފެނުނުހެން ހިމަހިމަ ރޮއްޓެއްގެ ސިފައިގައި ފެނެއެވެ. ވީމާ، އެ ކަން އެހެންވުމުގެ ސަބަބަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟" ދެން، އެ ސުވާލާ ބެހޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލައްވައި، ހަނދަށް އެ އަންނަ ބަދަލުތަކަކީ، މީސްތަކުންގެ ދިރިއުޅުމާ ބެހޭ ކަންތައްތަކާއި، ޙައްޖު ފަދަ އަޅުކަމުގެ ކަންތައްތަކަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ މޫސުމްތަކާއި ދުވަސްތައް ދެނެގަން، ވަގުތު ފާހަގަކުރުވުން ގޮތް މިންވަރުކުރައްވައި، އެ ކަމަށް ޖަހައި، اللهُ ﷻ ތަރުތީބުވައިދިޔާ ގޮތެއްކަން ކަން އަންގަވައި މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.

އަދި ބަޔާންވެދިޔަ ސުވާލު، ޖާހިލީ ޒަމާނާ ގުޅުއްވުން، މަދީނާގެ މީހުން، ޙައްޖަށް ނުވަތަ އުމްރާއަށް އިޙްރާމްބަނދެފި ނަމަ، އިޙްރާމުގެ ހާލަތުގައި ދޮރުބައިން، ގޭގޭ މައި ދޮރުން ގޭގެއަށް ވަދެނުގަތުމަކީ ދުވަސްވަރުއްގެއެވެ. ވީމާ، އިޙްރާމްގެ ހާލަތުގައި ވަނިކޮށް، ކޮންމެހެން ގެއަކަށް ވަންނަން ބޭނުންވާނަމަ، އެ ގެއެއްގެ މަތި ދޮރުން، އެ ގެއަކަށް ވަނުމުގެ ބަދަލުގައި، އެ ގެއެއްގެ ފަހަތަށް ދޮރެއް ކަނޑައިގެން، އެ ދޮރުން އެތެރެވުން އެ ގެއަކަށް ވަދެއުޅުނެވެ. އަދި އެ ކަމަކީ، ޙައްޖާއި އުމްރާގެ އަޅުކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއްކަމުގައި ވެސް އެބައިމީހުން ބަލައިގަތުނެވެ.

ފުރާޅެކަ، އެ ކަމަކީ، އަޅުކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއް ނޫން ކަމާއި، އަޅުކަމަކީ
އަދި ހެޔޮކަމަކީ، اللهﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވެ، ކޮންމެކަމެއް ވެސް،
އެ إِلٰهُ އަށްޓަކައިހަދިވާ ގޮތަށް ކުރުން ކަމުގައި އަންގަވައި މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން
ކަމުގައި ވެސް ވެއެވެ.[69]

އަދި މި އާޔަތުން ދޭހަވާ ގޮތުގައި ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް ދަސްކުރަން ވާނީ އެ ކަމެއްގެ
އިލްމުވެރިންގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އަޅުކަމުގެ ގޮތުން ކުރަންވާ ހުރިހައި ކަމެއްގެ ވަޙީ،
ކަނޑައެޅި ނިމިފައެވެ. ވީމާ، އަޅުކަމުގެ ތެރެއަށް އިޖުތިހާދު ކަމެއް ވެއްދުމެއް
އަދި އޭގެ ތެރެއިން ކަމެއް އުނިކުރުމެއް ވިޔަސް، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި، އެއްވެސް
މީހަކަށް ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.[70]

وَقَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَكُمۡ وَلَا تَعۡتَدُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ
ٱلۡمُعۡتَدِينَ ١٩٠

﴿190﴾ އޭ اللهﷻ ގެ އެއްކަލައުވަންތަކަން ތެދުކުރާން، އެ إِلٰهُ ގެ
ހަނގުރާމަ ތަބާވެ، އެ إِلٰهُ ސަބަބުން ދުނިޔެ އަންގަވައި ކަންތައްތައް ތެދުކުރާ
މީހުންނާއިވެ! اللهﷻ ގެ ދީނަށް ނަސްރުދިނުމަށް ބަލައި، ތިޔަބައިމީހުންނާ
ހަނގުރާމަކުރާ ކާފިރުންނާ ދެކޮޅަށް، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ތިޔަބައިމީހުން
ޖިހާދުކުރާށެވެ! އަދި ޖިހާދުކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ގޮސް، އަންހެނުންނާއި،
ކުޑަކުދިންނާއި، ދެކުދިން ގޮވުމަކަށް އަނިޔާވެރިނުވާށެވެ! އެހެނީ، އެ ކަމަކީ،
اللهﷻ ވަރުގަދަވެގެންވާ ކަލާނގެވެ.

69- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي
70- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ކަނޑައެޅުއްވައިފައިވާ އިންތިހާ ފަހަނައަޅައި ދާތީ،
އެ އިލާހާއި އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާ ބަޔާންކުރުމުގައި ކަންތައްތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހުން ދެކެ،
އެ އިލާހު ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވާނެއެވެ.[71]

وَٱقۡتُلُوهُمۡ حَيۡثُ ثَقِفۡتُمُوهُمۡ وَأَخۡرِجُوهُم مِّنۡ حَيۡثُ أَخۡرَجُوكُمۡۚ وَٱلۡفِتۡنَةُ أَشَدُّ مِنَ ٱلۡقَتۡلِۚ
وَلَا تُقَٰتِلُوهُمۡ عِندَ ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَٰتِلُوكُمۡ فِيهِۖ فَإِن قَٰتَلُوكُمۡ فَٱقۡتُلُوهُمۡۗ كَذَٰلِكَ
جَزَآءُ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿١٩١﴾

﴿191﴾ އޭ الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކުރާ، ޤަބޫލުކުރާ އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވާ، އެ އިލާހު ޝަރުޢުކުރެއްވި އެންމެހައި ކަންތައް ޤަބޫލުކުރާ މުސްލިމުންނޭވެ!
އަދި ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރާ މުޝްރިކުން ކޮންމެ ތަނަކުން ފެނުނު
ކަމުގައި ވިޔަސް، ތިޔަބައިމީހުން އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އެހެނީ،
އެ މުޝްރިކުން ވަނީ ތިޔަބައިމީހުން މައްކާއިން ނެރުއްޖައީއެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންނާ
ދުރު، އެ މުޝްރިކުން ކަންތައް ކުރި ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އެބައިމީހުންނާ
ދުރު ކަންތައްތަކުން، އެބައިމީހުން މައްކާއިން ނެރެލާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން
އެ މުޝްރިކުންނާ ދެކޮޅަށް ތިޔަ ކުރާ ހަނގުރާމައަށްވުރެން، ޝިރުކު ފިތުނަ
ކުފުރުކުރުމާއި، ޝިރުކުކުރުމާއި، އިސްލާމް ދީނަށް ވަނުމުގެ މަގު ހުރަސްކޮށްލުމުން
ބަންދުކުރުމަކީ މަސައްކަތްތަކުގެ ވިޔަ މާ ބޮޑު ފިތުނައެވެ. އަދި އިޙްތިރާމްކަމާއި
ޙުރުމަތްކަން ބޮޑު ކަމުގެ ބުރުމަތި ކަނޑައި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް
އެބައިމީހުން ފަށައިގަންނަކަމަށް ހިނދަކުން، މައްކާގެ ސަރަޙައްދުގައި އެބައިމީހުންނާ
ހަނގުރާމަކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އަވަސްވެގަންނާށެވެ!

71- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެއީ، އަލްމަސްޖިދުލްޙަރާމުގެ ޙުރުމަތްތެރިކަމާއި މާތްކަމަށް ޓަކައެވެ. ނަމަވެސް، އެ މުޝްރިކުން އިސްވެ، ހުރުމަތްތެރިކުރެއްވިގެންވާ މައްކާގައި ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ފަށައިގެންފި ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އެހެނީ، ދެކޮޅުވެރިކަން ހުއްޓުވުމަށް ޓަކައި، ކާފިރުންނަށް ދޭންވާ ސަޒާއަކީ ހަމަ އެއީއެވެ.[72]

فَإِنِ ٱنتَهَوْاْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾

﴿192﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ފަހެ، އިސްލާމް ދީނާ ގުޅި މުޝްރިކުން އެ ގެންގުޅޭ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ޢަދާވާތްތެރިކަން ދޫކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން އެ މުޝްރިކުން ހުއްޓައިލައިފި ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓައިލާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވާ އަޅުތަކުންނަށް ކުރިވިފައިވާ ކުށްތަކާ ދެކު މުޢާފުކުރައްވާ، އެ ފަދަ އަޅުތަކުންގެ ފާފަ ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ، އެބައިމީހުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ.[73]

وَقَٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ لِلَّهِ ۖ فَإِنِ ٱنتَهَوْاْ فَلَا عُدْوَٰنَ إِلَّا عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩٣﴾

﴿193﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އިސްލާމް ދީނާ ދެކޮޅަށް، ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާ މުޝްރިކުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވެސް ދުލިހެލިވާށެވެ! އެއީ، اللهُ ﷻ ގެ ދީން ފަތުރުވެ، އާންމުވެ، އެ ދީނުގެ ބާރު ގަދަވެއްޖައުމަށް ތަނަވަސްވުމަށް.

72- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
73- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ޝިރުކުކުރުމާއި، ކިރިޔާ ދުނިޔާން ދަތިކުރުމާއި، އިސްލާމް ދީނަށް ވަނުމުގެ މަގު
މީސްތަކުންނަށް ބަންދުކުރުމުގެ ގޮތުން މުޝްރިކުން އެ ކުރާ މަސައްކަތް ހުއްޓައިލައި،
އެބައިމީހުންގެ ޒުލުމަށްފަހަރާކުން މީސްތަކުން ސަލާމަތްވެވޭ ހިނދަކަށެވެ. ފަހެ،
އެ މުޝްރިކުން އިސްލާމް ދީނާ ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓައިލައިފި ނަމަ،
ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން ހުއްޓައިލާށެވެ! ފަހެ،
الله ﷻ އަށް ކާފިރުވެ، އިސްލާމް ދީނާ ބަދުވާކޮށްފިވެ، އެ ދީނުގެ މަގު މީސްތަކުންނަށް
ބަންދުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާތީ، ހަމައެކަނި އަނިޔާވެރިވާ ބައެއްގެ މައްޗަށް ފިޔަވައި،
ބަދަލުހިފުމެއް އަދި އެ ކަމަކަށް ސަބަބުވާނެއް ވެސް ނުވެއެވެ.[74]

ތަންނާނޭވެ! މި އާޔަތުގައި، الله ﷻ މުސްލިމުންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައިވަނީ،
ކާފިރުންގެ ފިތުނައިން މުސްލިމުންނަށް އަނިޔާކުރުމެއް ނެތި، އިލާހުކަމާ އަދި އެ ދީން
އެންމެހައި ދީނީ އަޅުކަން، ހަމައެކަނި الله ﷻ އަށް ޚާލިޞުވެ، ބުރަބޮޑުވެގެންވާ
ގޮތަކާއި އެ ނުކުން ހަނގުރާމައިގައި ފަހެ، މުސްލިމުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ދިނުން
ގުޅުމުގެ ދުރުވެއްޖެ އަދިވެސް ބަދަލުހިފުމަކީ ސާ، އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަށް
ހަނދުން ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރުމަށެވެ.[75]

ٱلشَّهۡرُ ٱلۡحَرَامُ بِٱلشَّهۡرِ ٱلۡحَرَامِ وَٱلۡحُرُمَٰتُ قِصَاصٞۚ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ عَلَيۡكُمۡ فَٱعۡتَدُواْ عَلَيۡهِ
بِمِثۡلِ مَا ٱعۡتَدَىٰ عَلَيۡكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلۡمُتَّقِينَ ١٩٤

﴿194﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ޙުރުމަތްތެރިކުރެއްވިމަހާ މައްސަރަކަށް
ޙުރުމަތްތެރިކުރެއްވިމަހާ މައްސަރެކެވެ.

74- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
75- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ޙުރުމަތްތެރިކަން ކަނޑައެޅުމުގަޔީ ބަދަލުހިފުން އޮންނަ ކަމެއް ވެސް ވެއެވެ. ވީމާ، اللهُ ﷻ ޙުރުމަތްތެރިކުރައްވައިފައިވާ ތަނެއްގައި، ޙުރުމަތްތެރި ދުވަސްވަރެއްގައި ހަނގުރާމަކޮށް ނުވަތަ އެހެން ގޮތަކުން ވިޔަސް، އިސްލާމް ދީނުގެ އިންސާފް ހަމަހަމަގައި ތާ މީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުން އެ إِلَٰهُ ޝަރުޢުކުރައްވައިފައި ވަނީ، އެ ބަދަލު ކަންތައްތައް ކުރިޔަކުރަމުން އެ ބަދަލާ ވުރެ ކަންތައް ކުރުވާ އުސޫލުންނެވެ. އެހެންކަމުން، اللهُ ﷻ ޙުރުމަތްތެރިކުރައްވައިފައިވާ ދައްސަރުތަކުގެ ތެރެއިން ދައްސަރެއްގައި ވިޔަސް، ދުޝްމިނުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރަން ފަށައިފި ނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އެބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!

ވަރު، ބަރާވާތްތެރިވުމުގައި އިސްނަގައި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދޮކާވެރިވެ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްކަސް އިސްތިފާ އަރައިގަތް ބަޔަކު ކަންތައް ކުރިޔަށްކުރަމުން، ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އެ ބަދަލާ ގުޅޭ ކަންތައްތައް ކުރާށެވެ! އަދި އެ ގޮތަށް ކަންތައްތައް ކުރުމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހާލަތް އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް ބަދަލުހިފުމުގައި އުޅުއްބާތިރުނުކުރުމުގައި، ތިޔަބައިމީހުން، اللهُ ﷻއަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ، އެ إِلَٰهُ ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތުގެ ހައްދުގައިހުންނާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ލޯބިވެވޮޑިގެންވަނީ، އެ إِلَٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ކޮށް، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ތަޤްވާވެރިވާ މީހުންނާ އެކުގައި ކަން ތިޔަބައިމީހުން ޔަގީންކޮށް ދަންނަވާށެވެ![76]

وَأَنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا تُلْقُوا۟ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى ٱلتَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوٓا۟ ۛ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

76- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿195﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! الله ﷻ ގެ ކަލިމަތުފުޅު މަތިވެރިކުރުމަށް ޓަކައި ޖިހާދުކުރުމަށާއި
މުސްލިމުންގެ ޢަސްކަރު ތައްޔާރުކުރުމާއި ހަތިޔާރު ހޯދުމަށާ އަދި އެ ނޫން ވެސް
ދީނީ ކަންތައްތައް ކުރިއަރުވައި އެ إِلٰهُ ގެ ދީނަށް ނަސްރުދިނުމުގައި، އެ ނޫން އެހެނިހެން
ކަންކަމުގާ ވެސް އެއްޗެހިން ނުހަނު ބޮޑު ދިރުމި އާޚިރަށް ބޭނުންވާ ކަންކަމެވެ. ވީމާ،
ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލުން، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރުން ދޫކޮށްނުލާށެވެ! އަދި الله ﷻ ގެ
މަގުގައި، ޖިހާދާއި މާލުން ޖިހާދުކުރުން ދޫކޮށްލައިގެން، އިސްލާމް ދީނަށް ނަސްރުދިނުމުން
ޓަކައި ކުރަންޖެހޭ ޚަރަދު ނުކޮށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކަށް ހަލާކު ގެނުވާ
ވައްޓައިނުލާށެވެ! އެހެނީ، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން ދޫކޮށްލުމުގައި، އެ ނޫން
ވެސް ދީނީ ކަންތައްތަކުގައި ކުރިއަރުވުމަށް ނުކޮށްފިނަމަ، ބަލިކަށިވެ، މުޅި އިސްލާމީ
އުންމަތް ހަލާކުގެ ތެރެއަށް އެއްލައިލާނެ ކަމެކެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅުކަން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ މުޢާމަލާތާއި ޚުލުޤުތަކާ އެ ހުރިހާ ރަނގަޅުކުރާ ގޮތުގައި އިޙްސާންތެރިވާށެވެ!

އަދި الله ﷻ ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރުމުގައްޔާއި، އެ إِلٰهއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައްޔާއި،
ދީނީކަންކަމާ މުޢާމަލާތްތަކުގައި އިޚްލާޞްތެރިވުމަށް، ބިރުވެރި އަޚްލާޤުތަކުން ޖިހާދުތެރިވެގެން
ތިޔަބާ އަދި، ޖިހާދުކުރުމާ ބޭނު އެންމެހައި ކަންތައްތައް، ތިޔަބައިމީހުން ނުހަނު
ރަނގަޅު ކުރަމުން ގެންދާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހެޔޮކަމަށް ބަދަލު، الله ﷻ ގެ
ރުހިވޮޑިގެން އަދި، އެ إِلٰهُ އެންގެވި ގޮތަށް ހަމަހަމަކަމާއި ކަމުދިއުމެއް ހަރަދި،
ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހެޔޮކަމެއް، އެ إِلٰهُ ގެ ވަޙީ ހިދާޔަތްކުރައްވާށެވެ! އަދި
ހަމަޖެހިލުމާ، އިޙްސާންތެރިވުމަށް ހާމަ ކަންތައްތައް ކަމުގައި އިޙްސާންތެރިން
ތެރިން، الله ﷻ ލޯބިވޮޑިގެންނެވެ.[77]

77- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! އެކި ޒަމާންތަކުގައި އެކި ގޮތްގޮތަށް އިސްލާމް ދީނާ
ދެކޮޅަށް ހަނގުރާމަކުރަމުންދިޔައީ ވަންހަނާވެގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ، الله
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ދީން ދަމަހައްޓުން، އެ إِلٰهُ ގެ ދީނަށް ނަސްރުދިނުމަށް ޓަކައި ކުރެވޭ ޖިހާދަކީ،
ވަކި ޒަމާނަކަށް އަދި ވަކި ތަނަކަށް ހާއްސަވެފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން،
އިސްލާމް ދީނާ ދެކޮޅަށް މުސްލިމުންނާ ހަނގުރާމަކުރެވޭނީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ
ދީނަށް ނަސްރުދިނުމަށް ޓަކައި ޖިހާދުކުރުން ދެމިއޮންނަން ވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން،
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ. ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ މި ވަޙީ ބަސްފުޅުގެ
މާނައީ: “ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންނާ ތިޔަބައިމީހުން ވެސް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ
މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ!” ވީމާ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ މި ބަސްފުޅަށް ކިޔަމަންވެ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ
މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަކީ ވާޖިބެއް ކަން ކަށަވަރެވެ.[78]

وَأَتِمُّواْ ٱلۡحَجَّ وَٱلۡعُمۡرَةَ لِلَّهِۚ فَإِنۡ أُحۡصِرۡتُمۡ فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۖ وَلَا تَحۡلِقُواْ
رُءُوسَكُمۡ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ ٱلۡهَدۡيُ مَحِلَّهُۥۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ بِهِۦٓ أَذٗى مِّن رَّأۡسِهِۦ
فَفِدۡيَةٞ مِّن صِيَامٍ أَوۡ صَدَقَةٍ أَوۡ نُسُكٖۚ فَإِذَآ أَمِنتُمۡ فَمَن تَمَتَّعَ بِٱلۡعُمۡرَةِ إِلَى ٱلۡحَجِّ
فَمَا ٱسۡتَيۡسَرَ مِنَ ٱلۡهَدۡيِۚ فَمَن لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٖ فِي ٱلۡحَجِّ وَسَبۡعَةٍ
إِذَا رَجَعۡتُمۡۗ تِلۡكَ عَشَرَةٞ كَامِلَةٞۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمۡ يَكُنۡ أَهۡلُهُۥ حَاضِرِي ٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِۚ
وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ١٩٦

﴿196﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ވަޖްހުއަށްޓަކައި ހައްޖުގެ
އަޅުކަމާއި ޢުމްރާގެ އަޅުކަން ފުރިހަމައަށް އަދާކޮށް، އެއިން ކޮންމެ އަޅުކަމެއް ވެސް،
އެ إِلٰه އަށް ޓަކައި ޚާލިޞުކުރާށެވެ!

78- تفسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

ޖެހޭ، ހައްޖު ނުވަތަ އުމްރާވުމަށް ޚާއްޞަ އިޙްރާމް ބަންދުވަން ޖެހޭ، ދެކޮޅުވެރި ބަޔަކާ
ހުރެ ނުވަތަ ބައްޔެއްގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އެ ނޫން ވެސް ސަބަބަކާ ހުރެ، ހައްޖު
ނުވަތަ އުމްރާގެ އަޅުކަން އަދާކުރުމަށް ހުރަސްއެޅިއްޖެ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންގެ
މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވަނީ، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ގެ ހަޟްރަތަށް ކުރުބާންވުމުގެ ގޮތުން، ގެރި
ނުވަތަ ބަކަރި ނުވަތަ ޖަމަލުގެ ތެރެއިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަސޭހަ އެއްޗެއް
ހަދިޔާގެ ގޮތުގައި ކަތިލުމެވެ. އަދި ހައްޖަށް ނުވަތަ އުމްރާއަށް އިޙްރާމް ބަނދުވަން
ޖެހޭ، އެއްވެސް އުޒުރަކާ ހުރެ ހައްޖު ނުވަތަ އުމްރާގެ އަޅުކަން ފުރިހަމަކޮށްނުލެވިއްޖެ
ނަމަ، ހަދިޔާ ކަތިލަންޖެހޭ ތަނަށް، އޭގެ މަޙައްލަށް ހަދިޔާ ގެންދެވި، ހަދިޔާ
ކަތިލައިފުމަށް ދާންދެން ތިޔަބައިމީހުން ބޯ ބާލައި ނުވަތަ ބޯ ކޮށައި، އިޙްރާމް
ނުކުންނާށެވެ!

އަދި އިޙްރާމް ބަންދުގެން ހުއްޓައި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކަށް ބައްޔެއް ޖެހި
ނުވަތަ ބޮލުގައި އުނދަގޫ ހުރެ ސަބަބުން ބޯކޮށަން ޖެހިއްޖެ ނަމަ، އެ ކަމަކުން
ފިދުޔާ އުނދަގުލުން ސަލާމަތްވުމަށް ޙަކައި، ބޯ ބާލުން ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ހުއްދަވާނެއެވެ. އަދި އެ ހުއްދަ ސަބަބަށް ފުދުވެރިވާގޮތަށް ބޯ ބާލައިފި ނަމަ ފިދުޔާ
ދިނުމަކީ، ވާޖިބު ކަމެއް ވެސް ވެއެވެ. އެ ފިދުޔާއަކީ، ތިން ދުވަހު ރޯދަ ހިފުމެވެ.
ނުވަތަ ހަ މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމެވެ. ނުވަތަ މައްކާގެ ސަރަޙައްދުގައި ބަކަރިއެއް
ކަތިލުމެވެ، މައްކާގެ ފަޤީރުންނަށް ބަހައިދިނުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ފުރިހަމަ ސަލާމަތުގައި
ވީމާ، އަމާންކަމާ އެކު ތަމައްތުއުކުރުމުގެ ގޮތުން ހައްޖާ ހަމައަށް އުމްރާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ
ތެރެއިން މީހަކު ހައްޖު ފެށުމުގެ ކުރިން ކޮށްފި ނަމަ، އެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ހަދިޔާ ކަތިލުން
ވާޖިބުވެގެން ވެއެވެ.

އަދި ހައްޖު ތަމައްތުޢުކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ހަދުޔާގެ ގޮތުން ކަތިލާން އެއްޗެއް ނުލިބިއްޖެ މީހާ، ނުވަތަ ކަތިލާން ހަދުޔާ ގަނެވޭފަދަ ތަނަވަސްކަން ނުލިބިއްޖެ މީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވަނީ ދިހަ ދުވަހު ރޯދަހިފުމެވެ. އެއީ، ހައްޖުގެ ދުވަސްވަރު މައްކާގައި ތިން ދުވަހު ރޯދަހިފުމާއި، ހައްޖުގެ އަމަލުތަކުން ފަހު އެ މީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އެނބުރި ދިޔުމުން ހަތް ދުވަހު ރޯދަހިފުމެވެ. އާދެން، ފުރިހަމަ ދިހަ ދުވަހު ރޯދަހިފުނީއެވެ. އަދި ހަދުޔާ ކަތިލުން ނުވަތަ ހަދުޔާގެ ބަދަލުގައި ރޯދަހިފުން ވާޖިބުވަނީ، ހުރުމަތްތެރިވެގެންވާ މައްކާގެ ސަރަޙައްދުން ބޭރުގައި ދިރިއުޅޭ މީހުންގެ މައްޗަށެވެ. އަދި الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަމުރުކުރެއްވި އެންގެވުމާއި ކަންތައްތައް ކޮށް، ނަހީކުރެއްވި އެންގެވުމާއި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ތިޔަބައިމީހުން الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އެ إِلٰهُގެ އަމުރުތަކާ ޚިލާފުވެ، އެ إِلٰهُ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހުންނަށް ގަދަފަދަ ޢުޤޫބާތް ދެއްވާ إِلٰهُކަން ތިޔަބައިމީހުން ޔަގީން ދަންނާށެވެ![79]

ދަންނާށެވެ! ހިސާބުކުރެވި މަސް ބަންދުވުމުގެ ސަބަބުން، ހައްޖު ނުވަތަ އުމްރާގެ އަޅުކަން ފުރިހަމަކުރުމަށްޓަކާ މިހަރަކު ނަމަ، އެ މިހަރަކު ބާޔައި ނުވަތަ ބާ ކޮށައި އިޙްރާމް ކަނޑާލާ، ހިސާބުކުރުން އިހު އާދާ ހުރި ތަނުގައި ހުރި ހަރާމް ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ، مُحَمَّدُ ﷺ އާއި އެ ޙަޟްރަތުގެ އަޞްޙާބުން ޙުދައިބިޔާގައި އިޙްރާމްބަންދުވުނުފަދައިން ވެސް ދަތުރުކުރައްވައިގެން ވަގުތުގައި އަލްޙުދައިބިޔާގައި ތިއްބަވައިގަތުން، ހަދުޔާގެ އަޅުކަން ފުރިހަމަކުރުމުގެ ކުރިން، ކަތިލުމަށް ހަދުޔާ ގެނެސްފައިވާ ތަނަށް ނުދެވޭނަމަ ބަލާށެވެ. އެ ކަތިލުމުގެ ކުރިން، އެ ހަދުޔާގެ އިސްތިޤްރާރުގެ ތަނަށް ބޯ ކަނޑުއްވާށެވެ.

79- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އެ ގޮތަށް ކަންތައް ކުރެއްވުމަށް، އެ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުންނަށް ވެސް، އެ ރަސޫލާ
އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. ވީމާ، ކަލޭ އިލްމު ރަސޫލާގެ މި އަމަލުފުޅުން ސާބިތުވަނީ،
އެއްވެސް ޢުޒުރަކާ ހުރެ، ޙައްޖު ނުވަތަ އުމްރާގެ އަޅުކަން ފުރިހަމަކޮށްނުކުރެވިއްޖެ ނަމަ،
ފުރަތަމަ ކުރަންޖެހޭނީ ކަމަކީ ހަދިޔާ ކަތިލުން ކަމެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، ބޯ ބާލައި
ނުވަތަ ބޯ ކޮށައި އިޙްރާމުން ނިކުމެން ކަމެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ހިސާރުކުރުމުގެ މަގު ބަންދުވުން ނޫން އެހެން ޢުޒުރަކާ ހުރެ، ޙައްޖު
ނުވަތަ އުމްރާގެ އަޅުކަން ފުރިހަމަކޮށްނުކުރެވޭ ޙާލަތު ނަމަ، ހަދިޔާ ކަތިލުމަށް ފަހު،
ބޯ ބާލައި ނުވަތަ ބޯ ކޮށައި އިޙްރާމުން ކަސަޔަން ވާނީ ޙުރުމަތްތެރިކުރެއްވިގެންނާ
ތަޢާލާގެ އިރުޝާދު ތަބާވެގެންނެވެ.

އަދި ވެސް ދަންނާށެވެ! ޙައްޖު ތަމައްތުޢުކުރާ މީހާ އުމްރާގެ އަޅުކަން އަދާކޮށް
ނިމުމުން، އިޙްރާމް ބަންދުވުމުގެ ސަބަބުން ޙަރާމްވެފައިވާ ކަންތައްތައް ޙަލާލުވެ ހުރުމަށްފަހު
ކަންތައްތައް ކުރުން ޙަލާލުވެއެވެ. އެ ހުރިހާ ކަމަކަށް ފަހު، ޙައްޖު ތަމައްތުޢުކުރާ
އަޅުކަން ޙައްޖުގެ މަހުގައި ޙައްޖުވެރިޔަކު ކުރާނަމަ، ނިކުމެވޭނެއެވެ. އެކަމަކު
ބައްޔަށް ހިތާމަ ބަސްނުލަވާ ދެކެވޭނޭ ގޮތެވެ. އަދި ހަދިޔާ ކަތިލުން ނުކުރެވޭ ހަދިޔާގެ
ބަދަލުގައި ހިނގާފައިވާ ދުވަސްވަރުގައި ޙައްޖު ތަމައްތުޢުކުރާ ހޯދަމުންދާ ރޯދަ
ހިފުމަށް، ބައްޔަށް ޖެހޭނެ ހާލަތު ގޮތަށް ކަމަކު ވެސް، ހަދިޔާ ކަތިލުން ނުވަތަ ހަދިޔާގެ
ބަދަލުގައި ހިނގާފައިވާ ދުވަސްވަރުގައި ރޯދަހިފާންވާނެއެވެ. އަދި ހަދިޔާ ކަތިލުމަށް ފަހު ނުވަތަ،
ބައްޔަށް ތަދުއެޅުމާއި ލިޔުމެއް ލިބުނު ލިޔުމުގައި މި އަދި ހިލޭ ކުރުން ޙާސިލް
ހިފުމަށް ހަދިޔާގެ ގޮތުގައި ކަތިލާނީ، ހަޑިއްޗަށްލާފައި ބަހައިލަން އެ ހިފަހައްޓަ ތަމައްތުޢަނެއް
ލިބުން އޮތްކަމެވެ.

އެކަކަށް ނަމަ ބަކަރިއެއް ކަތިލުމުން ފުދޭނެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ހަތް މީހަކަށް ޖަމަލެއް
ނުވަތަ ގެރިއެއް ކަތިލުމުން ފުދޭނެއެވެ.

އަދި ހައްޖު ތަމައްތުޢުކުރާ މީހާއި ހައްޖު ޤިރާނުކުރާ މީހާއި މި ދެ މީހުން ހަދިޔުން
ވާޖިބު ހަދްޔު ކަތިލާނޭ އަސްބާބު ނެތް ދުވަހު ނުވަތަ أَيَّامُ التَّشْرِيقُ ގެ ތިން ދުވަހުގެ
ތެރެއިން، ކޮންމެވެސް ދުވަހެއްގައި މިންގައި ނުވަތަ ހިފާނެއެވެ.

ހަދްޔަކީ، ގުޅިގެން ކުރާތާ ހަމަޖެހިގެންވާ ރޯދަގައި، ނަފްސުވޭތީގެ ތެރެއިން ކަމެއްހަރަ
ޖަނަވާރެއް ކަތް ނަމަވެއެވެ. އަދި ހަދްޔު ކަތިލުމުގެ ދުވަސްތަކަކީ، ޢީދުގެ ދުވަސް
ހިނގާފައި ދުވަހާއި أَيَّامُ التَّشْرِيقُ ގެ ތިން ދުވަހެވެ. أَيَّامُ التَّشْرِيقُ ގެ ތިން ދުވަހަކީ،
ޛުލްޙިއްޖާ މަހުގެ އެގާރަ، ބާރަ، ތޭރަ، މި ތިން ދުވަހެވެ. ނަމަވެސް، އެންމެ
އިސްކަން ދޭނީ، ހިނގާފައި ދުވަހު ހަދްޔު ކަތިލުމެވެ.[80]

ٱلۡحَجُّ أَشۡهُرٞ مَّعۡلُومَٰتٞۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلۡحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ
وَلَا جِدَالَ فِي ٱلۡحَجِّۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ يَعۡلَمۡهُ ٱللَّهُۗ وَتَزَوَّدُواْ فَإِنَّ
خَيۡرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقۡوَىٰۖ وَٱتَّقُونِ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ ١٩٧

﴿197﴾ ހައްޖުވުމުގެ ވަގުތަކީ، ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ މަސްތަކުތަކެކެވެ.
ވީމާ، ހައްޖުގެ އަރުކާނުތަކުން ވަނީ އެ މަސްތަކުތަކުގެ އެ ދުވަސްތަކުގައެވެ.
އެއީ، ޝައްވާލު މަހާއި ޛުލްޤަޢިދާ މަހާއި ޛުލްޙިއްޖާ މަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަ ދުވަހެވެ.
ވީމާ، ހައްޖުވުމަށް ގަސްދުކޮށް، އެ ދުވަސްތަކުގައި އިޙްރާމް ބަނދެގެން ހިނގާ މައްކާއަށް
ހައްޖު ވާޖިބުވެއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ!

80- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ފަހު، އެ ދުވަސްތަކުގައި ޙައްޖުވުމަށް ގަސްދުކޮށް އިޙްރާމް ބަނދެފި މީހާގެ މައްޗަށް، ޖިމާޢުވުމާއި ޖިމާޢުވުމަށް މަގުފަހިވާ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރުން ހަރާމްވެގެން ވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެ ފަދައިންމެ، ޙައްޖުވުމަށް ގަސްދުކޮށް އިޙްރާމް ބަނދެގެން ހުރެ، اللهُ ﷻ އަށް ކިޔަމަންވުމުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުވުމާއި، އެ إِلٰهަށް އުރެދޮވޭ ކަންތައްތަކަށް އަރައިގަތުމާއި، މީހުންނާ ދޮބަސްވެ އަރާރުންވުމާއި، ރުޅިއައުވުމާއި، ހުތުރު ބަސްތަކުން ގޮވުމާއި، ނުރުހުންތެރިކަން އުފެއްދުމާއި، ޖަދަލުކުރުން ފަދަ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރުން ވެސް، އޭނާގެ މައްޗަށް ހަރާމްވެގެން ވެއެވެ.

އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް، اللهُ ﷻ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އެވެ، އެ މީހަކު ކުރާ ކޮންމެ ހެޔޮ ޢަމަލެއްގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ، އެ މީހަކަށް އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ޙައްޖު ދަތުރުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކެއިންބުއިމަކާއި އެހެނިހެން ކަންކަމަށް ބޭނުންވާ ތަކެތި ހޯދައި، ތިޔަބައިމީހުންނާ އެކު އެ ތަކެތި ގެންދާށެވެ!

އަދި ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެންމެ ބޮޑު ފައިދާ ލިބޭނީ ކަމުގައި ވާކަން ކަށަވަރީ، اللهُ ﷻ އަށް ބިރުވެތިވެ ހުރެ ޢަމަލުތަކުން ތަޤްވާވެރިވެ، ޚާއްޞަކޮށް ދޭއިމާވާ ދުވަހަށް ބަޔަށްތިރިވެ، އާޚިރަތަށް ކޮށްދޭ ތަކެއްޗެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، އާޚިރަތުގައި ގެންދިއުމަށް ޓަކައި ހުރި އެންމެ ހެޔޮތަކެއްޗަކީ ތަޤްވާވެރިކަމެވެ. އޭ ސަލާމަތް ބުއްދީގެ އަހުލުވެރިޔެންނޭވެ! ކަލޭމެން ހުރީ، ބާރުވެރިވެ ފަދައިން ކަލޭގެއާ އިރު، ތިޔަބައިމީހުން، ތިމަން إِلٰهަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ![81]

81- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. ހަދީސްގެ އަސްލުވެރިން ޙައްޖުވާ ކަމުގައި ވިޔަސް ނަމަ، ޢަމުރު މައްކާން ބާޒާރުތަކާއި އެ ތިން އުޅުނިރުން ތަކެތި ނުގެނެސް ދިޔަ ބުނެއްގެނުވެ. "ތިމަންމެންނަކީ ވިޔަފާރިކާރާ ބަޔަކީމުއެވެ." ދެން، މައްކާއަށް އައުމަށް ފަހު ސަފަރުކުރަނީގެން ކައިރިވި، އެބައިމީހުންގެ އެހެނިހެން ބޭނުންތައް ފުއްދައި އުޅުނެވެ. ވީމާއެކު، ޙައްޖުވާ ކަމުގައި ވިޔަސް ނަމަ، ދަތުރުކަން ބޭނުންވާ ކާނާއި އެ ނޫން އެހެނިހެން ތަކެތި ހިފައިގެން ޙައްޖަށް އައުމަށް އަންގަވައި މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[82]

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَٰتٍ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَٱذْكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمْ وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِۦ لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾

﴿198﴾ އޭ ޙައްޖުވެރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ ޙިޔާވަންތަކަމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާ ތަނަވަސްކަން ލިބިގަތުމަށް ޓަކައި، ޙައްޖުގެ ދަތުރުވަރު ވިޔަފާރިކުރުން އެ ވިޔަފާރީގެ ފަސޭހަތަކުން އެ ނޫން ގޮތްގޮތުން ވިޔަސް ޙަލާލު ރިޒުޤު ހޯދުމަށް އުޅުއްވުމީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކުށެއް އަދި ޝަރީޢަތް ވިޔަސް ކުށެއް ނޫނެވެ. ފަހެ، ދެން ޢަރަފާތުގެ މައިދާނުން ފޭބުމަށް ފަހު އިތުރުއްސަވާޢުދުމަށް ދާނަދާން އަރަފާތުގެ މައިދާނުގައި ތިބެމަށް ފަހު، މުޒްދަލިފާއަށް ގޮސް، އަލްމަޝްޢަރުލްޙަރާމުގެ ކައިރިގައި ތިބެ، ގިނަގިނައިން الله ﷻ ހަނދުމަކުރާށެވެ، ދިކުރުކުރާށެވެ، ތަކުބީރުކިޔައި، ތަލްބިޔާ، ތަސްބީހަ، ތަހުލީލުކިޔައި އުޅޭށެވެ!

އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތެދުމަގުދައްކަވައި، އިސްލާމް ދީނަށް ހިދާޔަތްދެއްވައި، ހައްޖުގެ އަޅުކަމާއި އުމްރާގެ އަޅުކަން އަދާކުރާނެ ގޮތާއި ޤުރުބާން ކުރާނެ ގޮތް އަދި އެ ނޫން އެހެނިހެން އަޅުކަން އަދާކުރާނެ ގޮތް ތަފްސީލުން ޖުޒްއިއްވައިގެން ދައްކަވައި، އެ ކަންކަމަށް އިރުޝާދުދެއްވި ކަމަށް ބަލައި އެ إِلٰهަށް ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ދަންނާށެވެ! އެ ކަންކަމަށް، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައި އިސްލާމް ދީނުގެ ހިދާޔަތް ލިބުމުގެ ކުރިން، ތިޔަބައިމީހުންވީ މަގުފުރެދިފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވީ، ހައްދި ކާބައިކަލުން ބާބިލިކަލުން ނޫނީ، الله ﷻ ގެ ޝަރީޢަތާ ދުރު އާދިކުކަމުގެ ތެރޭގައި ވެސް ގެއްލިފައެވެ.[83]

ދަންނާށެވެ! އަލްމަޝްޢަރުލްޙަރާމަކީ، މުޒްދަލިފާ ނިމޭ ހިސާބުގައިވާ "ޤުޒަޙް" ފަރުބަދައެވެ.[84]

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ސަބަބު:</u>

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ގޮތާ ދުށު ރިވާވެގެންވެއެވެ. عُكَاظُ، مَجَنَّة، ذُو الْمَجَاز މި ތިން ތަނަކީ، އިސްލާމް ދީން އައުމުގެ ކުރިއްސުރެން، ޖާހިލިއްޔާގެ މީހުން ވިޔަފާރީގެ ބާޒާރުތަކެއް ހިންގުން ދިޔަ ތަންތަނެވެ. އެހެންކަމުން، ހައްޖު މޫސުމުގައި އެ ތަންތަނުން އެއްވެ، މުޅި އަހަރު ދުވަހުގެ ވިޔަފާރި އެ ތަންތަނުގައި ތިބެގެން ހިންގާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އެ ފަރާތުން ކަންތައްތަކަށް އުޅުނުކަން، އިސްލާމް ދީން އައިސް، ހައްޖުގެ އުމުރާގެ އަޅުކަން، الله ﷻ އަށް ހާއްސަކޮށްގެން އަދާކުރައްވުނެވެ.

83- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
84- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

އެ ގޮތަށް ހަދުކު ކުރެއްވުމުން، ޙައްޖަށާއި އުމްރާއަށް ގޮސްއުޅޭ އިރު ވިޔާފާރިކޮށް
އުޅުމަކީ ފާފައެއް ކަމުގައި ދެކެ، ޙައްޖާއި އުމްރާގެ ހަޅުކަމުގައި އުޅޭ އިރު،
މުސްލިމުން ވިޔާފާރިކުރުމަށް ޖެހިލުންވުމުން، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު
ކަމުގައި ވެއެވެ.[85]

ثُمَّ أَفِيضُواْ مِنۡ حَيۡثُ أَفَاضَ ٱلنَّاسُ وَٱسۡتَغۡفِرُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ
رَّحِيمٞ ١٩٩

﴿199﴾ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ މީހުން ކަންތައްތައްކޮށް
އުޅުނު ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ކަންތައްތައްކުރަންކޮށް، إِبْرَاهِيم عليه السلام ގެ ޒަމާނުގައި
އެ ރަސޫލާ ޙައްޖުކުރެއްވި ގޮތަށް، ޛުލްޙިއްޖާމަހުގެ ނުވަނަ ދުވަހުގެ
އިރުއޮއްސިއްޖެއުމަށް ދާނަމުން ޢަރަފާތުގައި ތިބެމުން ދުވަން މުޒްދަލިފާއަށް ހަރިސް
އެ ތަނުގައި ތިޔަބައިމީހުން ޙާޒިރުވާށެވެ! އަދި މުޒްދަލިފާގައި ތިބުމަށްފަހުގައި،
ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކުރުމުގައްޔާއި، އެހެނިހެން އަޅުކަންތައް އަދާކުރުމުގައި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރެވިފައިވާ ކަންތައް ޙުދޫދުތަކުރުވައި ތިޔަބައިމީހުންގެ
ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދި ތިޔަބައިމީހުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށް ދަންނަވާށެވެ!
ހަމަކަށަވަރުން، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ ތައުބާއިން، އެ إِلٰهُ ގެ ބަނދާތަކުން
ޤަބޫލުކުރައްވާ ތައުބާވާ، ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް އެދި، އެ إِلٰهُ ގެ ބަނދާތަކުގައި
ރަޙްމަތާ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ، އެބައިމީހުންނަށް
ގިނަގިނައިން ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ރަޙްމަތްތެރި إِلٰهެވެ.[86]

85- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلإِمامِ الْقُرْطُبِي
86- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! ޢަރަފާތުގެ މައިދާނަކީ، ޙަރަމުގެ ސަރަޙައްދުން ބޭރުގައިވާ ތަނަކަށް ވާތީވެ، ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކުރުމުގައި، ޢަރަފާތް ދުވަހު ޢަރަފާތުގައި މިބޭފުޅުން ނުހުރި، ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ މީހުންނާ އަދި ބައެއް ޢަރަބިން ޙަރަމުގައި ޤަބީލާތަކުގެ މީހުން، ޤާއިމުވާ ޢަރަފާތުގައި މުޒްދަލިފާގައި ހިއްޕާލުމުގައި ވިއެވެ. ފުރާއްޔާ، ބައްޔަށް އަޅުލަވަމަކަން ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ މީހުން އެ ގެނައި ބަދަލު ބާތިލުކުރައްވައި، ﷲ ﷻ ވަޙީ މި އާޔަތް ބާވައިލައްވައިދެއްވެ.[87]

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:</u>

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އިސްލާމް ދީން އައި ދުވަސްވަރު، ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ މީހުންނާއި ޢަރަބީންގެ ބައެއް އެހެނިހެން ޤަބީލާތަކުގެ މީހުން ޙަރަމްގެ ސަރަޙައްދުން ބޭރަށް ޢަރަފާތަށް ނުނިކުމެއެވެ. އެ ކަން އެ ޤައުމު އުޅުއްވާ ދުވަސްވަރު، ޢަރަބީންގެ ދީން މީހުން ޢަރަފާތުގައި މުޒްދަލިފާގައި ހުރެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ބުނަނީ، ޙަރަމްގެ ސަރަޙައްދުން ބޭރަށް ނިކުމެގެން ނުވާނެ ކަމަށެވެ. ޙަރަމްގެ ސަރަޙައްދަކީ ތިމަންމެން އުޅޭ ތަނެވެ. މިފަދައިން، ބަލަދުގެ ސަލަބަހުދުން ބާރަށް ނިކުމެނުވެމެވެ. މި ދަރަޖައިން ބާރަށް، ބަޔަކު ޢަރަފާތަށް ނުނިކުމުމަކީ ޙަރަމުގެ ސަރަޙައްދަކަށް ޙައްޤުކުރަމުން ދިޔައެވެ. އެހެންކަމުން، إِبْرَاهِيمُ ﷺ ބައްޕާފުޅުގެ ދީނުގައި ކަމަށް އެބައިމީހުން މުސްލިމުން ބައްޕާ، ހިނދަކު ބައްޕާގެ ދީނުން ދުރުވެ ޙައްޖުގެ ބައެއް ކަންތައް ބަދަލުކުރި، މުޒްދަލިފާއަށް ދިޔުމަށް މުސްލިމުންނަށް އަމުރުކުރައްވައި، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ވިއެވެ.[88]

87- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
88- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْوَاحِدِي وَالْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَٰسِكَكُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ
ذِكْرًا ۗ فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ
مِنْ خَلَٰقٍ ﴿٢٠٠﴾

﴾200﴿ ދެން ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ޙައްޖުގެ އަޅުކަން އަދާކޮށް ނިމުއްޖެ ނަމަ، اللهﷻ އަށް ޛިކުރުކޮށް، އެ إِلٰه އަށް ޝުކުރުކުރަންވާނެވެ! އެއީ، އިސްލާމް ދީން އައުމުގެ ކުރިން، ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި، ތިޔަބައިމީހުން ކާބަފައިންގެ މަތިވެރިކަމާއި، ބޮޑުކަމާއި، އެބައިމީހުންގެ ފަޚްރުވެރިކަން ހަނދުމަކޮށް އުޅުނު ފަދައިން ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ވެސް ބޮޑަށް އަދި އެއަށްވުރެން ވެސް ގިނައިންނެވެ. ފަހެ، މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންނަކީ، ހަމަ އެކަނި ދުނިޔެ އެދޭ މީހުން ކަމަށް ވީމާ، އެބައިމީހުން ދުޢާކޮށް، اللهﷻ އަށް ދަންނަވައެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ ވެރި إِلٰهއެވެ! ދުނިޔޭގައި ފުރިހަމަ ސިއްޙަތާއި މުދަލާއި ދަރިން އަހަރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ!"

އެހެނީ، އެ ފަދަ މީހުންގެ ހުރިހާ ފިކުރަކާއި ޚިޔާލެއް ހުއްޓިފައި ވަނީ، ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގެ މައްޗަށެވެ. އެހެންކަމުން، އާޚިރަތުގައި، اللهﷻ މުއުމިނުންނަށް ރަޙުމަތާއި ޘަވާބުގެ ތެރެއިން، އެ ފަދަ މީހުންނަށް ދެއްވާނޭ ހަމަ އެއްވެސް ޘަވާބެއް އަދި ނަޞީބެއް ވިޔަސް އެ ދުވަހު ނުލިބޭނެއެވެ. އެއީ، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އިސްކަންނުދޭތީއެވެ، ހަމަ އެކަނި ދުނިޔެ އެދޭ ބައެއްކަމުގައި ވާތީއެވެ.[89]

89- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَمِنۡهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِي ٱلدُّنۡيَا حَسَنَةٗ وَفِي ٱلۡأٓخِرَةِ حَسَنَةٗ
وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿٢٠١﴾

﴿201﴾ އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން އަނެއް ބަޔަކީ، الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ. ވުމާއެކު، އެބައިމީހުން ދުޢާކޮށް، الله ﷻ އަށް ދަންނަވަތެވެ. “އޭ އަހަރެންގެ ވެރި إلٰهُ ވެ! ދުނިޔޭގައި ފުރިހަމަ ސިއްޙަތާއި އާފިޔަތު އަހަރެންނަށް ދެއްވައި، އަހަރެންގެ ރިޒުޤު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވައި، ފައިދާކުރަނިވި ޢިލްމު އަހަރެންނަށް ދެއްވައިފާނދޭވެ! އަދި ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި ވެސް ހެޔޮގޮތް މިންވަރުކޮށްދެއްވައި، ޞާލިޙު ޢަމަލުކުރުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު އަހަރެންނަށް ދެއްވައިފާނދޭވެ! އަދި އާޚިރަތުގައި، އިބަ إلٰهُގެ ރުއްސެވުމާއި ފުއްސެވުމުގެ ނަސީބު ލިބި، ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތް އަހަރެންނަށް ދެއްވައިފާނދޭވެ! އަދި ނަރަކައިގެ ޢަޛާބުން އަހަރެން ކިންނަވައި ސަލާމަތްކުރައްވައި ފާނދޭވެ!”[90]

ދަންނާށެވެ! ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގެ ހުރިހައި ހެޔޮކަމެއް މި ދުޢާގައި އެކުލެވިގެން ވެއެވެ. އެހެންކަމުން، رَسُولُ الله ﷺ އެންމެ ގިނައިން ކިޔުއްވި އެއް ދުޢާއަކީ މި ދުޢާ ކަމުގައި ވާރިދުވެފައި ވެއެވެ. އަދި ވަކިން ޚާއްސަކޮށް ގެފުގެ ވަށައިގެން ޠަވާފުކުރެއްވި އިރު މި ދުޢާ ވިދާޅުވެއްވި ކަމުގައި ވެއެވެ.[91]

أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ نَصِيبٞ مِّمَّا كَسَبُواْۚ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

90- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

91- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

﴿202﴾ ބަޔާންވެދިޔަ ހެޔޮއިން ދުޢާކުރާ މީހުންނަކީ، އެބައިމީހުން ކުރި ދުޢާއާއި،
އެބައިމީހުން ކުރަ ބަދުޢާއި، އެ ނޫން އެންމެހައި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ޘަވާބުލިބި،
ދިނުމުގެ ގޮތުން ބޮޑު ނަސީބެއް ލިބޭނެ މީހުންނެވެ. ވީމާއެކު، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި
ހެޔޮ ގޮތް މިންވަރުކުރެއްވުން ދެއްވާ ދާއިމީ ޚިޔާރާ، ﷲ ﷻ ގެ ބަސްތަކުގައި
ދަންނަވައި އަބަދު މީހުންނަށް ބަދަލުދެއްވާ ދަރުމަވެރި ރަސްގެ ދެއްވާނޭމެވެ.
ދަންނަވާށެވެ! ﷲ ﷻ އީ، ޙިސާބުކުރެއްވުން ވަރަށް ބޮޑަށް ޙިސާބުކުރައްވާ ގޮތުގައި
ޙިސާބުކުރެއްވުމަށް، إِلٰهއެވެ. އަދި ޙިސާބުކުރެއްވުމަށް ވަރަށް ބާރުގަދަވަންތަ،
އެ ޢަމަލުތަކަކީ މީހުންނަށް، ދަރުމަވެރިކަމާއި ދަރުމަވެރިވާ ބަދަލެއް، ނަގައި
ބަޢަމަލުކުރާ މީހުންނަށް، ގަދަފަދަ އުޞޫލުތަކާއި ބަދަލު ދެއްވާ ބަދަލުދެއްވާ
إِلٰهއެވެ.[92]

وَٱذۡكُرُواْ ٱللَّهَ فِيٓ أَيَّامٖ مَّعۡدُودَٰتٖۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِي يَوۡمَيۡنِ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِ
وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِۖ لِمَنِ ٱتَّقَىٰۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُمۡ إِلَيۡهِ
تُحۡشَرُونَ ٢٠٣

﴿203﴾ އަދި ޢަދަދު ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައި، ތިޔަބައިމީހުން
ﷲ ﷻ ހަނދުމަކުރުން، ތަސްބީޙުކިޔުން، އަދި ތަކްބީރު، ތަހްލީލް، ތަސްބީޙާއި
އުޅޭށެވެ! އެ ދުވަސްތަކަކީ، ދުލްޙިއްޖާ މަހުގެ އެގާރަ، ބާރަ، ތޭރަ މި ތިން ދުވަހެވެ.
ފަހެ، އެ ދުވަސްތަކުގައި ތިން ޖަމްރާއަށް ގަލު އުކުމަށް، ބައްޖެގެ އަރުވަން އަރާފާތު
މީހާގެ މައްކާން ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

92- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނަމަވެސް، ތިން ޖަމްރާއަށް ހިލަގަނޑު ގަހާ ތިން ދުވަހުގެ ތެރޭއިން ފުރަތަމަ
ދެ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ހައްޖުގެ އަޅުކަން ނިންމަވައި، އަވަހަށް މިނާއިން ނުކުތުމަށް
ގަސްތުކުރާ މީހާ، ހައްޖު މަހުގެ އެގާރަ، ބާރަ، މި ދެ ދުވަހު ތިން ޖަމްރާއަށް
ހިލަގަނޑު ގަހާ، ބާރަވަނަ ދުވަހުގެ އިރުއޮއްސުމުގެ ކުރިން މިނާއިން ނުކުތުމަކުން
އޭނާގެ މައްޗަކަށް ފާފައެއް ނުވެއެވެ. އެހެނީ، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރުމަކީ، ހައްޖުގެ
އަޅުކަން އަދާކުރުމުގައި، ﷲ ﷻ މިއުއްމަތަށް ދެއްވައިފައިވާ ލުއިފަސޭހަކަމުގެ
ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ. އަދި މިނާއިން ނުކުތުން ލަސްކޮށް، ބާރަވަނަ ދުވަހު މިނާއިން
ނުނިކުމެ ތޭރަވަނަ ދުވަހު މިނާގައި ހުރުމަށް ގަސްތުކުރާ މީހާ، އެ ދުވަހު ތިން
ޖަމްރާއަށް ހިލަގަނޑު ގަހާ، މިނާއިން ނުކުތުމަކީ އޭނާގެ މައްޗަކަށް ވެސް ފާފައެއް
ނުވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ﷲ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންވެ، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ،
ތަޤްވާވެރިވެ ހުރުމާ އެކު، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ގޮތަށް ހައްޖުގެ އަޅުކަން
އަދާކުރާ ނަމަ، ބަޔާންވެ ދިޔަ ދެ ގޮތުން ކޮން ގޮތަކަށް ހައްޖުކުރި
ކަމުގައި ވިއަސް އެ މީހެއްގެ ހައްޖު ޤަބޫލުކުރައްވާނެއެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާ އެކު
ވެސް، ގިނައިން އަޅުކަންކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި ތޭރަވަނަ ދުވަހު މިނާގައި ހުރުމަކީ
ހުރުން އިތުރުކަން ބޮޑެވެ. އެހެނީ، ކީރިތި ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ ހައްޖުވެވަޑައިގެންނެވި
އަހަރު، ކީރިތި ރަސޫލާ މިނާއިން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވީ، ތޭރަވަނަ ދުވަހު ޖަމްރާއަށް
ހިލަގަސްއެޅުއްވުމަށް ފަހުގައެވެ. މުސްލިމުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން، ﷲ ﷻ އަށް
ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކޮންމެ އަޅުކަމެއް ވެސް،
ﷲ ﷻ ދެކެދެކެ ހިތް ކުރާ ފަދައިން އެ އަޅުކަމެއް ކުރާށެވެ!

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށް ފަހު ހިސާބުބެއްލެވި، ޖަޒާ ނުވަތަ
ސަޒާ ދިނުމަށް ޓަކައި، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން އެއްކުރެއްވި
މަޙްޝަރުކުރައްވާނީ، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތަށް ކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ![93]

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُۥ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيُشْهِدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا فِى
قَلْبِهِۦ وَهُوَ أَلَدُّ ٱلْخِصَامِ ٢٠٤

﴿204﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އާދަމުގެ ދަރިންގެ މީހުން ހަނދުމަކުރަނިކޮށް، ފަރާތްތަކުން
ދުނިޔޭގެ އަޚްލާޤީ ތަރުތީބު ބަސްފުޅުކުރުމަށް ބޭނުމައި، ނުހަނު މޮޅު ބަސްތަކުން ހިތްގައިމު
އެކި އަރުތަފަދި ބަހުން، އިބަ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ވާހަކަދައްކައިލުމާ މުނާފިޤުން
މިސްކީނުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އަދި އެ ފަދަ މުނާފިޤުންގެ ވާހަކަތަކުގެ ރީތިކަމާއި
ރަނގަޅުކަމުން، އިބަ ރަސޫލާގެ ހިތްފުޅަށް އުފާވެރިކަން ލިބިވަޑައިގަނެ، އިބަ ރަސޫލާ
އަޖައިބުކުރުވައެވެ. އަދި ހިތުގެ އަޑީން އިސްލާމް ދީން ދެކެ ލޯބިވާކަމުގައި ބުނެ،
އެބައިމީހުން އެ ދައްކާ ވާހަކައިގެ ތެދުކަން ސާބިތުކޮށްދިނުމުގެ ބޭނުމުގައި،
اللهُ ﷻ ހުވާކުރެ، އެ ފަދަ ކަންތައް ހިތުގައި ހުރިކަމަށް ހެކިކުރެވެ. ނަމަވެސް، އެ ފަދަ
ކަންތައް ހިތުގައި އެ ކުރަ ހުވަޔާ ކަމާއެއްގޮތް ހުރި ނުވޭ ހުރެވެ. އަދި
اللهُ ﷻ ހުވާކުރެ ދޮގުހުވާކުރާ ބަދު، އެ ފަދަ ކަންތައް ހިތުގައި އެ ދަރުކަ
ވަރަކަށް ހުރެގެން، އެ ފަދައިން ކަންތަކެއްގައި ކުރާ ހިތްހަރުކަމުން، އެ إِلٰهُ
ދެއްވައިގަތީ މުއްބަތަކަ ގޮތް ކުރަފޯރެ ޚުސޫމަތުގައި އަދި ބޮޑުގަދަ ވިއަސް
އެ މީހާގެ ހިތައިގައި ނުވާކަމެވެ.

93- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! އިސްލާމް ދީނާ ގުޅޭ، އެ ޚުދު ކޮންމެ މުނާފިޤެއްގެ ހިތުގައި އުފެދިދާއި ވަހީ،
ޝުބުހާތަކާއި ބަސްދަރުވުރިކަމާވެ. އަދި އެ ޚުދު މީހުންނަކީ، ބަދުޚުޞުމަގައި ވެސް
އިސްލާމް ދީނާއި މުސްލިމުންގެ އެންމެ ބޮޑު ޢަދާވާތްތެރިންނެވެ.[94]

وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي ٱلۡأَرۡضِ لِيُفۡسِدَ فِيهَا وَيُهۡلِكَ ٱلۡحَرۡثَ وَٱلنَّسۡلَۚ وَٱللَّهُ لَا
يُحِبُّ ٱلۡفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

﴿205﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ތިބާކައިރިން ކަންތައްތައް ކުރާ މުނާފިޤުން
އިބަ ރަސޫލާގެ މަޖިލީހުން ނުކުމެއްޖެ ނަމަ، ނަބަވީސުންނަތާއި މަކަރު ދަރަނި ބިން
ހަލާކުކުރުން، އުފެދުނުތަކަށް ޚަސަރައި ފާރިޝް ބަދަލުތަކަން އަކަމިގަނަ، މިސްތަކަކުންގެ
ނަސްލު އޮބަހައިކުރައި، ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް ބަލައި ހިލާފުކަމާ އެކު ގަދަޔަތަގައި
މަސައްކަތްކުރެތެވެ. އަދި އެ މީހަ މިހުން އެ ކުރާ ނުބައި ބަދަލުކަމުގެ ސަބަބުން،
ރަނދަކަހަތް ކަކުނި، ވަޒީފާތަން ހަދަވެ، ޖަނަވާރު ދިރުން ދަދާފާވެ. ފަސާދަކަރުނެވެ.
الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ އާނ އުދު ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް، އެއްވެސް ގޮތެއްގައި، އެ إِلٰهُ
ރުހިވޮޑިގެންނެވާ އަދި ޚުށީވެގެންނެވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ!
ފަސާދަކުރާ މީހުން ދެކެ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ ރުހިވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވައެވެ.[95]

وَإِذَا قِيلَ لَهُ ٱتَّقِ ٱللَّهَ أَخَذَتۡهُ ٱلۡعِزَّةُ بِٱلۡإِثۡمِۚ فَحَسۡبُهُۥ جَهَنَّمُۖ وَلَبِئۡسَ
ٱلۡمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾

﴿206﴾ އަދި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ، އެ إِلٰهُ ގެ ޢަޛާބަށް ބިރުގަނެވޭށެވެ! އަދި
ބިމުގައި ފަސާދަކުރުން ނުކުރާށެވެ!

94- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
95- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

މިފަދައިން ބުނެ، އެ ފަދަ ކާފިރު މުނާފިޤުކަލުން ނަސޭހަތްތެރިވެވިއްޖެ ނަމަ، އެ ފަދަ ހެޔޮ ނަސޭހަތް ޤަބޫލުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި، އޭނާގެ ކިބައިގައިވާ ބޮޑާކަމާއި، ކިބްރުވެރިކަމާއި، ގޯނާކުރުމުގެ ނުބައި ސިފަތައް އޭނާގެ މައްޗަށް ވެރިވެގަން، އިތުރު ފާފަވެރިކަމުގެ ތެރެއަށް އޭނާ ވެއްޓިގަންނައެވެ. ވީމާ، އެ ފަދަ ކާފިރު ޖަހަންނަމް ދެއްވާ ޢަޛާބުގެ ގޮތުގައި، ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ ޢަޛާބު ފުދިގެން ވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޤަރާރުވެ ތިބޭނިވި ތަނެއްގެ ގޮތުގައްޔާއި ތަންމަތްތެއްގެ ގޮތުގައި، ނަރަކައަކީ ހަމަޖެހިލާ ނުބައިކަން ބޮޑު ތަނެކެވެ![96]

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައި އޮތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައި އޮތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ الْأَخْنَسُ بْنِ شُرَيْقާ ބެހޭ ގޮތުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އޭނާއަކީ، މުނާފިޤުންގެ ތެރެއިން ނިފާޤުކަމަށް އަރާހުރި މީހެކެވެ. ދުވަހަކު، رَسُولُ الله ﷺ ގެ އަރިހަށް ގޮސް ސަލާމްކިޔައި އިސްލާމްވެ، ކިޔައި ރަސޫލާ ދެކެ ލޯބިވާކަމަށް ބުނެ ހުވާކުރިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، ކަރަން އެނބުރިދާ މަގުމަތީގައި އޭނާއާ ދިމާވި މުސްލިމުން ބައެއްގެ ދަނޑުބިން ހަލާކުކޮށް، އެބައިމީހުން ގެންގުޅުނު ހިމާރުތަކެއް މަރައި، ބިމުގައި ފަސާދަކުރިއެވެ. ދެން، އޭނާގެ އެ ޢަމަލުތަކާން އިޝާރާތްކުރައްވައި މި ތިން އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[97]

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشۡرِي نَفۡسَهُ ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ رَءُوفُۢ بِٱلۡعِبَادِ ٢٠٧

96- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
97- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْوَاحِدِي وَالتَّفْسِيرُ الْكَبِيرُ مَفَاتِيحُ الْغَيْبِ لِلْإِمَامِ فَخْرِ الدِّينِ الرَّازِي

﴿207﴾ އަދި الله ﷻ ގެ އަޅުކުރުވެރިކަން ބޮޑުސަބަބި ކިޔަމަންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން، އެ إِلٰهُ ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ލިބިގަތުމަށް ޓަކައި، މިފަދަ ނަފްސު، އެ إِلٰهَ އަށް ވިއްކައިލާ މީހުން ވެސް، މިސްކީނުކަމުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ތެދުވެރި މުއުމިނުންނަކީ އެ ފަދަ މީހުންނެވެ. އަދި الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި ޚާއްޞަގޮތުގައި، ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި މުއުމިނުންނަށް ރަޙްމަތްތެރިވާ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ. ދަންނާށެވެ! އާޚިރަތް ދުވަހުން، އެ ފަދަ މުއުމިނުންނަށް، އެންމެ ފުރިހަމަ ޖަޒާއިން، އެ إِلٰهُ، ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.98

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ صُهَيْبُ بْنِ سِنَان الرُّومِي رضي الله عنه އާ ބެހޭ ގޮތުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. صُهَيْبُ رضي الله عنه އަކީ، ކުރީގައި ރޫމުގައި މުދަލާއި މައްކާގެ ކާފިރުންނަށް ދޫކޮށްލާފައި، ހަމައެކަނި ދިނުމަށްފަހު ސަލާމަތްވެވަޑައިގަތުމުގެ ބޭނުންފުޅުގައި މައްކާ ދޫކޮށްލާފައި މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވި ފުރާވަޑައިގަތެވެ. صُهَيْبُ رضي الله عنه މަދީނާއަށް ވަޑައިގަތުމުން، رَسُولُ الله ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. «رَبِحَ الْبَيْعَ صُهَيْب، رَبِحَ الْبَيْعِ صُهَيْب» މާނައީ: "صُهَيْبُ ކުރެއްވި ވިޔަފާރިއަކީ ފައިދާހުރި ވިޔަފާރިއެކެވެ. صُهَيْبُ ކުރެއްވި ވިޔަފާރިއަކީ ފައިދާހުރި ވިޔަފާރިއެކެވެ."99

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱدْخُلُوا۟ فِى ٱلسِّلْمِ كَآفَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ
ٱلشَّيْطَـٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾

98- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمٰنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ السَّعْدِي
99- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدٍ عَلِي الصَّابُونِي وَتَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدٍ جَمِيل دِيدِي

﴿208﴾ އޭ ﷲ ﷻ ގެ އެއްކަލާވެރިކަން ތެދުވެރިކަން ޝަހާދަތްވެއްދެއްވުން، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންނާ މުއުމިނުންނޭވެ! ﷲ ﷻ އަށް، ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ ކަމަށާއި،
مُحَمَّدُ ﷺ އަށް، އެ އިލާހުގެ ނަބިއްޔާ އަދި ރަސޫލާ ކަމަށް އީމާންވެ، އިސްލާމް ދީނަށް
ތިމާގެންގެ ދީން ކަމުގައި ހިތުގެ އަޒުން ތުރި، އެ ދީނުގައި ޝަރުޢުކޮށްދެއްވިގެންވާ
އަންގަވައި ކަންތައްތައް ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ ދީނުގެ އަންގަވައި ޙުކުމްތަކަން
ޢަމަލުކުރޭށެވެ، ތިޔަބައިމީހުން އަންގަވާ އުޅެގެން އިސްލާމް ދީން ފުރިހަމައަކަށް
ވަންނާށެވެ! އަދި އިސްލާމް ދީނުގައި، ﷲ ﷻ ޝަރުޢުކޮށްދެއްވި ބައެއް ޙުކުމްތަކަން
ޢަމަލުކުރޭށެވެ، އަނެއްބައި ޙުކުމްތަކަން ޢަމަލުކުރުމުން ދޫކޮށްލައި، ހަވާ ނަފްސާއި
ނަފްސާނިއްޔަތުން ކަންތައްތަކެއް ފަރުވާން ކަންތައްތަކެއް، އެ ދޫކޮށް މިފުރުން
ތިޔަބައިމީހުން އެއްގޮތްވެގެންނުވާނެވެ! އަދި ޝައިޠާނާގެ އަމުރަކަށް ކިޔަމަންވެ
އެދުންތަކަށް އަރައިގަތުން، ޝައިޠާނާގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް ތަބާވެ، ޝައިޠާނާ ދައްކާ
މަގުން ތިޔަބައިމީހުން ނުހިނގާށެވެ! އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން، ޝައިޠާނާއަކީ
ނުހަނު ފާޅުވެގެންވާ ބޮޑު ގޮތުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރި ބަޔާންވެގެންވާ
ޢަދުއްވެކެވެ.100

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ސާބިތުވެއްޖެނަމަވެސް، އެބައިމީހުންނަށް ބަޔާނާއި، ﷲ ﷻ
ބާރުގެވެރިކަމުގެ ގާދިރުކަމާއި ބާރުގެ ގާދިރުކަމާއި ހިކުމަތާވެ، އަނެއްބައި ގާދިރުކަން
ކުރިއްވާ ބާރުކަލޭ.

فَإِن زَلَلۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡكُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٢٠٩

100- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿209﴾ ފަހެ، އެއްވެސް ޝައްކެއް އަދި އުޒުރެއް ވިޔަސް ނުވާ ގޮތަކައި،
ބަޔާންވެގެންވާ ހެކިތަކާއި ޙައްޤުކަން ބޮޑު މުޢުޖިޒާތްތަކެއް، ކީރިތި ޤުރުއާނާއި،
رَسُوْلُ الله ﷺ ގެ ސުންނަތުގެ ތަރީޤާއިން ތިޔަބައިމީހުންނާ ހަމައަށް އައުމަށް ފަހު،
ޙައްޤުގެ މަގުން ތިޔަބައިމީހުން އެއްކިބާވެއްޖެ ނަމަ ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން،
اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ގެ ބާރުވަންތަކަމާއި ވެރިކަމުގައި ގަދަރުވެރިވަންތަ، ކަރަމުވެރިވަންތަ،
ޙަކީމުވަންތަ إِلٰهެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ ވެރިކަމާއި ކަރަމުކުރެއްވުންވަންތަކަމުގެ ދަށުން
ނުކުމެގެންވާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ إِلٰهُ ގެ ޝަރީޢަތުގެ ދަށުން
ފިޔަވައި އެއްވެސް ކަމެއް ނުހިނގާނެއެވެ. އަދި އެ إِلٰهީ، އަމުރުތަކާއި ކަންތައްތަކާއި،
ނިޒާމުކުރެއްވުމާއި ކަންތައްތަކުގައި ޙިކުމަތްވަންތަ إِلٰهެވެ. އެހެންކަމުން، ކޮންމެ ކަމެއް،
އެ إِلٰهު މިންވަރުކުރައްވާފައިވާ އަދި ޝަރުޢުކުރައްވައިގެން ވެސް، އެ ކަމަކާ އެންމެ މުނާސަބު
އެންމެ އެކަކަށް ގޮތެއް ކަމަށެވެ. ވީމާ، އެ إِلٰهُ ގެ މަތިވެރިވަންތަކަމާއި މާތްވަންތަކަން
ހަނދާންކޮށް، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهަށް ބިރުވެތިވާށެވެ![101]

هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُۚ
وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ٢١٠

﴿210﴾ مُحَمَّدُ ﷺ ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވައި، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް
ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވައި، އެ ރަސޫލާއި، الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅުން
ފޮނުއްވިގެންވާ ޙައްޤުގެ ރަސޫލުކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރަނިވި ޙައްޤުކަން ބޮޑު،
ހެކިތަކާއި ދަލީލުތަކާއި މުޢުޖިޒާތްތަކެއް، اللهُ ﷻ ވަނީ، އެ ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާ
ދައްކަވައިފައި ވެއެވެ.

101- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެ ހެކިތަކާއި ދަލީލުތަކާއި މުޢުޖިޒާތުތައް ފެނުމުން ފަހު ވެސް، މީސްތަކުގެ ތެރެއިން
ގިނަ ބަޔަކު، الله ﷻ އަށް ކާފިރުވެ، ޔަހޫދީ ދުރުވެގެން، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރިސާލަތަށް
އިންކާރުކުރުން، އެ ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވެ، ބިދުޢައި ފަސާދަކުރުން، ކާބަފައިންގެ ދީން
ދުނިޔާކުރުން، ޝަހުވަތާ ތަބާވާ ގޮތުން ހިނގައެވެ. ވީމާ، ކާފިރުން އެ އިންޒާރުކުރެވުނީ،
ޤިޔާމަތް ދުވަސް އައިސް، ހުކުމްކުރައްވާ ދުވަހު ވިލާތަކުގެ ތެރެއިން ހިތްހަމަކުރެއްވުމަށް
ތިބުމަށް، الله ﷻ ގެ މަލާއިކަތުންނާއެކު، މާތްވަންތަކަލާނގެ އަމުރުފުޅު ގެނެސްދެއްވުމަށް، ހަޤީޤަތުގައި އެބައިމީހުން
ހަމައެކަނި ވިސްނަވައިދޭނީ، ދެވަނަ ގޮތަކުން ދުނިޔޭގައި ފެންނަނީ
ނޫނީކަމާމެދު ވިސްނުމެއް ނުދެވޭނެތޯއެވެ؟ އެހެން ހާލަތުގައި ނަމަވެސް ހަމައެކަނި ދުވަހުން،
الله ﷻ ވިލާތަކާއި ފަރިޝްތުންނާއެކު ވަޑައިގަންނަވައިގެން، މާތްވަންތަ ވިލާތަކާއެކު، އިލާހީ
އަމުރުފުޅު ނިޔާވެ ވިލާތަކާއި ހުދު ބޮޑުބޮޑު ވިލާތަކުގެ އިރާދަކުރެއްވި، އެކަމުގެ
މީސްތަކުން ވަހީއެއް ގޮސްފައިވާ އެ މާތްވަންތަ ކަލާނގެ ހުކުމް ނިމިގެން ދެއެވެ. ދުނިޔެ، އެ ވަގުތު،
الله ﷻ ނިޔާވާ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް އިލާހީ ނިޔާވާނެ، ޙަޤީޤަތުގައި ހުކުމްވާ
އަމަލުތައް ކުރި ގޮތްތަކެއް މީހުންގެ ހިޔާލުގައި ހުރީ، ނުބައި ހާލަތުގައި ކަމާއި ހުރިހާ
އަމަލުތައް ކޮށްފައި ހުރީ ކަމުގައި ދެއްކެވުމެވެ. ހަމަ ހުކުމް ކުރެއްވުމުން، ދުނިޔެ ނިމި،
ކަމެއްގެ ހުރިހާ ކަމެއް އެނބުރި ދާނީ، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތަށެވެ. ތިޔަ އިންސާނުން،
ދުނިޔޭގައި ކުރިކަންތައް ތަފްސީލު ހާމަވާނެ ކަމުގައި ތިބޭ ދުވަހު، އެ ހުކުމް ދެއްވުމުން ސާބިތު
ވާނެއެވެ.102

ދަންނާށެވެ! ހަޤީޤަތުގައި މުޅި ދުނިޔެ، އެންމެހައި ކަމެއްގެ ހުކުމްކުރެއްވުން ހަމައެކަނި الله ﷻ
ވިލާތަކާއި މަލާއިކަތުން ކައިރި އަޑު ވީނދޭގެން އެބަހީ ސާބިތުވާނެއެވެ.

ނަމަވެސް، އެ إِلٰهُ ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ގޮތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ، ހަމައެކަނި އެ إِلٰهُއެވެ. އެ ކަމަކީ، އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް އެނގޭނޭ އަދި އެބައިމީހުންގެ ޚިޔާލަށް ވެސް ގެނެވޭނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! الله ﷻ އާ އެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އެ ކަން ބަޔާންކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ ވަޙީކުރައްވާފައެވެ. ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِير﴾ މާނައީ: "އެ إِلٰهُގެ ޛާތުގައާއި ސިފަތްތަކުގައި، އެ إِلٰهާ އެއްފަދަ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެ إِلٰهީ، މުޅިން އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ އަދި މުޅިން ބައްލަވައިވޮޑިގެންވާ، إِلٰهެވެ." 103

سَلۡ بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ كَمۡ ءَاتَيۡنَٰهُم مِّنۡ ءَايَةِۭ بَيِّنَةٖۗ وَمَن يُبَدِّلۡ نِعۡمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلۡعِقَابِ ﴿٢١١﴾

﴿211﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާއާ ދެކޮޅުވެރިވާ އިސްރާއީލުގެ ދަރިން ކިބައިން އިބަ ރަސޫލާ ނިކަން އައްސަވައި ސުވާލުކުރައްވައިބައްލަވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަލައި، ތިމަން إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ބަޔާންކުރައްވައި، އިރުޝާދުދީ ތެދުމަގު ދަލީލުކުރާ ސާފު ދަލީލުތަކާއި އާޔަތްތަކެއް ބަޔާންކޮށް ދެއްވައިފައި ނުވޭތޯއެވެ؟ އަދި ރަސޫލުން ގެންނެވި ރިސާލަތުގެ ތެދުކަން ޔަޤީންކޮށްދިނުމަށް ވުޖޫދު ޙުއްޖަތާއި މުޢުޖިޒާތްތަކުގެ ތެރެއިން އިސްރާއީލުގެ ދަރިންނަށް ދައްކަވައިދެއްވި ވަނީ ކިތައްކިތައް ކަންތައްތޯ އެބައިމީހުންނާ ނިކަން ސުވާލުކުރައްވައިބައްލަވާށެވެ! ފަހެ، އެ ހުރިހާ އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުމަށް ދިނުމަށް މުޢުޖިޒާތްތައް ދެއްކެވުމުން ވެސް، އެބައިމީހުން ވަނީ، އެ ދަލީލުތަކަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހަދައިގަތެވެ.

103- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ރަސޫލުން ގެންނެވި މުޢުޖިޒާތްތަކާއި ތޯރާތުން، އެ ރަސޫލުން ގޮވައިލެއްވި
ގޮވައިލެއްވުމަކަށް ވެސް ފުރަގަސްދީ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ވަނީ،
އެބައިމީހުންނަށް ބާކީ ގޮވައިލެއްވުން ޝަރުޢީ ބުނެލުމަށް އެގޮތުމިގޮތަށް
ބަދަލުކޮށްލާފައިވެއެވެ. ފަހެ، ﷲ ﷻ ގެ ނިޢުމަތްތަކަށް އެ إِلٰهُ ދީނުގެ އަސްލު ބޭރު
ނިޢުމަތް ކަމުގައިވާ ބަދަލު ދީން އެ މީހާ ހަމައެކަން އައިސް، އެ ދީނުގެ ތަޢުލީމާތަށް
އިންކާރުކޮށް ފަހެ، އެ ދީނާ ދޮކޮޅުހަދައި ކާފިރުވުމަށް މީހާ ދަރަނިވާނެވެ! ފަހެ
ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ އީ، އެ ފަދަ މީހުންނަށް ބޮޑުބޮޑު އަޒާބުދެއްވުމުގައި،
ގަދަފަދަވަންތަ إِلٰهُ އެވެ.[104]

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا وَيَسۡخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۘ وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ فَوۡقَهُمۡ
يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ وَٱللَّهُ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيۡرِ حِسَابٖ ﴿٢١٢﴾

﴿212﴾ ﷲ ﷻ ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށްވާ އިންކާރުކޮށް، މީސްތަކުންގެ ގާތަށް،
އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވާ ރަސޫލުންނާ ދެކޮޅުހަދައި ކާފިރުވާ މީހުންގެ ލޮބުއިން،
ފަނާވެދާނިވި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި، އެ ތަނުގެ އަރާމާއި، މަޖާލާއި، ލައްޒަތު
ތިބުން މީހުންނަށާއި، ޝަހުވަތު މީހުންނަށް ފެނޭ، ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން
ޒީނަތްތެރިކޮށްދެއްވުނެވެ. ފަހެއެކު، އެންމެހައި ކާފިރުންނަށް، އާޚިރަތުގެ މައްޗަށް
ދުނިޔެ އިސްކަން، ހަމައެކަނި ދުނިޔެ ހޯދުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ބައެކެވެ. އަދި
ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި، މަޖާލާއި ލައްޒަތަށް އެދި މަސައްކަތްކުރާ ވަރަށް ފުރިން
ބޭރަށް، އާޚިރަތުގެ ނިޢުމަތްތިބުން އެދި މަސައްކަތްކުރާ މުއުމިނުންނަށް، އެ ކާފިރުން
ފުރައްސާރަކުރަން މަލާމާތްކުރެތެވެ.

ދަންނާށެވެ! ދުނިޔޭގައި ކާފިރުންގެ ކަންތައްތައް އެ ގޮތަށް ހުރި ކަމުގައި ވިޔަސް،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ހަމަޖެހުމުތަކަށް ޢިއުތިރާޟުކުރެވެ، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކާން ދުރުވެ،
އެ إِلٰهُ ޚާއްޞަވި ރަސޫލުންނާ މަތާވި މުއުމިނުން ޚާއްޞަކުރެއްވި ދުވަހުން ރިސާލަތު،
އަންގަވައި ކާފިރުންނަށް ފުރުން ހާ ކަމެއްގައި ތަރައްގީކުރެވިއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން،
ސުވަރުގޭގެ އަންގަ ކަމީ ތަރައްގީކުރެއްވުން، އެ إِلٰهُ، އެ ގޮތަށް މުއުމިނުން އެ ދުވަހުން،
ވަރުދަވާނެތެވެ. ނަމަވެސް، އެ ދުވަހުން، ކާފިރުން ވަރުދަވާހުރި، ނަހަކައިގެ ގަދަބަދަ
ޔަގީނުގެ ތެރެއަށެވެ. އަދި اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އުދުވާލެގެންނަވާ ފަރާތަކަށް ބިސާބައްނޑި،
އެ إِلٰهُ ރަޙްމަތްވަންތަވެވެ.[105]

ދަންނާށެވެ! ދުނިޔެއަށް، ޝަރީޢަތުގެ ގަވާއިދެވެ. ހާލަތަށް، ޗަޗާ ޙުކުމުގެ
ގަވާއިދެވެ. އެހެންކަމުން، ތިޔާގެން ކުރާ ހުރިހައި ޝަރީޢަތުގެ ނަތީޖާ ދުނިޔޭގައި
ނުފެނުނު ކަމުގައި ވިޔަސް، ހާލަތުގައި އެ ހުރިހައި ކަމެއްގެ ނަތީޖާ ފެންނަން
ކަން ކަނަވަރެވެ. އެ ކަން އެހެން ޢަމަލާ އެކު، ދުނިޔޭގެ ތަނަވަސްކަމާއި އުފަލި،
اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙިކުމަތުގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُ އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ ހަރަކަތް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާ
ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން، ބައެއް ފަހަރަކަށް، ދުނިޔަވީ ކަމެއްގައި މުއުމިނުނަކަށް
ނާކާމިޔާބުވުމައި ކާފިރުނަށް ކާމިޔާބުވާނެއެވެ. ވީމާ، އެ ގޮތަށް ދަނޑިވަޅުގައި،
ބަދަލު މުއުމިނުންގެ އިބްތިލާ، ހަމަ ޖެހިގެންގެ ޙިކުމަތުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އުދުވާލެގެންނަވާ
ފަރާތަކަށް، ބިސާބައްނޑި، އެ إِلٰهُ ރަޙްމަތްވަންތަ ކަން ހަޤީގަތްކަމެވެ، އެ إِلٰهُގެ
ނިޢުމަތާ ގުޅި ޙުކުމުގެ.[106]

105- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
106- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدٍ جَمِيل دِيدِي

كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ
ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ
أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا
ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

﴿213﴾ ދަންނާށެވެ! ސަރިޔާނުންގެ ބަޔަކު ހުއްޓި، ބިންމަތީގައި ސުލްޙުވެރިކަން ފުރިހުމުގެ ކުރީގައި، އެންމެހައި މީސްތަކުންނީ، اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކުރަން، އެ إِلٰه އަށް އިޙްސާންވެގެން ތިބި އެއް އުއްމަތެއްގެ މީހުން ކަމުގައެވެ. އަދި މީސްތަކުން ތިބީ، އެބައިމީހުންގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ބަފައިކަމުގައިވާ آدَمُ عليه السلام ގެ ދީނުގައެވެ. އެއަށްފަހު، ދީނާ ދުރު މީސްތަކުންގެ ދުރުގައި ޚިލާފުވެ އުޅުނީ، އޭގެ ތެރެއިން އެއް ބައެއް، اللهُ ﷻ ގެ ދީނުގައި ސާބިތުވެ ތިބިއެވެ. އަނެއް ބައެއް، اللهُ ﷻ ގެ ދީނަށް ފުރަގަސްދީ ކާފިރުވިއެވެ.

އެހެންކަމުން، އެކި ޒަމާނުގައި އެކިއެކި ޤައުމުގައި އުޅުނު މީސްތަކުންގެ ގާތަށް، اللهُ ﷻ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވިއެވެ. އެއީ، اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވާ މީހުންނަށް، މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގެ ލިބޭނެ ކަމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރު ދެއްވުމަށާއި، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ ކާފިރުންނަށް، ނަރަކައިގެ ގަދަފަދަ އަޒާބު ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިން ބިރުދެއްކުމަށް ޚަބަރު ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ޙައްޤު ދީނާ ބެހޭ ގޮތުން މީސްތަކުންގެ ދޭތެރޭގައި ޚިލާފުވާ ކަންކަމުގައި ޙުކުމްކުރެއްވުމަށް، ތެދު ޚަބަރުތަކާއި، ޙުކުމްތައް ހިމެނޭ އަމުރުތަކާއި، ޙައްޤު ބަސްފުޅުތައް ނޫން އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއް އޮޅުވާލެވިފައިނުވާ ފޮތްތައް، އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ރަސޫލުންނަށް، އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވިއެވެ.

އެ ޤައުމުތަކުގައި ވަނީ، ބައެއްޒަޔީ ކާފަރުކަމާއި، ބާޠިލާ ކާފަރުކަން ސާބިތުކޮށް ބާރަށްކޮށްދިނުމުގެ ޢިނާދާއި ހަސަދުވެރިކަމާއި، އެބައިމީހުންގެ ދުލުގައި އެކުރުން ނިފާޤުތަކާ ދުރު، ޙަސަދު އިންސާފުން ނިކަމެތިކޮށްލުމުގެ ގޮތެވެ. އަދި ޔަހޫދީންނަށް ޙަކާއި، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި ތައުރާތާއި ނަބިއްޔާއިންނަށް ޙަކާއި، އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އިންޖީލުގައި مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ސިފަފުޅުތައް ނުހަނު ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ފަހެ، އެ ރަސޫލާ ތަބާވުމަށް އެ ދީނަށް ވަންނަންވީ، އެ إِلٰهُ އަމުރުކޮށްފައިވެއެވެ. ފަހެއެކު، އެ ދީ ޤައުމުގައި އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި އާޔަތްތަކުން، مُحَمَّدُ ﷺ އަކީ، އެ إِلٰهُގެ ބަޝާރަތުން ޤުރުއާނުގައިވާ ބައެއް ރަސޫލަކު ކަން ޔަހޫދީންނަށް ނަބިއްޔާއިންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގިއްޖެ ބާވެ، އެ ރަސޫލާ ގެންނަވި ދީނާ ދެކޮޅުހަދައި، އެ ރަސޫލާއާމެދު، އެ ދީނައި މިނުން ވެސް ކުރުމެއް ދީނަށްވެއެވެ. އެ ދީނައިމިނުން އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރީ، ކިބުރު ރަސޫލާއާމެދު އެ ދީނައިމިނުންގެ ޖީލުގައި އުފުލިފައިވާ ރަސޫލަށް ކުރިމަތިލާފައި، އެބައިމީހުންގެ ކިބައިގައި، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް އޮތް ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ޙަސަދުގެ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ބޮޑުކަމުން ހުންނެވެ.

ފަހެ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެންނަވި ރިސާލަތާ ދެކޮޅުހެދުމައި، އެ ރަސޫލާއާމެދު ޔަހޫދީންނާއި ނަސާރާއިން ހިތްހުރި ނަފްރަތު، ބައެއްފަހަރު ބާކީވި ފަހުން އެނގި، مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ރިސާލަތު ޤަބޫލުކުރު އިމާންވީ މިންވަރަށް، اللهُ ﷻ ގެ ޝަރުޢުފުޅުތަކުން، ބައެއް ގެ މަގަށް މަގުދައްކަވައި، އެ ރަސޫލާ ތަބާވުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤުދެއްވިއެވެ. ވީމާ، مُحَمَّدُ ﷺ ގެންނަވި ރިސާލަތުގެ ދުރުކަމާއި، އެ ރަސޫލާއީ ބައެއް ރަސޫލަކު ކަން އެ ރަސޫލާ ތަބާވެ މިނުންނަށް އެނގި ޔަޤީންވިއެވެ.

އަދި الله سبحانه وتعالى ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެ إِلٰهُ އިޚްތިޔާރުކުރެއްވި ބަޔަކަށް، ސީދާވެގެންވާ
ތެދު މަގަށް މަގުދައްކަވައި އެ މަގުން ހިނގުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު، އެ إِلٰهُ ދެއްވައެވެ.107

أَمۡ حَسِبۡتُمۡ أَن تَدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ وَلَمَّا يَأۡتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوۡاْ مِن قَبۡلِكُمۖ مَّسَّتۡهُمُ
ٱلۡبَأۡسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ وَزُلۡزِلُواْ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصۡرُ ٱللَّهِۗ
أَلَآ إِنَّ نَصۡرَ ٱللَّهِ قَرِيبٞ ٢١٤

﴿214﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ކުރިން ފާއިތުވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގައި އުޅުނު މުއުމިނުން
އިމްތިޙާނުކުރެއްވުނު ގޮތަށް، ތިޔަބައިމީހުން ވެސް އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމަކާ ނުލައި،
ސުވަރުގެ ވަދެވިދާނޭ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ނޫން، އިސްވެދިޔަ
އުންމަތްތަކުގެ މުއުމިނުން އިމްތިޙާނުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން، ތަދުވެރިކަމާއި،
ފަގީރުކަމާއި، ބިރުގަނޑުން ފަދަ ބޮޑެތި މުސީބާތްތަކަށް، الله سبحانه وتعالى
އެބައިމީހުންނާ ކުރިމަތިކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ ފަދަ މުސީބާތްތަކަށް ދެރަވެރިވުމުން
އެބައިމީހުންގެ ހަލުއިކަމެއް ނާދެން ހިނދަކަށެވެ. އޭރު، އެބައިމީހުންގެ ގޮތަކީ،
އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލާއާއި، އެ ރަސޫލާއާއި އީމާންވެގެން ތިބި މީހުންނަށް
ކަންތައް ބޮޑުވެގެން ގޮސް، الله سبحانه وتعالى ގެ ނަސްރު އައުން އަވަސްވުމަށް އެދި،
އަންނަނިވި ގޮތަށް ބުނެވިއްޖައުމަށް ދާންދެނެވެ. "الله سبحانه وتعالى ގެ ނަސްރުކުރުން
ނަސްރު އަންނާނީ ކޮން އިރަކުން ހެއްޔެވެ؟" ދަންނާށެވެ! އަބަދުވެސް،
الله سبحانه وتعالى ގެ ނަސްރު ވަނީ، އެ إِلٰهަށް އީމާންވާ މީހުންނާ ގާތު، އެ إِلٰهަށް ވަކީލުކުރާ
މުއުމިނުންނާ، ނުހަނު ގާތްގައި ކަން ކަށަވަރެވެ.108

107- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
108- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ޚަންދަޤުގެ ހަނގުރާމައާ ބެހޭ ގޮތުން ކަމުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެއީ، އެ ހަނގުރާމައިގެ ސަބަބުން، އެކި ސިފަސިފައިގައި ދަތިތަކާއި އުނދަގޫތައް އައިސް މުސްލިމުންނާ ކުރިމަތިވި ހިނދު މުސްލިމުންނަށް ތަސައްލީ ދެއްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، އަސްޙާބުބެންގެ ތެރެއިން، އެ ބޭފުޅުންގެ ގޯތިގެދޮރާއި މުދަލު ދޫކުރެއްވުމަށް ޖެހުނު، މައްކާއިން މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވި މުހާޖިރުންނަށް، މަދީނާގެ ޔަހޫދީންނާއި މުނާފިޤުން އަދާވާތްތެރިވެ، ތަފާތު އުނދަގޫތައް ކުރާން ޖެހުނުން، އެ ބޭފުޅުންގެ ހިތްޕުޅުތަކަށް ހަމަޖެހުމާއި ކެތްތެރިކަން ލިބިދެއްވުމަށް ކަމުގައި ވެސް ރިވާވެގެންވެއެވެ.[109]

يَسۡـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَۖ قُلۡ مَآ أَنفَقۡتُم مِّنۡ خَيۡرٖ فَلِلۡوَٰلِدَيۡنِ وَٱلۡأَقۡرَبِينَ وَٱلۡيَتَٰمَىٰ
وَٱلۡمَسَٰكِينِ وَٱبۡنِ ٱلسَّبِيلِۗ وَمَا تَفۡعَلُواْ مِنۡ خَيۡرٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٞ ٢١٥

﴿215﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުބެން އިބަ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރައްވަތެވެ. اللهُ ﷻ ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި ކުރައްވަންވީ ޙަކަ، މިމަންމުންގެ މުދަލުން ޚަރަދުކުރަން ބޭނުން އެއްޗެއް، ހިމަނުގެން ހަރަދުކުރައްވާނީ ކޮން ބަޔަކަށް ކޮން ގޮތަކަށްތޯއެވެ؟ އިބަ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ހަރަދުކުރާ ހެޔޮ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިންނަށާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށެވެ. އަދި ޔަތީމުންނަށާއި، ފަގީރުންނަށާއި، ދަތުރުވެރިންގެ ތެރެއިން ބާރުދަޔަޖެހި އުޅޭއަން ބޭނުންވެފައިވާ މީހުންނަށެވެ. އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްގައިވާ ބަރަކާތު މުދަލުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހެޔޮގައި ތަނަވަސްކަން ހުރި މިންވަރަކުންނެވެ.

109- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކޮންމެ ހެޔޮކަމެއް ވެސް، މޮޅަށް ދަންނަވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. ވީމާ، އެ ކަންކަމުގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ.110

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މަދީނާގެ އަންޞާރުންގެ ތެރެއިން عَمْرُو بْنِ الْجَمُوحِ ؓ، ކީރިތި ރަސޫލާއާ ކުރެއްވި ސުވާލަކާ ގުޅޭ ގޮތުންނެވެ. ކީރިތި ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އެ ސަޙާބީ ދަންނަވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން، ހުދުހުން ދުވަސްވެ މުސްކުޅިވެފައިވާ ނުހަނު ގިނަ މުދަލުތަކެއްގެ ވެރިއަކީމެވެ. ވީމާ، އެ މުދަލުތަކުން ހޭދަކުރާނީ އަދި އެ ހޭދަކުރާނީ ކާކަށްތޯ ކިހިނެއްކަން ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ؟ މި ޖަވާބުން ދަންނަވުމުން، اللهُ ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލައްވައި އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބު ދެއްވިއެވެ.111

كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

﴾216﴿ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ހުރި ބިރުވެރިކަމާއި، އުނދަގޫތަކާއި، ތަކުލީފުގެ ބޮޑުކަމުން، ހަނގުރާމަކުރުމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސު ނުރުހޭ ކަމެއްކަމުގައިވާ ޙާލުގައިވެސް، ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން، اللهُ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރައްވައިފިއެވެ.

110- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
111- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުރުހޭ ކަމެއް، އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުހަނު ބޮޑު ފައިދާއާއި ހެޔޮކަމުގެ ކަމަކަށް ވުމީ ވެސް އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރުހޭ ކަމެއް، އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުހަނު ބޮޑު ގެއްލުންހުރި ނުބައި ކަމަކަށްވުމީ ވެސް އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފައިދާހުރި ރަނގަޅު ގޮތާއި ގެއްލުންހުރި ގޮތް ބޮޑަށް ދަނެވޮޑިގެންވަނީ، ހަމައެކަނި الله ﷻ އެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފައިދާހުރީ ކޮން ކަމެއްގައި ކަން ނުވަތަ ގެއްލުންހުރީ ކޮން ކަމެއްގައި ކަން ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. އަދި އަމިއްލައަކަން ވިސްނައެއް ނުވެއެވެ. ވީމާ، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އަވަސްވެގަންނާށެވެ![112]

يَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهۡرِ ٱلۡحَرَامِ قِتَالٖ فِيهِۖ قُلۡ قِتَالٞ فِيهِ كَبِيرٞۚ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَكُفۡرُۢ بِهِۦ وَٱلۡمَسۡجِدِ ٱلۡحَرَامِ وَإِخۡرَاجُ أَهۡلِهِۦ مِنۡهُ أَكۡبَرُ عِندَ ٱللَّهِۚ وَٱلۡفِتۡنَةُ أَكۡبَرُ مِنَ ٱلۡقَتۡلِۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَٰتِلُونَكُمۡ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمۡ عَن دِينِكُمۡ إِنِ ٱسۡتَطَٰعُواْۚ وَمَن يَرۡتَدِدۡ مِنكُمۡ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتۡ وَهُوَ كَافِرٞ فَأُوْلَٰٓئِكَ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾

﴿217﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ހުރުމަތްތެރިވެގެންވާ މަސްތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމާމެދު ހުކުމަކީ ކޮބައިތޯ ނުވަތަ ނޫނީތޯ، އިބަ ރަސޫލާއާ މުޝްރިކުން ސުވާލުކުރެއެވެ. އިބަ ރަސޫލާ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެއިން މަސްތަކެއްގައި ހަނގުރާމަކުރުމަކީ ބޮޑު ފާފައެކެވެ، الله ﷻ ގެ ޝަރީޢަތުގައި ނުހަނު ނުބައިކަން ބޮޑު ކަމެކެވެ.

112- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الْإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނަމަވެސް، اللهُ ﷻ ގެ މަގުން މީސްތަކުން ދުރުކޮށް، އިސްލާމް ދީނަށް ވަދުން މަނާކޮށް، މުސްލިމުންނަށް އަދަބުދީ އަނިޔާކޮށް، އިސްލާމް ދީނަށް ހުރަސްއެޅުމަށް ޓަކައި އެ މުޝްރިކުން އެ ކުރާ ކަންތައްތަކަކީ، ހުރުމަތްތެރި މައްސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ވުރެން، اللهُ ﷻ ހަޟްރަތުގައި ފާފަވެރިކަން މާ ބޮޑު ކަންތައްތަކެކެވެ. އަދި اللهُ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުނުކޮށް، އެ إله އަށް ކާފިރުވެ، ރަސޫލާގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކޮށް އިންކާރުކޮށް، އެ إلهُ ގެ ދީނާ ދުރުކޮށްލުމަކީ، ހުރުމަތްތެރި މައްސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ވުރެން، اللهُ ﷻ ހަޟްރަތުގައި ފާފަވެރިކަން މާ ބޮޑު ކަންތަކެވެ. އަދި އަލްމަސްޖިދުލްޙަރާމުން މުސްލިމުން ވަދުން މަނާކޮށް، اللهُ ﷻ ގެ ރަސޫލާއި އެ ރަސޫލާގެ ޞަޙާބީ މުސްލިމުން މައްކާއިން ނެރެ ބޭރުކުރުމަކީ ވެސް، ހުރުމަތްތެރި މައްސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ވުރެން، اللهُ ﷻ ހަޟްރަތުގައި ފާފަވެރިކަން މާ ބޮޑު ކަމެކެވެ.

އަދި ކާފިރުންގެ ފިތުނައިގައި ހުރި ކުފުރުވެރިކަމާއި މުޝްރިކުން އެ ކުރާ ޝިރުކުގެ ހަމަލާތަކަކީ ވެސް، ހުރުމަތްތެރި މައްސަރުތަކުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ވުރެން، اللهُ ﷻ ހަޟްރަތުގައި ފާފަވެރިކަން މާ ބޮޑު ކަންތަކެވެ. އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ކާފިރުންނަކީ ކުޅަދާނަވެގެން ވަނީނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން އިސްލާމް ދީނުން ބޭރުކޮށް، އެބައިމީހުން އެ ތިބި ކާފިރުކަމުގެ ތިޔަބައިމީހުން ގެންދިއުމަށްޓަކައި ޤަސްދުން، ތިޔަބައިމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދުރު ތިބޭނެއެވެ. އަދި ދަންނާނޭވެ! މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މީހަކު، ކާފިރުންނަށް ހެއްލި އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންވެ، މީހާގެ ދީން ދޫކޮށް، ކާފިރުކަމުގައި މަރުވެއްޖެ ނަމަ ދަންނާނޭވެ!

ފަރު، އެ ގޮތުގައި މަރުވާ މީހުންނަކީ، އެ ބަޔަކުގެ ޢަމަލުތަކެއް ދުނިޔެއާއި
އާޚިރަތުގައި ބާޠިލުވެ ބަރުބާދުވެ ތާކުންތާކުންޖެހި ގެއްލި އުވިގެންދާ ބަޔަކެވެ.
އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ނަރަކަވަންތަ ވެރިންނެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ނަރަކައިގައި
ތާއަބަދު އެބައިމީހުން ދެމިތިބޭނެތެވެ.113

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ أُوْلَٰٓئِكَ يَرۡجُونَ رَحۡمَتَ ٱللَّهِۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٢١٨

﴿218﴾ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކުރީން، އެ إِلٰهُގެ
ރަސޫލާ مُحَمَّدُ ﷺ ގެންނެވި ހިދާޔަތަށް އީމާންވެ، އެ ރަސޫލާއަށް އެ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި
ޝަރީޢަތަށް ޢަމަލުކުރީން، ތިމާގެ ގޮތިގެދޮރު ދޫކުރީން، އެ إِلٰهُގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރީން،
ﷲ ﷻ ގެ ކަރުނަތުގެ މަޤްބޫލުކުރުމަށް ބަކައި ބިރުވެތިވާ މީހުންނީ، ﷲ ﷻ ގެ
ރަޙްމަތްތަކާއި ޘަވާބުހޯދުމަށް ނުހަނު ބޮޑަށް އެދޭ ބަޔަކެވެ. އަދި
އެބައިމީހުންނަކީ، އެ إِلٰهُގެ ރަޙްމަތަށްވެސް ހިތްވަރާ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވާ
ޘަވާބަށް ތަރިވެރިވާ ބަޔަކު ވެސް ދެއެވެ. އަދި ﷲ ﷻ އީ، ތައުބާވާ އަޅުތަކުންނަށް
ކުށްތަކާއި ފާފަތައް ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ، އެބައިމީހުންނަށް ގިނަގިނަ
ރަޙްމަތްތެރިވާ ރަޙީމުވަންތަ إِلٰهެވެ.114

މި އާޔަތާއި މީގެ ކުރީގައިވާ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތާއި މީގެ ކުރީގައިވާ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ގުޅޭ ގޮތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ.

113- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
114- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރެއްވުމުގެ ހުއްދަ ލިބިވަޑައިގަތްތާ ވަރަށް ކުރީކޮޅުގައި، ހިޖްރައިން ދެވަނަ އަހަރުގެ جُمَادَى الْآخِرَة މަހުގެ ތެރޭގައި، ކަށް އިތުރު ރަސޫލާގެ ބޮޑުދައިތަކުގެ ދަރިކަލުން ކަލޭގެފާ عَبْدُ اللهِ بْنُ جَحْش ﷺ، މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިން އަށް ބޭފުޅުން ނުވަތަ ނުވަ ބޭފުޅުންގެ މައްޗަށް ވެރިކަމަށްވައި ހަނގުރާމައަކަށް ފޮނުއްވެވިއެވެ. އެ ކަން ހިނގީ ބަދުރު ހަނގުރާމައަށް ވުރެން ދެމަސް ދުވަސް ކުރިންނެވެ. އެ ބޭފުޅުން ފޮނުއްވަވުމުން، ކީރިތި ރަސޫލާ عَبْدُ اللهِ بْنِ جَحْش ﷺއަށް ލިޔުމެއް ދެއްވިއެވެ. އަދި ދެ ދުވަހު ދަތުރުކުރެއްވުމަށް ފަހު އެ ލިޔުން ބައްލަވައި، އެ ލިޔުމުގައި ވާގޮތަށް އަމަލުކުރެއްވުމަށް އެންގެވިއެވެ. އަދި އެ ދަތުރުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި ސަޙާބީންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ސަޙާބީއަކަށް އޭނާ ކުރައްވާކަމެއްގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަތުމަށް މަޖުބޫރުނުކުރެއްވުމަށް ވެސް، އެ ލިޔުއްވުމުގައި އަންގަވައިފައި ވިއެވެ.

ދެންފަހެ، ކީރިތި ރަސޫލާ އެންގެވި ގޮތަށް، عَبْدُ اللهِ بْنِ جَحْش ﷺ ކަންތައްކުރައްވައި، ދެ ދުވަހު ދަތުރުކުރެއްވުމަށް ފަހު، އެ ލިޔުން ބެއްލެވި އިރު އެ ލިޔުއްވުމުގައި ވަނީ މި ފަދައިންނެވެ. "މި ލިޔުން ބެއްލެވުމުން ފަހު، ދަތުރުކުރައްވައިފައިވަޑައިގެން، މައްކާއާއި ޠާއިފާ ދެމެދު އޮތް ކަދުރުރުއް ނިކުރައިވާ ތަނެއްކަމުގައިވާ ނަޚްލާއަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެ މަގުން ދަތުރުކޮށްހިނގާ ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ ވިޔަފާރި ގާފިލާ ބައްދަލުކުރައްވައި، އެބައިމީހުންގެ ޚަބަރުތައް ގެނެސްދެއްވައިގެން ގެންނަވާށެވެ!" ދެން، އެ ދަތުރުފުޅުގެ ބައިވެރިންގެ އަރިހުގައި އެ ވާހަކަ ވިދާޅުވެ، ޤުރައިޝް ވަންހައިގެ ވިޔަފާރި ގާފިލާގެ ޚަބަރުހޯދުމުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަތުމާ މެދު، އެއްވެސް ކަހަލަ މަޖުބޫރުކަމެއް ނެތް ވާހަކަ ވިދާޅުވިއެވެ.

އެ ހަތަރިން ވިދާޅުވުމުން، އެ ދަތުރުކުރުމުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި ހުރިހައި
އަސްޙާބުބެން ވެސް ބޭނުންފުޅުވީ އެ ކަމުގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގަތުމަށެވެ. ދެން،
ދަތުރުކުރައްވަމުން ވަޑައިގަތް މަގުމަތީގައި، سَعْدُ بْنِ أَبِي وَقَّاصُ އާއި، عُتْبَة بْنِ غَزْوَانُ އާ
ދެ ބޭފުޅުންގެ ޖަމަލެއް ވިއްލިގެން ދިޔުމުން، އެ ޖަމަލު ހޯއްދެވުމަށް ބަޔާއި
ވަކިވެ ވަޑައިގަތުމުގެ ހުއްދަ عَبْدُ اللهِ بْنِ جَحْش ﵁ގެ އަރިހުން ހުއްދަވައިގެން، އެ ޖަމަލު
ފެނިވަޑައިގަންނަވާތީ އެ ދެ ބޭފުޅުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއަށްފަހު، ދެން ތިއްބެވި
ސަޙާބީންނާ އެކު ދަތުރުކުރައްވައިފައި ވަޑައިގެން ނަޚްލާއަށް ފައިބައިވަޑައިގެން
ތިއްބަވަނިކޮށް، ޤުރައިޝް ވިޔަފާރިވެރިންގެ ޤާފިލާ އަންނަނިކޮށް އެ ބޭފުޅުންނަށް
ފެނިވަޑައިގަތެވެ. އެ ޤާފިލާއަކީ، ހިކި ޒަބީބު، ސުކުރާއި އެނޫން އެހެނިހެން ވިޔަފާރި
މުދަލާއިގެން އައި ޤާފިލާއެކެވެ. އަދި އެ ޤާފިލާގެ ވެރިއަކަށް ހުރީ عَمْرُو بْنِ الْحَضْرَمِي
މި ނަން ކިޔުނު މީހެކެވެ.

ދެން، عَبْدُ اللهِ بْنِ جَحْش ﵁ގެ އަރިހުގައި އެ ވަގުތު ތިއްބެވި އަސްޙާބުބެންނާ
މަޝްވަރާކުރެއްވުމުން ފަހު، ހަމަލާދެއްވުމަށް ނިންމެވީ އެ ޤާފިލާގެ މީހުންނާ
ބަދަލުކުރެއްވުމަށް ހުރިހައި ބޭފުޅުން ފުރިވަޑައިގަތުމުން، ހަމަލާދެއްވުމަށް
ގޮތުގައި އެ ޤާފިލާގެ މީހުންނަށް ހަމަލާދެއްވިއެވެ.

އަދި އެ ހަމަލާދެއްވުމުގެ ތެރޭގައި، وَاقِدُ بْن عَبْدُ اللهِ التَّمِيمِي ﵁ އެއްލެވި
ތީރަކަށް ޖެހި، ޤާފިލާގެ ވެރިޔާ عَمْرُو بْنِ الْحَضْرَمِي ޤަތުލުވެގެން ވެސް، އެހެން
ދެ މީހުން ހައްޔަރުކުރެއްވުމުން، ޤާފިލާގެ މުދަލާއި ދެ އަސީރުން، ދެން މިދެ މުދަލުން
އެބައިމީހުންގެ ޤާފިލާއިން ދުވެ ކުރިއަރައިކުރީއެވެ. ދެން، އެ ބޭފުޅުން، ޤާފިލާއާއި
މުދަލުތަކާއި ހިފައިވައިގެން މަދީނާއަށް ވަޑައިގެންނެވުމުން ފަހު، ނަބިއްޔާކުރުމުގައި ތަކެތި
ބެހެއްޓެވުމުގައި، عَبْدُ اللهِ بْنِ جَحْش ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ.

އެ ތަކެތީގެ ފަސްބައިކުޅަ އެއްބައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ އަށް ބަހައްޓާފައެވެ! އެއީ، މުސްލިމުންނަށް ލިބުނު ފުރަތަމަ ޣަނީމާ މުދަލެވެ. އަދި ޣަނީމާ މުދަލުން، رَسُولُ اللهِ ﷺ އަށް ޖަހައި ފަސްބައިކުޅަ އެއްޗަހި ނުލުން ފުރަތަމަ ފަހަރެވެ. އެއަށްފަހު، ޣަނީމާ މުދަލު ބަހާނީ ގޮތުގެ ތަރުތީބުކުރައްވައި، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވި އިރު، އެ ކަން އެކީ، عَبْدُ اللهِ بْنُ جَحْش ﷺ ޣަނީމާ މުދަލު ބެހުމުގެ ގޮތް އެއްގޮތެވެ.

ދެންފަހުން، ޙުރުމަތްތެރި މަސްދުވަހުގައި، عَمْرُو بْنُ الْحَضْرَمِي ޤަތުލުކުރައްވައި، މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ދެ މީހަކު ހައްޔަރުކުރައްވައި، މައްކާގެ މީހުންގެ މުދަލުތައް އެ އަސްޙާބުން ޣަނީމާކުރެއްވުމުން، އެ ކަން ހިނގައިދިޔަ ގޮތް ދުށި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ ހިތްޕުޅު ހަމައެއް ނުޖެހުނެވެ. އަދި ޙުރުމަތްތެރި މަސްދުވަހުގައި ހަނގުރާމަކުރެއްވުމަކީ ނަސްގާ ކަމުގައި ވެސް ބަލައިގަންނަވާފައިވެއެވެ. ދެންފަހުން، އެ ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި އަސްޙާބުބޭކަލުންނަށް ނުހަނު ބޮޑު ކަނޑައަކަށް އެ ކަންތަކުގެ ހިތާމަ، اللهُ ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ޙުރުމަތް ކަންކަމާއި، اللهُ ﷻ ގެ ދީނަށް ވަކާލާތުކުރަން އަސްޙާބުން ހިޖުރަތުގެ [illegible] ބާރާއަށް، ޙުރުމަތްތެރި މަސްދުވަހުގައި ހަނގުރާމަކުރެއްވުމާ ގުޅޭ ކަންތައް [illegible] ކަން މި އާޔަތުގައި އެންގެވިއެވެ.[115]

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

115- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

﴿219﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ބަނގުރާ ވިއަސް އަދި އެ ނޫން އެއްޗެއް ވިއަސް،
އެ އެއްޗެއް ކެއުމުން ނުވަތަ ބޯއިމުން ނުވަތަ އެ ނޫން ގޮތަކަށް ވިއަސް އެ އެއްޗެއް
ބޭނުންކުރުމުން، މަސްތުވެ ބުއްދި ފިލައިދާފަދަ ކޮންމެ އެއްޗެއް ކެއުމާއި، ބޯއިމާއި،
ބޭނުންކުރުމާއި، އެ ފަދަ ތަކެތި ގަނެވިއްކުމުގެ ހުރިހާ ބާވަތް ގޮތުން، އިބަ ރަސޫލާގެ
އަސްހާބުން، އިބަ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރައްވަތެވެ. އަދި މައިސިރާއި ނަސީބު ކިޔައިގެން
ކުޅޭ ކުޅިވަޅުތަކުގެ ހުރިހާ ބާވަތް ގޮތުން ވެސް، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްހާބުން،
އިބަ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރައްވަތެވެ. އިބަ ރަސޫލާ އެ އަސްހާބުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!
އެ ދެ ކަންތަކުގައިވާ ނުރަސު ބޮޑު ފާފަ ލިބުން ވެއެވެ.

އަދި އެ ދެ ކަންތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ކަމަކީ ވެސް، ދީނާއި ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި
ގިނަ ފަސާދަތަކެއް އުފެދި ނުހަނު ބޮޑު ގެއްލުންތަކެއް ދިމާވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެއިން
ކޮންމެ ކަމަކީ ވެސް، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން ބުއްދިއާއި، ޖާނާއި، މުދަލަށް ނުހަނު
ބޮޑު ގެއްލުން ލިބޭ، މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައި ދުޝްމަނުކަމާއި ޢަދާވަތްތެރިކަން އުފެދި
ކަމެއް ދެއެވެ. އަދި އެ ދެ ކަންތަކުގައިވާ، އެ ކަމުގެ ކުޑަ ބަރަކާތް ކޮންމެވެސް
މިންވަރަކަށް ނަފާލިބުނުވި ގޮތަކަށް ވެސް ވެއެވެ. ނަމަވެސް، އެއިން ކޮންމެ
ކަމެއް ކުރުމުން ލިބޭ ގެއްލުމާއި ފާފަ، އެ ކަމަކުން ލިބޭ ނަފާގެ މިންވަރަށް
ވުރެން މާ ބޮޑެވެ. އެހެނީ، އެއިން ކޮންމެ ކަމެއްގައި ވެސް ވަނީ، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙަރާމް
ހަނދުމަކުރުން ދިލާކުރުން އުޅުމުންނާއި، ނަމާދުކުރުން ހުއްޓުވާލާފައި ކުރުމުން މިހާ
ދުރުކުރުން މަނާކުރުމެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައި ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި ދުޝްމަނުކަން
އުފެއްދުމާއި، އެ ކަން ކުރާ މީހުންގެ މުދަލު ހަލާކުވެ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވައިފައިވާ
ތަނަވަސްކަން ނެތިދިއުމެވެ.

އަދި الله ﷻ އާ ކުއްތަންވުމަން ބަލައި، ހުރި ކަންކަމުގައި ސަބަބުތަކާއި ގުޅުމެއް ތިމާމެންގެ
ދުރުވުން ހަރަކާތްތަކުން އެއްކަލާއި މިންވަރަކާ ދުރު، އިބަ ތަބާވާގެ އަސްބާބުން
އިބަ ތަބާވާގެ ސަބަބުތަކާއި ދުރުވެއްޖެއެވެ. އިބަ ތަބާވާ އެ އަސްބާބުތަކުން ވިދާޅުވާށެވެ!
ބަދަލު އަދި ހުރިހާކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން ހަމައިރުވާ ދުރުވުން ތިޔަބައިމީހުންގެ
ބޭނުންތައް ދުއްދުވަން ދަލު، ބާރީންނަ ދުރުވުން ބައެއް، ހުރިހާކަންކަމާ ސަބަބުތަކާއި
ގުޅުމާއި ތިޔަބައިމީހުން ހަމަހުރިކަން! ތަންތާނުވާ! الله ﷻ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
އިސްލާމް ދީނަށް މަގުދައްކަވައި ހިދާޔަތް ދެއްވި ކަމަށްޓަކައި، ބަދަލު ކަންތައްތަކާއި ބަދަލު
ކަންތައްތަކާއި، ހުރިހާ ކަންތައްތަކާއި ހުރިހާ ނުވާ ކަންތައްތަކާއި، މިސްކީނުންނަށް
ވަންހަދަނީ ކަންތައްތަކާއި ގުޅުންދެނީ ކަންތައްތައް، ޔަޤީން ދުރުހާލުގެ
އާޔަތްތަކުގައި ނުހަނު ސާބިތު ބާރުހަރުވައި، އެ ކަންކަމުގެ ޝަރުޢީ ބުރަދުގައް
ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ إِلٰهُ އަންގަވައެވެ. އެހީ، ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ޚިޔާލުކޮށް،
އެ إِلٰهُގެ ޝަރީޢަތާ އެއްގޮތަށް އުޅުމަށް ބަލައެވެ![116]

މި އާޔަތް ބަޔާންކުރުން ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބަޔާންކުރުން ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. މަދީނާގެ
އަންސާރުންގެ ތެރެއިން ޤަވާއިދުގެ ބާރުވެރިޔާ އެކު، ޔަޤީން ތަސްވީރުގެ އަދިހަނި
ވަޑައިގެން عُمَرُ بْنُ الْخَطَّاب ﵁ ދެންނެވިއެވެ. "ރަސޫލާ މައިސްރުގެ ކުރިމަތުގައި
ހިފުނީ، ބޮޑުދިޔައިދިޔައީ، ދުރުގެ ޔާރީގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. މިހާ،
ރަސޫލާ މައިސްރުގެ ކުރިމަތުގާ ގޮސް ގޮތުން ޚަލީފާއެއް ދެއްވުން، އަޅުގަނޑުމެން
ވަރަށް ބޭނުން އެދެމެވެ."

116- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދޭން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީވެ.[117]

އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ތިމާގެންގެ މުދަލުން ހޭދަކުރަންވާކަމާއި ސަދަޤާތުގެ ގޮތުގައި ޚަރަދުކުރަންވާ މިންވަރާ ގުޅޭ ވެސް، ބަޔަކު އަސްހާބުން، ޞިދީޤީ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. ދޭން، މި އާޔަތް ބާވައިލައްވައި، ތިމާގެންގެ ބޭނުންތަކަށް ފުއްދުމަށް ފަހު ބާކީ ހުރިހާ މުދަލުން ބައެއް، ހޭދަކުރަންވާކަމާއި ސަދަޤާތުގެ ގޮތުގައި ޚަރަދުކުރުމަށް، اللهُ ﷻ އަންގަވައިފިއެވެ.[118]

އަދި ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް މުދަލުގެ ޒަކާތް ފަރުޟުކުރެއްވުމުގެ ކުރީގައި ކަމަށް ވުމާ އެކު، މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ ފަރުޟު ޒަކާތުގެ ވާހަކަ ނޫން ކަމަށް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ.

މައިސިރުގެ ކުޅިވަރުތަކަކީ، ތަނަވަސްކަން ލިބިގަތުމުގެ ގޮތުންނާއި ކުޅިވަރުއްގެ ގޮތުގައި ކުޅޭ ކަންތައްތަކެވެ. އަދި ހަމަ ޖުއާއިގެން ކުޅޭ ކުޅިވަރުތަކަކީ، ކުޅިވަރެއްގައި ބަޔަކާ ވާދަކުރާ އިރު، އެ ވާދަކުރާ މީހުން ހުށަހަޅާ ތަކެތި ނުވަތަ މުދާ، ގޮތުގާ ފަރާތަކަށް ދިނުން ސަލާމަތްކުރާގޮތުން ކުޅޭ ކެސިނޯ ކުޅިވަރުތަކެވެ. އަދި ނަސީބުގެ މައްޗަށް ބިނާވެގެން ކުޅޭ ކުޅިވަރުތަކަކީ، މައިސިރުގެ ކުޅިވަރުތައް ކަމުގައި އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި މި އާޔަތަކީ، ރާ ބުއިމާއި މައިސިރުގެ ކުޅިވަރުތައް ހަރާމްކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން، اللهُ ﷻ އަންގަވާ ފުރަތަމަ ބާވައިލެއްވި އާޔަތެވެ.[119]

117- صَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي
118- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي
119- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

އަދި ސެލް ފޯނުން ފޮނުވާ އެސް.އެމް.އެސްގެ ބަދަލުގައި މާއްދީ ފައިދާއެއް ނުވަތަ
ގެއްލުމެއް ލިބުން ހިލޭ ނުވަތަ އެސް.އެމް.އެސް.ގެ އަގަށް ވުރެ މާ ބޮޑު އިނާމެއް ލިބޭ
ނުވަތަ އިނާމު ނުލިބިއްޖެ ނަމަ، އެ އެސް.އެމް.އެސް.ގެ އަގު ވެސް ނުލިބޭ ގޮތަކާ އަދި
އެ ފަދަ އެހެނިހެން ގޮތްގޮތުން ބައިވެރިވާ މުބާރާތްތަކާއި ކުރުވާ ކަންތައްތައް ވެސް
ހިމެނޭ، الله ﷻ ހަރާމްކުރައްވައިފައިވާ ޖުވާކުޅިވަރައިގެން ކުޅޭ މައިސިރުގެ
ކެޓަގަރީގެ ތެރޭގައެވެ.120

فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِۗ وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡيَتَٰمَىٰۖ قُلۡ إِصۡلَاحٞ لَّهُمۡ خَيۡرٞۖ وَإِن تُخَالِطُوهُمۡ
فَإِخۡوَٰنُكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ ٱلۡمُفۡسِدَ مِنَ ٱلۡمُصۡلِحِۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَعۡنَتَكُمۡۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ٢٢٠

(220) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި ފިކުރުކުރަންވޭ، ދުނިޔާއާއި އާޚިރަތުގައި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފައިދާ ހާސިލުވެ، ދެ ދުނިޔާގެ ބާއްޖަވެރިކަމާއި ކާމިޔާބު
ލިބުނުމީ ދީންކަމުގައިވާ އިސްލާމް ދީން އުނގެނި އެ ދީނުގައިވާ ގޮތަށް
ޢަމަލުކުރުމާ ގުޅިގެންނެވެ. އޭ ރަސޫލާއެވެ! ޔަތީމުންނާ އެކު އުޅޭ، އެބައިމީހުންނާ
މުޢާމަލާތްތަކާ، އެބައިމީހުންގެ މުދަލު ބަލަހައްޓާނެ ގޮތަކާ ގުޅޭ، ތިބާ ރަސޫލާގެ
އަސްޙާބުން، ތިބާ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރައްވަތެވެ. ތިބާ ރަސޫލާ އެ އަސްޙާބުބޭފުޅުންނަށް
ވިދާޅުވާށެވެ! ޔަތީމު ކުދިންގެ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރުން އިސްލާހުކުރުން،
އެ ކުދިންގެ މުދަލު ރައްކާތެރިކުރުން ބަލަހައްޓައި، އެ ކުދިންނަށް އެންމެ
ފައިދާ ބޮޑު ގޮތަކަށް ކަންތައްތައް ކުރުމަކީ، ޔަތީމުކުދިންނަށް ނުހަނު ބޮޑު
ހެޔޮކަން ލިބިދޭ ކަމެކެވެ.

120- فَتْوَى لَجْنَةُ الْإِفْتَاءِ الأَرْدُنِي بَعْدَ مُرَاجَعَةِ سَمَاحَةِ الْمُفْتِي الْعَامِ الشَّيخ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْخَصَاوُنَة

ވީމާ، އެ ކުދިންނަށް އެންމެ ފައިދާ ބޮޑު ގޮތަކަށް، އެ ކުދިންނާ ގުޅި ޔަތީމުން
އަބަދު މި ކަންތައްތައް ކުރާށެވެ! އަދި ޔަތީމުންނާ ކުރާ ވިޔަފާރިގައި، ތިޔަބު
ކުދިން ބައިވެރިކޮށް، އެ ކުދިންގެ މުދަލު ޔަތީމުންގެ މުދަލާ އެއްކޮށް،
ދިރިއުޅުމުގެ ޚަރަދު ކަމެއްގައި އެ ކުދިން ބައިވެރިކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް،
ޔަތީމުންގެ މަޞްލަޙަތަކަށް ކުރެއްވުންތެވެ. އެހެނީ، އެ ކުދިންނަކީ، ދީނީގޮތުން
ޔަތީމުންގެ އަޚުންނެވެ. ވީމާ، ކޮންމެ އަޚެއްގެ ފަރާތުންވެސް އެދިވެގެންވަނީ
އޭނާގެ އަޚެއް އަޚާއަށް މަޞްލަޙަތުވާ ފައިދާހުރި ގޮތަށް ކަންތައްތައް ކުރުމެވެ.
އަދި ޔަތީމު ކުދިންގެ މުދަލު ޔަތީމުންގެ މުދަލާ އެއްކޮށް، އެ ކުދިންގެ
މުދަލު ޙަރާމްގޮތުން ބަލަހައްޓައި، ދިރިއުޅުމުގެ ޚަރަދު ކަމެއްގައި ވެސް،
އެ ކުދިން ބައިވެރިކޮށް، އެ ކުދިންނަށް ފައިދާ ލިބޭނިވި ގޮތަށް ކަންތައްތައް
ކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހާއި، އެ ކުދިންގެ މުދަލަށް ގެއްލުންވާ ގޮތަށް
މަސައްކަތްކުރާ މީހާއި ދެ މީހުންގެ ކަންތައް ކުރާގޮތް ވެސް، ﷲ ﷻ ރަނގަޅަށް
ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އަދި މުޝްރިކުންގެ ކަންތައްތައް ބެލެހެއްޓުމުގައި ވެސް،
ޔަތީމުކުދިންނަށް ދަތިކޮށްލައި އުނދަގޫކޮށްލުމަށް، ﷲ ﷻ އިރާދަކުރެއްވި
ނަމަ، އެ إِلٰهُ ޔަތީމުކުދިންނަށް އެ ކަން އުނދަގޫ ކުރައްވައި ދަތިކޮށްލެއްވީހެވެ.
އެހެންނަމަވެސް، ޔަތީމުންނާ މުޢާމަލާތްކުރުމުގައި އެ ކުދިންގެ މުދަލު އެ ކުދިންނަށް ފައިދާވާ
ގޮތަށް ބަލަހައްޓަން ބަލަހައްޓުމާ މަގު، އެ إِلٰهُ ޔަތީމުކުދިންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވައި
ފަސޭހަކޮށްދެއްވައިފި ވެއެވެ. އެހެނީ، އެ إِلٰهُ ގެ ޝަރީޢަތް ހިކްމަތްތެރި ވަރަށް
ލުއިފަސޭހަކަމުގެ ވަންތަކަމެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ އީ، ޢަޒީޒުވަންތަކަމާއި ވެރިކަމުގައި ގަދަރުވެރިވަންތަ، އަދި ޚަލްޤުކުރެއްވުމާއި، ތަދްބީރުކުރެއްވުމާއި، ޝަރީޢަތްކުރެއްވުމުގައި، ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ އިލާހެވެ.[121]

ދަންނަވަމެވެ! سُورَةُ النِّسَاءِ ގެ ދިހަވަނަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން، ޔަތީމު ދަރިންގެ މުދާ ކެއުމުގެ ކުށުގެ ބޮޑުކަމުގެ ސަބަބުން ޔަތީމުންގެ ކަންތައްތައް ބެލުމަށް ނުކުރެވި އެ ބޭބޭފުޅުން ބިރުގަތެވެ. އެ ފަހުން ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އެ ކަމާ އުޅުން އަދި ސޫރަތުއްނިސާގެ ދިހަވަނަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، އަނިޔާވެރި ބޭބޭފުޅުން ޔަތީމުންގެ މުދާ ކެއުމަށް ބިރުގަތެވެ، އެ ބޭބޭފުޅުން ނިކަންނޫނީ ވާހަކަދެއްކެވިއެވެ. ދެން، އެ ކަމުގެ ޙައްޤުތަކުން، ޔަތީމުންނަށް ބޭނުންތެރި ގޮތުގައި ތަޅުމަށް ވީހާ މާގިނަ ކަންތައް އެ ކުރެވޭނެ ގޮތް ކަށަވަރުކުރެއްވުމަށް ޔަތީމުންގެ ނުވަތަ އުފެއްދުން ނިންމި، އެ ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި، سُورَةُ الْبَقَرَةِ ގެ މި އާޔަތް، اللهُ ﷻ ބާވައިލެއްވިއެވެ.[122]

وَلَا تَنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكَـٰتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ ۚ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ ۗ وَلَا تُنكِحُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا۟ ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ أُو۟لَـٰٓئِكَ يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلْجَنَّةِ وَٱلْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِۦ ۖ وَيُبَيِّنُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

﴿221﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! اللهُ ﷻ ޢިބާދަތްކުރުމުގައި ޝަރީކުން ހައްދަވާ މުޝްރިކު އަންހެނުން ތިޔަބައިމީހުން ކައިވެނިނުކުރާށެވެ! އެއީ، އެ މުޝްރިކު އަންހެނުން، اللهُ ﷻ އަށް އީމާންވެ އިސްލާމް ދީނަށް ވަދެއެއްނުވާހާ ހިނދަކުއެވެ.

121- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
122- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

އަދި މިރަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު ކާފިރުވާން ބޭނުންވާ އަންނަނީ
ދުޝްމިނަކަށްވެފައި، އެ އަންހެނާއީ ރަސޫލާ ނިޔަތްވެފައި މިރަބައިމީހުން
ރަސޫލާ ހިތާބު، ޚިޔާލާ އަންނަނީ ކަލާނގެ ވިއްސަ، އެ އަންނަން މީހާ
ކާފިރުވުމަށް ވާހަކަ، މީހުންގެ އަޅުގަނޑުކަމުގެ ތަޙުގީގާ ދުލުން އަންނަނަ
ކާފިރުވުން މިރަބައިމީހުންނަށް ވާ ޖެހިކަން ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. އަދި ދުލުމީހުންގެ
ހިތުއިން މީނަވަން އަންނަނުން ވިއްސަ އަދި އަޅު އަންނަނުން ވިއްސަ،
އެ ކަނބަލުންގެ ކާފިރު ދުޝްމިނު ޚިޔާނަތްކުރާ މިރަބައިމީހުން ކަލާނގެތަކާއެވެ!
އެއީ، އެ ދުޝްމިނު ޚިޔާނާތުން، ﷲ ﷻ އަށް އީމާންވެ، އިސްލާމް ދީނަށް
ވަދެއްޖެއުމަށް ގޮވާލައްވައެވެ.

އަދި މިރަބައިމީހުންގެ ބޮޑުމީ ތަޙުގީގާ ދުލުވެރި އަންނަނުންނާ ކާފިރު ކަލުމަށް އެކަ
ދުޝްމިނު ޚިޔާނާތުންނަށް، އެ ކަނބަލުން ނިޔަތްވެ ހިތާބު ޚިލާފާ ބޮޑުކަންކަމެވެ،
އަދި މިރަބައިމީހުންގެ ނަޞޭޙަތަށް ފުސް އެ ދުޝްމިނުކަންނަށް ނިޔަތްވެ ތަނަވަސް
ބޮޑުކަ ކަލުމަށް ވިހަކަ ފުސް، މިރަބައިމީހުން ވަގުތީގެން ކާފިރުކަމާ އަންނަނުކަ،
މީހަކަން ދުޝްމިނު ޚިޔާނަތާ ކާފިރުކަމާއިނުމަކަން ފުލުން، މީހުންގެ އަޅުގަނޑުކަމުގެ
ތަޙުގީގާ ދުލުމީހުން ޚިޔާނަތާ އެ ކަނބަލުންގެ ކާފިރުކަމާއިނުން، އެ ކަނބަލުންނަށް
މާ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. އެހެނީ، ދުލުވެރި ޚިޔާނަތުގެ، ދުޝްމިނު އަންނަނުގެ
ނުވަތަ ދުލުވެރި އަންނަނުގެ، ދުޝްމިނު ޚިޔާނަތާ ކާފިރުކަމާ ނަހަ ތަނަވަސްކުރެވެ!
ދުލުވެރިންނާ ކާފިރުކަ ދުޝްމިނުކުން، ދުލުވެރިންނަނަ ތަޙުގީގާ ދީ ޒާލިމީ،
ނަޞީޙަތަށް ދިއުމަށް މަގުބުލާ ކަމެއް ކަލަމެ ބުރުމަކަށެވެ.

ނަމަވެސް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އަޅުތަކުންނަށް އެ إلهُ ގޮވައިލައްވައި އަމުރުކުރައްވަނީ، އެ إلهُ ގެ އިޛްނަފުޅާއި ވާގިފުޅާ އެކު، އެ إلهُ ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ދީންކަމުގައިވާ އިސްލާމް ދީނަށް ވަދެ، އެ ދީނުގައި ސާބިތުވެތިބުމާ އެކު، ހެޔޮ ޢަމަލުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންގެ ކަމަކަށް ދެއްވި ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. އަދި، އެ إلهُ ގެ އާޔަތްތައް، މީސްތަކުންނަށް އެ إلهُ ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ، އެ އާޔަތްތަކުން ނަސޭހަތް ޙާޞިލްކޮށް އިބްރަތް ލިބިގަން، އެ އާޔަތްތަކުގައިވާ ޙުކުމްތަކާ އެއްގޮތަށް އެބައިމީހުން އުޅުމަށެވެ.[123]

ދަންނާށެވެ! ޔަހޫދީންނަކީ، އަންހެނުންގެ ހައިޟުވުމުގައި ދުވަސްތަކުގެ ހައިޟުވުން އެއްކޮށް، އެ ދުވަސްތަކުގެ ހައިޟުވުން އެއް ހައިޟުވުމުގައި ހަމަ ކަމެއްވެ. ވީމާ، މުސްލިމުން ސުވާލު ކުރި ރަސޫލުﷲ ﷺ އާއި، މުސްލިމުން ސުވާލު ކުރި ހަދީސްކަމެއް، ދުވަސްތަކުގެ ހައިޟުވުން އެއްކޮށް، އެއް ހައިޟުވުމުގައި ހަމައެކަނި އެކަމަކު އެކު އެހެން ކަންތައްތަކެއް ކުރެވޭނެކަމެއް، ދިމާލަށްތާކަށް ގޮތެއް ކުރެވޭ ކަމެއްކަމުގައި، ބަޔާންކޮށް ދެއްވުމަށް އެކަމަށް ބަސް ބުނެދެއްވައިގެން ކަންބޮޑުވުމުގެ ދަތުރުކުރިއެވެ.[124]

ވީމާ، ހިތުގެ އަޑިން އިސްލާމް ދީން ގަބޫލުކުރުމުން، ހަމައެކަނި މުސްލިމަކާ ކާވެނިކުރުމުގެ ބާރުލިބިގެން އިސްލާމްވާ މީހެއްގެ ކާވެނި، މުސްލިމަކާ ކުރުން އެއްވެސް މަގުދާއިރު ނުހުރެ ދެ އާދެއްގެ ނަމުގައި ސާބިތުކޮށް އެނގޭނެއެވެ.

وَيَسۡـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلۡمَحِيضِۖ قُلۡ هُوَ أَذٗى فَٱعۡتَزِلُواْ ٱلنِّسَآءَ فِي ٱلۡمَحِيضِ وَلَا
تَقۡرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطۡهُرۡنَۖ فَإِذَا تَطَهَّرۡنَ فَأۡتُوهُنَّ مِنۡ حَيۡثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ
يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلۡمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

123- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
124- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

﴿222﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އަންހެނުންގެ ހައިޟުގެ ދުވަސްވަރު، އެ ކަނބަލުންނާ ދުރުންބަހައްޓާށެވެ. ޙައިޟުވުމުގެ ޙުކުމާ ބެހޭ ސުވާލު، އިބަ ރަސޫލާގެ އަސްޙާބުން، އިބަ ރަސޫލާއާ ސުވާލުކުރައްވައެވެ. އިބަ ރަސޫލާ އެ އަސްޙާބުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ހައިޟުގެ ލޭއަކީ ނަޖިހެކެވެ. އަދި ހައިޟުގެ ދުވަސްވަރު އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވުމަކީ، އެ ކަން ކުރާ ބަޔަކަށް ނުރައްކާ ގެއްލުން ހުރި ކަމެއް ވެސް މެއެވެ. ވީމާ، އެ ކަނބަލުންގެ ހައިޟުގެ ދުވަސްވަރު، ޖިމާޢުވުމުން އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވުން ދުރުވެ ހައްކުރުވެރިވާށެވެ! އަދި ހައިޟުގެ ލޭ އައުން ކަނޑުމުން ފަހު ހިނައި ޠާހިރުވެއްޖެއަށްފަހު ތާހިރުވުމުން، ޖިމާޢުވުމުގެ ބޭނުންވާނަމަ އެ ކަނބަލުންގެ ގާތަށް ޖިމާޢުވުމަށް ނުކުރާށެވެ!

އެހެންކަމަކު، ހައިޟުގައި ޖިމާޢު އަންހެނުންނާ އެއްބަސްވެގައި ނިދުމާއި، ދިރިއުޅުމާއި، އެ ކަނބަލުންނާ އެކު ކައިބޮއި އުޅުމަކީ އެއްވެސް ބާރެއްގައި ޖިމާޢުވުން ނޫނީ މަނާކަމެއްވެސް ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ، ހައިޟުގެ ލޭ ކަނޑުމުން، އެ ކަނބަލުން ހިނައިޖެހުމަކުން ނަމަ، الله ﷻ ހުއްދަކުރެއްވި ގޮތެއް މަތިން، ޖިމާޢުވުމަށް ބަޔާންވެފައިވާ ގޮތަށް އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވުން ހުއްދަ ވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަގިނައިން ތައުބާވާ ތާހިރުވެ ތަފާތެއްކަމެއްގައިވެސް ތިބުމުން އަދި ތަންނަވާ އަޅުތަކުން ދެކެ، الله ﷻ ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ތާހިރުވުމާއި ތަފާތަށް ތަރުބިޔަތު ކަންކަމުން ދުރުވެ، ޖާހިލުވުމުން ގިނައަގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންދެކެ، އެ إِلٰهُ ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.[125]

125- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މަދީނާގެ ޔަހޫދީންގެ އާދައަކީ، އަނބިމީހާ ޙައިޟުވެއްޖެ ނަމަ، އޭނާއާ އެއްކޮށްގައި ނުކެ، އޭނާ ބޭނުންކުރި ތަށްޓެއްގައި ނުބޮއި، އޭނާއާއެކު ކައިރީގައި ނުނިދައެވެ. އެ ކަމާ އެ ކަނބަލުންނާ ގުޅޭ ހުކުމް ކަށަވަރުކުރުމަށް، ޞަޙާބީ ރަސޫލާގެ އަރިހުން ސުވާލުކުރެއްވުމުން، ޙައިޟުވެފައިވާ އަނބިމީހާއާ އެކު، ޖިމާޢު ފިޔަވައި އެހެން ހުރިހާ ކަމެއް ކުރެވިދާނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައި މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައި އަންގަވައިދެއްވިއެވެ.[126]

ދަންނާށެވެ! ޙައިޟުގެ ލޭއަކީ، ކަނބަލުން ވެސް ވަކި ދުވަސްވަރެއްގައި ވަކި މުއްދަތަކަށް އަންނަ ހަށިގަނޑުން ނުކުންނަ ނަޖިސް ލޭއެކެވެ.[127]

نِسَآؤُكُمۡ حَرۡثٞ لَّكُمۡ فَأۡتُواْ حَرۡثَكُمۡ أَنَّىٰ شِئۡتُمۡۖ وَقَدِّمُواْ لِأَنفُسِكُمۡۚ وَٱتَّقُواْ
ٱللَّهَ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُۗ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

﴿223﴾ ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންނަކީ، ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަނބަލުންނާ އެއްދާންކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދަރިން ލިބޭ، އިންސާނީ ނަސްލު ދެމިގެން ދިއުމަށް ބޭކަރި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ހައްދަވައިދެއްވާ ބަނޑެކެވެ. އެއީ، ބިމުގައި ގޮވާންކުރުމުން، ތަފާތު ބާވަތްތަކާއި އާންމުގޮތުގެ ބާވަތްތަކަށް ހެދިގެންވެ، އެ ތަކެތީގެ ކުޑަވަރު ދުރުވެގެން ދާ ފަރަޅިންނެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިން، ބައިސްކުގައި ކިބާ ދުރުކޮށްގެން ނޫން އެހެން ދުރުކޮށްގެންގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިތްއެދޭ ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި، އެ ކަނބަލުންގެ ގާތަށް ގޮސް، އެ ކަނބަލުންނާ ތިޔަބައިމީހުން ޖިމާޢުވެވޭނެއެވެ!

126- صَحِيحُ مُسْلِم / باب اصنعوا كل شيء إلا النكاح
127- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

އަދި އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުވާ އިރު، އެ ކަނބަލުންގެ ފަރުޖުގެ ތެރެއަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ
މަނި ދޫކުރަން، އެ ކަމަށް ބަޔަކު ދަރިފަސްލިބުމާ ގުޅުވައިގެން ޖިމާޢުވެ، ބޭނުމުގެ
ދަރިން ލިބިގަތުމަށް އެދި، الله ﷻ ގެ ގާތްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ކަންތައްކުރާށެވެ! އެހެނީ
ހަމަގަދަކަމުގެ، އެ ޢަމަލުން ކަށަވަރުން، الله ﷻ ގެ އިޙުތިރާމާއި މިންވަރުތަކުގެ ތެރޭގައި
ގޮތުގެ މަތިން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތަޤްވާވެރިވާށެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ ތިޔަބައިމީހުން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކާ ހަމައަށް ގެނެސްދެވޭ ގޮތަށް، ތިޔަބައިމީހުން
މަތިވެރިވާ ދުވަހުގައި ދެއްވަން ތިޔަބައިމީހުން ގަބޫލުކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާށެވެ! އާދެ
ޤިޔާމަތް ދުވަހު ދިމާވާ ހިތްހަމަޖެހުން ތިޔަބައިމީހުން ލިބިވަޑައިގަންނަ، الله ﷻ ކުރައްވާނެއެވެ
ގޮތުގެ މަތިން ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމަލުތަކާ ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.

އަދި އަންހެނުންނާ ޖިމާޢުވުމުގައި ފެށޭ އަދި އެ ނޫން ކަންތައްތަކުގައި ފެށޭ،
ތިޔަބައިމީހުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އިލްމު ދަސްކުރާށެވެ، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރައްވާ
ގޮތަށް، ކަންތައްތަކުރުމުގައި ނަހީކުރައްވާ ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، الله ﷻ އަށް
ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައި ޖަޒާ ދެއްވުމަށް
ސަލާމް ލިބިގަތުމަށް ބަޔަކު، ދުވަހުގެ ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން އެންމެންވެސް
ހާޒިރުވާނެ، އެ إِلٰهُ ބަލްކުރަމުން ކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ! އަދި އާޚިރަތުގައި،
މުއުމިނުންނަށް ލިބޭނެ ފުރިހަމަ ޖަޒާގެ ވާހަކައިން، އިބަ ރަސޫލާ އުފާވެރިކުރައްވާށެވެ
އުފާވެރިކަމުގެ ހަބަރު ދެއްވާށެވެ![128]

وَلَا تَجۡعَلُواْ ٱللَّهَ عُرۡضَةٗ لِّأَيۡمَٰنِكُمۡ أَن تَبَرُّواْ وَتَتَّقُواْ وَتُصۡلِحُواْ بَيۡنَ ٱلنَّاسِۚ
وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿٢٢٤﴾

128- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿224﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! الله ﷻ ގަންދީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ
ހުވައި، ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމަށާއި، ގާތްތިމާގެކަމުގެ ގުޅުންބަދަހިކުރުމާއި،
ތަޤުވާވެރިވުމަށާއި، މީސްމީހުންގެ ދެމެދުގައި އިސްލާހުކުރުމާ އަދި އެ ނޫން ވެސް
ހެޔޮ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ހުރަސްއަޅާ ފަދަ ހުވައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން
ނުހަދާށެވެ! ދަންނާށެވެ! ހެޔޮކަމެއް ކުރުމަށް ހުރަސްއަޅާ ފަދަ ހުވައެއް ކުރި
ކޮންމެ މީހަކު މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވަނީ، އޭނާ އެ ކުރި ހުވާ އުވައިލައި
އެ ހުވާގެ ކައްފާރާ ދިނުމެވެ. އަދި ހެޔޮކަމެއް ކުރުމަށް ހުރަސްއަޅާ ފަދަ ހުވައެއް
ދުވަހަކު ވެސް ނުކުރާށެވެ. الله ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުން ދައްކާ ބަސްތަކަށް އަޑު
އެއްސަވައިވޮޑިގެންވާ، ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلَٰه
އެވެ. ވީމާ، އެ ކަންކަމުގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلَٰه ދެއްވާނޭ ކަން
ކަށަވަރެވެ.[129]

لَّا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَـٰنِكُمْ وَلَـٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَٱللَّهُ
غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾

﴿225﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ގަސްދަކާނުލައި އެއްވެސް މާނައެއްނެތް ގޮތުގައި
ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުވައެއްގެ ސަބަބުން، الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުން ކުށްވެރިކުރައްވައި،
އެ ކަމާ ދޭތެރޭ ސުވާލުކުރައްވައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުޤޫބާތެއް ނުދެއްވާނެތެވެ.
އެހެންނަމަވެސް، ހުވާކުރުމަށް ނިޔަތްގަނެ، ތިޔަބައިމީހުން ގަސްދުގައި ކުރާ ހުވައާ،
ތިޔަބައިމީހުން ހިތާމަކޮށްފި ނަމަ، އެ ކަމާ ދޭތެރޭ ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައި،
ތިޔަ ހުވާކުރިކަމުގެ ޖަޒާއަށް، އެ إِلَٰه ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުޤޫބާތް ދެއްވާނެތެވެ.

129- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ދަންނާށެވެ! الله ﷻ އީ، އެ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވާ އަޅުތަކުންގެ ފާފަ ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ އިލާހެވެ. އަދި އެ އިލާހަކީ އުޤޫބާތް ނުލިބިއްޖައްވުމުގައި މީހުންނަށް އުޤޫބާތްދެއްވުމުގައި އަވަސްނުކުރައްވާ، ނުރަނު އާދަވަނަ، ޙަލީމުވަންތަ އިލާހެވެ.[130]

لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ۖ فَإِن فَآءُو فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

﴿226﴾ މީހާގެ އަނބިންނާ އެއްދާނުވުމަށް ކަލަން ހުވާކުރާ މީހުންނަށް ހަތަރު މަސް ދުވަހުގެ މުއްދަތެއް ވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އަނބިންނާ އެއްވުމަށް ރުޖޫޢަވެއްޖެނަމަ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެވެ. ކިޔާ ތިޔަ ހުވާ ކުރާމީހުން ހަތަރުމަސް ދުވަހުގެ ކުރިން އަނބިންނާ އެއްވުމަށް ރުޖޫޢަވެއްޖެނަމަ ތިޔަ ކަލަނަކަށް ފުއްސަވާ ﷲ ﷻ އީ، އަނބިންނާ އެއްގަނޑުވުމަށް ނުލައް ހުވާކުރުމުގެ ފާފަ، ފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އިލާހެވެ.[131]

ދަންނާށެވެ! ޢިއްދަތަށް ކަލަން މަސް ދުވަސް ދުވަހުގެ ފަހުން ފުއްސަވާ އިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ހިތާމަކުރުމަށް ...

ދަންނާށެވެ! އީލާކުރުމަކީ، ކަލަން މަސް ދުވަހަށް ވުރެ ދިގު މުއްދަތަކަށް ނުވަތަ ދުވަހަކަށް ވެސް މިވާގެ އަނބިމީހާއާ އެއްނުވުމަށް ކަނޑައެޅުމަށް ނުވަތަ ދުވަހަކަށް ވެސް މީހާގެ އަނބިމީހާއާ އެއްނުވުމަށް ހުވާކުރުމެވެ. ފަހުގައި، އީލާކުރި މީހުން ކަނޑައެޅުމުގެ ގޮތް، މި އާޔަތުގައި އަންގަވައިދެއްވައި އެ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.[132]

އަދި ހަތަރު މަސްދުވަހަށް ވުރެ ކުރު މުއްދަތެއް ކަނޑައަޅައި، އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ތިމާގެ އަނބިމީހާ ޖިމާޢުނުވުމަށް ހުވާކުރުމަށް ފަހު، އެ މުއްދަތު ފުރިހަމަވުމުން އެ އަނބިމީހާ ޖިމާޢުވިކަމުގައި ވިޔަސް އެ ކުރި ހުވާގެ ކައްފާރާ ދޭކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ކުރި ހުވާގެ މުއްދަތު ފުރިހަމަވުމުގެ ކުރީގައި އެ އަނބިމީހާ ޖިމާޢުވެއްޖެ ނަމަ، އޭނާ ކުރި ހުވާގެ ކައްފާރާދިނުން އޭނާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާނެއެވެ.

وَإِنۡ عَزَمُواْ ٱلطَّلَٰقَ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ٢٢٧

﴾227﴿ އަދި އަނބީންނާ ޖިމާޢުނުވުމަށް ހުވާކޮށް އީލާކުރުމަށް ފަހު، އެ ކަނބަލުންނާ ޖިމާޢުނުވެ ހުރީން ތިބޭ ތިބުމަކީ، އެ ކަނބަލުން ވަރިކުރުމުގެ ގަސްދުގައި އެބައިމީހުން ކުރާ ކަމެއް ނަމަ ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻ ީ، އެބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުން ނޫން މީހުން ދައްކާ ހުރިހައި ވާހަކައެއް ގޮތް އައްސަވައިވޮޑިގެންވާ އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެ ނޫން މީހުންގެ ހިތުގައި ފޮރުވިފައިވާ ހުރިހައި ނިޔަތްތަކާއި ގަސްދުތައް އަދި ސިއްރުތައް ވިއަސް، ގޮތް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهއެވެ. ވުމާއެކު، އީލާކުރާ މީހުންނާއި އެ ނޫން މީސްތަކުން ކުރާ ހުރިހައި ޢަމަލުތަކެއް، އެ إِلٰهُ އެބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާ ދެއްވާނޭ ކަމީ ކަށަވަރު ކަމެކެވެ. ވީއިރު، ހުރިހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ، އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތިވެ، ހައްޤުތަކުގައި އަނބީންނަށް ދަތިކޮށް އުނދަގޫނުކުރުމެވެ.133

ދަންނާށެވެ! އީލާކުރާ ދުވަހުން ފެށިގެން ހަތަރު މަސްދުވަސް ހަމަވުމަށް ފަހު، އަނބިމީހާ ޖިމާޢުވުމާ ހުށަހަ މިހާރަށް އޮޅި ދި ގޮތްކާ.

133- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެއް ގޮތަކީ، އަނިޔާވެރިޔާ ޖަލަށްލުމެވެ. އަނެއް ގޮތަކީ، އަނިޔާވެރިޔާ ވަރިކުރުމެވެ. ފަހެ، އަނިޔާވެރިޔާ ޖަލަށްލުމުގެ ނަމަ ހުވާގެ ކައްފާރާ ދޭންޖެހޭނެއެވެ. ވަރިކޮށްފި ނަމަ ކައްފާރާ ދޭކަށެއް ނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި އީލާކުރި މީހާ އަމިއްލައަށް އެ ދެ ގޮތުން ކޮންމެ ގޮތެއް އިޚްތިޔާރުނުކޮށްފި ނަމަ، އެ ކަމާ ދެކޮޅު ތަޙްވީލުކުރުމަކީ އަނިޔާވެރިޔާއަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤެކެވެ. އަދި އެ ފަދަ ތަޙްވީލެއް އަންބަކު ކޮށްފި ނަމަ، އެ ދެ ގޮތުން ކޮންމެ ގޮތެއް އިޚްތިޔާރުކުރުމަށް ޤާޟީގެ މަޖުބޫރުކުރުމަށް ބާރުލިބިގެންވެއެވެ. މަސްއަލަ އޮތީ ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި އެ ދެ ގޮތުން ކޮންމެ ގޮތެއް އިޚްތިޔާރުކުރުމަށް ޤާޟީއަށް ވަޒަންވެރިޔާ ކުރެއްވުމަށް މަޖުބޫރުކުރުމުގެ ބާރު ލިބޭނެއެވެ. އެ ދެ ގޮތުން ކޮންމެ ގޮތެއް ނޭނގޭ ފަދަ ގޮތަކަށް، އެހެން ގޮތަކުން އިޚްތިޔާރުނުކުރާ ނަމަ، އެ ދެމީހުންގެ ކަންތައް ޤާޟީއަށް ބާރުލާނެ ޝަރުޢީ ގޮތަކަށް ފޮނުވާށެވެ![134] ސަބަބަކީ، ގެއްލުން ދިނުމަކީ ފަސާ އަދި ގެއްލުން ލިބިގަތުމަކީ ފަސާ، އިސްލާމް ދީނުގައި ނުވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅުމަކީ ޖާހިލުކަމެއް ނޫނެވެ. ދުވަހު ޝަރުޢީ ގޮތުން ބަލައިގަތުމަށް ބަދަލު ކުރެވޭނެއެވެ. މިފަދަ، އެ މަގުން ބަލައިގަނެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ބާރާއެކު ފަސާ ނުކުރެވޭނެއެވެ. މި ބާރުލާތަކަށް، އިސްލާމް ދީނުގައި މި ގޮތަށް އަތްލުމަކީ ވާޖިބެއް، ގެއްލި އަނިޔާއިން ސަލާމަތްކުރުން، އެ ކަނބަލުންގެ ޙައްޤުތަކެއް ޙިމާޔަތްކުރުމުގެ ބާރެކެވެ.

އަދި ފަހަރަކުން! ކަ މަސައްކަތަކީ ދުވަހު ދިނީ ޝަރުޢީގޮތަކަށް ފިރިމީހާ ޖަދުލުގައި ހުރުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ ހަރުން ބާރުލައި ހުރުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ އެ ނޫން ފަސާ ސަބަބަކާ ހުރެ ދެމަފިރިންނަށް އެކުގައި ނުވެވި، އެ ކަމުގެ ދަރިކަލުން އަނިޔާވެރިޔާއަށް ލިބި، ފަހަރެއްކަން އަޅައިގަނެވިދާނެ ކަމުގެ ބިރު އެ އަނިޔާވެރިޔާއަށް ޚިޔާރުގެ ނަމަ، ވަރިވުމަށް އެދުމަކީ، އަނިޔާވެރިޔާއަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤެކެވެ.

[134] تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ جَمِيل دِيدِي

އަދި ދެމަފިރީން ދުރުގައި އުޅުމުގެ ސަބަބުން، ޤާޟީ ޙަމަލަކަން އަރައިނުގަނެ
ޝުރޫޢުވާފަދަ ޙާލަތަކަށް ހިނގައްޖެ ނަމަ ވަކިވުމަށް އެދުން އެ އަނބިމީހާއަށް
ވާޖިބުވާނެއެވެ. އަދި އެ ފަދަ ޙާލަތްތަކުގައި އަނބިމީހާ ވަރިއަށް އެދުމުން
ވަރިކުރުމަށް ފިރިމީހާ އިންކާރުކޮށްފި ނަމަ، ނިޔާކަށާޔަޙާ ފަރާތަކުން އެ ދައްސަވަ
ހުށަހަޅާނީއެވެ. ދެން، އެ ފަރާތަކުން އެ ދައްސަވަ ބުރުވަން ފަހު، އަނބިމީހާގެ
ދަރިވަރު ސާބިތުވެއްޖެ ނަމަ، ދައްސަވަ ބަދަ ފަރާތުން އެ ދު މީހުންގެ ކައިވެނި
ފަސްޚުކުރާނެއެވެ.[135]

وَٱلۡمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٖۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكۡتُمۡنَ مَا خَلَقَ
ٱللَّهُ فِيٓ أَرۡحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤۡمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ
فِي ذَٰلِكَ إِنۡ أَرَادُوٓاْ إِصۡلَٰحٗاۚ وَلَهُنَّ مِثۡلُ ٱلَّذِي عَلَيۡهِنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ وَلِلرِّجَالِ
عَلَيۡهِنَّ دَرَجَةٞۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٢٢٨

﴿228﴾ އަދި ވަރިކުރެވުނު އަނބީންނަށް، ބައިސްވާ މިންވަރަށް އަންހެނުން ކަމުގައި
ވެރި ނަމަ، އެ ކަނބަލުންގެ ދައްކަން ވާޖިބުވެގެން ވީނީ، އެ ކަނބަލުން ވަރިކުރެވުމަށް
ފަހު، މިން ޖެހުމު ނުވަތަ މިން ބަލައިސްވާ ދުއްތަތަން އެއުރެން މީހަކާ ކާވެނިކުރުން
ހިބުމުވޭ. އެ މުއްދަތުގައި، އެ ކަނބަލުންގެ ރަޙިމު ސާފުވެ ކަނޑައެޅުވެވުމާ ކަން
އެކަނބަލުންނަށް ހައިޟުން، ބައްދަލުކުރެވުމަށް ބޭކަލި އެއުރެން މީހާ ނުއިސްތި
އެ ކަނބަލުން މިބިންގޭ ދުއްތަތު. އަދި ބަލާނުވުމުގައި ބައްދަލުގެ ދުއްތަތު ހަމަވުމުގެ
ކުރިން އެއުރެން މީހާ ކާވެނިކުރުމަށް، އެއްވެސް ބާރެއްގައި އެ ކަނބަލުންނަން
ކުއްތަވެގެންވާ ކަމެއް ނުންވެ.

135- فَتْوَى الشَّيْخِ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحِ الْمُنَجِّد

އަދި الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް ޙައްޤު ގޮތުގައި އީމާންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި
އެ ކަނބަލުން ވަނީ ނަމަ، ރަޙިމުގައި އިންދުމާއި، ބަލިސްވުމާއި، މި ކަންކަމުގެ
ޤުރުއިން، އެ ކަނބަލުންގެ ރަޙިމުގައި، الله ﷻ ހައްދަވައިފައި ވަނީ ކޮން ކަމެއް
ކަން ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކޮށް އޮޅުވައިލުމަކީ، އެ ކަނބަލުންނަށް ހުއްދަވެގެންވާ
ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އިއްދައިގެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ކާވެނި ރުޖޫޢަކުރުމަށް އެ ކަނބަލުން
ވަރިކުރި ފިރިހެން އެދޭ ނަމަ، ކާވެނި ރުޖޫޢަކުރުމުގެ ޙައްޤު އެ ފިރިހެނުންނަށް
ލިބިގެންވެއެވެ. ނަމަވެސް، އެ ގޮތަށް އެ ކަނބަލުންގެ ކާވެނި ރުޖޫޢަކުރުން،
އެ ކަނބަލުން ވަރިކުރި ފިރިހެނުންނަށް ހުއްދަވާނީ، ވަރީގެ ސަބަބުން ދެމަފިރިންގެ
ދެމެދުގައި އުފެދުން ދެކޮޅުވެރިކަން ނައްތާލުމަށް، އިޞްލާޙުވުމުގެ ނިޔަތުގައި، ލިބޭ ދުރުން
ދަމަހައްޓައި، ހޯދަބަޔަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުލިބޭ ގޮތަކަށް ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އަދި ކާވެނި
ރުޖޫޢަކުރުމުގައި އެ ކަނބަލުންނަށް ދެރަކުރުމަށް އަނިޔާކުރުމުގެ ނިޔަތެއް ނެތް
ނަމަކަމުގައި ވާނަމައެވެ.

އަދި ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފުނުވާ، އެ ބައެއްގެ އާދަކާދައިގެ މަތިން، ބަދަލުވެރި
ގޮތުގައި، އަނބިންނަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ޙައްޤުތަކެއް ފިރިހެނުންގެ މައްޗަށް ވެއެވެ. އަދި
ހަމަ އެ ފަދައިންމެ، ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފުނުވާ، އެ ބައެއްގެ އާދަކާދައިގެ
މަތިން، ބަދަލުވެރި ގޮތުގައި ފިރިހެނުންނަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ޙައްޤުތަކެއް އަނބިންގެ
މައްޗަށް ވެސް ވެއެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާއެކު ވެސް، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި،
އަނބިންނަށް ހަރަދުކޮށް އެ ކަނބަލުން ބަލަހައްޓަންޖެހޭ ފިރިހެން ކަމަށް
ވާއެކު، އަންހެނުންނަށް ވުރެ ދަރަޖައެއް އިސްކަމެއް ފިރިހެނުންނަށް
ލިބި ދެއްވިފައި ވެއެވެ.

އާދެ ތިބާގައި ވަރިކުރުމުގެ ބައިތް، ހިތްހެޔޮކަން ދެއްކުން ހިފެހެއްޓެވެ. އަދި،
ﷲ ﷻ އި، ރަސޫލުންނަށްކަމާއި ވަރިކުރުމުގައި ގަދަފަދަވެރިކަމަކަށް، ސަމާލުކަންދޭއްވާށެވެ
ޙަޤީޤަތުގައި ދުނިޔެކުރުމުގައި ހިކުމަތްތެރިކަމަ إِلٰهެވެ. އެހެންކަމުން، ކަލާނގެ ކަލޭގެ، އެ
ކަލާނގެ އެކަނި އެކަލާނގެ ގޯތިގައި ތަރުތީބު، ހުރިހާ ކަލޭގެ ފެނޭ، އެ ޒާތަކީ އެ
إِلٰهُ މިންވަރުކުރައްވާވޮޑިގެންވާ.[136]

ދަންނާށެވެ! ބައިނޫނާ މިނިވަން އަންހެނަކު ވަރިކުރުވިއްޖެ ނަމަ، އާދެ އޭނާގެ ޢިއްދަޔާ
މީން ޖެހޭނެއެވެ. ނުވަތަ މީން ބައިނޫނާގެ ނުވަތަ މީން ބައިނޫނާގެ
ދެދުވަހާއި ދުއްތުރު ހިމަނެވޭ ހަމަ ވިއަސް ދެއެވެ. އަދި އަޅު އަންހެނަކު
ވަރިކުރުވިއްޖެ ނަމަ، އާދެ ޢިއްދައަކީ މިނިވަން އަންހެނުންގެ ޢިއްދައިގެ ދެބައިކުޅަ
އެއްބައެވެ. އަދި ބައިނޫނުން މުޅިން ހުއްޓި ޢިއްދައިން ބޭނުޖެހިގެ އަންހެނަކު
ނުވަތަ ރަނގަޅު ނުބެނ އަންހެނަކު ވަރިކުރުވިއްޖެ ނަމަ، އާދެ ޢިއްދައަކީ މީން
މަސް ދުވަހެވެ. އަދި ހިރިދަރުވާހިގާ އަންހެނަކު ނަމަ، އާދެ ޢިއްދައަކީ ހަމަތަ
މަހާ ދުވަހެވެ. އަދި މާބަނޑު އަންހެނަކު ވަރިކުރުވިއްޖެ ނަމަ، އާދެ
ޢިއްދައަކީ ވިހެއުމެވެ. އަދި ބައިނޫނުން މަރުވިނަން ހަމަ ސަބަބު ނޫނީ އަންހެނަކު
އެ ގޮތުގައި ނިކަމެ ވަރިކުރުވިއްޖެ ނަމަ، އާދެ ޢިއްދައަކީ އެއް ހައިޟެވެ. އަދި،
މާބަނޑު ނިކުމެ މަރުގައި ކުޑަކަމާއި ނަމަ މަސް ދުވަހާއި، ޢިއްދައިގެ މީން
މަސް ދުވަހެވެ.

އަދި ހުރިހާ ވަރިކުރުމުން އަންހެނާގެ ޢިއްދައަކީ ހަމަތަކާއި އެކު ބައިނޫނާއެވެ.

136- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ފުރުޞަތުދެވިފައި، ދުނިޔޭގެ އެކަކުގައި އުޅުމަށް ބަލައި، ﷲ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ހިމުގެ ތަރުތީބުގައި އެ ދުނިޔެއިންނަށް އެކަކުގައި ސުޖޫދުވޭނު ކަމުގެ ބިރު ހިތުގާ އަދި، އަނބިމީހާ އެދުނީ އާދާގެ ފިރިމީހާއާ ވަކިވުމަށް ކަމުގައި ވެސް ނަމަ، އަނބިމީހާއަށް ފިރިމީހާ ދީފައިވާ ތަކެތި ނުވަތަ އޭގެ ބައެއް ތަކެތި ފިރިމީހާއަށް ދިނުމުން ޚުލްޢު ހަމަޖެހުމުގެ މަގުން ވަރިވެވޭ.

އަދި ފިރިހެނާއި އަނބިހެނާގެ ހައްގުތަކާއި ވާޖިބުތަކާއި ކަނޑައަޅުއްވައި ނިންމަވާފައި، އިސްލާމް ދީނުގެ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފުނުވާ ގޮތުގެ މަތީން އެ ތަނެއްގެ އާދަކާދައާ އެއްގޮތަށެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނުގައި އަންހެނުންނަށް ދެއްވައިފައިވާ ހައްގުތަކާއި މަޤާމާއި ދަރަޖަ، އިސްލާމް ދީން ފިޔަވައި އެއްވެސް އެހެން ދީނެއްގައި ނުވަތަ މުސްލިމުން ފިޔަވައި އެހެން ބައެއްގެ ތެރޭގައި އެއްވެސް ޤައުމެއްގައި އަންހެނުންނަކަށް ލިބިފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި ނުވެސް ލިބޭނޭ ވެއެވެ.

އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ދުނިޔޭގެ ދުވަސްވަރުގައި އުފެދޭ ދަތިގޮތްތަކުގެ ސަބަބުން އެ ދެމީހުން ވަކިވި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަން ރަނގަޅުކޮށް އިޞްލާޙުކޮށް، ތޯބީގެ ގޮތުން ދެމީހުން ދެމެހެއްޓުމާ ގުޅުންހުރި ގޮތްތަކާއި ފިރިހެނުންނަށް ގޮތަކަށް ދެއްވާފައިވާ، ކާވެނި ގުޅުއްވައިދިނުމަށް މަސައްކަތްތަކާ ބަދަލު އަންހެނުން ޙިމާޔަތްކުރުން ކަން މި އާޔަތުން އެނގެއެވެ. އަދި ހައްގުތަކުގައި އިންސާފާއި، ބަރާބަރުވުމާއި، މި ފަދަ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން، ﷲ ﷻ އެ ކަނބަލުންގެ ޙައްޤުގައި ޙައްލުކޮށްދެއްވާފައި ވެސް ކޮން ކަމެއް ކަން ސިއްރުކޮށް ވަންހަނާކުރުން ވެސް، އެ ހަމަ ގޮތުގައިހުރި ތަރުތީބުގައި ހިފުން ކަން މި އާޔަތުން އެނގެއެވެ.

ނަމަވެސް، އެ ޢަމަލު ކަމެއް ކުރާނީ، ﷲ ﷻ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާ މީހަކު ކަން ކަށަވަރެވެ.[137]

އަދި ޝަރުޢީ ނަޞްޞުތަކުން ބަލާއިރު، ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންގެ މެދުގައި ގިނަގުނަ ތަފާތުތަކުގައި ހުރިކަން މި އާޔަތުން އެނގި ސާބިތުވެއެވެ. އަދި ބުއްދީގެ ހަމަތަކުން ބަލާއިރު ވެސް، އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުންގެ މެދުގައި ގިނަގުނަ ތަފާތުތަކެއް ހުރިކަން އެނގި ސާބިތުވެއެވެ. އެ ގޮތުން، އަންހެނުންނާ ފިރިހެނުންގެ ޠަބީޢަތް ބަލާއިރު އާންމުކޮށް ފެންނަނީ، ހުރި މަސައްކަތްކުރުމަށާއި، ގޮތްތަކާ ކަންތައްތަކަށް އަންހެނުން ޤާބިލުކުރައްވާފައެވެ. އަދި ގިނަ ވަގުތުތަކުގައި ގެއިން ބޭރުގައި އުޅެ، ބޮޑު މަސައްކަތްތަކެއް، އަތުމަތި ތަނަވަސްކުރުމަށް ފިރިހެނުން ޤާބިލުކުރައްވާފައެވެ. އެހެންކަމުން، އަންހެނުންނާއި، ފިރިހެނުންގެ އުފެދުމުގައްޔާއި، އެ ދެބައިމީހުންގެ ޖިބިއްލަތުގައި، ގިނަގުނަ ތަފާތުތަކެއް ނެތް ކަމަށް އިންކާރުކުރުމަކީ، ހަމައެކަނި ޙަޤީޤަތް އޮޅުވާލުމާ ވީހެއެވެ.

އަދި ހިއްމަ! ޙަޤީޤަތުގައި އަންހެނުންގެ އިޙްތިރާމާއި ޝަރަފުވަން ދަމަހައްޓައިދިނީކަން ދީ، އެ ކަނޑައެޅުންތަކަށް އިސްލާމްދީން ދިއްބި، އަންހެނުންނާ ގުޅޭ މަސައްކަތް އަންހެނުން ކުރިމަތިވި ކަންތައްތަކަށް ނިމުމެއްދިނެވެ. ވަރު، ހިތްބަ ގަ ދަރިންގެ ކަންތައްތަކުގައި ބަދަލުތަކެއް ބޭއިވީގައި ބޮޑުވުމުން އަންނަ ކުރިން ދަރިންގެ ހައްޤު ގޮތުގައި ވަރުބައިބުދުކުރުމަކީ، ހަރުދަނާ ދަރަނިވެ ބޭނުން ބިނާކުރުމަށް ބަލަހައްޓާ ކުރެވޭން އެންމެ ބޮޑު އަދި އެންމެ ބުރަ މަސައްކަތެކެވެ. ވީމާ، ގޭބިސީ ބިނާކުރުމުގައި، އަންހެނުންގެ މަސްއޫލިއްޔަތާ އެއްގޮތް ފިރިހެނުންނަކީ ބޮޑު މަސްއޫލިއްޔަތެކެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، އަންހެނާއާ ގޭގެ ކަންތައްތަކުގައި ބަލަހަޓްޓުމުގެ އެންމެ ވިސްނާލައެވެ.

137- الْجَامِعُ لأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي وَتَفْسِيرُ وَتَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

މި ކަންކަން މި ގޮތަށް ހުރިއިރު، އިސްލާމް ދީން އެ ކަނބަލުންނަށް ދީފައިވާ ޢިއްޒަތާއި
ޝަރަފުވެރިކަމާ ބޮޑު ޢިއްޒަތާއި ޝަރަފެއް، އެ ކަނބަލުންނަށް ލިބިދޭނީހެއްޔެވެ؟
ނުލިބޭނޭ ކަން ޔަގީންވެއެވެ.

ٱلطَّلَٰقُ مَرَّتَانِۖ فَإِمۡسَاكُۢ بِمَعۡرُوفٍ أَوۡ تَسۡرِيحُۢ بِإِحۡسَٰنٖۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَأۡخُذُواْ
مِمَّآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ شَيۡـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۖ فَإِنۡ خِفۡتُمۡ
أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَا فِيمَا ٱفۡتَدَتۡ بِهِۦۗ تِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا
تَعۡتَدُوهَاۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٢٢٩

﴿229﴾ ކާވެނި ރުޖޫޢުކުރެވޭ ގޮތަށް އަނބިމީހާ ވަރިކުރެވޭނީ ދެ ފަހަރެވެ.
އެ ދެ ފަހަރުގެ އިއްދައިގެ މުއްދަތުގައި ކާވެނި ރުޖޫޢުކުރެވިދާނެއެވެ. ދެވަނަ ފަހަރު
ވަރިކުރުމަށް ފަހު އިއްދައިގެ މުއްދަތުގައި ކާވެނި ރުޖޫޢުކުރި ފިރިމީހާއަށް އޮތީ،
ހެޔޮގޮތުގައި އަނބިމީހާއާ އެކު ދިރިއުޅުމެވެ. ދެން އެއަންހެނާ ވެސް، ހެޔޮ ގޮތުގައި
އެ އަނބިމީހާއާ އެކު ނުދެވޭގޮތް ދުރުވިލުވެގެން ތިންވަނަ ފަހަރު ވަރިކޮށްލުން ނަމަ،
އޭނާއަށް ހުރިޙައްޤުތަކާއި އިޙްސާންތެރިވުމާ އެކު، އެއްވެސް ކަހަލަ އުނދަގޫކުރުމެއް
ދަތިކުރުމެއް އަދި ބަދަލެއް ބޭނުމެއް ވިޔަސް ނުކޮށް، ރިވެތިގޮތުގައި އޭނާ
ދޫކޮށްލުމެވެ. އޭ މުސްލިމު ފިރިންނޭވެ! އަދި الله ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ
ޙުދޫދުތައް ގާއިމުކޮށް، އެ إِلٰهُ ކަނޑައަޅުއްވި ހިސާބުގެ ތެރޭގައި ދެމިހުރެންނަން
އެކަމަށް ނުވާނެ ކަމުގެ ބިރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހީވެއްޖެ ބާރަށްޖެހިގެންގައި ފުރުޞަތު،
ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ދިން ފައިސާ ކާވެނީގެ ބަދަލުގައި އެ މާލު
މަހުރުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް އަނބުރާ އަތުލުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ހުއްދަވެގެންނެއް ނުވެއެވެ.

ނަމަވެސް، ފިރިމީހާގެ ހިތަށިގަދައި ހުރި އުނިކަމާ ހުރެ އަނބިމީހާ ހިތްހަމަޖެހުމުގެ
ސަބަބުން، އެކަމުގައި ނުފޫޒު ގެނެވޭ، އެކަކު އަނެކަކަށް އަނިޔާކުރަންޖެހޭ ރައްދުވެއް އަނިޔާކޮށް
ރަނގަޅު ގޮތުގައި ދިރިއުޅުވޭނެ ކަމުގެ ބިރު ދުވަފިރިންނަށް ހީވެއްޖެ ނަމަ، އެ ކަން ދޫ
ފަރާތުގެ ވަލީވެރިންނަށް ހުކުމްކުރެވުން ހުއްޓެވެ. އެ ގޮތަށް ހުކުމްކުރުމުން، އެ ދުވަފިރިންގެ
ދެމެދުގައި ޚުލުޢަ ފާއިދުކުރުމަށް އެ ދެފަރާތުގެ ވަފާވެރިން ވެސް މަސައްކަތްކުރުމަށް
ވެސް، اللهُ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ އިންސާފުގެ ތެރޭގައި އެ ދުވަފިރިންނަށް އެކަމުގައި
ނުފެތޭ ކަމުގެ ބިރު އެ ދުވަފިރިންގެ ވަފާތެރިންނަށް ވެސް ހީވާ އެކަށް، އަނބިމީހާ
އެދެނީ ހުޅުއްވާކުރަން ކަމުގައި ވީ ނަމަ، އަނބިމީހާއަށް ފިރިމީހާ ދީފައިވާ ތަކެތި ނުވަތަ
އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ތަކެތި، ވަރިވުމުގެ ބަދަލުގައި ފިރިމީހާއަށް ދިނުމާއި، އެ ދިން އެއްޗެއް
ގަބޫލުކުރުމުގައި ފަހު، އެއް ފަރާތް ވަރިއެއްކުރާ އެ އަނބިމީހާ ވަރިކުރުމުގައި އެ ދުވަފިރިންގެ
މައްސަލަ ކަށަވަރުވެއެވެ. އެ މުސްލިމުންނޭވެ! ބަޔާންކޮށްދިން ހުކުމްތަކާ، އިންސާފުވެރިކަމާ
ތަކީ، ބަޔާން ބަރުހަން ވަރިކުރުމުގެ ޚާއްޞަ ހަދަ، اللهُ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ އިންސާފުތަކެވެ.
ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުން އެ އިންސާފު ފަހަނަޅައިނުގަންނާށެވެ! އަދި اللهُ ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ
އިންސާފު ފަހަނަޅައިދާ މީހުން ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެބައިމީހުންނީ، اللهُ ﷻ ގެ ބަރުގަހަން
ހުރަސްއަރާމީން، އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުންނެވެ.[138]

ދަންނާށެވެ! ހުޅުއްވައިދެއްވި، ޢަވާޒީ ބަރާތީ ދުވުރުއެޅުން ސެމް ކަން އަނބިމީހާއަށް
އިރުސާލުކުރާތީގެން، ތާވަލީގެ ގޮތް މުހާލާން އެ އަނބިމީހާއަށް ބާރުއެޅުވުމަށް
ހިނދެއްގައި، ވަރިވުމަން ބަލައި ފިރިމީހާއަށް އެއްކޮށް ދިނުމާއި، އެ އެއްކޮށް
ދިޔަގޮތުގައި ވެސް، އެއް ފަރާތް ވަރިއަކުން އަނބިމީހާ ވަރިކުރުމެވެ.

138- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި ހުކުމްކުރެއްވީ، އަނބިމީހާ ހެދިގެން ކުރަންވާކަމަކަށް ވުމާއެކު، އިއްދައިގައި އިންނަ ދުވަސްވަރުގެ ހަރަދު ފިރިމީހާގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި ހުކުމްކުރެއްވީ، އަނބިމީހާ ސޫދަރައްކޮށްގެން ކުރުވާކަމަށް ވުމާއެކު، ކާވަނި ޚަރަދުކުރުމުގެ ޙައްޤު، ވަކިކުރި ފިރިމީހާއަކަށް ނުވާނެއެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، ދުވަހިނަރަން އިނދެގެން ނޫނީވެސް ކަމަކަށް އަނބިމީހާއަށް އިބްސާސްކުރެވުނުގެން، އަނބިމީހާ ފިރިމީހާގެ ކިބައިން ވަކިވާން އެދޭ ހިނދު، ވަކިވުމަށް އެއް މަގެއް ކަމުގައި، ޚުލްޢު ޙުކުމަށްގައި އަންގަވައިދެއްވާ މަގަކީ ހުކުމްކުރެއްވުމެވެ. އަދި الله ﷻ ގެ ތޮރާތުގައި، އެ ފަދަ މަގެއް، އެ إِلٰهُ އަންގަވައިދީފައި ވާތީއެވެ، އެ މަގުން އެއްކިބާވެ، الله ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިދެއްވާ ޙުކުމްތަކާ ޚިލާފަށް ދިއުމަކީ، އަނިޔާއެއް ކަން އަންގަވައި، އެ ޙުކުމްތަކާ ޚިލާފަށް ނުދިއުމަށް، މި އާޔަތުގެ ޚިޠާބުގައި، الله ﷻ ވަނީ މުސްލިމުންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފައެވެ.[139]

ޝައްކެއްނުކުރެވެ. އިސްލާމްދީނަ ދީ އާޔަތުން ހަނގުރާމަ އެނގޭ ތޮރާތުގައި، ފިރިމީހާ އަނބިމީހާއަށް ވެސް އަދި އަނބިމީހާ ފިރިމީހާއަށް ވެސް، ގެފިރިއަނިޔާކުރުވަމަ އެއްވެސް ބާރެއްގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ހުއްދަކުރާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ވީމާ، އެ ފަދަ ކަމެއް، ފިރިމީހާ ވެސް އަދި އަނބިމީހާ ވެސް އެއްވެސް ބާރެއްގައި ކޮށްގެން ނުވާނެއެވެ.

فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعۡدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوۡجًا غَيۡرَهُۥۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡهِمَآ أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِۗ وَتِلۡكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ٢٣٠

139- تفسير البيان للشيخ محمد جميل ديدي

﴿230﴾ ފަހެ، ފިރިހެނަކު އޭނާގެ އަނބިމީހާ ދެ ފަހަރު ވަރިކޮށް، ތިންވަނަ ފަހަރު
އިނދެގެން އުޅުމަށް ފަހު ވަރިކޮށްފި ނަމަ، އޭނާއަށް އެ އަންހެނުން ހަލާލުވާނީ،
ހެޔޮގޮތުގައި ޢަވާޟީ ބަހާތެއް ވޯތުކުރުމަށް ގަސްތުކޮށް، ޝަރުޢީ ހަމަތަކާގެ މަތީން،
އެހެން ފިރިހެނަކާ އެ އަންހެން މީހާ ކާވެނިކޮށް އެއްދަރިންކުރުމަށް ފަހު، ކޮންމެވެސް
ސަބަބަކަށް ބަލައި، ދެ މީހުންނަށް އެކުގައި ނޫނުވާގޮތް ދެނެވިއްޖެ، ޝަރުޢީ ހަމަތަކާގެ
މަތީން ވަރިވެ، ޢިއްދަ ހަމަވުމުން، ނުވަތަ އެ މީހާ މަރުވެ، ޢިއްދަ ހަމަވުމުންނެވެ.
ބަޔާންވެދިޔަ ދެ ގޮތުން ކުރެ ކޮންމެ ގޮތަކުން ވިޔަސް، އެ ކަނބުލޭގެ ހުސްހަރިބައިވެއްޖެ
ނަމަ، ތިންވަނަކުރި މީހާ ކާވެނިކުރުމަށް ކަނބަލުންގެ ބަރާބަރުވެގެން ވެއެވެ. ވީމާ،
އެ ގޮތަށް ކާވެނި ކުރުމަކީ، ތިންވަނަކުރި ފިރިހެނާއި މިއާއި، ތިންވަނަކުރިން ފިރިހެން
މީހާއާ އެ ދެ މީހުން ކުރެ މީހަކު ފަހަރެއްހާ ކަމެއް ނޫނެވެ.

ނަމަވެސް، އެ ގޮތަށް އެ ދެ މީހުން ކާވެނިކުރާ އިރު ކާވެނީގެ ރަސް ދީނުމާއި، އިސްލާމް
ދީނުގެ އިލްމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އުކު ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކެއް ހީފުމާއި ކުރިމަތިލާ ކަންތައްތަކުގެ
ވަރުގަދަ އިތުބާރު ހަމަޖެހިފައި ކަމެއްނެތް، އެ ދެ މީހުންގެ މައްޗަށް ދެ ޝަރުޢީވެގެން
ވެއެވެ. އަދި ހަމަކަންތައް، ބަޔާންވެދިޔައީ، ތިންވަނަކުރިއައިސް އަންހެނުން،
އެ ކަނބަލުން ތިންވަނަކުރި ފިރިހެނުންނާ އަލުން ކާވެނިކުރާ އިރު ކަންތައްތަކާބެހޭ
ގޮތް، އަންގަވައިދޭ ގޮތުން، الله ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ޙުކުމްތަކެވެ.
މި ޙުކުމްތަކާއި އިންސާފް، އެ إِلٰهُ ބަލައިގަތުމަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ، އިސްލާމް
ދީނުގެ ޙުކުމްތަކާ ދެކޮ ވިސްނައި ފުރުސަތުން، އެ ދީނުގައި އަންގަވައިފައި އޮތް ގޮތް
އުނގެނި ދެނެގަންނާނީ ބަޔަކަށެވެ.

އަދި މި ޙުކުމްތަކުން ފައިދާ ލިބިގަންނާނީ މި ޙުކުމްތަކާ ދެނެ ވިސްނައި ދެނެގަންނަ
މި ޙުކުމްތަކާ އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރާ ބަޔަކަށެވެ.[140]

ދަންނާށެވެ! ތަޙުލީލުގެ ނިކާހުގައި މީހާ އިންނަނީ، އިސްލާމް ދީނުގައި ހުއްޓަ
ކަމެއް ކަމުގައި ނުވާތީ އެވެ، އެ ނިކާހުގައި ކާވެނިކުރުމަށް ނުވަތަ އެ ކާވެނި ބާޠިލުވެއެވެ
ނުވާނެއެވެ. رَسُولُ الله ﷺ ލަޢުނަތްކުރެއްވިއެވެ. «لَعَنَ اللهُ الْمُحَلِّلَ وَالْمُحَلَّلَ لَهُ»[141] މާނައަކީ:
"ތަޙުލީލުގެ ނިކާހުގައި ކާވެނި ކުރާ މީހާ ފިރިހެން މީހާއާއި އެ މީހަކަށް ޙަލާލު
ތަޙުލީލުވާން މީހާގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ލަޢުނަތްކުރެއްވިއެވެ." އަދި ތަޙުލީލުގެ
ނިކާހުގައި ކާވެނި ކުރާ އަންހެން މީހާއި، އެ ހުރި ކާވެންޖެއް ބާޠިލު ވަނީ ފަސް
އެ ގޮތުގައި ސާބިތުވެއެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ! މީހެއްގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ލަޢުނަތް
ލައްވައިފި، އެ إِلٰهُގެ ރަޙްމަތުން އެ މީހާ ބޭރުކުރައްވައި ދުރުކުރައްވާނެއެވެ.

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍۚ
وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟
ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًاۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ
يَعِظُكُم بِهِۦۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾

﴿231﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބީން ވަކިކުރުމަށް ފަހު،
އެ ކަނބަލުންގެ ޢިއްދަ ފުރިހަމަވުމުގެ ކުރިން ގާތަށް ރުޖޫޢަކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން
ބޭނުން ނަމަ، އެ ކަނބަލުންގެ ގާތަށް ރުޖޫޢަވާށެވެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބީންގެ
ޙައްޤުގައި އެ ކަނބަލުން ބަހައްޓާށެވެ!

140- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

141- سُنَنُ أَبِي دَاوُدِ وَالْحَدِيثُ صَحَّحَهُ الْأَلْبَانِي

އަދި އެ ޖަމާޢަތް އެ ކަނބަލުންގެ ކާފިރު ޔަހޫދީއަކުކަމާ އިރު، ޝަރުޢީ ހަމަޖެހޭ ޒިކުރުކޮށްވާ ޖަމާޢަތް، އެ ބަޔަކުގެ އާދަކާދައާ އުސޫލުތަކާ ޖެހިގަތުމުން އެ ކަނބަލުންގެ ބައެއްފަހަރު އާދަކުރުމަކީ ނިކަމެތިކަން، އެ ކަމަކީ ހެޔޮދު ކަނޑައެޅުން ވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ކާފިރު ޔަހޫދީއަކުކަމަކީ މިނަކަށް ބޭނުން ނޫން ނަމަ، ކާފިރު ޔަހޫދީންކަމަށް ހެދި ޖަމާޢަތް އެ ކަނބަލުން ދަރުބާރުވެއެވެ! އަދި ކާފިރު ޔަހޫދީކުރަނީ، އެ ކަނބަލުންގެ ބައެއް ފަހަރު އަޚަރީގަ، އެ ކަނބަލުންނަށް ގެއްލުންދީ އުނދަގޫކުރުމުގެ ޖަމާޢަތް ކަމުގައި ވެސް ނަމަ، އެ ޖަމާޢަތް ކާފިރު ޔަހޫދީކުރުމާ ގުޅި، މިތަބައިވުން، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ދެކެ ބިރުވެތިވާށެވެ! ދަންނާށެވެ! އަނބިމީހާއަށް އިހްސާންތެރިކަމުން ހިތުގެ ޖަމާޢަތް ކާފިރު ޔަހޫދީކުރަނީ މިހެން، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتަعَالَى ގެ އިންސާފު ފަހަނައަޅައި ޖެހޭ، ހާލަތުގައި އަޅައިގަތުން، އަދިއެކަ ނަފްސަކު ގެއްލުންދޭ އަނިޔާވެރިވުމެއް ވިހަކަ ކަމެއް ކަނޑައެޅޭށެވެ. އަދި ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިންސާފު ފަހަނައަޅައިގަތުމަށް ހާލަތުގައި އަޅައިގަތުމުގައި، އެހީތެރިވުމެއް ދެއްވުން ބައްދަލު ކަމެއްވެ.

އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އާޔަތްތަކާއި ޙުކުމްތަކަކީ، ކުޅިވަޅެއްކަމުގައި ހަދައިގަތުމަކީ ތިޔަބައިމީހުން ނުހަދާށެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި، ﷲ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ނިޢުމަތް ހަނދުމަކުރާށެވެ، އެ ފޮތާއި އެ ޙިކުމަތް ބާވައިލެއްވީ، އެ إِلٰهُ ގެ ޝަރީޢަތުގެ ސުންނަތް ތިޔަބައިމީހުންނާ ގުޅުވައިދެއްވުމަށް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަސޭހަތްތެރިވުމަށް، ބާއްވަވައިދެއްވީ ވެސް، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ފޮތް ބާވައިލެއްވި ނިޢުމަތުން ދެއްވާ ނަޞޭހަތުގެ ބާރުގައި، ވިސްނާށެވެ! އަދި ކޮންކަމެއް ކަނޑައަޅުއްވާ ނިޢުމަތްތަކުގެ ޝުކުރު، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰه އަށް އަދާކުރާށެވެ!

އަދި الله ﷻ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް މި ހުރިހައި ކަމެއް ވެސް ހަނދާންކޮށްދެއްވާ
ނަސޭހަތްތެރިވެވޮޑިގެންފައި ވަނިކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި އެންގެވުންތަކާ
ތިޔަބައިމީހުން ހިތްވަރުވެއްޖެ ނަމަ، الله ﷻ ދެއްވާފައިވާ ބުއްދިވެރިކަން އަބަދުވެސް
ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވެ ތަޤްވާވެރިވާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻއީ، އެއްވެސް
ކަމެއް، އެ إِلٰهަށް ވަށައިގެންނުވާ އަދި ޚާއްޞަ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ،
އެއްކަލާނގެ إِلٰهُ ކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ! ވީމާ، އެ މީހަކު ކުރި ބަދަލުކަން
ޢިބާދަތާ އަޚްލާޞްތެރިވުމަކީ ތަޤްވާ ސަބަބާ، އެ މީހަކަށް އެ إِلٰهُ ދެއްވާފައިވާ.[142]

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا۟ بَيْنَهُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

﴿232﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިން ފުރަތަމަ ފަރާތު
ނުވަތަ ދެވަނަ ފަރާތު ވަރިކުރުމަށް ފަހު، ކާވެނި ކުރުމުގެ ޢިއްދަ ކައިރިގައި
އެ ކަނބަލުންގެ ޢިއްދަ ފުރިހަމަވެއްޖެ ނަމަ، ތަންނާނުދޭށެވެ! ފަހު، ޝަރުޢީ ހަމަޖެހި
ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު، އެ ބަޔަކުގެ އަދާކުރާ އަނބިކަމާ ގުޅޭ ވަކިން، އެ ކަނބަލުން
ވަރިކުރި މީހުންނާ ކާވެނި ކުރުވަން އެ ކަނބަލުންނާއި އެ ކަނބަލުން ވަރިކުރި
މީހުން ވެސް އެދޭ ނަމަ، އެ ކަނބަލުންގެ ވަލީވަރިން އެ ކަމަށް ހުރަސްއަޅައި
އެ ކަނބަލުންނަށް ދަތިނުކުރާށެވެ! އަދި މި އަމުރުފުޅުގައި މިވާ އިރުޝާދާއި
ނަސޭހަތުން، الله ﷻ ނަސޭހަތްތެރިވެވޮޑިގެންނެވި، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން،
الله ﷻ އަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންވާ ތެދުވެރި މުއުމިނުންނަށެވެ.

142- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ދަންނަވާށެވެ! މި އަޙުކާމުތަކަކީ އަންގަވައިދެއްވާ ގޮތަށް ވަލީވެރިން ކަންތައް ކުރުމުން، އެ ވަލީވެރިންނާއި އެބައިމީހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައިވާ އަންހެނުންގެ އަބުރު ރައްކާތެރިވެ، މުޖްތަމަޢު ބަރާބަރުވެ، އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔާގައި ފައިދާލިބި، އާޚިރަތުގައި ޘަވާބު ލިބުން އިތުރުވާނެތެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ކަންކަމުގެ ޙަޤީޤަތައި މަސްލަޙަތުތަކާއި ކަންކަން ނިމިގެން ދާނޭ ގޮތް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގަންނަވަނީ الله ﷻ އެވެ. އަދި މަސްލަޙަތުތަކާއި ކަންކަން ނިމިގެން ދާނޭ ގޮތް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ.[143]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން އަލްއިމާމު އަލްބުޚާރީ ރިވާކުރައްވައެވެ. مَعْقِلُ بْنُ يَسَار ؓ ގެ ދަރިކަނބަލު عَاصِم ނަމަކަށް ކިޔުން ބޭބެއަކާ، مَعْقِلُ ގެ އުޚްތާ ކާވެނިކޮށްދެއްވިއެވެ. ދުވަސްކޮޅެއްވަންދެން އެ ދެ ބޭފުޅުންގެ ޒަވާޖު ބަރާބަރު ދިރިއުޅުއްވުމަށް ފަހު، ރުޖޫޢަކުރެވޭ ވަރިއަކުން عَاصِم އެ ކަމަނާ ވަރިކުރެއްވިއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، އެ ކަމަނާގެ ޢިއްދަ ހަމަވީ، އެ ކަމަނާގެ ކާވެންޏަށް އެދިގެން އައި މީހުންގެ ތެރޭގައި، عَاصِم ވެސް އެ ކަމަނާގެ ކާވެންޏަށް އެދިވަޑައިގަތެވެ. އަދި އެ ކަމަނާ ވެސް، عَاصِمُއާ ކާވެނިކުރެއްވުމަށް ރުހިވަޑައިގަންނަވާ ކަން ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް، مَعْقِلُ އެ ކާވެނިކޮށްދެއްވުމާ ދެކޮޅު ހައްދަވަމުންދިޔައީ، އެ ކަމަނާގެ ކާވެނި عَاصِمُއާ ކޮށްދެއްވުމަށް އިންކާރުކުރެއްވި ހިނދު، މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[144]

143- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ الدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

144- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي

އަދި ދަންނާށެވެ! ވަލީ ނުލިބި ކާވެނިކުރުމަކީ ކަމާއި ވަލީއާ ނުލައި ކުރާ ކާވެނި
ބާޠިލުވާނޭ ކަން މި އާޔަތުން ދަލީލުކޮށްދެއެވެ.[145]

وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ ۚ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

﴿233﴾ ދަންނާށެވެ! ދެ އަހަރު ދުވަހުގެ މުއްދަތު ފުރިހަމަވާންދެން، އެ ކަނބަލުންގެ ދަރިންނަށް ގާތުން ކިރުދިނުމަކީ އެއީ މައިން، އެ ދަރިންނަށް ގާތުން ކިރުދޭނީ، އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރުމަށް އެ ދަރިންގެ ބަފައިން ވެސް އެދި އެ ގޮތް ޤަބޫލުކުރާނަމައެވެ. އަދި އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެ ދަރިންގެ ބަފައިން އެ ދަރިންގެ މައިން ވަރިކޮށްފި ނަމަ، އެ ދަރިންގެ ބަފައިންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ، ޝަރުޢީ ހަމަތަކާ ޚިލާފުނުވާގޮތަށް އެ ބަފައިގެ އަތުގައިވާ އެއްގޮތަކަށް ގޮތުގެ މަތިން، އެ ދަރިންގެ މައިންނަށް ބޭނުންވާ ކާބޯތަކެތާއި އަންނައުނު ހެދުން ގޮތުގައި ދިނުމެވެ. އަދި އެ ހަމަތަކީ ދިރިއުޅެނަ އިރު، ހަމަތަކާ މިޒާޖާއި ކުޑަކުރަންވާގޮތާ ވަރަށް ފުދުން އިތުރަށް ދިރިއުޅުމަށް ބަލައި، އެކަމަކު އުސްކަމަށް ވެސް ނުކުރާނިކަމެވެ! އެކީ، އެ މީހަކަށް ކުޅަދާނަވާ މިންވަރަކަށް ވުރެ، އެއްވެސް ކަމެއްކުރުމުގެ ތަކްލީފު، ﷲ ﷻ އެއްވެސް މީހަކަށް ނުޖެއްސަވައެވެ.

145- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

އަދި ހިތްޕޭ ދަރިފުޅުގެ މަންމައާއި، ބައްޕައާއި، ދެމިހުން ކުރެ އެކަކު ވެސް،
އަންހެނަކަށް ގެއްލުންދިނުމުގެ ގޮތުން ބޭނުންކުރާ ވަސީލަތެއް ކަމުގައި، އެ ދަރިފުޅު
ހެދުމަކީ، ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ޙަރާމްކަމެއްކަމެވެ. އަދި ދަރިފުޅުގެ ބައްޕަ މަރުވެއްޖެ
ނަމަ، އެ ދަރިފުޅާއި އެ ދަރިފުޅުގެ މަންމައަށް ޚަރަދުދިނުމާއި އެ ނޫން
ކަންކަމުގެ ތެރެއިން، އެ ދަރިފުޅުގެ ބައްޕަ ކުރުން ވާޖިބުވާ ކަންތައްތައް ކުރުން،
އެ ދަރިފުޅުގެ ބައްޕަގެ ވާރުތަވެރިޔާގެ މައްޗަށް ވެސް ވާޖިބުވެގެން ވެއެވެ.[146] އަދި
ހިތްދިނުމުގެ މުއްދަތު ފުރިހަމަވުމުގެ ކުރިން ދަރިފުޅަށް ހިތްދިނުން ހުއްޓައިލުމުގައި
އެ ދަރިފުޅުގެ މަޞްލަޙަތަށްޓަކައި ކަމަށް އެކަން މަންމައާއި ބައްޕައާއި ދެ މީހުން
ކުރެ މީހަކަށް ފެނިއްޖެ ބަލަހައްޓަވައިގައި، އެ ކަމާ މެދު ދެ މީހުން މަޝްވަރާކޮށްގެން ދެ
މީހުންނަށް ވެސް އެ ގޮތަށް އެއްބަސްވެވިއްޖެ ނަމަ، ކުއްޖާއަށް ދެ އަހަރު ފުރުމުގެ
ކުރިން، ހިތްދިނުން ހުއްޓައިލުމަކީ، އެ ދެ މީހުން ކުރެ މީހަކު ފާފަވެރިވާނޭ
ކަމެއް ނޫނެވެ.

އަދި ފިރިބައިމީހުންގެ ދަރިންގެ މައިން، އެ ދަރިންނަށް ހިތްދިނުމަށް ނުކުޅެދިއްޖެ
ހާލަތެއްގައި ނުވަތަ އެ ކަނބަލުންނަށް ފިރިބައިމީހުން ވަރިކޮށްލައިގެން ބަހައްޓާފައި،
އެހެން ކަމެއްގެ ސަބަބުން އެ ކަނބަލުން އެދޭ ނަމަ، ފިރިބައިމީހުންގެ ދަރިންނަށް ހިތްދޭނޭ
ހިތްދޭއިރު ކުލިދީގެން ފިރިބައިމީހުން ކުއްޖަކަށް ޚަރަދުކުރާ ފަރާތަކުން ހޯދުމަކީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. އެއީ،
ޝަރުޢީ ގޮތުން ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެކެވެ، އެ ބަޔަކުގެ އެދުމާ ހަމައަށް ގޮތުގެ މައްޗަށް،
ދަރިންނަށް ހިތްދޭނޭ ހިތްދޭއިރު ހޯދައި، އެ ކަނބަލުންނަށް ވެސް ވަރަށް ދެނެވޭނެ
ގޮތެއް، ދީ ފުރިހަމަ އެއްބަސްވުމުގެ މުޢާމަލާތު، އެ ކަނބަލުންނަށް ދޭ ގޮތުގައެވެ.

146- تَفْسِيرُ جامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

ނަމަވެސް، ދެ ފަރާތުން އެއްބަސްވެ އުފުރާރިނުމުގައި، ތަސްލީމުކުރުމާއި އެއިން ކިތަންމެ
ގެ މިންވަރަކުން ވިޔަސް އުނިކުރުމަކީ، އެއްވެސް ކުށަކަށް ހުއްޓުމެއް ނޫނެވެ.
އަދި ހުރިހާ ބާވަތެއްގައިވެސް، ތިޔަބައިމީހުން، الله ﷻ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ކުރުމާއި،
ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، އެ إلهއަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އަދި
ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުން އަމަލުކުރަމުންދާ ކަމެއް، ކޮންމެ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ
އެ ކަންތައްތަކަށް ދެނެ ބައްލަވައިވޮޑިގެންވާ، إلهُ ކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ!
ފަހެ، ކިތަންމެ ކުޑަ ކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމަކަށް ލިބޭނެ
ޖަޒާ ނުވަތަ ސަޒާ، އަދުލުވެރި ގޮތުގައި، އެ إلهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.[147]

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوۡنَ مِنكُمۡ وَيَذَرُونَ أَزۡوَٰجٗا يَتَرَبَّصۡنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرۡبَعَةَ أَشۡهُرٖ وَعَشۡرٗاۖ
فَإِذَا بَلَغۡنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا فَعَلۡنَ فِيٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۗ
وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ﴿٢٣٤﴾

﴿234﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު މަރުވެ ދުނިޔެ ދޫކޮށްލައި ދާ އިރު،
އެބައިމީހުންގެ އަނބިން ދުނިޔޭގައި ފަހުގައި، އެ ކަނބަލުންނަށް މާބަނޑު އަންހެނުން
ކަމުގައި ނުވާ ނަމަ، އެ ކަނބަލުންގެ އިއްދައަކީ ހަތަރު މަހާއި ދިހަ ދުވަހެވެ.
ފަހެ، އެ މުއްދަތު ހަމަވެއްޖެނަމަ، ކަނބަލުން ނިކަމެތި ނުވާ މަނާކަމަކާ ދިރިއުޅުމަށް ބަލައި
ވެސް، ދުވަހު ދަނޑިވަޅުން ދިރިއުޅުމުން ގެއިން ބޭރަށް ނުދިއުމާއި، ޒީނަތް ހެދުންތަކާއި
ހިނގާ ކުރުމާއި ޒީނަތްތެރިވުމުން، މިފަދަ ކަންތައްތަކުން ދުރުހެލިވުން ވާޖިބުވެއެވެ، އެ ކަނބަލުންގެ
މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވެއެވެ.

147- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَصَفْوَةُ التَّفَاسِيرِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ عَلِي الصَّابُونِي

އޭ އަންހެނުންގެ ވަލީވެރިންނޭވެ! އެ ކަނބަލުން ހުވަދަތްވުމުގެ ސަބަބުން
ތިޔަބައިމީހުންގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް އައިސްފައިވާ އަންހެނުންނަކީ މާބަނޑުނޫން ބަޔަކު
ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ، އެ ކަނބަލުންގެ އިއްދައިގެ މުއްދަތު ކަމުގައިވާ ހަތަރު މަހާއި ދިހަ
ދުވަސް ހަމަވުމުން، އެ ކަނބަލުންގެ ފިރިން މަރުވި އިރު ދުވަހިރިން ދިރިއުޅުމުންދިޔަ
ގެ ނޫން އެހެން ކަންތައްގައި ދިރިއުޅުމުގައި، ހުވަނދުލައި ޒީނަތްތެރިވުން ފަދަ ކަންތައްތައް
އެ ކަނބަލުންގެ އަމިއްލަ އިޚްތިޔާރުގައި އެ ކަނބަލުން ކުރުމަކީ، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން
ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކުށެއް އޮތް ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުނުވާ
ގޮތަކަށް އެ ކަންކަން ކުރުމަކީ އެ ކަނބަލުން ވެސް ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި
އިއްދަ ހަމަވުމުން ފަހު، އެ ކަނބަލުން އެދޭ ނަމަ، ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުނުވާ ގޮތުގެ
މަތިން ކައިވެނިކުރުމުގެ ހުށަހެޅުމާ ވެސް ތިޔަބައިމީހުން ހިސާބުކުރާނެ ކަމެއް
ނުވެއެވެ. اللهُ ﷻ އީ، ސިއްރުގައި ހުރިހާ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އަމަލުތަކެއްގެ
ޚަބަރު، ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. ވީމާ، ކަލޭމެންގެ ކުރާ ކަމެއް ތިޔަބައިމީހުން
ކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމަކަށް ލިބޭނެ ޖަޒާ ނުވަތަ ސަޒާ އަދުލުވެރި ގޮތުގައި،
އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެތެވެ.[148]

وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا عَرَّضۡتُم بِهِۦ مِنۡ خِطۡبَةِ ٱلنِّسَآءِ أَوۡ أَكۡنَنتُمۡ فِيٓ
أَنفُسِكُمۡۚ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمۡ سَتَذۡكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا
إِلَّآ أَن تَقُولُواْ قَوۡلٗا مَّعۡرُوفٗاۚ وَلَا تَعۡزِمُواْ عُقۡدَةَ ٱلنِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبۡلُغَ
ٱلۡكِتَٰبُ أَجَلَهُۥۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ فَٱحۡذَرُوهُۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ
أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٞ ٢٣٥

148- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

﴿235﴾ އަދި ފިރިހެނުންނޭވެ! ފިރިމަރުވެފައިވާ އަންހެނުންނާއި ޚުޠުބާހުންކުރުވޭ ފަދަ
ވަރިއަކުން ވަރިކުރެވިފައިވާ އަންހެނުންގެ ޢިއްދަތުގެ މުއްދަތު ހަމަވުމަށް ފަހު،
އެ ކަނބަލުންނާ ކާވެނިކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެދޭ ކަން، އެ ކަނބަލުންގެ ޢިއްދަތުގެ
މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެ ކަނބަލުންނަށް ހުރަސްއެޅުމުގެ ގޮތުން، އެ ކަން ދޭހަވާ ފަދަ
އިޝާރާތެއް ކުރުމަކީ ނުވަތަ ނުސީދާ ބަހެއް ބުނުމަކީ ނުވަތަ އެ ކަމުގެ އެދުން
ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތުގައި ފޮރުވައިގެން ބޭއްވުމަކީ ތިޔަބައިމީހުން ފާފަވެރިވާނޭ
ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަލިކަށިކަމާ ހުރެ، އެ ފަދަ ކަމެއް ނުކޮށް
ކެތްނުކުރެވިގެން އެއިން ކަމެއް ކުރުމަކީ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރެވިދާނޭ
ކަމެއް ކަން، اللهُ ﷻ ދެނެވޮޑިގެންވާ އެވެ، އެ إِلٰهُ ވަނީ އެ ފަދަ އިޝާރާތެއް
ކުރުން ނުވަތަ ނުސީދާ ބަހެއް ބުން ޒިނާޔާތް ޙަރުއްކުރުން ނުވަތަ އެ ކަމުގެ އެދުން
ހިތުގައި ފޮރުވައިގެން ބޭއްވުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުއްދަކޮށްދެއްވައިފިއެވެ.

އެހެންކަމަށްވާތީ، ޢިއްދަތުގައި ތިބޭ އަންހެނުންނާ އެކު ފާޙިޝް ޢަމަލު ހިންގުމާއި،
ޢިއްދަތުގެ މުއްދަތު ހަމަވުމުގެ ކުރިން، އެ ފަދަ ޢިއްދަތުގައި ތިބި އަންހެނުންނާ
ޢިއްދަތު ޢަހުދު ކާވެނި އަޅުއްގަވައި ނިންމުމާއި، އެއިން ބޭކަނބަލުންގެ ގާތުގައި ސިއްރިޔަ
ބަހުން، ކާވެނިކުރާނަން އޭނާ ވާހަކަ ދެއްކުމާއި، އެއިން ބޭކަނބަލަކާ ކާވެނިކުރުމަށް
އެއްބަސްވެ ވަޢުދުވުމާއި، އެއްވެސް ބާވަތެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން ހުއްދަކުރެއް
ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް، ޢިއްދަތުގައި ތިބި އަންހެނުންގެ ގާތުގައި، ޝަރުޢު ފަދަ ހެޔޮ ޢާދަ
އިއްޒަތްތެރި، އަޚްލާޤުތެރިވި އަންހެނުންނާ އިންމަތިން ކަމެއް ޖެހިގެން ބުނުމަށް
ކަމެކެވެ. މި ފަދައިން، ބުނެވުނުމަކީ ނުވަތަ އެ ނޫން ބަސް އެ ފަދަ ބަހެއް ބުނުމަކީ،
ތިޔަބައިމީހުން ފާފަވެރިވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މިއަޅުގަނޑުމެންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވައިގައިވާ ހުރިހައި ކަމެއް،
اللهُ ﷻ ދޮގެން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަން މިއަޅުގަނޑުމެން ދަންނާށެވެ! ވީމާ، އެ إِلٰهُގެ
އަމުރުފުޅުތަކާއި ނަހީތަކަށް ތަޤްވާތެރިވެ، މިއަޅުގަނޑުމެން އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!
އަދި ހަމަކަށަވަރުން، اللهُ ﷻއީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނަށް ކުށްކުރުމާއި، ހައްދުތަކުން
އަރައިގަތުމަށް ފަހު، އެ إِلٰهގެ ހަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވެ ތައުބާވުމުން، އެބައިމީހުންގެ
ފާފަ، ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ، إِلٰهއެވެ. އަދި، اللهُ ﷻއީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންގެ
މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ ބަރަކާތްތެރިވާ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުން، އެބައިމީހުންގެ ތައުބާއިން
ޤަބޫލުކުރައްވާ އަރައިގަތުމުން އަޅުތަކުންނަށް ޢުޤޫބާތް ދެއްވުމުގައި އަވަސްވެވޮޑިނުގަންނަވާ
ބަރުދާސްތުވަންތަ إِلٰهއެވެ.[149]

لَّا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ إِن طَلَّقۡتُمُ ٱلنِّسَآءَ مَا لَمۡ تَمَسُّوهُنَّ أَوۡ تَفۡرِضُواْ لَهُنَّ فَرِيضَةٗۚ
وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى ٱلۡمُوسِعِ قَدَرُهُۥ وَعَلَى ٱلۡمُقۡتِرِ قَدَرُهُۥ مَتَٰعَۢا بِٱلۡمَعۡرُوفِۖ حَقًّا عَلَى
ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٢٣٦

﴿236﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! މިއަޅުގަނޑުމެން ކާވެނިކުރި އަންހެނުންނަށް ބަކައި
ކަނޑައެޅިގެންވާ މަހުރެއް ދީފައިނުވާ ޙާލު، އެ ކަނބަލުންނާ ކާވެނިކުރުމަށް ފަހު،
އެ ކަނބަލުންނާ އެކު ޖިމާޢުކުރުމުގެ ކުރީގައި އެ ކަނބަލުން ވަރިކުރުމަކީ މިއަޅުގަނޑުމެން
ފާފަވެރިވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް، ވަރިކުރުމުގެ ސަބަބުން އެ ކަނބަލުންނަށް
ލިބޭ ދެރަކަމާއި، މާޔޫސްވިކަމާއި، ދުރުކޮށްދިނުމަށް ވެރިވާ އެހީއެއްގެ
ގޮތުގައި، ފައިދާ ލިބިދޭނޭ ފަދަ ބާވަތެއްގެ އެއްޗެއް މިއަޅުގަނޑުމެން އެ
ކަނބަލުންނަށް ދޫކޮށްލާށެވެ!

149- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! ބަޔާންވެރިޔަ ތަކަ އަންހެނަކު ވަރިކުރާ އިރު، އެ މީހަކަށް ތިޔަބައިމީހުން
ދޭ އެއްޗެއް ދިނުން ވާޖިބުވެގެން ވަނީ، ވަރިކުރި މީހާ ތަނަވަސްކަން ހުރި މީހަކު ނަމަ،
އޭނާގެ ތަނަވަސްކަން ހުރި މިންވަރަކުންނެވެ. އަދި ތަނަވަސްކަން ނެތް މީހަކު ނަމަ،
އޭނާއަށް ކުޅަދާނަވާ މިންވަރަކުންނެވެ. އަދި އެ ތަކަ އަންހެނަކަށް ތިޔަބައިމީހުން
ވެސް އެކި ވާގޮތުން، ޝަރުޢީ ހަމަތަކާ ޚިލާފުނުވާ އުޅު، އެ ބަޔަކުގެ އާދަކާދައިގެ
އެއްގޮތްވާ ގޮތުން ދަރުމަ އެރުވުމުގެ ހަދިޔާއެއް ކަމުގައެވެ. އަދި އެ ހަދިޔާއަކީ، އެ ތަކަ
އަންހެނުންނަށް އިޙްސާންތެރިވުމުގެ ގޮތުން، އެ ކަނބަލުން ވަރިކުރާ ފިރިހެން
އެ ކަނބަލުންނަށް އަދާކުރަންޖެހޭ ޝަރުޢީ ޙައްޤެކެވެ.[150]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭ ގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. މަދީނާގެ އަންޞާރުންގެ ތެރެއިން ބަނޫޙަނީފާ، ގަބީލާގެ ކާވެނީގެ މަހުރު ކަނޑައެޅުމަކާ ނުލައި، ނަގުދު ކުރިއަށް އަންހެނުންނާ ކާވެނިކުރެއްވުމަށް ފަހު، ގާތްވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އެ ކަނބަލުން ވަރިކުރެއްވިއެވެ. ދެން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، އެ ޞަޙާބީއަށް ކައު އިތުރު ރަސޫލާ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. «مَتِّعْهَا وَلَوْ بِقَلَنْسُوَتِكَ» މާނައީ: "ތިބާގެ ތޮޕިއަކު ކަމުގައި ނަމަވެސް، މުތްޢާއެއްގެ ގޮތުގައި އެ ކަނބަލުންނަށް ދެއްވާށެވެ!"[151]

މުތްޢާއަކީ، ވަރިކުރެވޭ ކަނބަލެއްގެ ހިތް، އަންހެނުންނާ ކާވެނިކުރުމުން ކުރޭ، އެ ކަމަކީ އަދާކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ނަމަ، އެ ކަމުގެ ސަބަބުން އެ ކަމަކީ ވާޖިބުނަމަ، ދެރަކަމާއި، ތަހުޒީބުކަމާއި، ބޮޑުވެރިކަން ދުރުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން، އެ ކަމަށް ވާޖިބު މީހާ އެ ކަމަށްވަނީ ހަދިޔާއެކެވެ.

150- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
151- الْجَامِعُ لأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلإِمَامِ الْقُرْطُبِي

وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا
فَرَضْتُمْ إِلَّآ أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَا۟ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ عُقْدَةُ ٱلنِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوٓا۟ أَقْرَبُ
لِلتَّقْوَىٰ ۚ وَلَا تَنسَوُا۟ ٱلْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ٢٣٧

﴿237﴾ އަދި ކާވެނީގެ ރަން ކަނޑައެޅިފައިވާ ޙާލު، ކާވެނިކުރި އަނބިންނާ މިޔަބައިމީހުން ދޫކުރުމުގެ ކުރީގައި މިޔަބައިމީހުން އެ ކަނބަލުން ވަރިކޮށްފި ނަމަ، އެ ކަނބަލުންނަށް ބަކައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ކާވެނީގެ ރަނުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި، އެ ކަނބަލުންނަށް ދިނުން މިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެން ވެއެވެ. ނަމަވެސް، ވަރިކުރެވުނު އަންހެނާއަށް ބޭފުޅެއްފައިވާ ހަމަ ބެއްދުނުމަކީ އަންހެނަކަށް ވެފައި، އާދައަށް ލިބެންވާ ރަނުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި އާދަ މާފުކޮށްފި ނަމަ، އެއީ އާދައާ ކިބައިގައި ހުރި ދިރުމިކަމެވެ.

އަދި ވަރިކުރެވުނު އަންހެނާ ކަނޑައެޅި ރަން، އެއްކޮށް ދުނިކަމެއް ނެތި އެކަމުގައި އާދައަށް ދިނުމަ ނަމަ، އެއީ ކާވެނީގެ ގޮތެއްގެން އެ މީހެއްގެ އަޚުލާޤަށް، އާދާ ވަރިކުރި ފިރިމީހާގެ ކިބައިގައި ހުރި ދިރުމިކަމެވެ. އާ އެންމެހައި މީސްތަކުންނޭވެ! މިޔަބައިމީހުން، الله ﷻ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެރިވެ ތަޤްވާވެރިވުމާ އެންމެ ގާތްކަން ބޮޑު ގޮތަކީ، މިޔަބައިމީހުން އެއް ބައަކު އަނެއް ބައަކަށް މަޢާފުކުރުމާ އެކު، އެއް ބައަކު އަނެއް ބައަކަށް ދިރުމިވެ، އިޙްސާންތެރިވެ، މިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބެންވާ ކައްޓާބައް ވިޔަސް ލިބި ނުވަން ދޫކޮށްލުމެވެ. ވީމާ، މިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެކަކު އަނެކަކުގެ މައްޗަށް އިޙްސާންތެރިކަން ކުރުން ހަނދާން ނައްތާނުލާށި، މިޔަބައިމީހުން ވާޖިބުވެފައިވާ ކަންކަމުގައި ދީ، މިޔަބައިމީހުން އެއްބައަކު އަނެއް ބައަކަށް އިޙްސާންތެރިވާށެވެ!

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުން ޢަމަލުކުރަމުން ދާ ގޮތް ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ހެޔޮކޮށް ކަންތައްތައްކުރުމަށާއި މަޢާފުކުރުމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިތްވަރުދެއްވާ، إِلٰهއެވެ. ވީމާ، ތިޔަބައިމީހުން ހެޔޮ ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ގަދައަޅައި މަސައްކަތްކޮށް، ގިނަގިނައިން ހެޔޮ ކަންތައްތައްކޮށް، އެ ކަންކަމަށް ދަރުމަދެއްވުން އެދި، އެ إِلٰهގެ ހަޟްރަތުގައި ދަންނަވައި އުޅޭށެވެ![152]

ދަންނާށެވެ! ބައެއް އިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި ކައިވެނީގެ ގޮށްޖެހުން އެ ފިރިހެނާގެ އަތުގައިވާ މީހާ، ފިރިމީހާއެވެ. އަނެއްބައި އިލްމުވެރިންގެ ނަޒަރުގައި ކައިވެނީގެ ގޮށްޖެހުން އެ މީހެއްގެ އަތުގައިވާ މީހާ، ވަލީވެރިޔާއެވެ. އިމާމު ޝާފިޢީގެ ރައުޔަކީ ވެސް މިދެންނެވުނު ރައުޔެވެ.[153]

حَٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلۡوُسۡطَىٰ وَقُومُواْ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾

﴿238﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ފަރުޟު ނަމާދުތަކަށް ރައްކާތެރިވުމާ އެކު، ކޮންމެ ނަމާދެއްގެ އެ ނަމާދެއްގެ ޝަރުޠުތަކާއި، ފަރުޟުތަކާއި، ރުކުންތަކާއި، ވާޖިބުތައް ފުރިހަމައަށް އަދާކޮށް، އެ ނަމާދުތައްގެ ވަގުތުގައި އެ ނަމާދުތައް އަދާކުރުން މަތީ، ތިޔަބައިމީހުން ދެމިތިބޭށެވެ! އަދި ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް، އެ ނަމާދުތަކުގެ ތެރެއިން މެދު ނަމާދަށް ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިވާށެވެ! އަދި الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތަށް ކިޔަމަންވެ، އެ إِلٰهއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ބިރުވެތިވާ ހާލު، ނަމާދުގައި ކޮޅަށް ތިބޭށެވެ![154]

152- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
153- تَفْسِيرُ الْبَيَانِ لِلشَّيْخ مُحَمَّدِ جمِيل دِيدِي
154- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދަންނާށެވެ! ގިނަ މުފައްސިރުންގެ ނަޒަރުގައި މެދު ނަމާދަކީ ޢަޞްރު ނަމާދެވެ.

فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم
مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

﴿239﴾ އަދި ފަރުޟު ނަމާދު ފުރިހަމައަށް އަދާނުކުރެވޭ ފަދަ ބިރުވެރި ހާލަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެ ނަމަ، ފައިމަތުގައި ހިނގަހިނގާ ތިބެގެން ނުވަތަ ދުވެދުވެ ތިބެގެން ނުވަތަ ސަވާރުވެ ތިބެގެން ވިއަސް، ތިޔަބައިމީހުން ފަރުޟު ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ! އެއީ، ޢަދުއްވުންގެ ޚަޠަރުން ނުވަތަ އެ ނޫން ޚަޠަރަކުން ވިއަސް ދިމާވާ ބިރުވެރިކަމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ.

އަދި ނަމާދު ޤާއިމުކުރުން މަތީ ދުރިއިބިޔަން ފަރުޟުކަމެއްވީ، އެއްވެސް ހާލަތެއްގައި، ތިޔަބައިމީހުން ފަރުޟު ނަމާދެއް ދޫކޮށްނުލާށެވެ! އެ ގޮތަށް ނަމާދު ކުރާ އިރު، ޤިބްލައަށް ކުރިމަތިލައިގެން ތިބެ ނަމާދުކުރުމަކަށް ނުކެރިއްޖެ ނަމަ، ކަޢުބާއާ ދިމާ ފަރާތަކަށް ކުރިމަތިލައިގެން ތިބެ ނަމާދުކުރާށެވެ! އަދި އިސްތިޤްބާލުން ނޫން އެކަން ގޮތަކަށް ނަމާދު ނުކުރެވޭފަދަ ހާލަތް ދިމާވެއްޖެ ނަމަ، ނަމާދު ދޫނުކޮށްލައި، އިސްތިޤްބާލުން ވިއަސް ނަމާދުކުރާށެވެ! ދެން އެއަށްފަހު، ބިރުވެރިކަން ފިލައި އަމާންކަން ލިބިއްޖެ ނަމަ، އަމާންކަމުގެ ވަގުތުގައި ފަރުޟު ނަމާދު އަދާކުރުމުން، އިސްލާމް ދީނުގައި އަންގަވައިފައިވާ ގޮތުން، ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ! އަދި رَسُولُ الله ﷺ ނަމާދުކުރެއްވި ގޮތް ހިތުރާފަން ނަމާދުތަކުން، ނަމާދަކަން އުނިއިތުރު ނުގެންނާށެވެ! އަދި ކޮންމެ ހާލަތެއްގައިވެސް، ނަމާދު ކުރެވޭކަމުގައި ވިއަސް، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ހަނދުމަކުރާށެވެ!

އަދި ބައްދު ދީނީ ކާބައިކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނޭނގި ވަނިކޮށް، ބައްދު ދީނުގެ
މަގަށް މަގުދައްކަވައި، އަޅުކަންކުރުމާ ބެހޭ ހުކުމްތަކާއި އެ ނޫން ވެސް ޝަރުޢީ
ހުކުމްތައް ނޭނގި ވަނިކޮށް، އެ ކަންކަން އުނގެނުއް މަގު، ﷲ ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ތަރިކޮށްދެއްވައި، ދީނުގެ ހުކުމްތައް އުނގެނުމުގެ ގޮތް މަގުފުޅު ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ދެއްވިކަމަށް ޓަކައި، ތިޔަބައިން އެ إِلٰهُ ހަނދުމަކުރާށް، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهއަށް
ޝުކުރުވެރިވާށެވެ![155]

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوۡنَ مِنكُمۡ وَيَذَرُونَ أَزۡوَٰجٗا وَصِيَّةٗ لِّأَزۡوَٰجِهِم مَّتَٰعًا إِلَى ٱلۡحَوۡلِ غَيۡرَ إِخۡرَاجٖۚ فَإِنۡ خَرَجۡنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِي مَا فَعَلۡنَ فِيٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعۡرُوفٖۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ٢٤٠

﴿240﴾ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު މަރުވެ ދުނިޔެ ދޫކޮށްލައި ދާއިރު،
އެބައިމީހުންގެ އަނބިން ދުނިޔޭގައި ތިބި ކަމުގައި ވާނަމަ، އެބައިމީހުން
މަރުވުމުގެ ކުރިން އެބައިމީހުންގެ ވާރުތަވެރިންނަށް، އެ އަނބިންގެ ބަދަލުގައި
ވަޞިއްޔަތްކުރާށެވެ! އެ ވަޞިއްޔަތަކީ، އެބައިމީހުން މަރުވާ ދުވަހުން ފެށިގެން
ފުރިހަމަ އެއް އަހަރު ދުވަސް ވާންދެން، އެބައިމީހުންގެ ގެއިން އެ އަންހެނުން
ނުނެރުމަކާއި، އެ އަންހެނުންގެ ކާއިން ބޮއިމަކާއި އަންނައުނާއި ޚަރަދުބަރަދު
ދިނުމަށް ކުރާ ވަޞިއްޔަތެވެ. އެއީ، އެ އަންހެނުންނަށް ޙިމާޔަތާ ރިޢާޔަތާއި
ތަސައްލީކަން ދުރުކުރުމަށްޓަކައި، މަރުވި މީހާއަށް ހެޔޮކަމާ ކަންތައްތަކަށް ތެދުވެރިވުމުގެ
ގޮތުންނެވެ. އެ މަރުވި މީހާގެ ވާރުތަވެރިންނަށް ގޮތްދާގެ މިހާރު
މަރުވާ އިރު އޭނާ ދޫކޮށްލައި ދާ އަނބިންނާ ދުރު ދަންނާނެވެ!

އޭނާގެ ފިރިމީހާ މަރުވެ ދުވަހުން ފެށިގެން އެއް އަހަރު ފުރުމުގެ ކުރީގައި،
އެ ކަނބަލުންގެ އަމިއްލަ އިޚްތިޔާރުގައި އެ ފިރިމީހާގެ ގެއިން އެ ކަނބަލުން ނުކުމެއްޖެނަމަ،
ތިޔަބައިމީހުން ފާފަވެރިވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ޝަރުޢީ ހަމަތަކުގެ މަތީން،
އެ ކަނބަލުން ކުރުން ހުއްދަ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއް އެ ކަނބަލުން ކުރުމަކީ،
އެ ކަނބަލުންނަށްވެސް ފާފަވެރިވާނޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ﷲ ﷻ އީ، ޢަޒީޒުވަންތަކަލާނގެއި
ވެރިކަމުގައި ގަދަބާރުވެރިވަންތަ، އަދި އަމުރުކުރައްވާ ކަންތައްތަކާއި، ނަހީކުރައްވާ
ކަންތައްތަކާއި، ޝަރުޢުކުރައްވާ ހުކުމްތަކުގައި، ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ އިލާހެވެ.[156]

ދަންނާށެވެ! ފިރިމީހާ މަރުވާ ދުވަހުން ފެށިގެން، ހަތަރު މަހާއި ދިހަ ދުވަސް
ވަންދެން ޢިއްދައިގައި އިނުމަކީ އަމުރުކުރެއްވި ހުކުމް ބަލައިގަތުމުން،
މި ހުކުމްގައި ބަޔާންވެ ދިޔަ ބުނެލެވުނު މަންސޫޚުވެފައެވެ. އަދި ވާރުތަ ބަހާ
ހުކުމްގައި އަނބިންނަށް ލިބޭނެ މިންވަރު ވެސް ވަނީ ކަނޑައަޅުއްވައިފައެވެ.
އެހެންކަމުން، އަނބިންނަށް ޚާއްޞަ ވަސިއްޔަތެއްކުރުން ދިނުން
ހުއްދަވެގެންނެއް ނުވެއެވެ. رَسُولُ اللهُ ﷺ ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. «إِنَّ اللهَ قَدْ أَعْطَى كُلَّ ذِي
حَقٍّ حَقَّهُ، أَلاَ لاَ وَصِيَّةَ لِوَارِثٍ»[157] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، ބައެއް ލިބެންވާ ކޮންމެ
މީހަކަށް، އެ މީހަކަށް ލިބެންވާ ބައެއް، ﷲ ﷻ ވަނީ ދެއްވައިފައެވެ. ވީމާ،
ވާރުތަވެރިން ލިބެންވާ މީހަކަށް އެ މުދަލުން ދިނުމަށް ވަސިއްޔަތްކުރުމަކީ ހުއްދަ ކަމެއް
ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ!"

وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾

156- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
157- رَوَاهُ التِّرْمِذِيُّ فِي سُنَنِهِ وَصَحَّحَهُ الْأَلْبَانِي

﴿241﴾ އަދި ވަރިކުރެވޭ އަންހެނުންނަށް ފުދޭވާ އުފެއްދުމެއް ދޭންވާނެ، ޙައްޤުވެރިވާގޮތަށް
ޙަޤު، ތަޤްވާގެ ގޮތުން ފުދޭވާސް އެއްޗެއް، ގުރުވޭގައި އެ ކަނބަލުންނަށް ދިނުމަށް،
ﷲ ﷻ ގެ އަމުރުތަކަށް ކިޔަމަންވެ، އެ إِلٰه ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ،
އެ إِلٰهއަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވާ މީހުންގެ މައްޗަށް ޙައްޤު ޝަރުޢީ ބައްދަލުވެއެވެ.[158]

ދަންނާށެވެ! ބަޔާންވެދިޔަ އުޞޫލަކީ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައިވާ ހުކުމް ރުޅިއައްސަވާތީއި
އެ ބައްޔާގެ އާދަކާދައާ އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިން، އެ މީހެއްގެ ކުޅަދާނަކަން
ހުރި މިންވަރަކުން، ދިރިއުޅެވޭ އޮބް އެ ކަނބަލުންނަށް ފުދޭނެގޮތް އުފައްދާނެއެވެ.
އަދި، ވަރިކުރުމުގެ ސަބަބުން އެ ކަނބަލުންނަށް ލިބުނު ދަތިކަމާއި، ހިތާމަޔާއި،
ޙިޔާލާއި ދުރުކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން އެ ކަނބަލުންނަށް ދެވޭ އުފެއްދުމެވެ.[159]

كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾

﴿242﴾ އޭ މުއުމިނުންނޭވެ! އަހުރެންނާ އަދި ދަރިންނާ ގުޅޭ ޙިކުމަތްތެރިކަން
ކަންތައް ކުރާނެ ގޮތުގެ ޙުކުމްތައް، ﷲ ﷻ ޙިކުމަތްތެރިކަން ބަޔާންކުރައްވަނީ
ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ގޮތަށް، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކާއި، ހަލާލު ކަންތައްތަކާއި،
ހަރާމް ކަންތައްތަކާއި، ދީނުގެ ވާޖިބާތުތަކުގައި ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި ފައިދާ ލިބޭނެ
ކަންތައްތަކާއި، އެ ކަންތައްތައް ހުކުމްތަކުގެ ބާބު، އެ إِلٰهُ، ޙިކުމަތްތެރިކަން
ސާފުކޮށް ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އަދި، ޙިކުމަތްތެރިކަން އެ ކަންތައް ދެނެ
ވިސްނައި، ދިރިއުޅުމުގައި، އެ ހުކުމްތަކަށް އަމަލުކުރުމަށް ޓަކައެވެ.[160]

158- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلإمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
159- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
160- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلإمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ
مُوتُوا۟ ثُمَّ أَحْيَـٰهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ
لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

(243) އޭ ރަސޫލާއެވެ! މަރަނަށް ބިރުން އެބައިމީހުންގެ ރަށާއި ގެދޮރު ދޫކޮށް، ދުވެފިލާން އުޅުން އެތައް ހާސް ބައެއްގެ ޚަބަރު، އިބަ ރަސޫލާއަށް ލިބިވަޑައިގެންފައިނުވޭތޯއެވެ؟ އެބައިމީހުން ގެދޮރު ދޫކޮށް ނުކުމީ، ތާޢޫނުގެ ނުރައްކަލުގައި ވަބާއިން ނުވަތަ ހަނގުރާމައިގެ ނުރައްކަލުން ސަލާމަތްވުމަށް ބަލައެވެ. އެބައިމީހުން އެ ގޮތަށް ކަންތައްތައް ކުރުމުން، الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން މަރުވާށެވެ!" ދެން، އެ އަމުރުފުޅު ހަމަ އައުމާ އެކު، އެބައިމީހުން އެންމެން އެއްފަހަރާ މަރުވިއެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުންނާ މެދު، الله ﷻ އެ ކަން އެ ގޮތަށް ކުރެއްވީ، އެ إِلٰهُގެ މިންވަރުފުޅަށް ނުރުހި ފިލާންއުޅުމުން އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި އުނދަގޫތަކެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، الله ﷻ އެބައިމީހުން އެންމެން ދިރުއްވިއެވެ. އެއީ، އެބައިމީހުންނަށް ބަލައި، އެ إِلٰهُ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ އަޖަލު ހަމަވާހަމައަށް ދާނދެން، އެބައިމީހުން ދިރި ދުނިޔޭގައި ދިރިއުޅުމަށެވެ. އަދި އެ ހާދިސާއިން އެބައިމީހުން އިބްރަތް ލިބިގަން، ތަޢުބާވުމަށް ފުރުޞަތުދީފައިވުމަށް ޓަކައި ވެސް މެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނަށް ގިނަގުނަ ނިޢުމަތްތަކެއް ދެއްވާ، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަ، ދިރިއުޅުމުގެ ވެރި إِلٰهُ ކަން ކަށަވަރެވެ.

ނަމަވެސް، އެ إِلٰهُގެ އަޅުންގެތެރެއިން ގިނަ މީހުންނަކީ، އެ إِلٰهُ ދެއްވާ ގިނަގުނަ
ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުއަދާކުރާ މީހުންނެއް ނޫނެވެ.[161]

وَقَٰتِلُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ﴿٢٤٤﴾

﴿244﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! الله ﷻ ގެ ކަލިމަތުގެ މަތިވެރިކަމަށް، އެ إِلٰهُގެ
ދީނަށް ނަސްރުދިނުމަށް ޓަކައި، އެ إِلٰهُގެ މަގުގައި ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުންނާ
ހަނގުރާމަކުރާށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުން ދައްކާ ބުނަހައި
ވާހަކަތައް މޮޅަށް އައްސަވާވޭގެންވާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައި ފޮރުވިފައިވާ
ނިޔަތާއި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހައި ކަމެއް މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. ވީމާ،
ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ޢަމަލުތަކުގެ ޖަޒާ، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނޭ
ކަން ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ![162]

مَّن ذَا ٱلَّذِي يُقۡرِضُ ٱللَّهَ قَرۡضًا حَسَنٗا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ أَضۡعَافٗا كَثِيرَةٗۚ وَٱللَّهُ يَقۡبِضُ وَيَبۡصُۜطُ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

﴿245﴾ ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله ﷻ ދެއްވާނޭ ނިޢުމަތާއި ޘަވާބަށް އެދި، ތެދު
ނިޔަތަކާ އެކު، އެ إِلٰهُގެ މަގުގައި ހޭދަކޮށް، ރިވެތި ދަރަންޏެއްކަން، އެ إِلٰهަށް
ދަރަނިދޭނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، الله ﷻ ގެ މަގުގައި އެ މީހަކު ހޭދަކުރާ އެއްޗެއްގެ
ބަދަލު ގުނަގުނަ އިތުރުކޮށް، އެ إِلٰهُ އެ މީހަކަށް ނިޢުމަތާއި ޘަވާބު ދެއްވާނެއެވެ. އަދި
އެ ނިޢުމަތާއި ޘަވާބު ހިމަނައި ނުގަނެވޭނެއެވެ. ވީމާ، އެއްވެސް ބޭނުމަކާނުލައި
ކުޑަވެސް ހިތްހުއްޓުމެއް ނެތި، ތެދުވެރިކަމާއި ހިތްރުހުމާ އެކު، الله ﷻ ގެ މަގުގައި
ހޭދަކުރަން ތިޔަބައިމީހުން ޖެހިލުންނުވާށެވެ!

161- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
162- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އެހެނީ، ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުކަންކުރަންޖެހެނީ ހިއްޤު ދެއްވައި ﷲ سُبحانه وتعالى އަށެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ
އެދިވޮޑިގަތް ބަރަކަތް ހިޤުދު މަނަވަސްކުރައްވައި، އެދިވޮޑިގަތް ބަރަކަތް ހިޤުދު
ތަޢާލާކުރައްވައިވެ. ދަންނާށެވެ! އެ ކަލޭގެ ބިސްމަތް ޖުމާ ދަރުވޮޑިގެންނެވި ﷲ سُبحانه وتعالى އެވެ.
އެ ކަލޭގެ ބިސްމަތް އެއްވެސް ވިހަކަން ނުހަދާނެތެވެ. އަދި މަރުވުމަން ހުރި،
ތިޔަބައިމީހުން އަހުލުގެ ރުޢުބަކަށްވާހުރި، ހަމަ އެ إِلٰهُ ބަޔަކުރައްވައެވެ. ދުނޭ،
ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކާކަ އަމަލުތަކަށް ޖިޒާ ބަރަޔު ތަޤާ ނުވަތަ ސަވާބު،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެތެވެ.[163]

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلْمَلَإِ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰٓ إِذْ قَالُوا۟ لِنَبِىٍّ
لَّهُمُ ٱبْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِن كُتِبَ
عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ أَلَّا تُقَٰتِلُوا۟ ۖ قَالُوا۟ وَمَا لَنَآ أَلَّا نُقَٰتِلَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِن دِيَٰرِنَا وَأَبْنَآئِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ تَوَلَّوْا۟
إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

﴿246﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! مُوسَى عليه السلام ގެ ފަހުން ވެސް، އިސްރާއީލުގެ ދަރިކޮޅުގެ
މީހުންގައި ހުންނެވި ނަބިއްޔަކަށް، އެބައިމީހުންގެ މީހުންގައި އުޅުނު ބޮޑެތިމީހުންނާއި
މީހުން ދެންނެވި ފަދައެވެ، ދަންނަވާ ހިނދު ކަލޭމެން ހިނގައިދިޔަ ޖަމާޢަ
ހަނދު، އިބަ ރަސޫލާއަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވި ނުވެތާއެވެ؟ އެ ހިނދު، އެބައިމީހުން
އެ ނަބިއްޔާއަށް ދަންނަވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެ ރަސޫލާއާއެކު ޖިހާދުކޮށް ދަރުމަގައި
މިބަ، ﷲ سُبحانه وتعالى ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ރަސްކަލަކު ރަސްކަލަކު
އިސްކުރެއްވުމަށެވެ!

163- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި ފަދައިން އެބައިމީހުން ދަންނަވުމުން، އެ ނަބިއްޔާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.
“ﷲ ﷻ ގެ މަގުގައި ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުން، މިއަހަރެމެންގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ ފަރުޟުކުރައްވައިފި ނަމަ، މިއަހަރެމެންގެ ކިބައިގައި ހުރި ފިރިހެނުކަމުގެ ސަބަބުން މިއަހަރެމެން، އެ إِلٰهަށް އުޅުނި ހަނގުރާމަކުރާނަން، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުން ދުވެފިލައިފާނެ ކަމަށް، މިކަން ނަބިއްޔާ ބިރުގަންނައެވެ. ވީމާ، މިއަހަރެމެންގެ އަދުއްވުންނާ ބައްދަލުކުރުމަށާއި ބަލާ މުޞީބާތް ކުރިމަތިލުމަށް މިއަހަރެމެން އަވަސްވެ ނުގަންނާނެވެ!”

މި ފަދައިން އެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވުމުން، އެ ނަބިއްޔާ އެ ކުރެއްވީ ކުރު ސުވާލެއް ކަން ބަޔާންކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން އެބައިމީހުން ދަންނަވިއެވެ. “ﷲ ﷻ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުން އަޅުގަނޑުމެން ދޫކޮށްލާނީ ކޮން ސަބަބަކާހުރެތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުމެންގެ އަދުއްވުންވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދޮރާށް ޖެހިގެން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ގެދޮރުން އެއް ބަހަކު ބަހަކު ގެނެސް، އަނބުރާ ދަރިން މިހުން ނިކަމެތިކޮށްފައެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން މި ދިރި އަޅުގަނޑުމެންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރެލި އަޅުގަނޑުމެންގެ ގެ ދަރިންނާ ވަކިކުރުވިއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ވަރަށް ނިކަމެތިކަން ލިބުމަށް ވަރުގައި ވެސް، ﷲ ﷻ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުން އަޅުގަނޑުމެން މައިދާނުން ދުވެފިލައިގެން ކަމަށް މިހާ ހިތްވަރުކުރައްވަން ޖެހިލުންވާނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ ސަބަބެއްނެތެވެ. އަޅުގަނޑުމެން މި ދީނީ، ދުޝްމަނުންގެ އަތްދަށުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަޠަން މިނިވަންކޮށް، އެބައިމީހުންގެ އަތްދަށުގައި ހައްޔަރުވެފައިވާ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަހުލުން ސަލާމަތްކުރުމަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ތައްޔާރުވެއެވެ.”

ނަމަވެސް، އެބައިމީހުން އެ އުދަނގޫތަކުގެ މަތިން، އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް
ޢަސްކަރު ބައްދަލުކުރައްވައި، އެ ޢަސްކަރުތަކުގެ ޖިހާދަތަކުގެ މަގުގައި
ހަނގުރާމަކުރުން އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރެއްވުމުން، އެބައިމީހުންގެ
ގިނަބައިން އިންކާރުކޮށްފި މަދު ބަޔަކު ފިޔަވައި، އެހެން އެންމެން އެ ހަނގުރާމައިން
ފުރަގަސްދީ، ފިސްދިވެ، ހަނގުރާމަކުރުން ދޫކޮށް، ޖިހާދުގެ މައިދާނުން
ދުވެފިއެވެ. ދަންނާށެވެ! އެބައިމީހުން އެ ކަންތައްކުރީ އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި
ހުންނެވި ނަބިއްޔާގެ އަރިހުގައި އެބައިމީހުން ދެންނެވުމާ މުޅިން
ނިކުމެވުނެވެ. އަދި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ކުރި ވަޢުދާ ޚިލާފުވެ، އެ ވަޢުދު އުވައިލައި
އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވި މީހުންގެ ގޮތް، الله ﷻ ދޯދަން ދަނެވޮޑިގެންވެއެވެ.[164]

ދަންނާށެވެ! مُوسَى عليه السلام ގެ ޒަމާނަށް ފަހު، އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެ ތެރޭގައި ހުންނެވި
ނަބިއްޔާ شَمْعُونُ عليه السلام އެވެ.[165]

وَقَالَ لَهُمۡ نَبِيُّهُمۡ إِنَّ ٱللَّهَ قَدۡ بَعَثَ لَكُمۡ طَالُوتَ مَلِكٗاۚ قَالُوٓاْ
أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلۡمُلۡكُ عَلَيۡنَا وَنَحۡنُ أَحَقُّ بِٱلۡمُلۡكِ مِنۡهُ وَلَمۡ يُؤۡتَ
سَعَةٗ مِّنَ ٱلۡمَالِۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰهُ عَلَيۡكُمۡ وَزَادَهُۥ بَسۡطَةٗ فِي ٱلۡعِلۡمِ
وَٱلۡجِسۡمِۖ وَٱللَّهُ يُؤۡتِي مُلۡكَهُۥ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ٢٤٧

(247) އަދި އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެ ތެރޭގައި އެ ވަގުތު ހުންނެވި ނަބިއްޔާ،
شَمْعُونُ عليه السلام އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އެދުން ފަދައިން،
ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަސްކަލަކީ طَالُوتُ ކަމުގައި، الله ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައި ނިންމަވައިފި
ކަން ކަށަވަރެވެ."

164- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
165- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُورِ عَائِضِ الْقَرْنِي

މި ފަދައިން އެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވުމުން، އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ތިބި ބޮޑުންގެ މީހުން، އެ ނަބިއްޔާއަށް ދެންނެވިއެވެ. "ރަސްމަލިކުރުން ނުވަތަ ނަބިއްޔުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އައިސްފައިވާ މީހަކު ނޫން ރަސްކަން ލިބުން ޙައްޤުވެގެން ވަނީ، ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ طَالُوتއަކީ، އެ ވަރަ މީހެއް ނޫނެވެ. އެއާ ޒިޔާދަކަށް، އަޅުގަނޑުމެންނަކީ، ރަސްމަލިކުރުން އަދި ނަބިއްޔުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން އައިސްތިބި ބަޔަކު ކަމުގައިވާ އިރު، ރަސްކަންކުރުމަށް، އޭނާއަށް ވުރެން ޙައްޤުކަން ބޮޑީ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ. އަދި އޭނާއަކީ މުދަލުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ވެސް ތަނަވަސްކަން ލިބިފައިވާ މީހެއް ނޫނެވެ."

މި ފަދައިން އެބައިމީހުން ދެންނެވުމުން، އަނެއްކާ ވެސް އެ ނަބިއްޔާ އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަންތައް ހުރި ތިޔަ ފަދައިން ކަމުގައި ވިއަސް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އަޅުތަކުންގެ ކަންތައްތައް އެ إِلٰهُ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އެކު، ހަމަކަށަވަރުން، އެ إِلٰهُ ވަނީ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަސްކަލަކަށްކަމުގައި طَالُوتُ އިޚްތިޔާރުކުރައްވައި އޭނާއަށް ރަސްކަން ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި އެ إِلٰهُ ވަނީ، ރަސްކަމާ އެކަށޭނަ ޢިލްމާއި ބަދުއްވުންގާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަމާއި ހުނަރުވެރިކަން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވުރެ އިތުރަށް طَالُوتއަށް ދެއްވައިފައެވެ. އަދި ހެދުއްވި ހަށިގަނޑުގެ ގޮތުން ވެސް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިފައިވާ ގަދަފަދަކަމާއި ބޮޑު އުސްކަން ދެއްވައިފައި ވާނެއެވެ. ދަންނާށެވެ! الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، ހުރިހައި ރަސްކަމަކާއި ވެރިކަމާ އަދި ހުރިހައި ކަމެއްގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ إِلٰهއެވެ. ވުމާއެކު، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި އަޅަކަށް، އެ إِلٰهُ ރަސްކަން ދެއްވައެވެ.

އަދި الله ﷻ އަކީ، ދެއްވުމުގައި ނުހަނު ދީލަތިވަންތަ ތަނަވަސްވަންތަ، ހުރިހާ ކަމެއްގެ
ޙަޤީޤަތް ދެނެ ދަނެވޮޑިގެންވާ إلهއެވެ. އެހެންކަމުން، އެއްވެސް ކަމެއް އެ إلهއަށް
ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ.166

وَقَالَ لَهُمۡ نَبِيُّهُمۡ إِنَّ ءَايَةَ مُلۡكِهِۦٓ أَن يَأۡتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ فِيهِ
سَكِينَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَبَقِيَّةٞ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ
هَٰرُونَ تَحۡمِلُهُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لَّكُمۡ إِن كُنتُم
مُّؤۡمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

﴿248﴾ އަދި އެބަޔަކުމެންގެ ނަބިއްޔާ އެބަޔަކުމެންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.
ހަމަކަށަވަރުން، طالوتއަށް ރަސްކަން ދެއްވިކަމުގެ ބުރުހާނެއްގެ ގޮތުން،
ޔަހޫދީންގެ ޢަދުއްވުން ޔަހޫދީންގެ އަތުން ނަގައިގެންފައިވާ ޞުންދޫ
ޔަހޫދީންގެ ގާތަށް އަލުން ވާޞިލްވުމެވެ. އަދި ޔަހޫދީންގެ ސާބިތުވުންތަ إلهގެ
ބަރަކާތްތަކުން، ޔަހޫދީންގެ ތަރިކާގައި އިންޝާފުކޮށްދީ ދުރުވިސްނުންތެރި ދިރުވާ
ހިތްހަމަޖެހުމާއި، ސާބިތުކަމާއި، އަމާންކަމާއި، موسى عليه السلام އާއި هارون عليه السلامގެ
އާލުން ދޫކޮށްލައިފައިވާ ބައެއް ތަކެތި އެ ޞުންދޫގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. އެއީ،
ތަވްރާތު ލިޔުއްވިފައިވާ ލޮޅުގެ ބުރިބުރިތަކާއި، موسى عليه السلامގެ
އަސާގަނޑާއި، ބައެއް ތަކެތިތަކެވެ. އަދި ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ ބައެއް ނަބިއްޔުން
ގެންގުޅުއްވި އެ ތަކެތި ވެސް ބައެއް މަލާއިކަތުންނެވެ. އަދި އެ ޞުންދޫ އުފުއްލަވައިގެން
ގެންނަވައި، طالوتُގެ އަރިހުގައި ބަހައްޓަވައި ދޫކޮށްލައްވާނެއެވެ.

166- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّؤُونِ الإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އޭ އިސްރާއީލުގެ ދަރީންނޭވެ! مُوسَى عليه السلام އާއި هَارُونُ عليه السلام މިތަބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް
ދޫކޮށްލައިފައިވާ ވަޑައިގެންނެވި ބައެއް ތަކެތި ހަރަކާތްތެރިވެފައިވާ ފުރި ހިއްޕަވައިގެން
މަލާއިކަތުން ވަޑައިގެންނަވައި، ހުރިގޮތް ގެނައުމަކީ طَالُوتُ ގެ އަރިހުގައި
އެ ހުރި ބައްޔަކުވެފައި، طَالُوتُ ރަސްކަމަށް އިޚްތިޔާރުކުރެއްވީ، الله ﷻ ގެ
އަމުރުފުޅުގެ ކަން މިތަބައިމީހުންނަށް ސާފުވާނެ ކަމުގެ ހެކި، ސާފު ހެއްކެކެވެ.
ދެން، الله ﷻ އަށް އިމާންވާ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލުން ގަބޫލުކުރާ ބައެއްކަމުގައި ވާނަމަ
ކަމުގައި މިތަބައިމީހުން ވަނީނަމައެވެ.[167]

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِٱلۡجُنُودِ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ مُبۡتَلِيكُم بِنَهَرٖ فَمَن
شَرِبَ مِنۡهُ فَلَيۡسَ مِنِّي وَمَن لَّمۡ يَطۡعَمۡهُ فَإِنَّهُۥ مِنِّيٓ إِلَّا مَنِ ٱغۡتَرَفَ
غُرۡفَةَۢ بِيَدِهِۦۚ فَشَرِبُواْ مِنۡهُ إِلَّا قَلِيلٗا مِّنۡهُمۡۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ مَعَهُۥ قَالُواْ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلۡيَوۡمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦۚ قَالَ
ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُواْ ٱللَّهِ كَم مِّن فِئَةٖ قَلِيلَةٍ غَلَبَتۡ فِئَةٗ
كَثِيرَةَۢ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ٢٤٩

(249) ދެން، طَالُوتُ ގެ ލަޝްކަރުން އެބައިމީހުން ތަރުތީބުކުރެއްވުމުން، طَالُوتُ އަށާގެ
ލަޝްކަރީއެކުން އެބައިމީހުންގެ ބޮޑެތިމީހުންނާ ހަމަހަރަކާތްތެރިވެވަން ނަގުއްވާ އިގަތުވެ.
އެ ވަގުތު طَالُوتُ ގެ ލަޝްކަރުގެ މީހުންނަށް އާޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ
މިތަބައިމީހުންގެ ކެތްތެރިކަން ހުރި މިންވަރު އިމްތިޙާނުކުރައްވާނެތެވެ. އެ އިމްތިޙާނަކީ،
ކުރިމަތީން އަންނަ ކޯރު ހުރަސްކޮށް މިތަބައިމީހުން ދިޔުމުގެ މަރުޙަލާގައި، ބުއިމުންނާއި
ނުބުއިމުން ވަކިކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން، الله ﷻ ކުރައްވާ އިމްތިޙާނެކެވެ.

167- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

ވިސާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މިހާރު އެ ކޯރުން ފެން ބޯއިރު ނަމަވެ، އެ މީހަކީ އަހުރެންނަށް ވަފާތެރި މީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއް ނޫނެވެ. އަދި އެ ކޯރުން ފެން ނުބޮއި މީހަކީ، އަހުރެންނަށް ވަފާތެރި، އަހުރެންގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންވާ އަދި ޖިހާދުކުރުމުގެ ކެރިކުގަދާނަކަން ލިބިގެންވާ މީހެކެވެ. އަދި ހަމަ އެ ކޯރުއިންނެވެ، ހުންގެތަރަކަމުން ދެނީ ކުރިއަށްކުރިޔަން ފަރާތުގެ އަޑުތޮރިން ނުވަތަ ކުޅަ ދުނިޔެލޭން އެ ކާޅުން ބޮއިމަތި ވެސް، އަހުރެންގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންވާނުވާގެ ތަފާތުހިން ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިލާނީ ކަމެއް ނޫނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، އެ ކާޅާ ހަމަވުމުން، އަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ތިމު ކާރުތެރި މަދު ބައަކު ފިޔަވި، އެހެން އެންމެން طَالُوتُ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިނުވެ، ބޮނެފުއޮތަށް ވެރުމެވެ، އެ ކާޅުން ފެންބޯއި، ހަނގުރާމަކުރުމަށް ނުކުތެދި ފަސްޖެހުނެވެ.

ފަހެއްކު، ކޯރު ހުރަސްކޮށް، ޙަޤީޤަތުގައި ބައްދަލުވެވޭ ހަނގުރާމަކުރުމަށް ބަކައި ކުރިއަށް ދިޔައިރު، އިމާންކަން މަދު ސާބިތުވެ، طَالُوتُ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންވެގެން ތިބި، މަދު މިސްކީނުވެވެ. އެ ވަގުތު، އެ މަދު މިސްކީނުބައި އަބައިމީހުންގެ ޢަދުއްވުންގެ ލަޝްކަރުގެ ގިނަކަމާއި، އަބައިމީހުންގެ އަތްގައި ހުރި ހަތިޔާރުތަކުގެ ގިނަކަމާއި ވަރުގަދަކަން ފެނުނު ހިނދު، އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުން ބުނެއެވެ. "جَالُوتُ އާއި އޭނާގެ ގޮށިފޮށި ލަޝްކަރާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ކެތްތެރިކަމެއް، މިއަދު ތިމަންމެންނަކަށް ދިމިގެނެއް ނުވެއެވެ." އެ ފިރިހެނުން އަބައިމީހުން ބުނުމުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ޙަޟްރަތަށް ބައްދަލުވާނެކަން ކަށަވަރުކޮށް ޔަގީންކަން އަބައިމީހުންނަށް ހުރި، ހަނގުރާމަކުރުމަށް ގަދަވެރި ސާބިތުވެތިބިމަދު އަބައިމީހުންނަށް ހިތްވަރުދިނުމުން، ގިނަބައެއް މަދުވާ ދުވަހުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އާ ބައްދަލުވާނެ ކަން ޔަޤީންކުރާ ތެދުވެރި މުއުމިނުން ބުނެއެވެ.

”ޢަދަދުގެ ގޮތުން ކިތަންމެ މަދުކަމުގައި ވިޔަސް، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ކެތްތެރިކަމާއި ސާބިތުކަމާ އެކު ތިބެ ހަނގުރާމަކުރި، މުއުމިނުންގެ ކިތައްކިތައް ޖަމާޢަތް، ޢަދަދުގެ ގޮތުން މާގިނަ މީހުން ތިބި ޖަމާޢަތްތަކެއްގެ މައްޗަށް، الله ﷻ ގެ އިޛުނަފުޅާއި އަމުރުފުޅާ އެކު، ގަދަވެ ކާމިޔާބުވެއްޖެ ނޫންހެއްޔެވެ؟ ކަށަވަރުން! الله ﷻ ތައުފީޤުދެއްވުމާއި، ނަސްރުދެއްވުމާއި ކެތްތެރިންނާ އެކުގައެވެ. އަދި އެ ހެޔޮ ކާމިޔާބީ މުއުމިނުންނަށް ނަސްރުކުރައްވައި، އެ إِلٰهُ ތަޢާލާ ދެއްވާނެއެވެ. ޘަވާބު އެކަލާނގެ ދެއްވަނީ، އެ إِلٰهُ އެވެ.“[168]

وَلَمَّا بَرَزُواْ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ قَالُواْ رَبَّنَآ أَفۡرِغۡ عَلَيۡنَا صَبۡرٗا وَثَبِّتۡ أَقۡدَامَنَا وَٱنصُرۡنَا عَلَى ٱلۡقَوۡمِ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٢٥٠﴾

﴿250﴾ އަދި طَالُوتُ ގެ އަސްކަރުވެރިން ހިތްވަރާއެކު، އޭނާގެ އަސްކަރުގައި ކުރި ފުރަސްތާކަށް، އަނެއް ފަރާތަކުން ދިމާ މުއުމިނުންގެ މަތި ފިސާރިވެ، ހަނގުރާމައިގެ ނުރައްކަލުގެ މައިދާނުގައި جَالُوْتُ އާއި އޭނާގެ ކުރިމަތިވި ހަނގުރާމަ ބައްދަލުވުމުން ދުޢާއަށް ބަލައި ނިކަމެތި ހިނދު، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތަށް ދުޢާކޮށް މަޑުމައިތިރިކަމާއި، ނިކަމެތިކަމާއި، ބިރުވެރިކަމާ އެކު، އޭ إِلٰهَ ދުޢާކުރަމުން ދަންނަވައެވެ. ”އޭ އަހަރެމެންގެ ސާހިބުވަންތަ إِلٰهُ އެވެ! އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިކަމުގެ ވާރޭ ވެއްސަވައި، އަހަރެމެންގެ ހިތްތައް ކެތްތެރިކަމުން ފުރުއްވާނދޭވެ! އަދި ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި އަހަރެމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކުރައްވައި، އަހަރެމެންނަށް ގަދަކަން ދެއްވާނދޭވެ!

އަދި ޢަދުއްވުންނާ ދެކޮޅަށް ކުރެވޭ މި ހަނގުރާމައިގައި ޢަދުއްވުން ދެކެ ބިރުން
އަހަރުންގެ ފައިތިލަތައް ޘާބިތު، ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުން ދުވެފިލާ ބަލަދު ކަމުގައި
އަހަރުން ނުހައްޓާނދޭވެ! އަދި، ތިބާ إِلٰهُގެ ވާގިވެރިވަންތަކަމާއި އެހީތެރިވަންތަކަމުން،
ކާފިރުންގެ ޤައުމަށް އަހަރުންނަށް ނަޞްރުދީ ކާމިޔާބުކުރައްވާނދޭވެ!"[169]

فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ وَءَاتَـٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ
وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ
لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٥١﴾

﴿251﴾ ފަހެ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އިޛްނަފުޅާ އެކު، މުއުމިނުންގެ އެ މަދު މީސްކޮޅު،
ޢަދުއްވުންގެ ގަދަފަދަ ލަޝްކަރާއި އެ ލަޝްކަރުގެ ވެރިޔާ جالُوتُ ބަލިކޮށް އެ ލަޝްކަރު
ފިއްސުވާލިކޮށްލިއެވެ. އަދި طَالُوتُ ގެ ލަޝްކަރުގައި ހުންނެވި ގަދަފަދަ ޒުވާނަކު
ކަމުގައިވާ، دَاؤُودُ عليه السلام ގެ އަތްޕުޅުން ޢަދުއްވުންގެ ލަޝްކަރުގެ ވެރިޔާ، جَالُوتُ
ޤަތުލުކުރެއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު، دَاودُ عليه السلام އަށް ރަސޫލުކަމާއި ރަސްކަންދެއްވައި،
އިސްރާއީލުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެ ރަސޫލާ ކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އިލްމުގެތެރެއިން
އެ ރަސޫލާއަށް އުނގަންނަވައިދެއްވުމުން، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި ޢިލްމުތައް، އެ
ރަސޫލާއަށް އުނގަންނަވައިދެއްވިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން، އެއްބަޔަކު
ކުފުރުވެރިކަމާއި، އަނެއް ބަޔަކު ނުބައިކަން ދުރުކުރައްވާން
ނުވާ ނަމަ، ފަސާދަކުރާ މީހުން ގަދަވެ، ކުފުރު ފެތުރިން ފަސާދަވެގެން ހިނގައްޖައީސް
ކަން ކަށަވަރެވެ. އެކަމަކު، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އީ، އެންމެހާ އާލަމްތަކުގެ މައްޗަށް
ނުހަނު އާލާވަންތަ، ބޮޑުވެގެންވާ ފަޟްލުވެރިވަންތަކަލާނގެ ވެރި إِلٰهއެވެ.[170]

169- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
170- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۚ وَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

﴿252﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! ބަޔާންވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި ވަނީ، الله ﷻ ގެ ކުޅަދާނަވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަން އަނގައިދޭ ހުއްޖަތްތަކާއި، ދަލީލުތަކާއި، ބުރުހާންތަކުގެ ވާހަކަތަކެވެ. އެ އާޔަތްތައް ބާވައިލައްވައި، އެ އާޔަތްތަކުގައިވާ ވާހަކަތައް، ތިމަން إِلٰهُ، އިބަ ރަސޫލާއަށް ތެދުތެދަށް ކިޔައިދެއްވަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ ރަސޫލާ ވެވަޑައިގެންނެވީ ތެދުވެރި ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން ކަން ކަށަވަރެވެ. [171]

ތަމް، الله ﷻ ދެއްވި ވާގިފުޅުން، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ދެވަނަ ޖުޒުގެ ކުރު ތަފްސީރެއް ލިޔުމުން އަޅުގަނޑު ގަސްތުކުރި މިންވަރަށް ލިބި ނިމުނީއެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ދުޢާއަކީ، އަޅުގަނޑުގެ މި ކުރުކުރި ޢަމަލު، الله ﷻ ޤަބޫލުކުރެއްވުމެވެ. އަދި މި މަސައްކަތުގައި އަޅުގަނޑަށް އެހީތެރިވެދެއްވި ހުރިހައި ފަރާތްތަކުގެ ޢަމަލު ޤަބޫލުކުރައްވައި، އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް ވެސް ސަވާބުގެ މަތިވެރި ދަރަޖަ މިންވަރުކޮށްދެއްވުމެވެ. އަދި ބުނޭ ވެގެންވާ އެ ނަބިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން އެންމެންނަށް މިންވަރުކޮށްދެއްވުން ވެސް ދުޢާއެވެ.

وَصَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَى سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ، وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

171- التَّفسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ ۖ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَٰتٍ ۚ وَءَاتَيْنَا
عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ
بَعْدِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخْتَلَفُوا۟ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ وَمِنْهُم مَّن
كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقْتَتَلُوا۟ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾

﴿253﴾ ބަޔާންވެދިޔައީ، މާތްކަލާނގެ އިތުރުކަން ބޮޑު ރަސޫލުންގެ ވާހަކައެވެ.
الله ﷻ ވަޙީ އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް ރަސޫލުން އަނެއްބައި ރަސޫލުންނަށްވުރެން
މާތްކުރައްވައި މަތިވެރިކުރައްވައިފައެވެ. އަދި ބައެއް ރަސޫލުންނަށް އެއްވެސް
ދެމެދުވެރިއަކާނުލައި، الله ﷻ ބަސްފުޅުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ، مُوسَى عليه السلام އާއި، مُحَمَّد ﷺ އާއި
އެ ނޫން ވެސް ބައެއް ރަސޫލުންނެވެ. އަދި، الله ﷻ ވަޙީ އޭގެތެރެއިން ބައެއް
ރަސޫލުން އަނެއްބައި ރަސޫލުންނަށްވުރެން އެތައް ދަރަޖަތަކަށް އުފުއްލަވައި
މާތްކުރައްވައިފައެވެ. އަދި ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުންކަން ޒިންމާކުރެއްވި މާތް ސާރިބާ،
مُحَمَّد ﷺ، އިންސާނުންނާއި ޖިންނިންގެ ގާތަށް ރަސޫލުކަމުގައިގެން ފޮނުއްވައި، އެހެން
ހުރިހާ ރަސޫލުންނަށްވުރެން، އެ ރަސޫލާ މާތްކުރައްވައި މަތިވެރިކުރެއްވިއެވެ.

އަދި މި ނޫންވެސް އެތައް ގޮތަކުން، އެ ރަސޫލާގެ ދަރަޖަ، އެ إِلٰهُ މަތިވެރިކުރައްވައި
މާތްކުރެއްވިއެވެ. އޭގެތެރޭގައި، އެ ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ މީހުން، އެހެން ހުރިހާ
އުންމަތްތަކުގެ މީހުންނަށްވުރެން މާތްކުރައްވައި މަތިވެރިކުރެއްވިކަން ހިމެނެއެވެ.
އަދި [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރަނިވި ބޮޑެތި މުޢުޖިޒާތްތަކެއް، مَرْيَم عليها السلام ގެ
ދަރިކަލުން عِيْسَى عليه السلام އަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވިއެވެ. އެ މުޢުޖިޒާތްތަކުގެ ތެރޭގައި،
[illegible] ވާހަކަދެއްކެވުމާއި، އެ ރަސޫލާ ދުޢާކުރެއްވުމުން،
ކަނު މީހުންގެ ލޮލުގައި އުފަންވެފައިވާ މީހުންގެ ޙަޔާތް ދިރުވުން ހިމެނެއެވެ.

އަދި ހުދުބަލިޖެހިފައިވާ މީހުންނަށް ޝިފާދެއްވުމާއި، މަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ދިރުންދެއްވުން ހިމެނެއެވެ. އަދި، އެ ރަސޫލާގެ އެހީއަށް جِبْرِيلُ عليه السلام ފޮނުއްވައި، އެ إِلٰهُ، އެ ރަސޫލާއަށް ބާރުދެއްވައި ގަދަކަންދެއްވިއެވެ. އަދި، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ބަސްބަހުން ބާވައިލެއްވުން ސާފު ހެކިތަކާއި، ދަލީލުތަކާއި، ހިކްމަތާއި ނަސޭހަތުން ފުރިގެންވާ ވަޙީފޮތްތަކާއި، އާޔަތްތަކާއިގެން މީސްތަކުންގެގާތަށް، ރަސޫލުން ވަޑައިގަތުމަށް ފަހު، اللهُ سبحانه وتعالى އިރާދަކުރެއްވި ނަމަ، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި ހިދާޔަތާއި ދީން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި، ދެބަސްވުންތަކާއި އިޚްތިލާފުތަކެއް އުފެދި، އެބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ތަޅައިގަތައި، ހަނގުރާމަކޮށް، ޚޫނުއޮހޮރުވުމެއް ނުޖެހީހެވެ.

އެހެންނަމަވެސް، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި ހިދާޔަތާ ދީނާ މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި އިޚްތިލާފުވެގެން އުފެދި، އެއްބަޔަކު އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި ހިދާޔަތް ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކުރި އީމާންވެ، އަނެއްބަޔަކު، އެ ރަސޫލުން ގެންނެވި ހިދާޔަތަށް އިންކާރުކުރި ކާފިރުވިއެވެ. އެ ކަން އެ ގޮތަށް ހިނގުމުން، ކާފިރުންގެ މައްޗަށް މުއުމިނުން ގަދަކުރައްވައި، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ދީނަށް، އެ إِلٰهُ ނަސްރުދެއްވިއެވެ. އަދި، اللهُ سبحانه وتعالى އިރާދަކުރެއްވި ނަމަ، އެ إِلٰهُ ފޮނުއްވި ރަސޫލުން ގެންނެވި ހިދާޔަތާ ދެބަސްވުން، އެންމެހައި މީސްތަކުން ވެސް ތިބޭނެ، އެއް ދީނެއްގެ މަތީގައެވެ. އަދި އެ ކަން އެ ގޮތަށް އިރާދަކުރެއްވި ނަމަ، އެއްވެސްބަޔަކާ ތަޅައިގަތުމާއި، ހަނގުރާމަކުރުމާއި، ޚޫނުއޮހޮރުވުމާއި، މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ނުހިނގީހެވެ.

އެހެންނަމަވެސް، اللهُ سبحانه وتعالى ގެ ޙިކުމަތްތެރިކަމާއި އިލްމުފުޅުގެތެރެއިން، އެ إِلٰهُ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ކަން ހިނގައި، އެ إِلٰهُ ގެ ދީނާމެދު މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި، ދެބަސްވުންތަކާއި އިޚްތިލާފުތަކެއް އުފެދި، އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ތަޅައިގަތައި، ހަނގުރާމަކޮށް، ޚޫނުއޮހޮރުވާ ގޮތަށް މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ.

އެއީ، އެ إِلٰهُގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ތަބާވެ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ ތިބުމުގެ ސަބަބުން، އެ إِلٰهُގެ ރަޙްމަތަށް ލިބިގެންވާ މުއުމިނުންނާއި، އެ إِلٰهُއަށް އުޅުނު ނުކިޔަމަންތެރިވާ، އެ إِلٰهُގެ ބަދުއްދުޢާ ދެކެވިފައިވާ ވެރިކަމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނުނަމުވެ. އަދި، الله ﷻގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން ސަބަބުކުރެއްވުމުގައި، އެ إِلٰهُގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާ މުޖާހިދުންގެ ދަރަޖަ، ސަވާބުންގެ ދަރަޖައި ހިފެހެއްޓުމުގެ.

އަދި އެ މީހުންގެ، ސިފަތަކާ އަޅުކަމެއްކުރާ ނަހަކައްގެ އަޅުކަމެއް ވަނީކުރެއްވުމުގެ. އެހެންކަމުން، ބަރަކާ މަޤުބޫލުކުރެއްވުމަށް، އެ إِلٰهُ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއިއެކު ނަމަ، އިމާންކަމުގައި ސާބިތުވެފައިވާ ހެއްވަރުގެ ފަރާތުން ބަރަކާތްތެރި، އެ إِلٰهُ އެ ބަރަކާ މަޤުބޫލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ބަރަކާ ނިކަމެތިކުރެއްވުމަށް، އެ إِلٰهُ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއިއެކު ނަމަ، އެ ބަރަކާ ނިކަމެތިކުރެއްވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! الله ﷻގެ ޙަޟްރަތުގެ ނިޢުމަތާ ދަރަޖަތިކަމުން، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނަށް ދަރުމަވަންތަކަމާއި ދަރަޖަ، އެ إِلٰهُ އިޚްލާޞްތެރިކަމާ ގުޅޭ ކަރަމު، އެ إِلٰهُ ކުރެއްވިއެވެ.[1]

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ އިޚްލާޞްތެރިވާ ގުޅޭ ދަރަޖަ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނާމެދު، އެ إِلٰهُ ކަންތައް ކުރެއްވިކަމުގައި ވިޔަސް، އެއީން އެއްވެސް ކަމަކާއިމެދު އެއްވެސް ފަރާތަކުން، އެ إِلٰهُއާ ސުވާލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުންނާ ކަންތައްތަކާމެދު، އެ إِلٰهُ އެބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.[2]

1– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

2– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ
وَلَا شَفَٰعَةٌ ۗ وَٱلْكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

﴿254﴾ އޭ الله ﷻ އަށް އީމާންވީ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާ ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ!
الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދައްކަން، ފަރުޟުކުރެއްވި ޒަކާތް، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ދެއްވި މުދަލުން ނެރެ، އާދޭ ބައްދު ފަޤީރުންނަށްދީ، އެ ފަރުޟު ތިޔަބައިމީހުން
ފުރިހަމައަށް އަދާކުރާށެވެ! އަދި ހަލާލު މަސައްކަތްތަކުގައްޔާއި، އެ ފަދަ މަސައްކަތްތަކުން،
الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ހުއްދަ ރިޒުޤުން، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރާށް
ސަދަޤާތްތަކާށް، އުޅޭނުވެ! އޭރު، އެއްވެސް ވިޔަފާރިއެއް އަދި ރަޙުމަތްތެރިކަމެއް
އަދި ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއް ވިއަސް، ނުހުންނާނޭ ދުވަސް ކަމުގައިވާ، ޤިޔާމަތް ދުވަސް
އައުމުގެ ކުރިންނެވެ.

ދަންނާށެވެ! އެ ދުވަހަކީ، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފުސުތައް ސަލާމަތްކުރުމަށް ޓަކައި، ޝަފާޢަތެއް ޤަބޫލުކުރައްވާނޭ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އަދި ޝަފާޢަތްތެރިން މުދަލެއް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭނޭ ދުވަހެއް ވެސް ނޫނެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރާނޭ އެހީތެރިއަކު އަދި މަދަދުވެރިއަކު ވެސް ވާނޭ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ޙަޟްރަތް ފިދުޔާއެއްދީގެންވެސް ކުރެވޭނޭ، އެދި، الله ﷻ ގެ ޢަޒާބުން ސަލާމަތްވުމަށް ޝަފާޢަތްތެރިކަމެއް ވެސް ލިބޭނޭ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. ކަން މިހެން ހުރިހާ އެކި، އެ ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިން، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހަރަދުކުރާށެވެ! އަދި މި ފަދަ އަމުރުތަކަށް ޢަމަލުނުކުރާ ކާފިރުވެރިވާ ކާފިރުވާ މީހުންނަކީ، الله ﷻ ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވާ ޙައްދުތައް ފަހަނައަޅައިގެން އަނިޔާވެރިވާ މީހުންނެވެ.

އެބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އެބައިމީހުން އެ ކުރަ އަނިޔާގެ ނަތީޖާ، ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާ ދުވަހުން، އެބައިމީހުން ދުށާނެއެވެ.[3]

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي
ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ
بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ
ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥

﴿255﴾ اللهُ ﷻ އީ، އެ إِلٰهُ ފިޔަވައި، އަޅުކަންކުރުން ޙައްޤުވެގެންވާ އެއްވެސް އެހެން إِلٰهަކުނުވާ، އެއްކައުވަންތަ إِلٰهެވެ. الله ﷻ އީ، ފެށުމެއް ވިއަސް އަދި ނިމުމެއް ވިއަސް ނެތި، ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ، އަމިއްލަ ޒާތުފުޅުގައި ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ، ހުރިހާ ތަކެއްޗަކާއި ކަމެއް، ތަދުބީރުކުރެއްވުމުގައި އަބަދުން ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ، ހުރިހާ އުނިކަމަކުން ހުސްވެވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ވުޖޫދުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ނިދުމުގެ ތެރެއިން، އުފެއްދެވުމަށް ނުޖެހިވަޑައިގެން ޙަރަކާތްތެރިވުމަކީ، އެ إِلٰهެވެ. އަދި ހަރުދަނާކަން ބޭނުންވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް ހަދުމުކުރެއްވީ، ފުޅާދަނަށް ނިޔަތްވީ، ބޭނުންވެވޮޑިގެން އެއްޗެއް ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެން، އެ إِلٰهެވެ.

އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهަށް ބޭނުންނުވާ ހަމަ އެކަށީގެން ވެސް ކުރިއަރާ ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިސްނުމުގެ ވިއަސް، އެ إِلٰهަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެ ބޭނުންވާ ތިމާ އަދި އެ ދުވަހުގެ ވެރި އެއްކަލާނގެ ކަމެއް، މިހާރުވެސް ނިންމަވާ، އެ إِلٰهގެ އެހެންކަމުން. އެއްވެސް މަޚްލޫޤަކަށް، އެ إِلٰهގެ ޢިލްމުގެ ތެރެއިން ނުވާނެއެވެ.

3– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وِزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ވީމާ، އެ إِلٰهُގެ އިޛްނަފުޅާއިގެން މެނުވީ، އެ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތުގައި އެއްވެސް މީހަކަށް ބަލައި ޝަފާޢަތްތެރިވާނީ ދެން ކާކުހެއްޔެވެ؟ ސަބަބަކީ ނުވެއެވެ. އެ ކަމަކު އެއްވެސް ބަރަކާތެއް ނުވެއެވެ. އެހެނީ، الله ﷻގެ ޙަޟްރަތުގައި އެއްވެސް މީހަކަށް ބަލައި ޝަފާޢަތްތެރިވެވޭނީ، ތިބާ މީހަކަށް، الله ﷻ ރުހިވޮޑިގަތުމުން ހަމައެކަނިވާ މީހަކަށް ބަލައި ޝަފާޢަތްތެރިވުމުގެ އިޛުނަ، ޝަފާޢަތްތެރިވާ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވުމަން ކަލޭގެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! الله ﷻގެ އަޅުކަމުގެންދަވަން ހުށަހަޅާން، އެ إِلٰهُގެ ތަސައްވުރުނާ ތަޤުވާ، އިލާހުކަންދީގައި މަތީގެ ބައިވަރު ބަލައި މެނުވީ، ޝަފާޢަތްތެރިވުމުގެ އިޛުނަ، އެ إِلٰهُ، އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުވެއްޖެނެވެ. އަދި ހަމަޖެހިގަތުމުގެ ކުރިން އިސްތިޢާޛަށްފަހު ކަމަކާއި، އެބައިމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ވާހަ ކަމަކާއި، އެބައިމީހުންގެ ކަމުން ވާނުވާ ކަމެއް، އެ إِلٰهُ ދޭނަން ދަންނަވާގެންވެތެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ވެސް، އެ إِلٰهُ ދޭނަން ދަންނަވާގެން ވެތެވެ. الله ﷻގެ ޢިލްމުވެސް އިޙާޠަކުރާ ވަނީ، ހުރިހާ ޚަބަރުތައްގައިވެ، ވުޖޫދުގައިވާ ހުރިހާ ކަމަކާއި ދަނެވޮޑިގެންނެވެ.

އަދި، އެ إِلٰهُގެ ޢިލްމުވެސް އިޙާތުކުރާގެ ތެރެއިން އެއްވެސް މިންވަރެއް، ދަންނަގަތުމުގެ ކުރަނަނަކަން، އެ إِلٰهُ އެންގެވި ހަމަތަކަން އެ އެންގެވި މިންވަރެއް ގެންދެވި، ތިބޭގެންއެންވެއެވެ. އެއީ، ކުރަސީ މަހާއިކަތެއް، ބަށުވުއެއް، ސިއްރުތުޖެއް އަދި އެ ބޮޑު ހަމަތަކެއް ކުރެގައި ވިއަސް ގެއެވެ. އަދި އުޅަތަކާއި ބިމުގެ ތަންތަނުގެ ބޮޑުކަމާއި ބޮޑުކަން އެއް ވެސް، އެ إِلٰهُގެ ކުރުސިއްޔު، އުޅަތަކާއި ބިމަށްވުރެން ތަންވަރުވެގެން ވެއެވެ.

އަދި އުޖެކަމާއި ބިން ހިލަރައްބަވައި، އެ ދުވަސްވަރުގައިވާ އަންނަނިވި ކަލާމި ހައްގާކިރިކުރައްވައި ބެހެއްޓެވުމުގައި، الله ﷻ އަށް ކުޑަވެސް ވަރުބަލިވުންކަމެއް އަދި ދުރިވަންކަމެއް ވިޔަސް ނުޖެހެއެވެ. އަދި އެ ހުރިހައި ކަމެއް ބެހެއްޓެވުމުގައި އެއްވެސް އުނިކަމެއް އަދި ބަލިކަމެއް ވިޔަސް، އެ إِلٰهައަކަށް ނުވެވޭނެއެވެ. އެއީ، އެ إِلٰهުގެ އިލްމުވެރިވުމުގެ ހަނަވަސްވަންތަކަމާއި، ކަރަކުރުވަންތަކަމާއި، މަތިވެރިވަންތަކަމާއި، ދިރުމަތިވަންތަކަމާ ބޮޑުކަމުންނެވެ. އަދި، އެ إِلٰهީ، އެ إِلٰهުގެ ދާތުގައި، ސިފަތުގައިވާ، ކުރައްވާ ކަންތައްތަކުގައި މަތިވެރިވަންތަ، މާތްކަމާއި، މަތިވެރިކަމާއި، ކިބުރިޔާވަންތަކަމާއި، ހައިބަވަންތަކަމުގެ ވެރި إِلٰهެވެ.[4]

ދަންނާށެވެ! الله ﷻ ގެ އިލްމުގެ ތެރެއިން ވަރަށް ކުޑަ މިންވަރެއް ފިޔަވާ، އެ إِلٰهުގެ މަޚްލޫގުން ނުދަނެއެވެ، އެ إِلٰهު ދެއްވައިދިނުމުން ނޫނެކެން، އެ إِلٰهުގެ ބަސްބުނުމުގައި މަލާއިކަތުން ދަންނަވާ ބަސްމުބާރަކުން އެނގެ ބަސްބުނުއްވާ ކަމެވެ. އެ ބަސްމުބާރަކީ ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾[5] މާނައީ: "ކަލޭގެފާނު އުނިކަމާއި އައިބުތަކުން ހުސް إِلٰهު ހަމަޖެހިވޮޑިގެން ވެމެވެ. ހަމަ إِلٰهު އަދަންނަން އުނގަންނަވައިދެއްވި ކަންތައް ފިޔަވައި، އެހެން އެއްވެސް އެއްޗެއް އަޅަމެންނަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، ހަމަ إِلٰهީ، ކަލޭގެފާނު ކަމުގައި، މާތް ދަންނަވައިވޮޑިގެންވާ އަދި ކަލޭގެފާނު ކަމުގައި ޙިކުމަތްތެރިކަމުގައި ވޮޑިގެންވާ إِلٰهެވެ."

އަދި މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވި މިވާ الْكُرْسِيއަކީ، الله ﷻ ގެ ބައްޓަނި ފިޔަވައި، އެ إِلٰهު ހެއްދެވުއްވި އެންމެ ބޮޑު مَخْلُوقއެވެ.

4- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

5- سُورَةُ الْبَقَرَة: 32

«وَهُوَ مَوْضِعُ قَدَمَيِ الرَّبِّ سُبْحَانَه»[6] އެއީ، الله ﷻ ގެ ދެ ފައިތިލަފުޅު ބަހައްޓަވާތަނެވެ. އެ إِلٰهُ ގެ ދެ ފައިތިލަފުޅުގެ ސިފަފުޅަކީ، ދެ ފައިތިލަފުޅު ބަހައްޓަވާ ގޮތަކީ، ދެ ފައިތިލަފުޅު ބަހައްޓަވާ ކުރުސިފުޅު ހުންނަގޮތް ދަންނަވައިދެވޭނީ ހަމައެކަނި، އެ إِلٰهُ އެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! آيَةُ الْكُرْسِي އަކީ، ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ އިސްތަށިކަން ބޮޑު އެންމެ މާތް އާޔަތެވެ.[7] أَبُو أُمَامَةَ الْبَاهِلِي ؓ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްގެ މާނައިގައި ވެއެވެ. “ކޮންމެ ނަމާދެއްގެ ފަހުގައި آيَةُ الْكُرْسِي ކިޔަވާ މީހާ ސުވަރުގެއަށް ވަނުން މަނާކުރާ ހުރަސްއަޅާ ކަމަކީ، ހަމަ އެކަނި އޭނާ މަރުވުމެވެ.”[8] އަދި أَبُو هُرَيرَة ؓ ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްގެ މާނައިގައިވެއެވެ. “ނިދަން އޮށޯވެނުމުގައި آيَةُ الْكُرْسِي ކިޔަވައިފި މީހަކަށް، اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން ރައްކާތެރިޔަކު ލިބޭ، ފަތިސް ވަންދެން ދުރުން އޭނާގެ ކައިރިއަށް ޝައިޠާނަކު ނާންނާނެއެވެ.”[9]

لَآ إِكۡرَاهَ فِي ٱلدِّينِۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشۡدُ مِنَ ٱلۡغَيِّۚ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

﴾256﴿ އިސްލާމް ދީނަށް ވަންނަން އެއްވެސް މީހަކަށް މަޖުބޫރުކުރުމެއް ނުވެއެވެ. އެއީ، އިސްލާމް ދީނުގެ ޙުއްޖަތްތަކާއި ދަލީލުތަކުން ހާމަވާ ތެދުމަގާއި ގުމުރާހީމަގު ވިސްނާލާ އެކު، އެ ދީނަކީ ބަލާ ދީނަކަށް ވަދެވޭނެއެވެ ބޮޑު ކަމުދަނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އިސްލާމް ދީން އަޅުގަނޑު، ތެދުމަގަކީ ކޮބައިކަމާއި މަގުފުރެދުމަކީ ކޮބައިކަން ބަޔާންވެ ފާޅުވެއްޖެއެވެ.

6- قَالَ الشَّيْخُ عَبْدُ الرَّحْمَن الْبَرَّاكِ فِي شَرْحِ الْعَقِيدَةِ الطَّحَاوِيَّة: وَهُوَ الْمَشْهُورُ مِنْ مَذْهَبِ أَهْلِ السُّنَّةِ وَهُوَ أَرْجَحُ الْأَقْوَالِ فِي تَفْسِيرِ الْكُرْسِي

7- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

8- السُّنَنُ الْكُبْرَى لِلْإِمَام النَّسَائِي

9- صَحِيحُ الْجَامِعِ لِلْإِمَامِ الْبُخَارِي

އަދި އީމާންކަމީ ކޮބައިކަމާއި ކާފިރުކަމީ ކޮބައިކަން ވެސް ފަހުމުވެ އެނގިއްޖެއެވެ. ވީމާ، ހެޔޮ ވިސްނުން ކޮންމެ މީހަކަށްވެ ބަޔާނާއި ހުއްޖަތްތަކުން، ހިދާޔަތުގެމަގާއި ފުރެދުމުގެމަގު، ވަކިކުރާން އެނގޭނެ ކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ، ހިދާޔަތުގެމަގާއި އަޅުކަންކުރެވޭ އެންމެހައި ތަކެތީން ބަރީއަވެ، އެ ތަކެއްޗަކަށް ކާފިރުވެ، ހަމައެކަނި ﷲ سبحانه وتعالى ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ޤަބޫލުކުރަން، އެ إِلٰهއަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ މީހަކީ، އަބަދަށް ދެމިއޮންނަނިވި ދީންކަމުގައި އިސްލާމް ދީނުގައި ގުޅިހިފަހައްޓަން ހިފަހައްޓައިފި ދިރުކަން ކަށަވަރެވެ. ސަބަބުކަމުންނެވެ. އިސްލާމް ދީނުގެ ވަރުގަދަ ދުވަހަކުވެސް ކެނޑިގެން ނުދަނިވި ވަރުގަދަ ވަޅުގަނޑެކެވެ. ވީމާ، އެ ވަޅުގަނޑުގައި ވަރުގަދަކޮށް ހިފަހައްޓައިފި މީހާ މިންޖުވާނެ ކަން ކަށަވަރެވެ. އެހެނީ، އެ ވަޅުގަނޑަކީ، ﷲ سبحانه وتعالى އާ ގުޅިގެންވާ ވަޅުގަނޑެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ﷲ سبحانه وتعالى އީ، އެ إِلٰهُގެ އަޅުތަކުން ދަތްކާ ހުރިހައި ވާހަކައެއް، މޮޅަށް އައްސަލާމާއިގެންވާ އަދި އެބައިމީހުންކުރާ ހުރިހައި ޢަމަލުތަކާއި ހުރިހައި ނިޔަތްތައް، ރަޙްމަތްތެރިވެގެންވާ إِلٰهއެވެ. ވީމާ، އެ ބަދަލުދެއްވާ އެކަލާނގެ ޖަޒާ ނުވަތަ ސަވާބާ، އެބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ.[10]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބާ ބެހޭގޮތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ. މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ މަދީނާގެ ބައެއް އަންސާރީންނާ ގުޅިގެންނެވެ. އެއީ، ބައެއް އަންސާރީން ކުރީ ބައްޕައިގެން އުޅުއްވި ޔަހޫދީ އަންހެނުން ވިޔާ ކުދިން، ދުނިޔޭގައި ހުރި، ވަދުވާ ގޮތް ދުރުވެރިވުމުން، އަންނަނިވި ޒަބަރުދަސްތުން އުޅުނީއެވެ.

10- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ތިމަންމެންނަށް ލިބޭ، ކިރިޔަން ދަރިއަކު މަދުންވާ ދުނިޔާގައި އުޅޭ ގޮތް ގުޅުވެރިވެއްޖެ ނަމަ،
އެ ދަރިފުޅު ޔަހޫދިއަކު ކަމުގައި ހަދާނަމެވެ. ދެން، އެ ގޮތުގެ މަތިން ބަޔަކު
އަންސާރުންގެ ކުރިން ޔަހޫދީންނަށް ވެފައި ވަނިކޮށް، بَنُو النَّضِير ވަންނައިގެ ޔަހޫދީން
މަދީނާއިން ބޭރުކުރެއްވުމުގެ ތެރޭގައި އަންސާރުން ދެންނެވިއެވެ. ތިމަންމެންގެ ދަރިން
ޔަހޫދީންނަށް ވާކަށް ދުލެއްސުނުކުރުވާށެވެ. ދެން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި އާޔަތް
ބާވައިލެއްވީއެވެ.

އަދި، الْإِمَامُ السُّدِّي ﵀ ރިވާކުރެއްވިއެވެ. މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ މަދީނާގެ
އަންސާރުންގެ ތެރެއިން الْحُصَيْنُ ﵁ މި ނަމަށް ކިޔުނު ސަޙާބީއަކާ ގުޅިގެންނެވެ. އެ ސަޙާބީގެ
ދެ ފިރިހެންދަރިން ތިއްބެވެ. އަދި، رَسُولُ الله ﷺ ރަސޫލުކަމައިގެން ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިން
އެ ދެ ދަރިން ތިޔޭ ނަޞާރާ ދީން ދަޢުވަތުކާރުން ޝާމުކަރައިގެ ނަޞާރާއިންގެ ތެރެއަށް
ހިޖުރަކޮށްގެންނެވެ. ދެން، رَسُولُ الله ﷺ ހިޖުރައަށް ވަޑައިގެންނެވިތާ ތިން އަހަރު ފަހުން،
އެ ދެ ކުދިން، ވިޔަފާރި ދަތުރެއްގައި މަދީނާއަށް އައުމުން، އެ ކުދިންގެ ބައްޕަ އެ ކުދިން
ހިފެހެއްޓިއެވެ. އަދި، އިސްލާމްވުމަށް ފަރުގައި ނޫނީ އެ ކުދިން ދޫނުކުރާނެކަމަށް ވާހަކަ
ދެއްކިއެވެ. ދެން، އެ ވާހަކަ، رَسُولُ الله ﷺ ގެ އަރިހަށް އުފުލުމުން ހިނދު މި އާޔަތް
ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު، އޭނާ އެ ދެ ކުދިން ދޫކޮށްލިއެވެ.

އަދި މި އާޔަތަކީ، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އިސްލާމް ދީނަށް ވެއްދުމާ ބާރު ގޮތުން
ބާވައިލެއްވުނު އާޔަތެއް ކަމަށާއި، سُورَةُ التَّوْبَة ގެ 73 ވަނަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން،
މި އާޔަތުގައި މިވާ ޙުކުމްވަނީ މަންސޫޚްވެފައި ކަމުގައި ވެސް ބައެއް މުފައްސިރުން
ވިދާޅުވެއެވެ.

سُوْرَةُ التَّوْبَةُ ގެ 73 ވަނަ އާޔަތުގައި، رَسُولُ اللهِ ﷺ އަށް، الله ﷻ އަމުރުކުރައްވައިފައި ވަނީ ކާފިރުންނާއި މުނާފިގުންނާ ހަނގުރާމަކުރައްވައި ޖިހާދުކުރެއްވުމަށެވެ.[11]

ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْلِيَآؤُهُمُ ٱلطَّٰغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ ٱلنُّورِ إِلَى ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

(257) الله ﷻ އީ، މުއުމިނުން އަޅުތަކުންނަށް އެހީތެރިވެ ވާގިވެރިވެދެއްވަންނަވާ إِلٰهُ އެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ރައްކާތެރިކުރައްވާ އެބައިމީހުންގެ ދުށްމަނުންގެ މައްކަރު އެބައިމީހުންނަށް، ނަސްރުދެއްވާ، އެބައިމީހުންގެ ހިތުގައި ކަށް، ބާރުދެއްވާ ރަޙްމަތްތެރިވެދެއްވާ އަދި އެބައިމީހުންނަށް ހިދާޔަތުގެ މަގަށް މަގުދައްކަވާ إِلٰهُ އެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُ ރަޙްމަތްތެރިވެ ދީނަށް އިސްތިޤާމަތު ދީން ކަމުގައި ފުރާއްދާ، އެ ދީން މަތީ ސާބިތުވެ ތިބުމުގެ ހިތްވަރުދެއްވާ إِلٰهُ އެވެ. އެހެންކަމުން، ކާފިރުކަމާއި ޝިރުކުކަމުގެ އަނދިރިގެ ތަޅުއިން މުއުމިނުން ނެރުއްވައި، އީމާންކަމާއި އިލްމުގެ އަލިކަމަށް ނޫރުގެ ތަޅުއަށް، އެ إِلٰهُ، އެބައިމީހުން ވައްދަވަތެވެ.

އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް އެހީތެރިވާ ވާގިވެރިވާ އެބައިމީހުންގެ އެކުވެރިންނަކީ ޝައިޠާނުންނެވެ. އެ ޝައިޠާނުންގެ މަސައްކަތަކީ، އީމާންކަމުގެ ނޫރުގެ ތަޅުއިންނާއި އިސްލާމީ އިލްމުގެ އަލިކަމުގެ ތަޅުއިން އެބައިމީހުންނެރި، ކާފިރުކަމާއި ޝިރުކުކަމުގެ އަނދިރިގެ ތަޅުއަށް އެބައިމީހުން ވައްދުމެވެ. އަދި ޤިޔާމަތާއި އެހެނިހެން ޙާލަތު އިޚްތިލާފުކަމަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ވަސްވާސްދީ، އެ ކަންކަން އެއީ ޙައްޤުތަކެއް ކަމުގައި އެބައިމީހުންނަށް ދައްކައެވެ.

ޝައިޠާނުންނެވެ. ޝައިޠާނާގެ އެކުވެރިންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ތާއަބަދު އެ ނަރަކައިގައި ދެމިތިބޭނޭމެވެ.[12]

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِى حَآجَّ إِبْرَٰهِـۧمَ فِى رَبِّهِۦٓ أَنْ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّىَ ٱلَّذِى
يُحْىِۦ وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا۠ أُحْىِۦ وَأُمِيتُ ۖ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَأْتِى بِٱلشَّمْسِ مِنَ ٱلْمَشْرِقِ فَأْتِ
بِهَا مِنَ ٱلْمَغْرِبِ فَبُهِتَ ٱلَّذِى كَفَرَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

﴾258﴿ އޭ ރަސޫލާއެވެ! الله ﷻ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި ރުބޫބިއްޔަތާމެދުގައި، إِبْرَاهِيمُ ؑ އާއި ޖަދަލުކުރި މީހާގެ ޙާލަތުގައި ހުރި ޢަޖާއިބުކަމާއި ހައިރާންތެރިކަން، ތިބާ ރަސޫލާއަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވީހެއްޔެވެ؟ الله ﷻ، އޭނާއަށް ރަސްކަމާއި ވެރިކަން ދެއްވުމުން، ބޮޑާވެ ބާޣީވެރިވެ، އެ إِلٰهُ ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި ރުބޫބިއްޔަތާމެދު ދެކޮޅުހަދައި އިންކާރުކޮށް، ޙުއްޖަތުގައި ދިމާވުމުން، އެ ނުބައި ނަމްރޫދާ ބުނުމުގައި މީހާއަށް، إِبْرَاهِيمُ ؑ ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާ އުފެއްދެވި އަދި މީހުން ރަސްކަލާގެ ހުރިހާއި ކަމެއް ބަދަލުކުރެއްވީ، އެންމެހައި ޚަލްޤުތަކުން ދިރުއްވައި މަރުގެންނަވާ، إِلٰهެވެ.

މިފަދައިން، إِبْرَاهِيمُ ؑ ވިދާޅުވުމުން، އެ ބަސްފުޅަށް އިންކާރުކޮށް ބަދަލުދިނުމުގެ ގޮތުން، އެ ނުބައި ނަމްރޫދާ ބުނެއެވެ. އަހުރެން ވެސް މީސްތަކުން ދިރުވަމެވެ. އަދި މަރަމެވެ. މިސާލު، އަހުރެން ބޭނުން މީހަކު މަރައި، އަހުރެން ބޭނުން މީހަކު ނުމަރައި ދިރިއުޅުމަށް ދޫކޮށްލަމެވެ. މި ފަދައިން ބުނެފިނަމަ، ދެ މީހަކު ގެނެސް އެކަކު ޤަތުލުކޮށް އަނެކަކު ދިރިއުޅުމަށް ދޫކޮށްލައެވެ.

12- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އެ ވަގުތު އޭނާގެ އެ ވާހަކައަށް ރައްދުދެއްވައި، إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَام ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެން އަޅުކަންކުރަނީ އިރުމަތީ ފަރާތުން އިރުއަރާގޮތް، މިންވަރުކުރައްވާ اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އަށެވެ. ފަހެ، ކަލޭ ތިޔަ ބުނާ ބަސްގައި ކަލޭއަކީ ތެދުވެރިއަކު ކަމުގައި ވާނަމަ، އިރުމަތީ ފަރާތުން އިރުއެރުމުގެ ބަދަލުގައި، ހުޅަނގު ފަރާތުން އިރުއަރާ ގޮތް ނިކަން ހަދައިބަލާށެވެ! إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَام މި ހުއްޖަތުން ވިދާޅުވުމުން، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި ރުބޫބިއްޔަތުވަންތަކަމާ ދެކޮޅަށް އިންކާރުކުރި، ކުފުރުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިދިޔަ ނުބައި ނުލަފާ ބިރުކަޑަ މީހާއަށް ޖަވާބު ދައްކާނެ ހުއްޖަތެއް އަދި ބުނާނެ އެއްޗެއް ނޭނގި ހައިރާންކަމުގައި ހަނުހުރުނުނާލެވެ.

އަދި، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި ރުބޫބިއްޔަތުވަންތަކަން ހާމަކޮށްދެއްވާ ގޮތުން، إِبْرَاهِيم عَلَيْهِ السَّلَام ގެންނެވި ވަރުގަދަ ދަލީލުގެ ކުރިމަތީގައި އޭނާއަށް ޖަވާބު ދިނުމުގެ ނުކުޅެދޭކަން ޔަޤީންވެގެންދިޔައެވެ. އެއީ، އެ ފަދަ އެހެނިހެން އަނިޔާވެރިންނަށް ވެސް ހަމަ ޖެހޭ ހާލެވެ.

ދަންނާށެވެ! އަނިޔާވެރިންނަކީ، اللهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާ ބަޔެކެވެ. އަދި ބައްދުގެ މަގަށް ހުޖްޖަތުތަކުގެ ތާއީދެއް ވެސް ނުދައްކަވައެވެ. އެއީ، އަނިޔާވެރިކަމާއި ކުފުރުގެތެރޭގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިދިޔުމުގެ ސަބަބުން ބާޠިލު ކަމުގައި އެބައިމީހުން ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.[13]

ދަންނާށެވެ! އެ ނުބައި ނުލަފާ މީހަކީ ޢިރާޤު ކަރައިގެ ބާބިލުގައި އުޅުނު، ނުބައި ނުލަފާ ޖައްބާރު ރަސްކަލެކެވެ. އޭނާގެ ނަމަކީ نُمْرُودُ އެވެ.[14]

13– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

14– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي

أَوْ كَٱلَّذِى مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْىِۦ هَٰذِهِ ٱللَّهُ بَعْدَ
مَوْتِهَا ۖ فَأَمَاتَهُ ٱللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُۥ ۖ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ ۖ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ
يَوْمٍ ۖ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَٱنظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰ
حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِ ۖ وَٱنظُرْ إِلَى ٱلْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا
لَحْمًا ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

﴿259﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! އެ ރަށެއްގައި އުޅުނު އެންމެން މަރުވެ، އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރުތައް ވީރާނާވެ، ޖަނަވާރުތަކާއި ގަސްތަކަށް މަރުވެ، ދިރުމާ އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ނެތް ބިރުއްގެ ގޮތުގައިވެ އެ ރަށް ހުސްވެފައި ވަނިކޮށް، އެ ރަށުގެ ތެރެއިންހިނގާފައި ވަޑައިގަތް ނަބިއްޔާގެ ވާހަކަ، އިބަ ރަސޫލާއަށް އެނގިވަޑައިގެންފައިނުވޭތޯއެވެ؟ އެ ރަށަށް ވެފައި އޮތްގޮތް ފެނިވަޑައިގަތުމުން، އެ ކަލޭގެފާނު ނުހަނު ބޮޑަށް އަޖައިބުވެވަޑައިގެން ހުންނަވައި އެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. މި ރަށުގެ މީހުން މަރުވެ މި ރަށް ވީރާނާވެދިއުމަށްފަހު، اللهُ ﷻ، މި ރަށުގެ މީހުން އަލުންދިރުއްވާނީ ކިހިނެއްބާވައެވެ!

ދެން އެ އަންދަރު، اللهُ ﷻ، އެ ނަބިއްޔާ މަރުގެންނަވައި ސަތޭކަ އަހަރު ވަންދެން އެ ގޮތުގައި ބޭއްވެވުމަށްފަހު، ރުހާނަފުޅު ހަށިގަނޑަށް ރައްދުކުރައްވައި، އަލުން ދިރުއްވައި އެ ނަބިއްޔާއާ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. މިތާ އަވަހަށްވުރެ ހުންނެވީ ކިހައި ދުވަހަކުތޯއެވެ؟ ޖަވާބުގައި އެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްދުވަހު މަރުވެފައި އޮތީ، އެއްދުވަސް ދުވަހަކުއެވެ. ނުވަތަ ދުވަހެއްގެ ބައެއްގައެވެ. މި ފަހައިން، އެ ނަބިއްޔާ ވިދާޅުވުމުން، اللهُ ﷻ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އަދިހާއެއްތޯއެވެ! މިތާ އަވަހަށްވުރެ ހުންނެވީ ސަތޭކަ އަހަރަށެވެ. ކަލޭ، ތިބާގެ ކާބޯތަކެތި ނުޖެހިދާގޮތަށް، އެ ތަކެތި ހުރިގޮތް ނިކަން ދެކެވަޑައިގެންބައްލަވާށެވެ!

ސަތުރުކުރެއްވިއެވެ. ކާފިރުކުރެއްވުމަކީ ނުހަނު އަވަހަށް ހަލާކުވާ އުއްމަތްތަކެވެ. އެހެންވީއިރުވެސް

އެ ފަރާތުގެ މުއުމިނުންނަށް ދެއްވާ ވަރަށް ބޮޑު ނިޢުމަތެއް ކަމުގައި ތިމާގެ ކާފިރުކުރެއްވުމަކީ

ނަހުދުއްވެ. އަދި މުއުމިނުންނާ ތިމާގެ ދިފާޢަށް ވެސް، ނިކަން ނަޖިސްވެރިކަމުގައި ބައްލަވާށެވެ!

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަން الله ތިބާފުޅުގެ، މިސްރުކުން މަތުވެރިވީ އަޅުން ދިގުއްޕަށް،

ތިމަން إِلٰهُ ކަލޭގެފާނުގެ ފޮނުއްވެވި ކަނަޑަށް މިސްރުކުން ނުކުމެވަޑައިގެން ޖަހާލެއްވި ހުރި

މުއުސާގެ ފާރުގެ ގޮތުގައެވެ. ދެން، އެ ނަބިއްޔާގެ ދިމާލު މަތިވެ، ކަނޑުގައި ކުލާ،

ހަމަހަމަ ތަނެއް ވިޔަސް ވަހިނާލި ފަހަރު ނިކުތީ، الله ﷻ ކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުން އެ ދިމާލުގެ

ކަނޑަށް، އެތަނުގެ ދަށުން، އެއްބަޔަށް އަޅުއްބަނާއި ގޮތްވަޑައި ފަޅިގަނެ ކަތްއްވެގެންނެވި،

އެ ކަނޑުގެ މަސް އަތުވެއި، ދެފަރާތުގައި ދިޔައިވެއްޖެ، އެ ނަބިއްޔާ

ބައްދަލުވެ ހުރިހާ ނިކަމެތިން، އެ ދިމާލު ގޮހޭނުގެއެވެ.

އެ ކަލަ އެ ގޮތަށް މިސްރުކުރެއްވި، މަސްދުގައިވާ ފާރުގެ ފިރުޢައުނާ އެ ފާރުއްކުރާ

އަނބުރައި ބަރުދުކުރައްވައި، الله ﷻ، އެ ފާރުގެ ދިމާލުން ދިގުއްވެސް ޔަހިނުކުންކަން

އެ ނަބިއްޔާއާއި ދެއްކެވުމަށް ޖަހާލެވެ. ދެންފަހު، الله ﷻ ކަލޭގެފާނުގެ ޙަޟްރަތުން،

އެ ކަނޑުކަން އެ ގޮތަށް ހިނގައިދިޔައިމަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހިނދު، އެ ނަބިއްޔާ

ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ، ކަންތައްތަކަށް ކަލޭގެފާނަށް إِلٰهެވެ. އެ ކަން

މި އަޑައަށް އެނގި އެ ކަމަށް މިއަޑާ ހިނގާދެވެ.[15]

ދަރުސްގެވެ! މި ޢާޤިބަތެއް ބަޔާންވެއްޖެ އެވާ ދަރަޖާ އަދި ސަބަބާ އަހަރުމެންނަށް

މުޅިގެންނަމަވެއްޖެ ހުރިހާ ނަބިއްޔާއާދެއް ތަރުތީބު އިލްމުވެރިންގެ ދެރަގައި ހުއްޓު

ހުށަހަޅުއްވާށެވެ.

ބޮޑަށް ބުރަވެވެނީ އެ ރަށަކީ، ބައިތުލް މަޤްދިސް ކަމަށެވެ. އަދި އެ ނަބިއްޔާއަކީ عُزَيْرُ عليه السلام ކަމަށެވެ.[16] އަދި މި އާޔަތުގައި، الله سبحانه وتعالى އިސްބާތުކުރައްވައިފައި މި ވަނީ، އެ إِلٰهُ ގެ ޤުދުރަތުވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއި މިސާލަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި ދައްކަވައިދެއްވާ ކަމުގެ މައްސަލައެވެ.[17] އެއީ، މިސާލަކުން ދުނިޔޭގައި ކުޑަ ހަމަޖެހުމަކާ އެކަށީގެންވާ ގޮތުން ހަދައިދޭ ޔަޤީން ސަބަބެވެ، އެބައިމީހުންނަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްކެވިއެވެ.

وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِي كَيۡفَ تُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰۖ قَالَ أَوَلَمۡ تُؤۡمِنۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطۡمَئِنَّ
قَلۡبِيۖ قَالَ فَخُذۡ أَرۡبَعَةٗ مِّنَ ٱلطَّيۡرِ فَصُرۡهُنَّ إِلَيۡكَ ثُمَّ ٱجۡعَلۡ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٖ مِّنۡهُنَّ جُزۡءٗا ثُمَّ
ٱدۡعُهُنَّ يَأۡتِينَكَ سَعۡيٗاۚ وَٱعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ٢٦٠

﴿260﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުގައި، އެ ރަސޫލާ ދެންނެވި ބަސްކުރު، އިބަ ރަސޫލާ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެ إِلٰهُ ގެ ހަޟްރަތުގައި، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ. "އޭ އަޅުގެ ވެރި إِلٰهއެވެ! މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވަނީ ކިހިނެއްކަން މި އަޅާގެ ލޯލަށް ދައްކަވައިދެއްވާނދޭވެ!" އެ ހިނދު، اللهُ سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. "ފަހެ، މަރުވެފައިވާ އަލުން ދިރުއްވާނެކަމަށް، އިބަ ރަސޫލާ އީމާންވެގެން ނުގެންނަވަނީތޯއެވެ؟" މި ފަދައިން، اللهُ سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވުމުން، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ދެންނެވިއެވެ. "މަރުވެފައިވާ އަލުން ދިރުއްވާނެކަމަށް މި އަޅާ އީމާން ނުވަނީއެއް ނޫނެވެ. އަދި ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ މި އަޅާވަނީ އެ ކަމަށް އީމާންވެގެންނެވެ. ނަމަވެސް، މި އަޅާ އެދެނީ، މަރުވެފައިވާ ފަހު އަލުން ދިރުއްވާނީ ކިހިނެއްކަން މި އަޅާއަށް ފެނި، މި އަޅާގެ އީމާންކަމާއި ޔަޤީންކަމުގެ މައްޗަށް، އިތުރު އީމާންކަމާއި ޔަޤީންކަން ލިބި، މި އަޅާގެ ހިތް އިތުރަށް ހަމަޖެހުމަށެވެ."

16- تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بْنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي
17- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَٰنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَٰنِ السَّعْدِي

މި ކަކައިން، إِبْرَاهِيمُ عليه السلام ދަންނަވާފުން، އެ ކަލޭގެފާނަށް، الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. “ކަރެ، ހަތަރު ދޫނި ހިއްޕަވައި، އިބަ ކަލޭގެފާނަށް، އެއް ދޫންޏާއި އަނެއް ދޫނި އޮޅުވާލައިނުގަނެވޭނޭ ގޮތަށް، އެ ދޫނިތަކެއް ގުޅުއްވާށެވެ! ދެން އެއަށްފަހު، އެ ދޫނިތަކަށް ކަތިލައްވައި، އެ ކޮށްޗަވި ތަކެތި އެއްކޮށްލައްވައި ގުޅުއްވާށެވެ! ދެން، އެ ބޮޑުއްލި ތަކާއި ބައިބައިކުރައްވައި، އިބަ ކަލޭގެފާނާ ވަރައިގެންވާ ފަރުބަދުތަކުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ފަރުބަދަކައްގެ މައްޗަށް އެއިން ބައެއް ބައްލަވާށެވެ!

އެއަށްފަހު، އެ ދޫނިތަކަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ! ދެން ހަމަ އެ ހިނދުން އެ ހިނދަކަށް، އެ ދޫނިތަކެއް ދިރިގެން ހަލުއިކަމާ އެކު، އަވަސްއަވަހަށް އުދުހިގެން، އިބަ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންނާނެއެވެ. އޭ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام އެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى އީ، ހުރިހައި ބާރުތަކެއްގެވެރި، ގަދަރުވެރިވަންތަ، ކަނޑައެޅުއްވުންވަންތަ، ޙިކުމަތްވަންތަ، إِلٰهُ ކަން، އިބަ ކަލޭގެ ދަންނަވައިގަންނަވާށެވެ! އަދި، އެ إِلٰهِ ހުރިހާ ކަންތައްތަކާއި ނުހުރުމާ ކަންތައްތަކުގައި، ޙިކުމަތްވަންތަ إِلٰهُ ކަން ވެސް ދަންނަވައިގަންނަވާށެވެ![18]

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّا۟ئَةُ حَبَّةٍ ۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾

﴿261﴾ الله سبحانه وتعالى ގެ މަގުގައި ތިމާމެންގެ މުދަލުން ހޭދަކުރާ މުއްމިނުންނަށް ދެއްވާ ދަރުމައިގެ މިސާލަކީ، ހަށްގަނޑު ގޮދު ބިމެއްގައި އިންދާ ހަރަކާތުން ހަގާ ގަހެއް ހެދި، ބޮޑުވެ، ފޮތި، ކަށިތަކެއް ހިކުންނައިރު، ކޮންމެ ކަށިގަނޑެއްގައި ސަތޭކަ އޮށް ހުންނަ ހަތްކަށިގަނޑު ހިކުންނަ ގަހެއްގެ މިސާލެވެ.

18- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدُّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އުޅެނީ، ހަމަހަކަހަވަރުން ކާންވެ ހަރޫކަދުއްގެ ދަރުމަ ދިރަ ގެނައިން ހަތްސަތޭކަ
ގެނައިން، ﷲ ﷻ އިޢުތިޤާދުކުރުމަށެވެ. އަދި އޭގެ އިޢުތިޤާދު ވުޅާ، އެމީހުންގެ
ހިތުގައި އަރައިގަތުމާއި އިލާހުގެ އިޒްޒަތްވަންތަކަމާއި މިންވަރުކުރުން، ﷲ ﷻ
އެކަލާނގެ ހަމަ ޢަދަދުން، އެ إِلٰهُ އިއްތިހާދުވަނީ މިންވަރުކުރަނީ ދަރުމަތާއި ޢަޒާބު
ގިނަގުނަކަމުގައި އިޢުތިޤާދުކުރުމަށެވެ. އަދި ދަންނާށެވެ! ﷲ ﷻ އާއި، އެ إِلٰهُގެ
ދީނާއިމެދުކަމާއި ފަސްޖެހުމުކަން އިނގިރޭސި ޤައުމަށްވެސްވެދާނެ، އަދި އަޑުއިވުމާއި
ޤުދުރަތް، އެ إِلٰهُގެ ފަސްޖެހުމުކަމުގެ ބަދަލުގައި ނިންމަވާ ކަން ބޮޑު ކަމާއި، އަޑުއިވުމާއި
ނިކަމެ، ޝަރުޢު ދީނުގެ ގޮތާ إِلٰهُވެ.[19]

ދަންނާށެވެ! މުޙައްމަދުމެން އެކު ބޮޑު ދަރުމަތާއި ޢަޒާބު ފިލުވުމު ބަލަމުންކަމާ
ޤުދުރަތުގައި، ﷲ ﷻ ގެ މަގުގައި ހަމަތަކުން ވެއްޖެ. މިހާރު ކަމަކު ވެރިކަމަކު، ﷲ ﷻ ގެ
މަގުގައި ހަމަތަކުން، މި އާޔަތުގައި މުސްލިމުން ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމުތަކުގައި ވެއްޖެ.

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ عُثْمَانُ بْنِ عَفَّان ﷺ އާއި، عَبْدُ الرَّحْمَن بْنِ عَوْف ﷺ އާއި،
މި ދެ ސަޙާބީންނާ ގުޅިގެން ކަމަކު ރިވާވެގެންވެއެވެ. رَسُولُ اللهِ ﷺ ތަބޫކު ހަނގުރާމަައަށް
ނުކުތުމަށް ތައްޔާރުވަމުން ގެންދަވާ ހިނދު، އެ ކަމަކު ބޭނުމެ ހަމަތަކުން ފޮނުއްވާން
އެ ޙަސްރަތު އަސްބާބުތަކަށް ނަސޭހަތްދިނުމުގެ ވަގުތުގައި، عَبْدُ الرَّحْمَن ابْنِ عَوْف ﷺ ގެ
މިލްކުގައި އެ ވަގުތު ހުރި އަށް ހާސް ދިރުހަމުގެ ތެރެއިން ހަތަރު ހާސް ދިރުހަމު
ޙާޟިރު ހަމަތަކުރީމަކަން ބާކައި، ހިދިމު ހަސްރަތުގެ އަރިހަށް ގެންގޮސްދެއްވެ.

19– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ދެން، عَبْدُ الرَّحْمَن بْنِ عَوْف ﵁ އަށް، ކީރިތި ރަސޫލާ ބަރަކާތް ލެއްވުމަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. "ތިބާގެ
އަނބިދަރިންނަށް ބަހައި ތިބާ ބެހެއްޓެވި އެއްޗަކާއި، اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި ތިބާ ހޭދަކުރެއްވި
އެއްޗެއްގައި، އެ إِلٰهُ ބަރަކާތްލައްވާށިއެވެ." އަދި، رَسُولُ اللهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން
عُثْمَانُ بْنِ عَفَّان ﵁ ވިދާޅުވިއެވެ. ހަނގުރާމައަށް ތައްޔާރުވާން ހަރަދު ލިބިފައިނުވާ
ކޮންމެ މީހަކަށް، އެ ކަމަށް ބޭނުންވާ ހަރަދު ދިނުމާ އަޅުގަނޑު ބަލައިގަނެއްޖައީމެވެ.
މި ވާހަކައިން ވިދާޅުވެ، اللهُ ﷻ ގެ މަގުގައި ދިހަ ހާސް ދީނާރު ހޭދަކުރެއްވިއެވެ. ދެން،
އެ ދެ ސަޙާބީން އެ ކުރެއްވި ހަރަދާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނެވެ.[20]

ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ لَا يُتۡبِعُونَ مَآ أَنفَقُواْ مَنّٗا وَلَآ أَذٗى لَّهُمۡ أَجۡرُهُمۡ
عِندَ رَبِّهِمۡ وَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٢٦٢

﴿262﴾ ޝަރްހަކީއެވެ. اللهُ ﷻ ގެ ބަސްފުޅުގެ ނުހަނު ދީނުގަނަ ތަރުޖަމާއި
ބޭފުޅުންނާ ތަފާތު ހެޔޮނިވި މުދަލުންނި، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމުގައި،
އެ މީހުން ފަހެ އެބައިމީހުން ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް އެބައިމީހުންގެ މުދަލު ހޭދަކުރުމަށްފަހު،
އެ ހޭދަކުރި އެއްޗަކާ ގުޅިގެން އަނގާ އިހުސާންކުރި މީހުންނަށް ކަމާގުޅޭ ބަހުން ނުވަތަ
އަދި ޢަމަލުން ވިއަސް އެބައިމީހުންނަށް އުނދަގޫނުކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ދެއްކުމާއި ކުރުމުން،
اللهُ ﷻ ގެ ހަޟްރަތުގައި ބޮޑު ހިނދު އިހުސާންތެރިންގެ މަސައްކަތަށް އެއްވެސް ބުރުވެރިކަމެއް
ނުވެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި އިހުސާންތެރިންނަށް ބިރެއް ނެތުމުގެ ބަދަލުން، ދުނިޔޭގައި
އުޅުނުއިރު ނުލިބުނު އެއްޗަކާއި ނުލާނެ ދުކަތްބުރާނެ ކަމަކާއި ހިތާމަކުރެވުމެއް ވެސް
އިހުސާންތެރިންނަކަށް ނުވާނެއެވެ.[21]

20- الجامِعُ لِأحْكَامِ القُرْآنِ لِلْإمَامِ القُرْطبِي
21- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

قَوۡلٞ مَّعۡرُوفٞ وَمَغۡفِرَةٌ خَيۡرٞ مِّن صَدَقَةٖ يَتۡبَعُهَآ أَذٗىۗ وَٱللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٞ ﴿٢٦٣﴾

﴿263﴾ ސަލާންޖަހާ މީހަކަށް ނުވަތަ އެހީއަށް އެދޭ މީހަކަށް ޞަދަޤާތެއް ދިނުމައި،
އެ ޞަދަޤާތަކާ ވިދިގެން އެ މީހަކަށް ކަމުގޮވައި އުނދަގޫކަން ނިކަމެތިކަން ހިތުވާ
ޞަދަޤާތަކަށްވުރެން، އޭގެވިރިކަމާއި މަޤުބޫލުވެގެންވާ އެކު ހެޔޮ ބަހެއް
ބުނުން، މާ ހެޔޮކަން ބޮޑުވެ. އަދި މިފާހަން ނުބައިކޮށް ހިމި މީހަކަށް އަޅުވާލުމުގެ
ހެޔޮކަން ވެސް، ހަމަ އެހެރީގެ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. ﷲ ﷻ އީ، އަޅުންނަށާ ޞަދަޤާތަކަށް
އަދި އުތަހިމިނުނާ ފަރުވާނުކުރާ ވިއަސް ބޭނުންނުވެވޮޑިގެންވާ، އަމިއްލަ
ފާޅުވެވަޑައިގެން ހުރިވޮޑިގެންވާ އަދި އަޅުތަކުން ކުށަކަށް ކުށްތަކަށް އަދަބުދޭން ހިތްވުމުގައި
އަވަސްވެވޮޑިނުގެންނެވާ ބާރުގަދަ ރަސްކަލާނގެ އިލާހެވެ.[22]

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تُبۡطِلُواْ صَدَقَٰتِكُم بِٱلۡمَنِّ وَٱلۡأَذَىٰ كَٱلَّذِي يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ
وَلَا يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفۡوَانٍ عَلَيۡهِ تُرَابٞ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٞ فَتَرَكَهُۥ صَلۡدٗاۖ
لَّا يَقۡدِرُونَ عَلَىٰ شَيۡءٖ مِّمَّا كَسَبُواْۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

﴿264﴾ އޭ ﷲ ﷻ އަށާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ!
ތަފާތުންނަށާއި، މިނިވަންނަށާއި، ބޮޑުބަސްދިކިޔާ މިހުންނަށް ޞަދަޤާތް ދިނުމަށް ފަހު،
އެބައިމީހުންނަށް ކަމުގޮވައި އުނދަގޫ ދިނުމުގެ ސަބަބުން، ތިޔަބައިމީހުން ތި ޞަދަޤާތްތަކުގެ
ޘަވާބާއި ދަރުމަ ނަގައިލައި، އެ ޞަދަޤާތަށް ފިލުވާ ހެޔޮކަން ތިޔަބައިމީހުން
ބާތިލު ނުކުރާށެވެ! ފަހެ، ބަޔަކަށް ޞަދަޤާތްދިނުމަށް ފަހު، އެ ބަޔަކަށް ކަމުގޮވައި
އުނދަގޫކުރާ މީހާއީ، ﷲ ﷻ އަށާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އީމާންނުވާ ބަޔަކު، މީސްތަކުންގެ
ތަޢުރީފު ލިބުމަށް އޭދި ދަރުމަދެއްކުމަކުގެ ގޮތުން މުދާ ހަރަދުކުރާ މީހާފަދަ މީހެކެވެ.

ޗަރު ދެއްކުންތެރިކަމުގެ ގޮތުން ހަރަދުކުރާ މީހާ އެ ކުރާ ހަރަދުގެ މިސާލަކީ، އޮމާން ހިލަގަނޑެއްގެ މަތީގައި ހުންނަ ހިމުން ވެއްޔާއި ހިރަފުހުގެ މައްޗަށް ބޮޑު ވާރޭ ވެހުމުން، އެ ވެލިތަކާއި ހިރަފުސް ދުވިން ދިޔައި ސާފުވެ، އެއްވެސް ވެއްޔެއް އަދި ހިރަފުހެއް ވިއަސް ނުހުރެ ސާފު އޮމާން ހިލަގަނޑެއްކަން، އެ ހިލަގަނޑު ވާގޮތުގެ މިސާލެވެ.

ދަންނާށެވެ! ހަދަކާތްތެރިވައި ކަލަކޮވާ މުއުމިނުންނޭ، ސަވާބުކަމުދެން ހަދަކާ މުއުމިނުންނޭ، ކަންތައްކުރުގެ ގޮތުން ހަދަކާ މުއުމިނުންނޭ، މި ފަދަ މިސާލުމުންކަމާ ކާނޑާ ހަދައިފި، އެބައިމީހުންގެ އަމަލު ގެއްލިގެންދިޔަ އެއްޗަކަށެވެ. އަދި އެ ފަދަ މުއުމިނުންނަށް ހަދައިގެ މަންފާއާއި ޘަވާބު ލިބިގަތުމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ވެސް އެބައިމީހުންނަކަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ.

އަދި އެބައިމީހުންގެ އެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވުމުގެ ސަބަބުން، އެ ޢަމަލުތަކަށް، އާޚިރަތް ދުވަހުން އެއްވެސް ޘަވާބެއް، الله سبحانه وتعالى އެބައިމީހުންނަށް ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި، الله سبحانه وتعالى ހުރިވޮއިގަންނާ މަގުން ހިނގައި، ތައުފީޤުދެއްވާ ގޮތުގައި މުއުމިނުން ހަގީގަތް، އެބަހީރުން ސާވިދު އަމަލުތަކުގެ ކުރުމުގެ ހާރު ތަރުއިފޫ، ކާފިރުންނަކަން الله سبحانه وتعالى ނުދެއްވައެވެ.[23]

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمۡوَٰلَهُمُ ٱبۡتِغَآءَ مَرۡضَاتِ ٱللَّهِ وَتَثۡبِيتٗا مِّنۡ أَنفُسِهِمۡ كَمَثَلِ
جَنَّةِۭ بِرَبۡوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٞ فَـَٔاتَتۡ أُكُلَهَا ضِعۡفَيۡنِ فَإِن لَّمۡ يُصِبۡهَا وَابِلٞ فَطَلّٞۗ وَٱللَّهُ
بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٌ ٢٦٥

23- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

﴿265﴾ އަދި، اللهﷻ ގެ ވަޢުދުފުޅުގެ، އެ إِلٰهُ ފުރިހަމަ ކުރައްވާނެ ކަން ކަށަވަރުކޮށް
ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކު، އެ إِلٰهُގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ހޯދައި އެބައިމީހުންގެ މުދަލުން ޚަރަދުކުރާ
މުއުމިނުންގެ މިސާލަކީ، އުސްބިމެއްގައިވާ ފަސްގަނޑު މޮޅު އަދި ހުރިހައި ފަރާތްތަކުން
ވަޔާއި އަލި ލިބޭ ގޮތަށް އޮތް ބޮޑު ބަގީޗާއަކަށް ބޮޑު ވާރޭވެހުމުން، އެ ގަސްގެ
މޭވާތައް ދެގުނައަށް އިތުރުވާ ބަގީޗާއެއްގެ މިސާލެވެ.

އަދި އެ ބަގީޗާއަކަށް ބޮޑު ވާރޭނުވެހުނު، ހިމަޔޮދު ވާރޭވެހުންކަމުގައި ވިޔަސް،
ހުރިހައި ފަރާތްތަކުން ވަޔާއި އަލި ލިބުމުގެ ސަބަބުންނާއި، ބިމުގެ ރަނގަޅުކަމުން،
އެ ބަގީޗާއިން ލިބޭ މޭވާތައް ދެގުނައަށް އިތުރުވާނެއެވެ. ހަމަ އެ ފަދައިން،
އިޚްލާޞްތެރި މުއުމިނުންކުރެން ކޮންމެ މީހަކު ވެސް އެ މީހެއްގެ ކުޅަދުންތެރިކަން
ހުރިމިންވަރަކުން، اللهُ ﷻ ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ހޯދައިގެންދޭ ޞަދަޤާތް، ކިތަންމެ ގިނަ
ނުވަތަ ކިތަންމެ މަދު ޞަދަޤާތެއްކަމުގައި ވިޔަސް، اللهُ ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި
އެ ބައިމީހުންގެ އެ ޚަރަދު ޤަބޫލުކުރެއްވި، އެ ޞަދަޤާތެއްގެ ޘަވާބު، އެތައް
ގުނައަކަށް އިތުރުވެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! اللهُ ﷻ އީ، ސިއްރާއި ފާޅުގައި ތިޔަބައިމީހުންކުރާ ޢަމަލުތަކަން، [illegible]
ބައްލަވައިވޮޑިގެންވާ إِلٰهُއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ހޯދައި ޚަރަދުކުރާ މީހުންނާއި
ދައްކުންތެރިކަމުގެ ގޮތުން ޚަރަދުކުރާ މީހުން ވެސް، އެ إِلٰهُ [illegible] ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.
ވީމާ، އެ މީހަކުކުރި ޢަމަލާ އެކަށޭނަ ގޮތުން އެ މީހަކަށް ލިބެންވާ ޖަޒާ ނުވަތަ ސަޒާ،
އެ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.[24]

24– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمۡ تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٞ مِّن نَّخِيلٖ وَأَعۡنَابٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ لَهُۥ فِيهَا مِن
كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَأَصَابَهُ ٱلۡكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٞ ضُعَفَآءُ فَأَصَابَهَآ إِعۡصَارٞ فِيهِ نَارٞ
فَٱحۡتَرَقَتۡۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلۡأٓيَٰتِ لَعَلَّكُمۡ تَتَفَكَّرُونَ ٢٦٦

﴿266﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! ދޭބިސްކަދުރު ވެޔޮރަގާއި ކަދުރު ރުއްގަހުން ތިބޭ
މޭވާތަކުގެ އިތުރަށް، ތަނާޖު ބަވަތްބަވަތުގެ އެހެނިހެން މޭވާތައް ވެސް ތިބޭ އަދި
އެއްވެސް މަސައްކަތެއް އަދި ޚަރަދެއް ވިޔަސް ނުކޮށް އެ ބަގީޗާގެ ގަސްތަކަށް ބޭނުންވާ
ފެން ތިބޭ ގޮތަށް، އެ ބިމުގެ ގަސްތަކުގެ ދަށުން ފެން އާރުތަކުން ހިނގަހިނގައި ހުންނަ
ބަގީޗާއެއް މިހަކަން ލިބުނުވެ. އެހެންކަމުން، އޭނާއާއި އޭނާގެ ބުޑުވެ ދަރިންގައިވާ
އެއްޗެއްނުކުރެވޭ ބަލިބަޔަ ހަރަދު އެ މަރު ފިޔަވައިބަލަނީމުއެވެ.

ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި، الله ﷻ މިފަދަ މިސާލުތަކުން ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ،
އެ މިސާލުތަކާމެދު ވިސްނައި ފިކުރުކޮށް، الله ﷻ ގެ ބަސްފުޅުތަކުން ނަސޭހަތްލިބިގަތުމަށް
އެކަށް ބާރު، އެ إِلٰهُ ގެ ވަޙީކުރެއްވުމުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދުނިޔެއާއި އެ ނޫން އެހެނިހެން
ކަންކަމަށް ވެސް، ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތަކަށް އެކު ކުރުމަށް ޓަކައެވެ.[25]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبۡتُمۡ وَمِمَّآ أَخۡرَجۡنَا لَكُم مِّنَ ٱلۡأَرۡضِۖ وَلَا تَيَمَّمُواْ ٱلۡخَبِيثَ مِنۡهُ تُنفِقُونَ وَلَسۡتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغۡمِضُواْ فِيهِۚ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

﴿267﴾ އޭ الله ﷻ އަށް އީމާންވީ، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއަށް ތަބާވާ މުއުމިނުންނޭވެ!
ހަލާލު މަސައްކަތްތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ހޯދައިފައިވާ ހަލާލު ރަނގަޅު ތަކެއްޗާއި
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިމުން ހަލާލު އުފެއްދެވި، ތިޔަބައިމީހުން ޚަރަދު ކުރާށެވެ!
އަދި ސުންނަތް ސަދަޤާތްތަކުން، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާށެވެ! އަދި، ތިމަން إِلٰهُ،
ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ބިމުން ހައްދަވައި ނެރުއްވައިދެއްވި ދަނޑުގައި ގޮތުގެ
ބާވަތްތަކުން، ހެޔޮކޮށް ރަނގަޅު ނިޢުމަތުގެ ތެރެއިން، އެ ތަކެއްޗުން، ސަދަޤާތް ވެސް ދޭށެވެ!
އަދި ރަނގަޅު ސަދަޤާތްތެރިކަމުގައި، އެ ތަކެއްޗެއްގެ ދުރުގައި ހިތާމަކޮށް ހަޑި ތަކެއްޗެން
ރަނގަޅު ސަދަޤާތްދިނުމުގެ ބަދަލުގައި، ހަޑިހުތުރު ތަކެއްޗެން، ރަނގަޅު ސަދަޤާތްދޭށެވެ!
އެހެނީ، ބަދަލުގެ ގޮތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދޭންވާ ހައްޤެއް ދިނުމުގައި، ކަމުގައިވާ
ހަޑި ތަކެތި ދިނުމުގެ ނިޔަތް، އެ ތަކެއްޗާމެދު ނަފުސު ރުހުމެއް ނެތި ދޫކުރާ ބާވަތުގެ ތަކެތި،
އެ ހަޑި ތަކެތި ގަބޫލުކުރާ ބަދަލު ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުގަތުމެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ﷲ ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުންނާ ޙާޖަތެއްނުވާ އަދި ސަނާކުރެވިވަޑައިގަންނަވާ އަދި، އެ إِلٰهُގެ މަގުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހޭދަކުރާ އެއްޗެއް ބަދަލުކުރައްވާ ވިޔަސް، ބަރަކާތްލައްވާ ތަކުރާރުކޮށްދެއްވާ އަދިއްޔާ ދޭހިތްވަމުން ދިރިހުރިހާ، ފަހަރުތަކައް ދެވުމުގައި ހީވާހެން، ބޮޑުކަން ހިމެނި ތަމަހަދިހުރެގެން އިލާހެވެ.

ދަންނާށެވެ! އަޅުގަނޑުން ނުކުތަން، ﷲ ﷻ އަޅުކަންކުރެއްވުމަށް ކަންތައްތަކަށް، އެ إِلٰهُ އަދިއްޔާ ޝަރީޢަތްތަކުން ކަންތައްތަކެއް ނުވެވެ. އަދިޔާރުކަމަ! އެ إِلٰهُ އަޅުކަންކުރުމުގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެ ކަންތައްތަކުގެ ބާއްޖެ އަދިއްޔާ ނަޑުސިކަނޑިނެވެ.[26]

ٱلشَّيۡطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلۡفَقۡرَ وَيَأۡمُرُكُم بِٱلۡفَحۡشَآءِۖ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغۡفِرَةٗ مِّنۡهُ وَفَضۡلٗاۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ٢٦٨

﴿268﴾ ޝައިޠާނާގެ މަސައްކަތަކީ، ތިޔަބައިމީހުން ފަގީރުވެ ހަލާކުވެދާނެ ކަމުގެ ބިރު ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތަށް ވައްދައި، ދަރުމަދީމަތުން ހުއްޓުވުމާއި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފާޙިޝް ކަންތައްތަކަށް އަމުރުކުރުމެވެ. އަދި ޙަލާލު ގޮތުގައި އުޅުމުން، ﷲ ﷻ މަގުގައި ހޭދަކުރާ ބަދަލުގައި ފުދޭ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުއްދަވާ މާލައިގެ ޙަލާލުވިން ޙަލާލުގައި ބަދަލުދެއްވުމަށް، ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރަށް ފަހެ، ޝައިޠާނާ ތިޔަބައިމީހުން އަމުރުކުރަނީ، ﷲ ﷻގެ އަޅުކަންކުރުމާއި ހުރަހެރުވެ، އެ إِلٰهُއަށް ވާގޮތް ފުރިހަމަ ބަޔަކުމާކަށް އަތުރިގެމަކަށެވެ.

26– تَفْسِيرُ جَامِعِ الْبَيَانِ لِلْإِمَامِ مُحَمَّدِ بنِ جَرِيرِ الطَّبَرِي وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

ނަގަވުސް، ތިޔަބައިމީހުންނަށް، ﷲ سبحانه وتعالى ވަޢުދުވެވޮޑިގެންނަވަނީ، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إلهُ ގެ ކަމުގައި ބަރަކާތް އުފެއްދުމަކަށް ހަކާއި، އެ إلهُ ގެ ފަޟްލުވެރިކަމުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވައި ރިޒުޤު ތަނަވަސްކޮށްދެއްވުމެވެ. ﷲ سبحانه وتعالى އީ، އެ إلهُ ގެ ދަރުމަވަންތަކަން އަންގަވައި ޚަލްޤުތަކުންނަށް ތަނަވަސްކޮށްދެއްވާ، އަޅުތަކުންނާ ޢަދުލުވެރިކަމާއި، އެބައިމީހުންގެ ނިޔަތްތަކާއި، އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކާއި ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ إلهُ އެވެ.[27]

يُؤْتِي ٱلْحِكْمَةَ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾

﴿269﴾ އަދި، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން، އެ إلهُ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް، ޝަރީޢަތުގެ ހިކުމް، އެ إلهُ ދެއްވައެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ހިކުމް، ﷲ سبحانه وتعالى ދެއްވައިދި މީހަކީ، އެ إلهُ ގެ ފަޟްލުކަރަމުން ގިނަގުނަ ހެޔޮކަން ލިބިއްޖެ މީހެއްކަން ކަށަވަރެވެ. ދަންނާށެވެ! ސަލަފުއްޞާލިޙުންގެ ތަފްސީރުވެރިން ވިދާޅުވި، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ބަސްފުޅުން ބޭނުންފުޅުވާ ވަކި ބަސްފުޅުތަކާއި ވިސްނައި ދިރާސާކުރުން، އެ ވަކި ބަސްފުޅުތަކުން ހުކުމްތައް ލިބިގެން، އެ ބަސްފުޅުތަކުންވާ ހުކުމްތަކުގެ އަމަލުކުރުމާއި ނަސީހަތްލިބުމެވެ.[28] ދަންނާށެވެ! އިސްލާމް ދީނުގެ މައްސަލަތަކާއި ހުކުމްތައް ދެނެގަތުމުގެ ފުރުސަތު ލިބުމާއި، ކީރިތި ޤުރްއާނާއި، ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ އެއްގޮތަށް، ބަހާއި ޢަމަލު ސާލިޙުކުރުމަށް ލިބިދޭކުރުމާއި ޝަރީޢަތުގެ ހިކުމް އުނގެނުމުގެ ބަރަކާތްތެރި ތެރެއިން، ޢިލްމީ ބަޙުސްތަކާއި އަދި އެ ކަންކަމަށް އަދި، ﷲ سبحانه وتعالى ގެ ބަސްފުޅުތަކުގައި ދަންނަވާނަމަ ދިރިވިދު، އެ ކަމަށް މަސްއޫލިއްޔަތު މިންނަރުވެ.

27- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
28- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

وَمَآ أَنفَقۡتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوۡ نَذَرۡتُم مِّن نَّذۡرٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُهُۥۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنۡ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾

﴿270﴾ ﷲ ﷻ ގެ ރުހިވޮޑިގަތުމަށްޓަކައި، ކިތަންމެ ގިނަ ނުވަތަ ކިތަންމެ މަދު އެއްޗެއް ތިޔަބައިމީހުން ޚަރަދުކުރިކަމުގައި ވިޔަސް އަދި، ﷲ ﷻ ވާޖިބުނުކުރައްވައި، ހެޔޮ ކަމެއް ކުރުމަށް ނަދުރުބޮޑުވިކަމުގައި ވިޔަސް، ހަމަކަށަވަރުން، އެ ކަމެއް، ﷲ ﷻ ރޮގަން ދަންނަވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްގައި ފޮރުވިފައިވާ ނިޔަތަކީ ކޮބައިކަން ވެސް، އެ إِلٰهُ ރޮގަން ދަންނަވޮޑިގެން ވެއެވެ. ވީމާ، އެ ކަންކަމުގެ ދަރުމަދާއި ޘަވާބު، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމައަށް ދެއްވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ. ދަންނާށެވެ! ޒާލިމުން އަނިޔާވެރިންނަށް ޤިޔާމަތުގައި، އެ ނޫން ވެސް، ﷲ ﷻ ގެ ބަދަލުދިނުމާއި ޢަޛާބުން، ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ އެއްވެސް ކޮންމެ މީހަކު ނުވާނެއެވެ. އަދި އެ މީހުން އެހީތެރިއަކު ނުލިބޭނެއެވެ، ﷲ ﷻ ގެ ބަދަލުން ދުނިޔޭގައި ސަލާމަތްވުމަށް ވަގުތުތެރި އެހީތެރިވެދޭނޭ މީހަކު އެއްވެސް ވަރަކަށް ނުވާނެއެވެ.29

إِن تُبۡدُواْ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِيَۖ وَإِن تُخۡفُوهَا وَتُؤۡتُوهَا ٱلۡفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيۡرٞ لَّكُمۡۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمۡۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٞ ﴿٢٧١﴾

﴿271﴾ ﷲ ﷻ ވާޖިބުކުރައްވައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޞަދަޤާތް، ފާޅުގައި ދިނުމަކީ ވެސް ހެޔޮ ރަނގަޅު ކަމެކެވެ. އަދި ފަޤީރުންނަށް ފޮރުވިގެން ޞަދަޤާތްދިނުން ނަމަ، އެ ކަމީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަކި މާ ހެޔޮކަމެކެވެ. އެހެނީ، އެ ކަމަކީ ޞަދަޤާތްދިނުމުގައި އިޚްލާޞްތެރިކަމާ ގާތްވެއެވެ.

އަދި ދަންނާށެވެ! ސިއްރުގައި ވިޔަސް އަދި ފާޅުގައި ވިޔަސް، އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު ޞަދަޤާތުގައި އެބަހުރި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރެވިފައިވާ ކުށްތަކަށް، ﷲ ﷻ ފުއްސަވާ ކަމެކެވެ. އަދި، ﷲ ﷻ އީ، ތިޔަބައިމީހުންކުރާ ހުރިހައި ކަމެއް މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ، އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް، އެ إِلٰهއަށް ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންނުވާ، އެ ހުރިހައި ކަމެއްގެ ޚަބަރު، މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ إِلٰهއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ މީހަކު ކުރާ ޚަރަދެއްގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ، އެ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނޭ ކަން ކަށަވަރެވެ.[30]

لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

﴿272﴾ އޭ ރަސޫލާއެވެ! މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވުމަކީ، އިބަ ރަސޫލާއަށް އޮތްކަމެއްނޫނެވެ. އިބަ ރަސޫލާއާ ހަވާލުކުރެއްވިފައި ވަނީ، ތެދުމަގަށް ގޮވައިލެއްވުމާއި، އެ މަގުން ހިނގާނެ ގޮތް އިރުޝާދު މީސްތަކުންނަށް ދެއްވައި ނަސޭހަތްތެރިވެވަޑައިގަތުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ﷲ ﷻ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް، އެ إِلٰهُ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ވީމާ، އެ إِلٰهُ އެދިވޮޑިގަންނަވާ މީހަކު ހިދާޔަތުގެ މަގަށް ގެންދަވައި، އެ މަގުން ހިނގުމުގެ ތައުފީގުދެއްވައި، އެ إِلٰهُ އެ މީހަކަށް ދެއްވާ ނިޢުމަތެކެވެ. އަދި، ﷲ ﷻ ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން އެދި، ތިޔަބައިމީހުން ޚަރަދުކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ ދަރުމައާއި ޘަވާބު ލިބޭނީ އަދި އެ ކަމުން ފައިދާކުރަނީވެސް، ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. އެހެންކަމުން، ﷲ ﷻ ގެ ވަޖުހުފުޅު އެދިގެން މެނުވީ، ތެދުވެރި މުއުމިނުން އެއްވެސް ޚަރަދެއް ނުކުރާނެއެވެ.

30- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު، الله ﷻ ގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ހަދައި ކިތަންމެ ގިނަ ނުވަތަ ކިތަންމެ މަދު އެއްޗެއް ތިޔަބައިމީހުން ޚަރަދުކުރި ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމަށް ލިބެންވާ ދަރުމައާއި ތަވާބު، އެއްވެސް އުނިވުމެއް ނެތި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމައަށް ދެއްވޭނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބެންވާ ބަދަލު ލިބުމުގައި، ކުޑަވެސް އަނިޔާއެއް އަދި ބޭއިންސާފެއް ވިޔަސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.[31]

<u>މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:</u>

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭގޮތުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. މަދީނާގެ އަންސާރުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ބޭބޭފުޅުންގެ ގާތްތިމާގެ ރަހުމަތްތެރިން، بَنُو قُرَيْظَة ވަންހައާއި، بَنُو النَّضِيرُ ވަންހައިގެ މީހުންގެ ތެރޭގައި އުޅުނެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އިސްލާމް ދީން ޤަބޫލުކުރި އީމާންވެރިން ކަމުގެ އުންމީދުގައި އަންސާރުން އެބައިމީހުންނަށް ޞަދަޤާތްދިނުމުން ހުއްޓާލިއެވެ.

އެހެންކަމުން، ކާފިރު ދީނެއްގެ މީހަކު ކަމުގައި ވިޔަސް ބޭނުންތެރިވާ މީހުންނަށް ޞަދަޤާތްދިނުމަށް ހުއްދަވާނެ ކަން އަންގަވައި، الله ﷻ މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.[32]

لِلۡفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحۡصِرُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسۡتَطِيعُونَ ضَرۡبٗا فِي ٱلۡأَرۡضِ يَحۡسَبُهُمُ ٱلۡجَاهِلُ أَغۡنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعۡرِفُهُم بِسِيمَٰهُمۡ لَا يَسۡـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلۡحَافٗاۗ وَمَا تُنفِقُواْ مِنۡ خَيۡرٖ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾

31- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

32- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

﴿273﴾ ތިޔަބައިމީހުން ސަދަގާތްތައް ދޭނަމަ، އެ ސަދަގާތްތައް ދިނުން، އެންމެ ހައްގުވާކަން
ބޮޑީ، اللهﷻ ގެ މަގުގައި ކުރާ ޖިހާދުން ނުކުތުމުގެ ސަބަބުން ދިރިއުޅުމުގެ ރިޒްގު
ހޯދުމުގެ މަސައްކަތްކުރުމަށް ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރުމަކުން އުދުރުވެރިވެފައިވާ
މުސްލިމު ފަގީރުންނަށެވެ. އެހެނީ، އެބައިމީހުންގެ ހާލަތު ނުދަންނަ މީހަކަށް ނަމަ
ފެނޭނީ، އެބައިމީހުންނަކީ، ސަދަގާތަކަށް ބޭނުންނުވާ މުއްސަނދިންކަމުގައެވެ. އަދި،
އެބައިމީހުންގެ ޢިއްފަތްތެރިކަމާއި، ވަރުގަދަކަމާއި، ދީންވެރިކަމުގެ ސަބަބުން، ހަރަކާތުގެ
ކިބައިން އެއްޗެއްސަށް އެދި ސުވާލުކޮށްގެން ނުދާނެއެވެ.

ނަމަވެސް، އެބައިމީހުން ފަގީރުކަމާއި ގުޅުންހުރި އެބައިމީހުންގެ ހާލަތުގެ
އަލާމާތްތަކުން އެބައިމީހުންނަށް ޖެހިފައިވާ ދަތި ހާލު ފާހަގަ ވެގެން ދާނެއެވެ. ދިމާ،
އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ފެންނަ އެ ފަދަ އަލާމާތްތަކުން، އެބައިމީހުންނަކީ އަސްލުގައި
ދިރިއުޅުމަށް ބޭނުންތެރިވާފަދަ ބަދަލެއް ނެތް މީހުންކަން އެނގޭނެއެވެ. ކަން މިހެން ހުރުމާއެކު ވެސް،
އެބައިމީހުންނަކީ ސުވާލުކުރާ ބައެއްނޫނެވެ. އަދި މަޖުބޫރުވެއްޖެ ހާލަތުގައި،
މީހުންގެ ކިބައިން ކަމަކަށް އެދިލައްވައި ވިޔަސް، މީހުންނަށް އުނދަގޫކޮށްގެން
އެބައިމީހުން ނުހިނގައެވެ.

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ހޭދަކުރާ ކޮންމެ ތަކެއް، اللهﷻ ވަރަށް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އެކަ،
އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި ތިޔަބައިމީހުންކުރާ އެއްވެސް ހޭދައެއް، އެ إِلٰه އަށް ފޮރުވި
ވަނީ ނުވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ކަމުގެ ދަރުމަ ބޮޑު، ތިޔަބައިމީހުންނަށް
ޤިޔާމަތް ދުވަހު ދެއްވާނެ، އެ إِلٰهُ ދެއްވާނެއެވެ.33

33- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބާ ބެހޭގޮތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިން ފަޤީރުންނާ މެދުގައެވެ. މުހާޖިރުންނަކީ، އެބައިމީހުންގެ ގެތިގެދޮރާއި އެބައިމީހުންގެ އަތުގައި ހުރި ނަގަދު މުދަލެއް ދޫކުރައްވައި، މައްކާއިން މަދީނާއަށް ހިޖުރަކުރެއްވި އަސްޙާބުބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެ މުހާޖިރުންގެ ތެރޭގައި، ސުއްފާގެ އަހްލުވެރިން، މި ނަމުން މަޝްހޫރުވެފައިވާ، ހަތަރު ސަތޭކައެއްހައި ފަޤީރުން ތިއްބެވިއެވެ. ވީމާއެކު، ސުއްފާބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި އުޅުއްވި ފަޤީރުން ތިއްބެވީ ތަނަކީ، مَسْجِدُ النَّبَوِي ގައި ތައްޔާރުކުރުވި، އެ ތަނަށް ސުއްފާ މި ނަމުން ނަން ކިޔުނެވެ.

އެ ސަޙާބީންގެ މަސައްކަތްތަކުގެ ކަމުގައިވީ، ޖިހާދުކުރެއްވުމާއި ޤުރުއާން ދަސްކުރެއްވުމެވެ. އެހެންކަމުން، ދިރިއުޅުއްވުމަށް ބޭނުންފުޅުވާ ޚަރަދުބަރަދު ހޯއްދެވުމަށް މަސައްކަތްކުރެއްވުމުގެ ފުރުޞަތެއް އަދި އެ ކަމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ބޭކަލުންގެ އަހްލުވެރިންނަކަށް ތިބިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. ސުއްފާގެ އަހްލުވެރިން އުޅުއްވިގޮތް ބަޔާންކުރައްވައި أَبُو ذَرُّ الْغِفَارِي رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ. ކޮންމެ ރެއަކު އިރު އޮއްސުމުން، ސުއްފާގެ އަހްލުވެރިންގެ ގޮތަށް މަދީނާގެ އަންސާރުންނަށް ބަހާލެވުނެވެ.

އަދި އޭގެ ތެރެއިން ކޮންމެ އަންސާރީއަކު ފަސް ސުއްފާގެ އަހްލުވެރިންގެ ތެރެއިން ބޭފުޅަކު ގެންދަވައެވެ. ދެން، ބާކީވާ ބޭފުޅުން، ކާއިރު އިހީ ރަސޫލާ ބައްދަލުކުރައްވައިގެން، އެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ބޭފުޅުން އަބަދުވެސް ރަސޫލާގެ ކައިރީގައި، مَسْجِدُ النَّبَوِي ގައި އެ ބޭފުޅުންނަކީ ބަރަކާތްތެރި ސުއްފާގެ އަހްލުވެރިންނެވެ.

މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، އެ ޒަމާނު އުޅުއްވި ސުއްފާގެ އަހްލުވެރިންނާމެދު، الله ﷻ
އަންގަވި އަންގެވުމެކެވެ.[34]

ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

﴿274﴾ އެބައިމީހުންނަކީ، الله ﷻ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި މުދަލުން، އެ إِلٰهُގެ
ރިޟާގެ ގޮތުން ހަދައި، އެއްވެސް ދެއްކުންތެރިކަމެއް ނެތި އިޚްލާސްތެރިކަމާ އެކު،
އެ إِلٰهُގެ މަގުގައި ރޭއާއި ދުވާލު ސިއްރާއި ފާޅުގައި ޚަރަދުކުރާ މީހުންނެވެ. އެބައިމީހުންނަށް،
އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُގެ ހަޟްރަތުގައި ނުހަނު ބޮޑު ދަރުމަތާއި ޘަވާބު، ޤިޔާމަތް
ޤާއިމުވާ ދުވަހުން ހުންނަ ހުއްޓެވެ. އަދި ދުނިޔެ ދޫކޮށްލައި، الله ﷻ ގެ ރަޙްމަތަށް
ދާ ހިނދު، އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް އެބައިމީހުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި
އުޅުނުއިރު، ނުކުރެވުނު ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކާ އަދި އާޚިރަތުގެ ކަންތައްތަކާމެދު
ހިތާމަކުރުމެއް ވިއަސް، އެބައިމީހުންނަކަށް ނުވާނޭ ދެއެވެ.

ދަންނާށެވެ! ބާރަށްވެރިޔަކީ، الله ﷻ ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރަން ބަކައި މުސްލިމުންނަށް
ދެއްވައިފައިވާ ހިކުމަތްތެރިކަމާ އިލާހީ އިރުޝާދުކުރައްވައެވެ. އަދި ޚަޒާނާގެ
ބޭނުންތައް ފުއްދައިދިނުމުގައި މުސްލިމުން ގެންގުޅެންޖެހޭ ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކާއި
ފުރިހަމަ ރިވެތި ގަވާއިދުތަކެވެ. ވީމާއެކު، އެއްވެސް މަޖުބޫރުކަމެއް ނެތި، الله ﷻ ގެ
ރިޟާގެ ގޮތުން ހަދައި ޚަރަދުކުރުމަށް، އިސްލާމީދީނަ އާދަތްތަކުގައި، الله ﷻ މުސްލިމުންނަށް
ގޮވައިލައްވައިފައި ވެއެވެ.

34- الجامع لأحكام القرآن للإمام القرطبي

އަދި ހެޔޮ ކަންތައްތައްކުރުން ގިނަކުރުމަށާއި، ޞަދަޤާތްދިނުމުގައި ވެސް އެއްބަޔަކު
އަނެއްބަޔަކާ އެހީތެރިވުމަށް، އިސްވެދިޔަ އާދަތްތަކުގައި، الله ﷻ މުސްލިމުންނަށް
ގޮވައިލައްވައިފައި ވެއެވެ. އަދި، އެ إِلٰهُގެ ރުހިވޮޑިގަތުން އަދައި ޚަރަދުކުރުމަކީ،
ދަރިވެރިކަމުގެ ނުބައިކަމުން ދިމާގެ ނަފްސު ސަލާމަތްވެ، މުދަލުގައި ބަރަކާތް ލިބުމުން
އިތުރުވާކަމެއްކަން އަންގަވައި، ތިރީހިތިކަމާ އެކު، އެ إِلٰهُ ވަދުގައި ޚަރަދުކުރަމުން
މުސްލިމުން ޝައުޤުވެރިކުރައްވައިފައި ވެއެވެ.[35]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، عَلِيُّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﵁ާ ބެހޭގޮތުން ކަމުގައިވެއެވެ.
ابْنُ عَبَّاسٍ ﵄ ވިދާޅުވިއެވެ. عَلِيُّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﵁ގެ އަތްފުޅުގައި ހަތަރު ދިރުހަމް އޮއްވައި،
އެއް ދިރުހަމް ރޭގަނޑު، އަނެއް ދިރުހަމް ދުވާލު، އަނެއް ދިރުހަމް ސިއްރުން، އަނެއް ދިރުހަމް
ފާޅުގައި، ޞަދަޤާތްކުރައްވައި އަތްފުޅުމަތި މުޅިން ހުސްކޮށްލެއްވުމުންނެވެ.[36]

ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ ٱلرِّبَوٰا۟ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَٰنُ مِنَ ٱلْمَسِّ ۚ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْبَيْعُ مِثْلُ ٱلرِّبَوٰا۟ ۗ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰا۟ ۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوْعِظَةٌ
مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ عَادَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

﴿275﴾ ޝައްކެއްނެތެވެ. ތިޔަ ކޮންމެގޮތަކަށް ނަންނަމުގައި ރިބާގެ މުޢާމަލާތްކުރާ
ފާއިދާލިބޭކަމާއި، އެ ފަދަ މުޢާމަލާތްތަކުން ހިނގާ ފާއިދާލިބޭކަމާއި، އެ ފަދަ މުޢާމަލާތްތައް
ހިނގައިގެން ދިޔަ ތަކެތި ބޭނުންކުރާ މީހުން ދަންނާށެވެ!

35- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة
36- الْجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އެ ފަދަ މީހުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ކަށްވަޅުން ތެދުވާހުރީ، ޖިންނި ބަލިޖެހިގެން މޮޔަވެފައިވާ މީހަކު ބިންމައްޗަކަށް ވެއްޓިފައި އޮތުމަށް ފަދަ ތެދުވާފަދައިން، ބިންމަތީގައި ހަރުފުރުއްސުނި ވެއްޓެމުން ތެދެމުން ހުންނާނެވެ. އެއީ، الله ﷻ ވިޔަފާރި ހަލާލުކުރައްވައި، ރިބާ ހަރާމްކުރައްވައިފައި ވަނިކޮށް، ވިޔަފާރިއަކީ ވެސް ރިބާއާއި އެއްގޮތް ކަމެއްކަމުގައި ބުނެ، އެބައިމީހުން ރިބާ ހަލާލުކޮށް އުޅުނުކަމަށް ބޭކަރި ކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ވިޔަފާރިއާއި އެ ނޫން ވެސް ބަރާބަރު މަސައްކަތްތަކެއްކަމަށް ރިބާ ދުރަށް، ރިބާގެ މުޢާމަލާތްތަކުން ރިބާ ދުރަލާއި މި ދެ ގޮތުގައި އެއްވެސް ތަފާތެއް އޮތް ކަމަކަށް އެބައިމީހުންނެއް ނުދެކެއެވެ.

އަދި ވިޔަފާރިކުރުމުން ފައިދާލިބި މުދަލު އިތުރުވާ ފަދައިން، ރިބާގެ މުޢާމަލާތުތަކުން ވެސް ފައިދާލިބި މުދަލު އިތުރުވާ ކަމަށްބަލައި، އެ ދެ ކަންތައް ވެސް ހަމަހަމަ ކަމަށާއި، އެއިން ކޮންމެ ކަމެއް ވެސް ހުއްދަކަމުގައި އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެބައިމީހުންގެ އެ ވާހަކައަށް ޖަވާބު ދެއްވުމުގައި، އެބައިމީހުންގެ އެ ޚިޔާލަކީ ބާޠިލު ޚިޔާލެއްކަން، الله ﷻ މި އާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެއްވައެވެ. އަދި ވިޔަފާރިކުރުމުން ފަރުދުންނާއި ޖަމާޢަތަށް ފައިދާ ލިބޭކަމަށް ބަލައި، الله ﷻ ވިޔަފާރި ހަލާލުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ރިބާގެ މުޢާމަލާތުކުރުމުން އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުދީ، ބާޠިލު ގޮތުގައި މީސްތަކުންގެ މުދަލު އަތުލައި، މީސްތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވާ ކަމަށް ބަލައި، އެއްވެސް ސިފައެއްގައި ރިބާގެ މުޢާމަލާތެއް ކުރުން، الله ﷻ ހަރާމްކުރެއްވިއެވެ.

ފަހެ، الله ﷻ ގެ ނަސޭހަތުން މި އަމުރުފުޅު އައިސް، ރިބާއަކީ ހަރާމް އެއްޗެއް ކަމާއި، ރިބާގެ މުޢާމަލާތުކުރުމަކީ ވެސް ކަނޑައެޅިގެންހުރި ހަރާމްކަމެއް ކަން އެނގުމުން، ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ ރިބާގެ މުޢާމަލާތުކުރުމުން އެއްކިބާވެ، ރިބާއާ ގުޅޭ އެއްވެސް މުޢާމަލާތެއް ނުކޮށް ދޫކޮށްލުމެވެ.

ވުމާއެކު، ރިބާގެ މުއާމަލާތު ހަރާމްކުރެއްވުމުން، އެއީ ހަރާމްކަމެއް ކަން ޤަބޫލުކުރަން އެ ކަމުން ދުރުވެ އެއްކިބާވެ، އެ ގޮތުގެ މަތީގައި ދެމިހުރެއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، ރިބާ ހަރާމްކުރެއްވުމުގެ ކުރީގައި އޭނާއަށް ކުރެވުނު ރިބާގެ މުއާމަލާތްތަކުގެ ސަބަބުން، ޖާޒަވެރި ވުމެއް އަދި އެ ކަމުގެ ކުށެއް އޭނާއަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި ރިބާގެ މުއާމަލާތްތަކެއް ހަރާމްކުރެއްވުމަށްފަހު، އެއީ ހަރާމްކަމެއް ކަން ޤަބޫލުކުރުމާ އެކު ވެސް، އެ ކަމުން ދުރުވެ އެއްކިބާ ނުވެއްޖެ މީހާ، ދަންނާށެވެ! الله سبحانه وتعالى އިރާދަކުރެއްވި ގޮތަކަށް އެ މީހާގެ ކަންތައް ކުރައްވާނެތެވެ.

އަދި ރިބާ ހަރާމްކުރައްވައި ރިބާގެ މުއާމަލާތުކުރުން، الله سبحانه وتعالى ނަހީކުރެއްވިކަން އެނގި މީހާ، އެއީ ވިޔަފާރިއާއި އެއްފަދަ ހަލާލުކަމެއްކަމަށް ޤަބޫލުކުރަން، މަރުދުވާ ހަމައަށް ރިބާގެ މުއާމަލާތުކުރުން ދެމިތިބެއްޖެ ބަޔަކު ނަމަ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، އެ ބަޔަކީ، މި އާޚިރަތުގައި، الله سبحانه وتعالى އަންގަވައިދެއްވާ އަމުރުފުޅަށް އިންކާރުކޮށް ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން، އެ إِلٰهُ ގެ ޢުޤޫބާތު ހައްޤުވެއްޖެ ބަޔަކު ކަމަށްވެއެވެ. ފަހެ، އެބައިމީހުންނީ ނަރަކަވަންތަ ވެރިންނެވެ. އެ ތާނގައި އެބައިމީހުން ދާއިމަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ.[37]

يَمۡحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰاْ وَيُرۡبِي ٱلصَّدَقَٰتِۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾

﴿276﴾ ރިބާގެ މުއާމަލާތްތަކުގައި، الله سبحانه وتعالى އެއްވެސް ބަރަކާތެއް ނުލައްވައެވެ. އަދި އެ ފަދަ މުއާމަލާތްތަކަށް ކުރުމުގެ ސަބަބުން ނުހަނު ބޮޑެތި ގެއްލުމާ ކުރިމަތިވާން ވެސް ޖެހެއެވެ. އަދި ސަދަޤާތް ދޫކުރާ މުދަލުގައި، الله سبحانه وتعالى ބަރަކާތްލައްވައި، ދުނިޔޭގައި އޭނާގެ މުދަލު އިތުރުކުރައްވައެވެ.

37– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تفْسِيرِ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި އާޚިރަތުގައި އެކަމަކަށް ދެއްވާ ދަރުމައާއި ޘަވާބު، ދިހަ ގުނައިން ހަތްސަތޭކަ ގުނައަށް
އަދި އެއަށްވުރެން ވެސް އިތުރުކުރައްވައި ގިނަގުނަކޮށްދެއްވަތެވެ. އަދި، الله سبحانه وتعالى އަށް އުރެދި،
ދޫނުކުރާ ރިބާގެ މުޢާމަލާތްތަކުން، އެހެނިހެން ބޮޑެތި ފާފަތަކާއި ޙަރާމްކަންތައްތަކުން
އަރައިގަނެ، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ނިޢުމަތްތަކަށް ޝުކުރުވެރިނުވާ އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ މަގުގައި
ދޫނުކުރާ އެއްވެސް މީހަކު ދެރާ، الله سبحانه وتعالى ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވަތެވެ.[38]

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ
رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾

﴿277﴾ ހަމަކަށަވަރުން، الله سبحانه وتعالى ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ
ރަސޫލާއާ ތަބާވެ، އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވެ، ހެޔޮ ޢަމަލުތައްކޮށް، އެ إِلٰهُ ރަސޫލާ
ނަމާދުކުރައްވައި ދައްކަވައި، އެ ގޮތަށް ނަމާދުކުރުމަށް އަންގަވާފައިވާ ނަމާދުކުރުން،
އެބައިމީހުންގެ މުދަލުން ފަރުޟުވާ ޒަކާތްދީ، އޭގެ ޙައްޤުވެރިންނަށް އަދާކުރި މީހުންނަށް،
އެބައިމީހުންގެ ވެރި إِلٰهُ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައާއި ޘަވާބު ހުއްޓެވެ. އަދި
އާޚިރަތް ދުވަހުން، އެ إِلٰهُ ޙަޟްރަތުގައި އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް
ނުވާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ނަސީބުން ގެއްލިގެންދިޔަ ކަންތަކާއި ޙަސްރަތުވުމެއް
ނިކަމެތިކަމެއްގެ ހިތާމަކުރުމެއް ވިޔަސް، އެބައިމީހުންނަކަށް ނުލިބޭ ގޮތްވާނެއެވެ.[39]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾

﴿278﴾ އޭ الله سبحانه وتعالى ގެ އެއްކައުވަންތަކަން ތެދުކޮށް ޤަބޫލުކޮށް، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެގެންވާ މުއުމިނުންނޭވެ!

38- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي
39- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِيرِ مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައްނުކޮށް، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުނުވެ، އެ އިލާހުގެ އަމުރުފުޅުތަކާ ޚިލާފުވެއްޖެ ނަމަ، އެ އިލާހު ދެއްވައިފާނޭ ހަނގުރާމަކާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ! އަދި ރިބާ ހަރާމްކުރެއްވުމުގެ ކުރިން، ރިބާގެ ގޮތުގައި ތަކެތި ލިބޭނެ ގޮތަށް، ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިގަތް ދަރަނިތައް ދޫކޮށްލައި ތައުބާވި ނަމަ، އެ ދަރަނީގެ އަސްލު ދިނުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ދަރަނިވެރިން ދޫކޮށްލުމަށް އަވަސްވެ އެއްސެވުމެވެ! އަދި، ބަލާލާ މުއްދަތު ތިޔަބައިމީހުން ތައުބާވެއްޖެ ނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން ފައިސާ އަނބުރާ އަހުލުވެރިވާށެވެ!. އަދި، ރައްކާ މުސްލިމުން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ފައިސާ ނަގައެވެ.[40]

فَإِن لَّمۡ تَفۡعَلُواْ فَأۡذَنُواْ بِحَرۡبٖ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦۖ وَإِن تُبۡتُمۡ فَلَكُمۡ رُءُوسُ أَمۡوَٰلِكُمۡ
لَا تَظۡلِمُونَ وَلَا تُظۡلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾

﴿279﴾ މުސްލިމުންނަށް ރިބާ ހަރާމްކުރައްވައި، ރިބާގެ މުޢާމަލާތްކުރުން، الله ﷻ މަނާކުރައްވުމުން، އެ ކަމުން އެއްކިބާވެ، އެ ކަންކުރުން ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށްނުލައިފި ނަމަ ދަންނާށެވެ! ފަހެ، الله ﷻ ގެ ރަސޫލުގެފާނުންނާއި، އެ އިލާހުގެ ރަސޫލާގެ ހަނގުރާމަކުރުމުން އަމާންވާން ހަނގުރާމައަކީ ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިގަތުމަށް ދަންނާށެވެ! އެ ހަނގުރާމަ އަންނާނީ އެކި ސިފަސިފައިގައެވެ. އަދި، ދުނިޔޭގައި ތަފާތު ބަލާތަކާއި ޢާޖިޒު ކަމާއި، ނުރައްކާތެރި ވައްތަރުތައް ފޮނުއްވައި، ބިރުވެރިކަން ލިބުއްވައި، ދެރަވެރިކަމާއި ފަގީރުކަމާއި، މީހުން ބިރުގަންނަ ހާލަތު ފޮނުއްވާ އަދި ދުނިޔެ ހަޑިކުރުމާއި، ޝަރީޢަތުގެ ޙައްޤުތައް ގެއްލުވައި، އާޚިރަތުގައި ނާރުގެ އަޒާބު ދެއްވައިގެންނެވެ. އަދި ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ރިބާގެ މުޢާމަލާތްތަކުން އެއްކިބާވެއްޖެ ނަމަ، އެ ދަރަނީގެ އަސްލު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނިސްބަތްވާނެއެވެ. ޒިޔާދަ ނަގައިގެން ޒާލިމުންނަކަށް ނުވާށެވެ. الله ﷻ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޒުލުމު ނުކުރައްވާނެއެވެ. އެ އިލާހު ރިބާގެ މުޢާމަލާތް ކުރާމީހުންނަށް ގަތް ބަދަލުތައް ދެއްވައެވެ.

40– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الإِسْلاَمِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

އަދި ނަސާރާއީ، އެ إِلٰهُ ދެއްވި ކުރިސްޓިޔަނުންގެ ދީނަކީ އެހެން އެއްވެސް ކުރިސްޓިޔަނުންގެ ދީނެއްނޫނެވެ، ދުރަ ނިކަމެތި އަޤީދާތަކެއް ވާއިރު، އެ ކަން ވެސް ނުވިސްނާ މިހެނެވެ. އަދި އެ ފަދަ އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަށް، އަލަށް ޢުޤޫބާތެއް ނުޖެހުނުވައި، މަދުވެދަ ހިއްޖުވެވުނަން އުޅެއިރުން ނުހިއްޖުވައި ވަސްވާސްތަކުން، ﷲ ﷻ އަށް ގަނޑުވާލާނުކުރާނީ ކަމަށް އުޅެއިރުންނަށް ހިތާކަރަތެވެ. ސަލާމަތުން ނުވެއެވެ. އެ ފަދަ މީހުންގެ މައްޗަށް ޢުޤޫބާތް ނުޖެހުނުވައި ވަސްވާސްތަކުން ފަހު، އެ إِلٰهُ އުޅެއިރުން ހިއްޖުވާން ހިއްޖުވެވުނަ ނުހަނު ގަދަފަދަ އަދި އެހެނިހެން ވާންދެނިޔަ ހިއްޖުވާތީ ކަނޑައަޅަމެވެ.

އަދި ރަބީގެ މުޙައްމަދުގެ ކަލާނގެއްފުޅުން، އެ ފަދަ މުޙައްމަދުގެ ކިބައިން މިސްކިތްތަކުން ޒިކުރު، ﷲ ﷻ ގެ ބަސްބަހަށް ރުކޫޢު ސަޖިދާކުރުމާ ނަމާ މިސްކިތްތަކުން މަނާކުރީ ދީނާ، ހަލާކުކުރި ދަރަނިގެ ޒިކުރާ މިސްކިތްތަކުން ދޫކުރާ ހަލާކުކޮށްލާފާ ގެއްލުވާލާ. އޮއްވާކަން އިސްލާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ހިތަށްގެން މިސްކިތްތަކުން ހުރެވެ ދުނިޔެއަށް ނުވެއްޖެ. އުޅުނުކަމުން، މިސްކިތްތަކުން ދަރަނިގެ ޒިކުރާ ބިރުކަން ދުވާލާ އެއްޗެއް އަނބުރާ ހިތަށްގެންނައިރު، އެ ދިން ވަރަށްބޮޑު އިސްލާމް އެއްޗެއް އަމިއްލަ، މިސްކިތްތަކުގެ ފަހަރުން އެ ބިރުކަން ކެރޭވާ އަނިޔާއެވެ.

ވީމާ، އެ ފަދަ ކަމެއް ކޮށްފިން ނުވާނެއެވެ. އަދި ބިރުވެ އެކަން މިސްކިތްތަކުން ނުވައިފަހާ ދަރަނިބާއް އަނބުރައި ތޯއްޔެ، އެ ހާލު މިންވަރަށްވެސް އުޅެނިކޮށްވާ ދަރަނި ދިން ހަލާކަށް ދިއްބާ އަނިޔާއެވެ. ވީމާ އެފަދަ އެއްވެސް ކަމެއް ދަރަނި ދިން ހަލާކުން ވިއަސް އަދި ދަރަނި ހާލު ހަލާކުން ވިއަސް ކަންދެން ނުވާނެއެވެ.[41]

41– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ لِلدَّكْتُور عَائِضِ الْقَرْنِي وَتَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ކުރީގައި އޮތް އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ، ޘަޤީފުވަންހަރައިގެ ބަޔަކާ ގުރައިޝީ ކަމަށް، ރިބާވެގެންވެއެވެ. ފަހެ، ޘަޤީފުވަންހަރައިގެ ބަރަކާތުތަކުން، ޤުރައިޝްވަންހަރައިގެ ބަޔަކާ، ނަގައިދެއްވާ ދަރަނިޔަކަށް ރިބާގެ ގޮތުގައި އަޔަރަބާ ދަންޖާހާ ދައިސާތަކެއް ނުދިން ހުށަހެޅި، އެ ދައިސާތައް ބަލައި ޘަޤީފުވަންހަރައިގެ މީހުން ދިޔުމުން، އެ ދައިސާތައް ނުދީ ޤުރައިޝްވަންހަރައިގެ މީހުން ހިފެހެއްޓިއެވެ. ދެން، މައްކާގެ ވެރިއަކަށް އެ މަސްއަލަ ހުށަހެޅީ عَتَّابُ بْنِ أُسَيْدُ رضي الله عنه ގެ އަރިހަށް ޘަޤީފުވަންހަރައިގެ މީހުން އެ މައްސަލަ ހުށަހެޅިއެވެ. ފަހެއްޓާ، އެ މައްސަލައިގެ ބާވަތުން، އެ ކަން ވަޙްޔުގެ ކަމަކަށް ނަބިއްޔާދަވައި އެ ފާޅަކަ ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ލިޔުމަކުން ހުށަހެޅުއްވިއެވެ.

ދެން، އެ ކަމާ ގުޅޭ ގޮތުން މި ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ދެން، މި އާޔަތުގެ ކަރުދާހާ ފާހަކައަށް ޘަޤީފުވަންހަރައިގެ މީހުންނަށް ލިޔުއްވައި، އެ ފާހަކައަށް އެބައިމީހުންނަށް ހުށަހެޅުއްވުން އެބައިމީހުން ބަލައިގަތެވެ. ﷲ ﷻ ގައި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ ހަނގުރާމަކުރުމުގެ ކުރިމަތިލާނެކަމުގެ ނިޔަތުން ހިފާނަސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ. މި ފަދައިން ބުނެ، ތައުބާވެ، ރިބާގެ ގޮތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ލިބެންވާ ފައިސާނުލިބުން އެބައިމީހުން ހުއްޓައިލިއެވެ.[42]

وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾

﴿280﴾ އަދި ދަރަނިވެރިޔާ މީހާގެ އަތްމަތި ދަތިވެ، ދަރަނި އަދާކުރުމަށް އެއްބަސްވީ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެ ދަރަނި އަދާނުކުރެވިދާނެ ދަތި ހާލެއް، ދަރަނި ނެގި މީހާއަށް ފާހަގަވެއްޖެ ނަމަ، ފަހެ، ﷲ ﷻ އެ މީހަކަށް ތަނަވަސްކަމެއް ދެއްވައިފުމަށް ކަނޑައިން، އޭނާގެ ދަރަނި އަދާކުރުމަށް އޭނާއަށް މުހުލަތުދޭށެވެ!

42- الجَامِعُ لِأَحْكَامِ الْقُرْآنِ لِلْإِمَامِ الْقُرْطُبِي

އަދި ދަންނާށެވެ! ދަރަނި ނެގިމީހާއަށް، ދަތި ބާވެއް ފުދުވެރިވެ އާސާ ނުވި ދަރަނި
އަދާކުރެވޭވަރަށް ނުވެއްޖެ ނަމަ، އެ ދަރަނި މުޅިން މާފުކުރުން ނުވަތަ އޭގެ ތެރެއިން ބައެއް
މާފުކުރުން، ދުނިޔެ އާއި އާޚިރަތުގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.
އެއީ، އެ ގޮތަށް ކަންތައްކުރުމުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބޭނެ ދަރުމައާއި ޘަވާބު
ތިޔަބައިމީހުން ދަންނަނަމައެވެ.[43]

وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا تُرۡجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفۡسٖ مَّا كَسَبَتۡ وَهُمۡ لَا يُظۡلَمُونَ ٢٨١

﴿281﴾ އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތަށް ތިޔަބައިމީހުން ރުޖޫޢަކުރެއްވޭނޭ
ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ، އެ إِلٰهُ އަމުރުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ކުރުމަށް ރައްކާތެރިވެ،
ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ތިޔަބައިމީހުން، އެ إِلٰهއަށް ތަޤުވާވެރިވާށެވެ! އެހެނީ،
އެ ދުވަހު، ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ހިސާބުބެލުމަށް ބަލައި،
الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތަށް ތިޔަބައިމީހުން ގެންދަވާނެ ދުވަހެވެ. ދެން، ކޮންމެ ނަފްސަކަށްވެސް،
ދުނިޔޭގައި އެ ނަފްސެއް ކޮށްފައިވާ ހެޔޮ ޖަޒާ އަދި ނުބައި ޢަމަލުތަކުގެ
ނުބައި ޖަޒާ، އެއްވެސް އުނިކަމެއް ނެތި ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެ ދުވަހުން،
އެއްވެސް ނަފްސަކަށް ކުޑަވެސް އަނިޔާއެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ.[44]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ، އިލާހީކަލާމުގެ ބައްދު އަދާކުރެވުމަށް ބަލައި، ނަމާދު
ޝާމިލުކޮށް، ފަރުވާ ޢަކާއިދީ، الله ﷻ ބާވައިލެއްވި ވަޙީގެ މުޢާމަލާތުކުރުމުން ދުރުވެ،
ހުށަހެޅުއްވުމުގެ މުހިންމު ކަމުގެ މައްޗަށް، އެ إِلٰهُ ދެއްވައިފައިވާ އިރުޝާދުތަކެވެ.[45]

43– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإسْلَامِيَّةِ وَالْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

44– الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

45– التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيۡنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى فَٱكۡتُبُوهُۚ وَلۡيَكۡتُب بَّيۡنَكُمۡ
كَاتِبُۢ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَلَا يَأۡبَ كَاتِبٌ أَن يَكۡتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُۚ فَلۡيَكۡتُبۡ وَلۡيُمۡلِلِ
ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ وَلۡيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ وَلَا يَبۡخَسۡ مِنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ فَإِن كَانَ ٱلَّذِي عَلَيۡهِ ٱلۡحَقُّ
سَفِيهًا أَوۡ ضَعِيفًا أَوۡ لَا يَسۡتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلۡيُمۡلِلۡ وَلِيُّهُۥ بِٱلۡعَدۡلِۚ وَٱسۡتَشۡهِدُواْ شَهِيدَيۡنِ مِن
رِّجَالِكُمۡۖ فَإِن لَّمۡ يَكُونَا رَجُلَيۡنِ فَرَجُلٞ وَٱمۡرَأَتَانِ مِمَّن تَرۡضَوۡنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ أَن
تَضِلَّ إِحۡدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحۡدَىٰهُمَا ٱلۡأُخۡرَىٰۚ وَلَا يَأۡبَ ٱلشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُواْۚ وَلَا تَسۡـَٔمُوٓاْ أَن
تَكۡتُبُوهُ صَغِيرًا أَوۡ كَبِيرًا إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦۚ ذَٰلِكُمۡ أَقۡسَطُ عِندَ ٱللَّهِ وَأَقۡوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ
وَأَدۡنَىٰٓ أَلَّا تَرۡتَابُوٓاْ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً حَاضِرَةٗ تُدِيرُونَهَا بَيۡنَكُمۡ فَلَيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ
أَلَّا تَكۡتُبُوهَاۗ وَأَشۡهِدُوٓاْ إِذَا تَبَايَعۡتُمۡۚ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٞ وَلَا شَهِيدٞۚ وَإِن تَفۡعَلُواْ فَإِنَّهُۥ
فُسُوقُۢ بِكُمۡۗ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ٢٨٢

﴿282﴾ އޭ ﷲ ﷻ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވެ ތަބާވެތިބި، އެ إِلٰهُ ގެ ރަސޫލާއާ
ތަބާވެވޭނުވާ މުއުމިނުންނޭވެ! ކަނޑައެޅި އެނގޭނެފަދަ މުއްދަތަކަށް، ލިޔެބަހައްޓައިދިނުން
ދަރަނީގެ މުއާމަލާތެއް ކުރަނީ ނަމަ، ތިޔަ ދަރަނީގެ ވާހަކަ ލިޔެބަހައްޓައިދިނުން ލިޔާށެވެ!

އެއީ، މިސްތަޤްބަލުގެ މުޢާމަލާއި އެކަށީގެން ބަހުސްތަކުން ހައްޤުތަކަށް ހިމާޔަތްދިނުމާއި،
ދެބަސްވުންތަކާއި، ޚިލާފުތަކުން އެއްކިބާވުން ލިޔެބަހައްޓައިދިނުން ދުރުވިސްނުމުން ބޭނުމެވެ. އަދި
ދަރަނިދީ މީހާއާއި ދަރަނިވެރި މީހާ ދެ މީހުން އެއްބަސްވާ މުއްދަތަށް، އެއްބަސްވެ
އުނިއިތުރުކުރުމެއް ނުވި، ލިޔެބަހައްޓައިދިނުމުގެ ފައިދާތައް އަދުލުވެރިކަމާއި ހަގީގަތްތަކަށް ކާލިބަށް،
އެ ލިޔުން ލިޔާނީ އިންސާފުވެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އަދި، ﷲ ﷻ އެ މީހަކަށް ލިޔުން ކިޔުން
އުނގަންނަވައިދެއްވި ގޮތަށް ބަލައި، އެ إِلٰهަށް ޝުކުރުވެރިވުމުގެ ގޮތުން، ލިޔުންލިޔާން
ދަންނަ އެއްވެސް މީހަކު އެ ގޮތަށް ލިޔުމަށް އިންކާރުނުކުރާހުއްޓެވެ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

އެހެނީ، ހަމަކަށަވަރުން، އެ ހެކިވެރިން ކަންތައްތައް ކުރުމަކީ، މުސްލިމުންގެ ބައްޖުތެއް

ޙައްގާތިރިކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުން، އެއް މުސްލިމަކު އަނެއް މުސްލިމަކަށް އަދާކުރަންޖެހޭ

ޙައްޤުތަކުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. ތިމާއަކީ، މުސްލިމެއްގެ ކިބައިން ހެކިބަހަކަށް

އެދިވިއްޖެ ނަމަ، ތެދުވެރިކަމާ އެކު ހެކިބަސްއަދާކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވައި، ﷲ ﷻ

ވަޙީކުރައްވައެވެ. ﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ﴾[46] މާނައީ: ”އަދި، ﷲ ﷻ ގެ ވަޖުހަށްޓަކައި

ތިޔަބައިމީހުން ހެކިބަސް އަދާކުރާށެވެ.“ އަދި އެ ދަރަންޏަކީ، ކިތަންމެ ކުޑަ

ނުވަތަ ބޮޑު ދަރަންޏެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ދަރަނި އަދާކުރުމުގެ މުއްދަތާ ކަނޑައަޅައި

ލިޔުމަށް ތިޔަބައިމީހުން ފަރުވާކުޑަނުކުރާށެވެ!

ދަންނާށެވެ! ބަޔާންވެދިޔަ ފަދައިން ކަންތައްތައްކުރުމަކީ، ﷲ ﷻ ގެ ބަލާއިރުގައި

އަދި، އެ إِلٰهُ ގެ ޝަރީޢަތުގައި ޢަދުލުވެރިކަން ބޮޑު ކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން،

ދަރަނީގެ ބާވަތާއި މިންވަރާއި، އެ ދަރަނި އަދާކުރަންވީ މުއްދަތު ކަނޑައަޅައި ލިޔެވުމަކީ

އޮތުމަކީ، ހެކިވެރިންގެ ހެކިބަސް އަދާކުރުމުގައާއި، ދަރަނި އަދާކުރުމުގައި އެދެވިދާނެ

ޝައްކާއި ވަހުމުން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްވުމަށް ބޮޑު އޮތް އެއް އިންސާފުވެރި

އަދި އެންމެ ޙައްޤަކަށްވާ ގޮތެވެ.

ނަމަވެސް، ގަނޑަ މިހާ، އާރާ ގަނޑަ ތަކެތީގެ އަގު ވަގުތުން އަދާކުރާ، ގަތް ތަކެތި ވަގުތުން

ލިބިގަންނަ ނަމަ، އެ ފަދަ ވިޔަފާރިއެއްގެ މުޢާމަލާތް ނުލިޔުނަސް ތިޔަބައިމީހުންގެ

މައްޗަކަށް ކުށެއް ނެތެވެ. އަދި އެ ފަދަ ވިޔަފާރިއެއް ކުރުމުގައި ވެސް، ހެކިން ބައިތިއްބަން

އިތުރުކަން ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ.

46- سُورَةُ الطَّلَاق :2

އެއީ، ތިޔަބައިމީހުންނަކާ މުއާމަލާތްތަކުގައި ދެބަސްވެ ދެކޮޅުވެރިވުން ނެތުމަށް ބަކައެވެ. އަދި ހާލުވިޔަފާރިންނަކާއި ދިޔާ މީހުންނަން އަތުފަތުރާޖަހާ ކަމެއްކަމަށް، އެއީން އެއްފަހަށް މީހަކަށް އުނދަގޫކަން ދެއްކުމެއްނުވެވޭނެ، ދަރަނިވެރިން މީހާއާއި ދަރަނިވެރިޔާގެ މީހާއާ ދެ މީހުންކުރުން އެއްވެސް މީހަކު ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ބާރާރުވެރިޔާ ނަހަމަކަން އަރައިގަން، ލިޔުންތެރިޔާ އެއްބަސްވުމާއި ޚިލާފުވެ، ހެކި މީހާއާއި ހެކިބާރުންނަން ގެއްލުންދިނުން ހަރަމް ކަންތައް ކަމަކީ ފާސް، الله سبحانه وتعالى އަށް އުރުދެވޭ ކަމެކެވެ.

ފާސިގުން، އެ ކަމަކީ އުރުދުމަކަން އަރައިގަތުމެވެ ހަމަ، އެ ކަމުގެ ނުރައްކާތެރިކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެނެވިރާގާނ ކަން ކަހަވަރުވެ. އަދި، الله سبحانه وتعالى އަމުރުކުރެއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކެއް، ނަހީކުރެއްވި އެންމެހައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ތިޔަބައިމީހުން، الله سبحانه وتعالى އަށް ބިރުވެތިވެ ތަޤުވާވެރިވާނުކަމެވެ!

އަދި ދަންނާށެވެ! ދީނިޔާއި އާޚިރަތުގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަސްލަހަތާއި ހެޔޮދޯދި ހުރިހައިކަމެއް، الله سبحانه وتعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވައެވެ. الله سبحانه وتعالى އީ، ކަންތައް ކަލާނގެ، މާތް ދަންނަވާ ގޮތާ إلٰهއެވެ. އެހެންކަމުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްވެސް ޙަރަކާތް، އެ إلٰهއަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. ވީމާ، އެ ހުރިހައި ކަމަކާމެދު، އެ إلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.[47]

وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا۟ كَاتِبًا فَرِهَٰنٌ مَّقْبُوضَةٌ ۖ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ
ٱلَّذِى ٱؤْتُمِنَ أَمَٰنَتَهُۥ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا۟ ٱلشَّهَٰدَةَ ۚ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُۥٓ
ءَاثِمٌ قَلْبُهُۥ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾

47- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ

(283) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދަތުރެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް، ދަރަނީގެ މުޢާމަލާތެއްކުރަން ޖެހިއްޖެ ހާލަތެއްގައި، އެ ދަރަނި ލިޔުމަށް ކާތިބަކު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުލިބިއްޖެ ނަމަ، ދެފަރާތް އެއްބަސްވާ ކޮންމެވެސް އެއްޗެއް ރަހުނެއްގެ ގޮތުގައި، އެ ދަރަނި އަދާކުރެވެންދެން، ދަރަނި ދޫކުރާގެ އަތުގައި ދަރަނި ނަގާމީހާ ބަހައްޓާށެވެ! އަދި ދަރަނިދީ މީހާއި ދަރަނިނަގާ މީހާ ދެމީހުން އެއްބަސްވާ ގޮތެއްގެމަތިން، ދަރަނިނަގާ މީހާ އެ ނެގި ދަރަނި އަދާކުރާނޭކަމަށް ޔަޤީންކަމާއި އިތުބާރު ދަރަނިދީމީހާއަށް އޮތީނަމަ، އެ ކަމާ ގުޅޭ ޝަރުޢީ ހުކުމަކީ، ރަހުނު ބަހައްޓަން ނުޖެހޭ، ކަނޑައަޅާފައިވާ ޙާޖަތު ފުރިހަމަވުމެވެ. އެހެންކަމުން، އެ ފަދަ ކަމުގައި ދަރަނިވެރިޔާ ވެސް ވަޢުދު، ދަރަނި ނަގާ މީހާގެ ޒިންމާގައިވާ އަމާނާތެއް ކަމުގައިވެއެވެ.

ފާއިދާ، ދަރަނިވެރިޔާ މީހާގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ، އެ ދަރަނިއަދާކުރުން، ﷲ ﷻ އަށް ބިރުވެތިވުމާ ތަޤުވާވެރިވެ، އެ ދަރަނިވެރިޔާ ޒިންމާދާރުވުމެވެ، އޭނާ އެއްބަސްވެވިފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން، ދަރަނިދިން ފަރާތަށް އެ ދަރަނި އަދާކުރުމެވެ. އަދި ދަރަނިވެރި މީހާ، އޭނާ ނުކުރި ދަރަނިވެރިކަން އިންކާރުކޮށްފި ނަމަ، އެ މުޢާމަލާތު ހިނގައިދިޔަ އެ ތަނުގައި ހާޒިރުވެތިބި ބަޔަކު ވަނީ ނަމަ، އެ ބަޔަކުގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ، އެ ކަމުގެ ހެކިދިނުމެވެ. އަދި އެ ހެކި ފޮރުވުމާއި ހެކިބަސް ފޮރުވައި ވަންހަނާކުރާ މީހާ، ކާފިރު، ހިތްތަކަށް، ފާފަވެރިއަކަށް ބަދަލުކުރުމެވެ.

ދަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންކުރާ ހުރިހާ ކަމެއް، ﷲ ﷻ މާތް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ވީމާ، އެ ހުރިހާ ކަމަކަށް، އެ إِلٰهُ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.[48]

48- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

لِّلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَإِن تُبۡدُواْ مَا فِيٓ أَنفُسِكُمۡ أَوۡ تُخۡفُوهُ يُحَاسِبۡكُم بِهِ
ٱللَّهُۖ فَيَغۡفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾

﴿284﴾ އުޑުތަކާއި ބިމާ އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހައި ތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ އެ ތަކެތި އުފެއްދެވި، اللهﷻއަށެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމާއި، އެ ދެމެދުގައިވާ ހުރިހައި ތަކެއްޗަކާއި، ވުޖޫދުގައި ހިނގާ ހުރިހައިކަމެއް، އެ إِلٰهُ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެ ހުރިހައި ކަމެއް ތަދުބީރުކުރައްވަނީ، އެ إِلٰهއެވެ. އެހެންކަމުން، އެ إِلٰهއަށް ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާ އެއްވެސް ކަމެއް ވުޖޫދަކު ނުވެއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތުގައިވާ ކަންތައްތައް، ތިޔަބައިމީހުން ފާޅުކުރިކަމުގައި ވިޔަސް ނުވަތަ ސިއްރުކުރިކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ހުރިހައި ކަމެއް، اللهﷻ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އެކު، އެ ކަންކަމާމެދު ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވައި، އެ ކަންކަމުގެ ޙިސާބު ބައްލަވާނެއެވެ. ދެން އެއަށްފަހު، އެ إِلٰهُގެ އޯގާވަންތަކަމާއި ރަޙީމްވަންތަކަމުގެ ދަށުން، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި އަޅަކަށް، އެ އަޅަކު ކޮށްފައިވާ ފާފަ ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި، އެ މީހަކަށް ކުށްވެރިވާ ފާފަތައް ފުއްސަވާ ފަދަ ނުކޮށް ބަދަލުދެއްވާ ކުށުގެ ޙައްޤުވެރިވާފަދައި، ޢަޒާބުދެއްވުމުގެ މަގަށް ޙައްޤުވެރިވެގެންވުމުންނެވެ.

އަދި، އެ إِلٰهُގެ ޢަދުލުވަންތަކަމުގެ ދަށުން، އެ إِلٰهُ އިރާދަކުރެއްވި އަޅަކަށް، އެ އަޅަކު ކޮށްފައިވާ ފާފައަށް ބަދަލުދެއްވާނެއެވެ. އަދި، އެ މީހަކަށް ކުށްވެރިވާ ފާފަތައް ފުއްސަވާފަދަ ނުކޮށް ބަދަލުދެއްވަން ނުކޮށް ހުރުމާއި ފާފަތަކަށް ޢަމަލުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެނީ، اللهﷻއީ ޙިކުމަތް ކަމެއްގެ ވެރިކަލާނގެ، ކުރަރުންވަނީ إِلٰهއެވެ.[49]

49- تَفْسِيرُ تَيْسِيرِ الْكَرِيمِ الرَّحْمَنِ لِلْإِمَامِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّعْدِي

ދަންނާށެވެ! ތެދުވެރި މުސްލިމުންގެ ހިތުގައި ހިނގާ ކުރު ޚިޔާލުތަކާއި ޝުޢޫރުތަކަށް،
އެބައިމީހުން ޢަމަލީ ސިފައެއް ނުދެއްކޭހައި ހިނދަކު، އެ ޚިޔާލުތަކާއި ޝުޢޫރުތަކަށް
ކުށެއްގެ ގޮތުގައި، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ނުލިޔުއްވާނެތެވެ. އެއީ، އެ ދަރަ މުސްލިމުންނަށް، الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى
ދެއްވާފައިވާ ލުއިކަމެކެވެ.[50]

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބު:

މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން، އަސްޙާބުބޭފުޅުންނަށް ނުހަނު ކަންބޮޑުވެއްޖެ، އެ ބޭފުޅުންގެ ހިތްތިރިވުމަކަށް ދަތިކަން ލިބުނު ހިނދު، ރަސޫލާގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން ދެންނެވިއެވެ. އޭ الله سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى ގެ ރަސޫލާއެވެ! މިހާއިރަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކުރެއްވިފައި އޮތީ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރެވޭނެފަދަ ކަންކަމެވެ. ނަމާދުކުރުމާއި، ރޯދަހިފުމާއި، ޖިހާދުކުރުމާއި، ޞަދަޤާތްދިނުމާއި، ޒަކާތުދިނުން ފަދަ ކަންކަމެވެ.

އެއާ ޒިޔާދަކަށް މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއިރު، މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބާރު ނުހިނގާ އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުކުރެވޭވަރުގެ ކަމެއްގެ ވާހަކައެވެ. ދެން، އަސްޙާބުބޭފުޅުން، ކީރިތި ރަސޫލާއަށް ޝަކުވާކުރެއްވިއެވެ. "ޔަހޫދީން ބުނި ފަދައިން، ތިމަންމެން އަހައި އުރެދިއްޖައީމެވެ. މި ފަދައިން ބުނުމަށް ތިޔަބައިމީހުން އެދެނީހެއްތޯ؟ އެ ފަދައިން ނުބުނާށެވެ! އަދި ކިޔާށެވެ! އަޅުގަނޑުމެން އަހައި ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެރި إِلٰهއެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އެނބުރިދިއުން އޮތީ ވެސް، އިބަ إِلٰهގެ ހަޟްރަތަށެވެ. މި ފަދައިން ބުނާށެވެ!" ދެން އެ ކަލާ ގެއްލުމުން، މި އާޔަތާއި މި އާޔަތުގެ ފަހަތުން އޮތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީއެވެ.[51]

50- التَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ
51- أَسْبَابُ النُّزُولِ لِلْإِمَامِ الْوَاحِدِي

ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ
وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا
وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾

﴿285﴾ ކަލޭ ހިތުގެ ރަސޫލާއަށް، އެ ރަސޫލާގެ ވެރި إِلَٰهُ، ބާވައިލެއްވި ހުރިހާއި
ތަކެތި ތެދުކުރައްވައި އެ ތަކެއްޗަށް، އެ ރަސޫލާ އީމާންވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި
ހަމަ އެ މުއުމިނުން، الله ﷻ ގެ ހަޟްރަތުން، އެ ރަސޫލާ ގެންނެވި އެންމެހައި
ކަންތައްތައް ތެދުކޮށް، އެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް، އެ إِلَٰهُ ބާވައިލެއްވި ހުރިހާއި ތަކެއްޗަށް
މުއުމިނުން ވެސް އީމާންވެއެވެ. ވީމާއެކު، މުއުމިނުންނަކީ، ޔަގީނީ ދުރުއްސަނާގައި،
مُحَمَّدُ ﷺ ގެ ސުންނަތަށް ހަމަޖުކުރާ ބަރުކަތެވެ.

އަދި، الله ﷻ ގެ ރުބޫބިއްޔަތަށްޓަކައާއި، އުލޫހިއްޔަތަށްޓަކައާ އަދި، އެ إِلَٰهُ ގެ އެންމެހައި
ރިވެތި އިސްމުލްޙުސްނާތަކާއި ސިފަތުލްޢުލްޔާތަކަށް، ޔަގީނީ ރަސޫލާ އީމާންވެވަޑައިގަންނަވައެވެ.
އަދި އެ ކަންކަމަށް ކޮންމެ މުއުމިނަކު ވެސް އީމާންވާވާއެވެ. އަދި، الله ﷻ ގެ
މަލާއިކަތުންނާއި، އެ إِلَٰهُ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކާއި، މިސްތަކުންގެ ގޮތަށް، އެ إِلَٰهُ
ފޮނުއްވި އެންމެހައި ރަސޫލުންނަށް، ޔަގީނީ ރަސޫލާ އީމާންވެވަޑައިގަންނަވައެވެ.

އަދި އެ ކަންކަމަށް ކޮންމެ މުއުމިނަކު ވެސް އީމާންވާވާއެވެ. އަދި އެ ގޮތަށް މުއުމިނުން
ބުނެތެވެ. އެންމެހައި ރަސޫލުންނަށް އަޅުގަން އީމާންވަނީ، އެ ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން
އެއްވެސް ރަސޫލަކާއި އަނެއް ރަސޫލަކާ ތަފާތުކުރުމެއް ނުކުރެއެވެ. އެއީ، ބައެއް
ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ތެދުކޮށް، އަނެއްބައި ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުކަން ދޮގުކުރާ
ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ފަދައަކުން ނޫނެވެ.

އަދި، ޔަހޫދީ ނަޞާރާއި މުއުމިނުން ދުޢާކޮށް، الله ﷻ އަށް ދަންނަވަމެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ވެރި إِلٰهُ! ތިޔަ إِلٰهُ ބާވައިލެއްވި ވަޙީއަށް އަޅަމެން އީމާންވެ، އެ ވަޙީގައިވާ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ، ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ، ތިޔަ إِلٰهަށް އަޅަމެން ކިޔަމަންވީމެވެ. ވީމާ، ތިޔަ إِلٰهُގެ ޢަފޫވަންތަކަމުން، އަޅަމެންގެ ފާފަ އަޅަމެންނަށް ޢަފުކޮށް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! އަދި އެ ދުވަހަކާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވާ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން، އަޅަމެންނާއި އަޅަމެންގެ ހުރިހާ ކަމެއް، އެނބުރި ރުޖޫޢަވާނީ، ތިޔަ إِلٰهُގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.[52]

لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا ٱكْتَسَبَتْ ۗ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ
إِن نَّسِينَآ أَوْ أَخْطَأْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِنَا ۚ
رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِۦ ۖ وَٱعْفُ عَنَّا وَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَآ ۚ أَنتَ مَوْلَىٰنَا
فَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

﴿286﴾ الله ﷻ ޝަރުޢުކުރެއްވި އެއްވެސް ނަފްސަކަށް ކުޅެދޭ ކަމުގައިވާ އިސްލާމް ދީނަކީ، އެންމެ ލުއިފަސޭހަ ދީނެކެވެ. ވީމާ، އަޅުތަކުންނަށް ކުޅެދޭވަރުގެ މިންވަރުގެ އެއްވެސް ބުރަކަމެއް އަދި އުނދަގޫ ކަމެއް ވިޔަސް، އެ إِلٰهُ އެ ދީނުގައި ނުލައްވައެވެ. އަދި އެއްވެސް ނަފްސަކަށް، އެ ކުރާ ހެޔޮކަމެއްގެ ޘަވާބު ދެއްވާނެއެވެ. އެއްވެސް އުނިކަމެއް ނެތި، އެ ކަމުގެ ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ނުބައި ކަމެއް ކުރިއްޔާ ކޮށްފި މީހަކަށް، އެ ކަމުގެ ޖަޒާވެސް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ކަމެއްގެ ދިނުމާ، އެ ކަމެއްގައި މީހާ ނޫން މީހަކަށް އުނިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

52- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

އަދި، ޔޭހިދި ރަސޫލާއާއި މުއުމިނުން ދުޢާކޮށް، الله ﷻ އަށް ދަންނަވަމުވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ! އިބަ إِلٰهُ އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ފަރުޟުކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގެ ބުރައިން ކަމެއް، ހަނދާންނެތުމުގެ ސަބަބުން އަޅަމެންނަށް ނުކުރެވުނުކަމުގައި ވިޔަސް، ނުވަތަ، އިބަ إِلٰهُ ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއް، ގަސްތަކާއިނުލައި އަޅަމެންނަށް ކުރެވުނު ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ކަމަކަށް ބަލައި އަޅަމެންނަށް، އުޤޫބާތް ނުދެއްވާނދޭވެ! އޭ އަޅަމެންގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ! އަޅަމެންގެ ކުރީގައި އުޅުނު މީހުން، އިބަ إِلٰهُއަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުން އެބައިމީހުންނަށް އުޤޫބާތުގެ ގޮތުގައި ގޮތުން، އެބައިމީހުންނަށް ޖެއްސެވިފަދަ ދަތި އުނދަގޫތަކާއި ބުރަތައް އުފުލުމަށް އަޅަމެންނަށް ނުޖެއްސަވާނދޭވެ!

އޭ އަޅަމެންގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ! އަޅަމެންނަށް ނުއުފުލޭވަރަށް ބޮޑު މުސީބާތްތަކާއި ދަތި އުނދަގޫތައް އަޅަމެންނަށް ނުޖެއްސަވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންނަށް އަރާނުކުރާފަދަ ކަންތައްތައް އަރާނުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވައި އެ ފަދަ ކަމެއް އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ޝަރުޢުނުކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންނަށް ދޫކޮށް ނުކެރޭ ފަދަ ކަންތައްތައް ދޫކޮށްލުމަށް ވިޔަސް، އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ޝަރުޢުނުކުރައްވާނދޭވެ!

އަދި އަޅަމެންގެ މައްޗަށް އިބުސާނުތެރިވުމުގެ ގޮތުގައި، އަޅަމެންގެ އަފުކުރައް ފުއްސަވައި ދެއްވައި، އަޅަމެންގެ ކުށްތައް އަފޫކުރައްވައި، އަޅަމެންނަށް ރަޙުމު ކުރެއްވައި އަޅަމެންނަށް ރަޙުމަތްލައްވާނދޭވެ! އިބަ إِلٰهُ، އަޅަމެންގެ ހިމާޔަތް ކަމެއް، ތަރުޙީބުވެރިކަމުގައި ބަލައިގަންނަވާ އަޅަމެންގެ ވެރި إِلٰهُއެވެ. ފަހެ، އިބަ إِلٰهُގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް އިންކާރުކުރާ، އިބަ إِلٰهُގެ ދީނާ ދެކޮޅަށް، އިބަ إِلٰهُގެ ރަސޫލާގެ ދަރުމަވަންތަ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް، އަޅަމެންނަށް ނަޞްރުދެއްވާނދޭވެ!

ހަމަކަށަވަރުން، އިބަ إِلٰهُ ނަބިއްސުރުދެއްވައިދީ ބަޔާނު ބަލިކޮށް ދުރުކުރުވާތީ ހަމަ އެއްވެސް ފުރާޅެއް ނުވެއެވެ.[53]

ދަންނާށެވެ! މި އާޔަތުން ދޭހަވާ ގޮތުގައި، އެ މީހަކަށް ކުޅަދާނަވާގެން ނުވާ ފަދަ ބުރައެއް އުފުލުމުގެ ތަކުލީފު، الله ﷻ މުސްލިމުންނަކަށް ނުދެއްސަވައެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ތިމާގެ އިޚްތިޔާރުން ބޭރުގައިވާ ކަމެއް ގަދުވެރިވެގެން، ނުވަތަ ހަނދާންނެތިގެން ކުރާ ކުށްތަކުގެ ސަބަބުން، الله ﷻ ގެ ޙަޟްރަތުގައި މުސްލިމުން ކުށްވެރި ނުވާނެއެވެ. އެ ކަމަށް އިސްތިޝްހާދުކުރައްވައި، ކަމުގެ ދަލީލު ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ عَنْ أُمَّتِي عَنِ الْخَطَأِ وَالنِّسْيَانِ وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ»[54] މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން، الله ﷻ ވަނީ، ތިމަން ރަސޫލާގެ އުންމަތުގެ މީހުންނަށް، ކުށުންކުރާ ކަންތައްތަކާއި، ހަނދާންނެތިގެން ކުރާ ކަންތައްތަކާއި، މަޖުބޫރުކުރުވިގެން ކުރާ ކަންތައްތައް މާފުކުރައްވައިފިއެވެ."

سُورَةُ الْبَقَرَةِ ގެ އެންމެ ފަހު ދެ އާޔަތުގެ މާތްކަމާބެހޭ أَبُو مَسْعُودٍ الْبَدْرِي رضي الله عنه ގެ އަރިހުން އައިސް، الْإِمَام مُسْلِم رحمه الله ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘްގައި ވެއެވެ. «مَنْ قَرَأَ بِالْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ» މާނައީ: "ރޭގަނޑެއްގެ ވަގުތެއްގައި، سُورَةُ الْبَقَرَةِ ގެ އެންމެ ފަހު ދެ އާޔަތް މީހަކު ކިޔަވައިފި ނަމަ، އޭނާއަށް އެ ދެ އާޔަތް އެ ރޭގަން ފުދިގެން ވެއެވެ."[55] އެހެނީ، އެ ދެ އާޔަތް ކިޔުމުން ދުޝްމަނާދުރުކުރި މީހަކަށް ދެއްވާ ބާވަތް، އެ މީހަކަށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ޝައިޠާނާގެ ނުބައިން ރައްކާތެރިކުރައްވާ އަދި ޖިރީހައި އާދަމީކުން ވެސް ސަލާމަތް ކުރައްވާނެއެވެ.

53- الْمُخْتَصَرُ فِي التَّفْسِير مِنْ مَرْكَزِ تَفْسِيرٍ لِلدِّرَاسَاتِ الْقُرْآنِيَّة وَالتَّفْسِيرُ الْمُيَسَّرُ مِنْ مَطْبُوعَاتِ وُزَارَةِ الشُّئُونِ الْإِسْلَامِيَّةِ بِالْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّة

54- صَحِيحُ «الْإِرْوَاء» لِلْإِمَامِ نَاصِرِ الدِّينِ الْأَلْبَانِي

55- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِمٍ

އަދި އެ ދެ އާޔަތުގެ މާތްކަމާގުޅޭ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ رضي الله عنه ގެ އަރިހުން އައިސް الْإِمَام أَحْمَد رحمه الله ރިވާކުރެއްވި ޙަދީޘެއްގައި ވެއެވެ. قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي أُوتِيتُهُمَا مِنْ كَنْزٍ مِنْ بَيْتٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَلَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلِي» (يَعْنِي: الْآيَتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ) މާނައީ: ”އަރުޝުގެ ދަށުގައިވާ ގަނޑުވަރުގެ ޚަޒާނާތަކުގެ ތެރެއިން އައި ދެ އާޔަތެއް، ތިމަން ރަސޫލާއަށް ދެއްވުނެވެ. އަދި ތިމަން ރަސޫލާގެ ކުރިން ފޮނުއްވުނު އެއްވެސް ރަސޫލަކަށް، އެ ދެ އާޔަތާ އެއްފަދަ ދެ އާޔަތެއް ނުދެއްވެއެވެ.“ އެއީ، سُورَةُ الْبَقَرَة ގެ އެންމެ ފަހު ދެ އާޔަތެވެ.[56]

އަދި، سُورَةُ الْبَقَرَةِ ގެ މާތްކަމާގުޅޭ ރިވާވެގެން ވެއެވެ. عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِرَ، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَفِرُّ مِنَ الْبَيْتِ الَّذِي يُقْرَأُ فِيهِ سُورَةُ الْبَقَرَةِ»[57] މާނައީ: أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ރިވާކުރައްވައެވެ. الله سبحانه وتعالى ގެ ރަސޫލާ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ. ”ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެތައް ގަބުރުސްތާނުތަކަށް ނުހަދާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެ ގެއެއްގައި سُورَةُ الْبَقَرَة ކިޔެވޭ ގެއަކުން ޝައިޠާނާ ދުވެފިލާނެ ކަން ކަށަވަރެވެ.“

سُورَةُ آل عِمْرَان

سُورَةُ آل عِمْرَان އަކީ މަދަނީ ސޫރަތެކެވެ. މިއީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ސޫރަތްތަކުގެ ތެރެއިން ދިގު ސޫރަތެކެވެ. މި ސޫރަތުގައި ވަނީ ދުއިސައްތަ އާޔަތެވެ. އެ އާޔަތްތައް ބެހިފައިވަނީ ވިހި رُكُوعْ އަކަށެވެ. މި ސޫރަތަކީ، ކީރިތި ޤުރުއާނުގެ ތިންވަނަ ސޫރަތެވެ. މި ސޫރަތް ބާވައިލެއްވުނީ سُورَةُ الأَنْفَال އަށް ފަހުގައެވެ. ސޫރަތްތަކުގެ ތަރުތީބުން ބަލާއިރު، މި ސޫރަތް ފެށިފައިވަނީ އަލިފުބާގެ ވަކިވަކި އަކުރުތަކުންނެވެ. އެއީ، ”ا ل م“ މި ތިން އަކުރެވެ.

56- مُسْنَدُ الْإِمَامِ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَل
57- صَحِيحُ الْإِمَامِ مُسْلِم

رَسُولُ اللهِ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) މާނައީ: "ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެންމެ ހެޔޮ މީހަކީ، ޤުރުއާން އުނގެނި އަދި އުނގަންނައިދޭ މީހާއެވެ." އަދިވެސް ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ.

(مَنْ عَلَّمَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، كَانَ لَهُ ثَوَابُهَا مَا تُلِيَتْ) މާނައީ: "اللهُ ﷻ ގެ ފޮތުން އާޔަތެއްގެ މިންވަރު ވެސް އުނގަންނައިދީފި މީހަކަށް، އެ އާޔަތް ކިޔަވާހައި ހިނދަކު އެ ކަމުގެ ޘަވާބު ލިބިލިބިހުންނާނެއެވެ."